

T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ORMAN MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KORUNAN ALANLARDA SÜRDÜRÜLEBİLİR YÖNETİMİN
ETKİNLİĞİ VE SORUNLARI: SPİL DAĞI, DİLEK YARIMADASI-
BÜYÜK MENDERES DELTASI VE MARMARİS MİLLİ
PARKLARI ÖRNEĞİ**

GÜL BİNBOĞA

DANIŞMAN

PROF. DR. İSMET DAŞDEMİR

BARTIN-2023

T.C.

**BARTIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ORMAN MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI**

**KORUNAN ALANLARDA SÜRDÜRÜLEBİLİR YÖNETİMİN ETKİNLİĞİ VE
SORUNLARI: SPİL DAĞI, DİLEK YARIMADASI-BÜYÜK MENDERES
DELTASI VE MARMARİS MİLLİ PARKLARI ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gül BİNBOĞA

BARTIN-2023

KABUL VE ONAY

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Prof. Dr. İsmet DAŞDEMİR danışmanlığında hazırlamış olduğum “KORUNAN ALANLARDA SÜRDÜRÜLEBİLİR YÖNETİMİN ETKİNLİĞİ VE SORUNLARI: SPİL DAĞI, DİLEK YARIMADASI-BÜYÜK MEN-DERES DELTASI VE MARMARİS MİLLİ PARKLARI ÖRNEĞİ” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

20.03.2023
Gül BİNBOĞA

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının gerçekleştirilmesinde yol gösteren ve bilgilerini paylaşan değerli hocam Prof. Dr. İsmet DAŞDEMİR'e saygıyla ve içtenlikle teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, bu çalışmanın uygulanmasına izin veren Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğüne ve değerli vakitlerini ayırarak görüşlerini sunan başta Milli Park Müdürleri olmak üzere 4. Bölge Müdürlüğünün ilgili yöneticilerine ve eşim Şube Müdürü Hayati BİNBOĞA'ya çok teşekkür ederim. Bu çalışma kapsamında elde edilen sonuçların geleceğimiz olan korunan alanların sürdürülebilir yönetimine ve bilime katkı sunmasını dilerim.

Gül BİNBOĞA

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**KORUNAN ALANLARDA SÜRDÜRÜLEBİLİR YÖNETİMİN ETKİNLİĞİ VE
SORUNLARI: SPİL DAĞI, DİLEK YARIMADASI-BÜYÜK MENDERES
DELTASI VE MARMARİS MİLLİ PARKLARI ÖRNEĞİ
Gül BİNBOĞA**

**Bartın Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Orman Mühendisliği Anabilim Dalı**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İsmet DAŞDEMİR

Bartın-2023, sayfa: 182

Her geçen gün artan nüfus, tüketim talepleri ve çevresel bozulmalar karşısında korunan alanlar, hem doğal hem de kültürel değerlerin korunarak sürdürülebilir bir yaşamın desteklenmesinde kilit öneme sahip alanlar olarak görülmektedir. Günümüzde karşı karşıya kalınan küresel iklim değişikliği, biyolojik çeşitlilik kaybı, çevre kirliliği, yoksulluk gibi birçok sorunla mücadele etmek için oluşturulan uluslararası kuruluşların ve ulusal girişimlerin çabalarıyla korunan alan oranı dünya genelinde artmaktadır. Bununla birlikte korunan alanların önemli bir kısmının yönetim kalitesinin bilinmemesi sürdürülebilir yönetim açısından önemli bir sorun olarak görülmektedir. Bu çalışmayla Türkiye'deki korunan alanların yönetim etkinlik düzeyi belirlenerek karşılaşılan yönetsel sorunların ve çözüm önerilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, Ege Bölgesinde yer alan Spil Dağı Milli Parkı, Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı ve Marmaris Milli Parkında bir uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada yönetim etkinlik düzeyinin belirlenmesinde global düzeyde yaygın olarak kullanılan araçlardan Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı (METT-4) kullanılmıştır. Korunan alanların sorunları ve çözüm önerilerinin belirlenmesinde ise tam alanda on beş yöneticiyle yapılan açık uçlu soruların yer aldığı yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır.

Yapılan değerlendirmeler neticesinde; Spil Dağı Milli Parkının yönetim etkinlik düzeyi %58 (orta düzeyde), Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkının %63 (iyi düzeyde) ve Marmaris Milli Parkının %48 (orta düzeyde) olarak bulunmuştur. Bu üç milli parkın yönetim etkinlik düzeyinin aritmetik ortalaması %56 olup, orta düzeyde bir etkinliğe işaret etmektedir. Dolayısıyla korunan alanların yönetim etkinlik düzeyinin yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Korunan alanların yönetim unsurlarından özellikle planlamada ortalama %70’lik düzeyde en iyi durumda iken girdiler, süreçler, çıktılar ve sonuçlarda yeterli başarıya ulaşamadıkları belirlenmiştir. Araştırmada korunan alanların en önemli yönetsel sorunları; personel sayısının ve niteliğinin eksikliği ile mevzuatın, finansmanın ve koordinasyonun yetersizliği olarak belirlenmiştir. Korunan alanların bu sorunlarının çözümü in personel sayısının uzun devreli gelişme planlarında belirtilen sayıya ulaştırılarak niteliklerinin artırılması, doğa koruma mevzuatının iyileştirilerek statü çakışmalarını giderecek ve tüm korunan alanları kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmesi, korunan alan gelirlerinden daha fazla yararlanacak bir bütçe sisteminin kurulması ve koordinasyon eksikliklerini giderilmesine yönelik düzenlemelerin yapılması gerektiği belirlenmiştir. Sonuç olarak, Türkiye’deki korunan alanların sürdürülebilir yönetimini sağlamak amacıyla yönetim etkinlik düzeyinin artırılması ve mevcut sorunlarının çözümü in gerekli çalışmaların kararlılıkla yapılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Korunan alanlar, milli park, METT Yöntemi, yönetim etkinliği, yönetsel sorunlar

Bilim Alanı Kodu: 502.05.01

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

EFFECTIVENESS AND PROBLEMS OF SUSTAINABLE MANAGEMENT IN PROTECTED AREAS: THE CASE OF SPİL MOUNTAIN, DİLEK PENINSULA - GREAT MENDERES DELTA AND MARMARİS NATIONAL PARKS

Gül BİNBOĞA

Bartın University

Graduate School

Department of Forest Engineering

Thesis Advisor: Prof. Dr. İsmet DAŞDEMİR

Bartın-2023, pp: 182

In the face of ever-increasing population, consumption demands and environmental degradation, protected areas are seen as areas of key importance in supporting a sustainable life by preserving both natural and cultural values. Today, the proportion of protected areas is increasing worldwide through the efforts of supranational organizations and national initiatives created to combat many problems such as global climate change, biodiversity loss, environmental pollution, poverty. On the other hand, the fact that the management quality of a significant part of the protected areas is not known is seen as an important problem in terms of sustainable management. With this study, it is aimed to determine the management effectiveness level of the protected areas in Turkey and to reveal the administrative problems and solution proposals. In this direction, an application has been carried out in Spil Mountain National Park, Dilek Peninsula-Great Menderes Delta National Park and Marmaris National Park in the Aegean Region. In this research, Management Effectiveness Monitoring Tool (METT-4), one of the tools widely used at the global level, was used to determine the level of management effectiveness. A semi-structured interview form, which included open-ended questions, was applied to fifteen area managers in the full area in order to determine the problems and solution proposals of the protected areas.

As a result of the evaluations made; the management effectiveness level of the Spil Mountain National Park was found to be 58% (medium), the Dilek Peninsula-Great Menderes Delta National Park was 63% (good) and the Marmaris National Park was 48% (medium). The arithmetic average of the management effectiveness level of these three national parks is 56%, indicating a medium level of effectiveness. Therefore, it has been determined that the level of management effectiveness of protected areas is not sufficient. It has been determined that while the protected areas are in the best condition at an average level of 70%, especially in planning, they cannot achieve sufficient success in inputs, processes, outputs and results. The most important administrative problems of protected areas in the research; It was determined as the lack of number and quality of personnel and the inadequacy of legislation, financing and coordination. In order to solve these problems of protected areas, it was determined that increasing the qualifications of the number of personnel by reaching the number specified in the long-term development plans, the nature protection legislation should be improved and reorganized in a way to eliminate status conflicts and cover all protected areas, to establish a budget system that will benefit more from protected area revenues and to make arrangements to eliminate coordination deficiencies. As a result, in order to ensure the sustainable management of protected areas in Turkey, it is necessary to work decisively to improve the level of management effectiveness and to solve the current problems.

Keywords: Protected areas, national park, METT method, management effectiveness, administrative problems

Scientific Field Code: 502.05.01

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	ii
BEYANNAME	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
TABLolar DİZİNİ.....	xiii
EKLER DİZİNİ	xv
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xvi
1. GİRİŞ	1
1.1. Korunan Alanlar Kavramı ve Önemi	2
1.1.1.Korunan Alan Yönetimde Yaklaşımlar	5
1.1.2. Dünyada Korunan Alanlar	6
1.1.3. Türkiye’de Korunan Alanlar	9
1.2. Korunan Alan Yönetim Etkinliği ve Değerlendirilmesi.....	12
1.2.1. Korunan Alan Yönetiminin Etkinliği Değerlendirilmesinin Önemi.....	13
1.2.2. Korunan Alanlar Yönetim Etkinliği Değerlendirilme Yöntemleri	15
1.2.2.1. Korunan Alanlar Yönetim Etkinliğini Değerlendirmek için IUCN- WCPA Çerçevesi	17
2. LİTERATÜR ÖZETİ.....	30
3. MATERYAL VE METOT	36
3.1. Araştırma Alanı	36
3.1.1. Spil Dağı Milli Parkının Tanıtımı.....	36
3.2.2.Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkının Tanıtımı	41
3.2.3. Marmaris Milli Parkının Tanıtımı	46
3.2. Araştırma Verileri	52
3.2.1. Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı	53
3.2.2. Görüşme Formu	58
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	59
4.1. Milli Parkların Yönetim Etkinlik Düzeyinin Belirlenmesi	59

4.1.1. Spil Dağı Milli Parkının Yönetim Etkinlik Düzeyinin Belirlenmesi	59
4.1.2. Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkının Yönetim Etkinlik Düzeyinin Belirlenmesi	67
4.1.3. Marmaris Milli Parkının Yönetim Etkinlik Düzeyinin Belirlenmesi.....	76
4.1.4. Milli Parkların Yönetim Etkinlik Düzeyinin Karşılaştırılması	83
4.2. Korunan Alanların Yönetimsel Sorunları ve Çözüm Önerilerinin Belirlenmesi.	85
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	96
KAYNAKLAR.....	102
EKLER	111
ÖZGEÇMİŞ	181

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
No	No
1.1: Ekosistem hizmetleri ve korunan alan bağlantısı.....	3
1.2: 1990-2020 Yılları korunan alan ve OECEM'lerdeki değışim.....	8
1.3: 1950-2021 Yılları dünya karasal korunan alan oranı, %.....	8
1.4: Uyarlanabilir yönetim yaklaşımı.....	15
1.5: Korunan alan yönetim etkinliğini değerlendirmek için çerçeve.....	20
1.6: Tehditlerin nedenlerini ve etkilerini anlama.....	22
1.7: Korunan alan yönetim ortamında kontrol düzeyi.....	23
3.1: Araştırma alanı konum haritası.....	36
3.2: SDMP konum haritası.....	37
3.3: SDMP Müdürlüğü organizasyon şeması.....	38
3.4: SDMP'den bir görünüm.....	39
3.5: SDMP orman köşkü.....	41
3.6: DYBMDMP konum haritası.....	42
3.7: DYBMDMP Müdürlüğü organizasyon şeması.....	43
3.8: DYBMDMP'den bir görünüm.....	44
3.9: Eski Doğanbey Köyü.....	45
3.10: MMP konum haritası.....	47
3.11: MMP Müdürlüğü organizasyon şeması.....	48
3.12: MMP'den bir görünüm.....	49
3.13: MMP Günnücek Sığla Ormanı.....	50
3.14: Araştırma modeli.....	52
4.1: SDMP'nin tehdit kategorilerine göre durum analizi.....	63
4.2: SDMP tehdit kapsamı dağılımı.....	64
4.3: SDMP tehdit şiddeti dağılımı.....	64
4.4: SDMP'nin yönetim unsurlarına göre puanı.....	67
4.5: SDMP'nin yönetim unsurlarına göre etkinlik düzeyi.....	67
4.6: DYBMDMP'nin tehdit kategorilerine göre durum analizi.....	71
4.7: DYBMDMP tehdit kapsamı dağılımı.....	72
4.8: DYBMDMP tehdit şiddeti dağılımı.....	72
4.9: DYBMDMP'nin yönetim unsurlarına göre puanı.....	75

4.10: DYBMDMP'nin yönetim unsurlarına göre etkinlik düzeyi.....	75
4.11: MMP'nin tehdit kategorilerine göre durum analizi.....	79
4.12: MMP tehdit kapsamı dağılımı.....	80
4.13: MMP tehdit şiddeti dağılımı	80
4.14: MMP'nin yönetim unsurlarına göre puanı	82
4.15: MMP'nin yönetim unsurlarına göre etkinlik düzeyi	83
4.16: Milli Parkların yönetim unsurlarına göre etkinlik düzeyi (%)	85

TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
No	No
1.1: Korunan alanlarda paradigma değişimi	6
1.2: Karasal korunan alanların koruma kategorilerine göre dağılımı.....	9
1.3: Bazı ülkelerin karasal korunan alan oranları.....	9
1.4: Türkiye korunan alan oranları	10
1.5: Türkiye’deki korunan alanlar (2021 yılı).....	11
1.6: Dünyada yaygın olarak kullanılan metodolojilerin listesi.....	16
1.7: Türkiye’de kullanılan değerlendirme yöntemleri.....	17
1.8: Korunan alan yönetim etkinliğini değerlendirme çerçevesi.....	19
1.9: Ortam değerlendirmede dikkate alınması gereken bazı değerler	21
1.10: Süreç standartları için konular ve kaynaklar	26
1.11: Ulaşılmak istenen çıktıların olası türleri	27
1.12: İzleme nitelikleri, göstergeleri ve yöntemleri örneği	28
1.13: Sonuç derecelendirmelerini gösterme yöntemi	29
3.1: SDMP arazi durumu.....	38
3.2: SDMP mülkiyet durumu	38
3.3: SDMP yerleşim yerleri nüfusu.....	40
3.4: SDMP ziyaretçi giriş sayıları	41
3.5: DYBMDMP arazi durumu	42
3.6: DYBMDMP mülkiyet durumu	43
3.7: DYBMDMP yerleşim yerleri nüfusu	45
3.8: DYBMDMP ziyaretçi giriş sayıları.....	46
3.9: MMP ekosistemleri	47
3.10: MMP mülkiyet durumu.....	48
3.11: MMP yerleşim yerleri nüfusu	51
3.12: MMP ziyaretçi giriş sayıları.....	52
3.13: METT-3 ile METT-4’ün karşılaştırılması.....	57
3.14: METT-4 soru dağılımı	57
4.1: SDMP’ye yönelik tehditlerin değerlendirilmesi	61
4.2: SDMP’ye yönelik tehditlerin sırlaması	63
4.3: SDMP’nin yönetim etkinliğini değerlendirme.....	65

4.4: SDMP'nin yönetim unsurlarına göre etkinlik düzeyi	66
4.5: DYBMDMP'ye yönelik tehditlerin değerlendirilmesi.....	69
4.6: DYBMDMP'ye yönelik tehditlerin sırlaması	71
4.7: DYBMDMP'nin yönetim etkinliğini değerlendirme	74
4.8: DYBMDMP'nin yönetim unsurlarına göre etkinlik düzeyi.....	75
4.9: MMP'ye yönelik tehditlerin değerlendirilmesi	77
4.10: MMP'ye yönelik tehditlerin sırlaması	79
4.11: MMP'nin yönetim etkinliğini değerlendirme	81
4.12: MMP'nin yönetim unsurlarına göre etkinlik düzeyi	82
4.13: Milli parkların METT-4 değerlendirme unsurlarına göre puanları.....	84
4.14: Milli parkların tehdit düzeyleri göre dağılımı	85
4.15: Milli parkların METT-4 değerlendirme unsurlarına göre etkinlik düzeyi	85
4.16: Katılımcıların çalıştığı birime göre dağılımı.....	86
4.17: Katılımcıların görev unvanlarına göre dağılımı	86
4.18: Katılımcıların eğitim durumu.....	87
4.19: Katılımcıların mezun olduğu üniversite, fakülte veya enstitü.....	87
4.20: Katılımcıların yaş durumu.....	87
4.21: Katılımcıların hizmet süresi	88
4.22: Katılımcıların DKMP'de çalışma süresi	88
4.23: Katılımcıların görev unvanı ve DKMP'de çalışma süresi	89
4.24: Katılımcıların DKMP'de yönetici olarak çalışma süresi	89
4.25: Korunan alanların sorunlarının öncelik sırlamasına göre dağılımı	90
4.26: Korunan alanların öncelikli beş sorunu.....	90
4.27: Korunan alanların öncelikli beş sorunu için çözüm önerileri	91
4.28: Korunan alanların personel sayısı ve oranı	92
4.29: Katılımcıların korunan alanların daha etkin yönetimi için görüşleri	94

EKLER DİZİNİ

Ek	Sayfa
<u>No</u>	<u>No</u>
EK 1. Spil Dağı Milli Parkı Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı (METT-4).....	111
EK 2. DYBMDMP Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı (METT-4).....	133
EK 3. Marmaris Milli Parkı Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı (METT-4).....	155
EK 4. Görüşme Formu	180

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ha	: hektar
km	: kilometre
m	: metre
m ²	: metrekare
km ²	: kilometrekare

KISALTMALAR

BM	: Birleşmiş Milletler
CBD	: Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (Convention on Biological Diversity)
DKMP	: Doğa Koruma ve Milli Parklar
DKMPGM	: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü
DYBMDMP	: Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı
ENH	: Enerji Nakil Hattı
IUCN	: Uluslararası Doğayı Koruma Birliği (International Union for Conservation of Nature)
KBAs	: Kilit Biyoçeşitlilik Alanları (Key Biodiversity Areas)
MMP	: Marmaris Milli Parkı
METT	: Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı (Management Effectiveness Tracking Tool)
MP	: Milli Park
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OECSs	: Diğer etkili alan bazı koruma önlemleri
ÖÇK	: Özel Çevre Koruma Bölgesi
PAME	: Korunan Alanlar Yönetim Etkinliği
SDMP	: Spil Dağı Milli Parkı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TNC	: Doğa Korunması (The Nature Conservancy)
UDGP	: Uzun Devreli Gelişme Planı
UNEP	: Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environment Programme)
WCMC	: Dünya Koruma İzleme Merkezi (World Conservation Monitoring Centre)
WCPA	: Dünya Korunan Alanlar Komisyonu (World Commission on Protected Areas)
WDPA	: Dünya Korunan Alanlar Veri Tabanı (World Database on Protected Areas)

1. GİRİŞ

Artan dünya nüfusu karşısında sürdürülebilirliği merkeze almayan kalkınma anlayışının çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin katlanarak artması günümüzde kaygı verici düzeye ulaşmıştır. Doğal kaynakların kendini yenileyebilme hızı ile tüketim hızı arasındaki farkın giderek artması karşısında çevresel, sosyal ve ekonomik bileşenleri içeren sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir yönetim anlayışları gelişmiştir. Bu kapsamda, yaşanabilir bir dünya için doğal yaşam alanlarının korunması ve kaynakların sürdürülebilir kullanımının önemi her geçen gün giderek artmaktadır. Sürdürülebilir olmayan insan faaliyetlerinin sonucunda ortaya çıkan küresel iklim değişikliği, çevresel kirlilik, biyolojik çeşitliliğin azalması, erozyon, çölleşme, ormansızlaşma vb. birçok sorun ise yaşamı tehdit eder boyuta ulaşmıştır. Bu olumsuzluklar karşısında, doğal ve kültürel değerlerin milli park, tabiat parkı, sulak alan, tabiatı koruma alanı, muhafaza ormanları gibi yasal statülerle koruma altına alınarak gelecek kuşaklara sağlıklı bir şekilde aktarımının sağlanması etkili yöntemlerden biri olarak görülmektedir.

Korunan alanlar, biyolojik çeşitliliğin korunması, iklimi düzenleme, su temini, rekreasyon gibi sağladığı birçok yarar ile artan nüfus ve refah talebine bağlı olarak doğal kaynaklar üzerinde giderek artan insan baskısına karşı bir bariyer görevi üstlenmeleriyle kritik önemdedir. Geleceğin ekonomileri, sürdürülebilir yaşamı destekleyen nicelikselden çok niteliksel büyümeyi hedefleyen ekosistem tabanlı planlamayı yapabilenler olacağı göz önüne alındığında yeşil büyümeyi ve sürdürülebilir kalkınmayı benimseyen Türkiye'nin korunan alanların durumunun analiz edilmesi önemlidir. Korunan alanlarda koruma-kullanım dengesinin sağlanarak yönetim etkinliğinin sürekli olarak değerlendirilmesi ve iyileştirici önlemlerin alınması sürdürülebilir bir yönetim için gereklidir.

Bu tez çalışmasıyla Türkiye'deki korunan alanların yönetim etkinlik düzeyinin, korunan alanların sorunlarının ve bu sorunların çözümlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, doğal ve kültürel kaynak değerleriyle önemli bir çekim noktasında yer alan Ege Bölgesindeki Spil Dağı Milli Parkı, Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı ve Marmaris Milli Parkı uygulama alanı olarak seçilmiştir. Milli parkların yönetim etkinliğinin Yönetim Etkinliğini İzleme Aracının (METT) en son versiyonu olan METT-4 kullanılmıştır. Dolayısıyla bu yeniliğin literatüre ve uygulama birimlerine aktarılması açısından bu tez çalışması önem arz etmektedir. Yönetimsel sorunların ve çözüm önerilerin tespit edilmesinde ise alan yöneticilerine uygulanan önceliklendirmeli açık uçlu sorulardan oluşan yarı

yapılandırılmış görüşme formundan faydalanılmıştır. Böylelikle korunan alanların daha etkin yönetilmesi için mevcut sorunlarının belirlenmesi ve çözümü konusunda yöneticilerin görüşlerinin aktarılması, yapılacak çalışmalara ışık tutacaktır. Dolayısıyla bu araştırmayla elde edilecek bulgular ve sonuçlar hem literatüre hem de korunan alanların sürdürülebilir yönetiminde etkinliğin sağlanmasında uygulama birimlerine önemli katkılar sağlayacaktır.

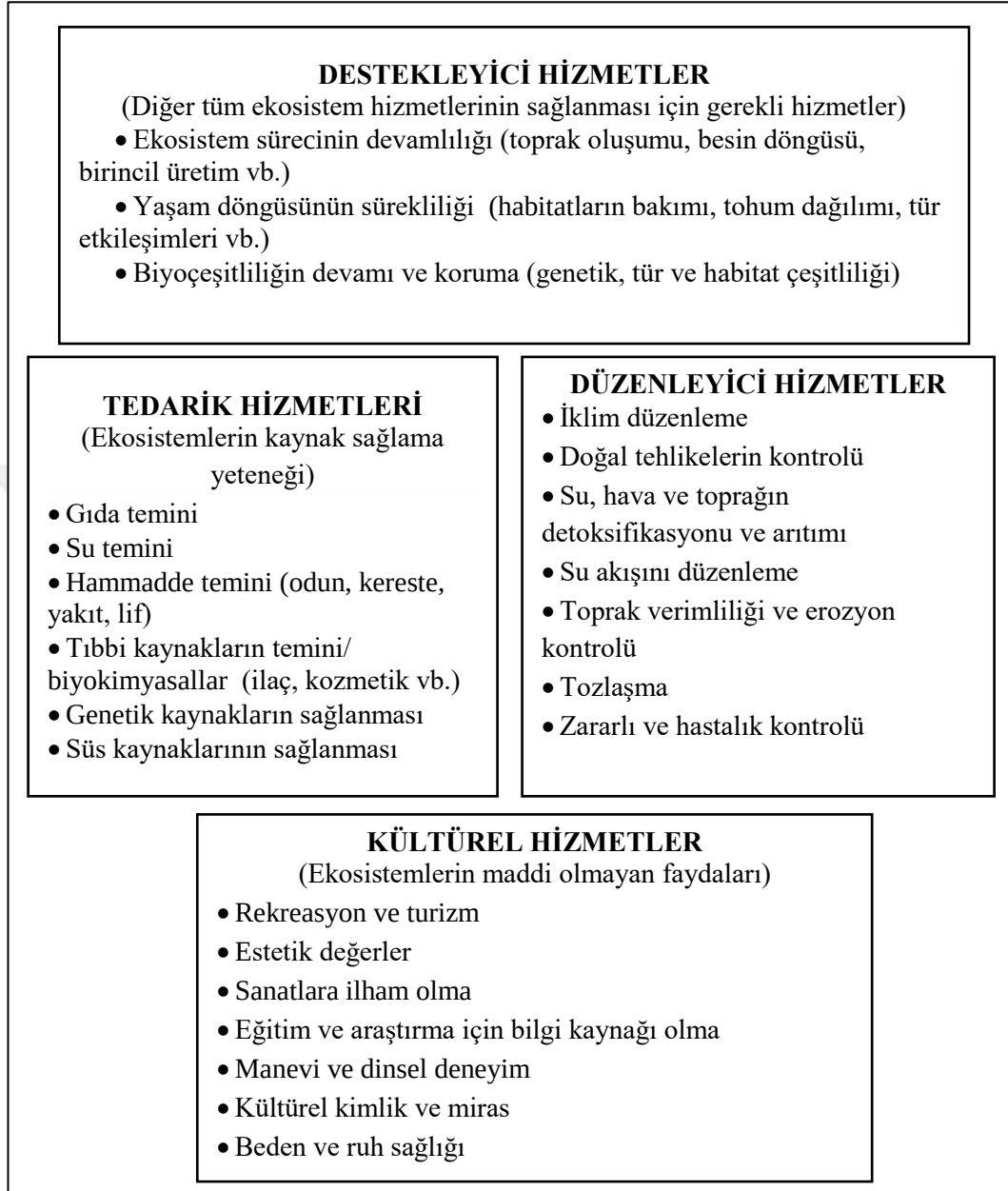
1.1. Korunan Alanlar Kavramı ve Önemi

Korunan alanlar ekosistemlerin dinamik yapısının, doğal süreçlerin ve biyolojik çeşitliliğin korunmasında en önemli güvencedir. IUCN 1994 yılında korunan alanı; biyolojik çeşitliliğin, doğal ve bağlantılı kültürel kaynakların korunması ve sürekliliğinin sağlanması amacıyla ayrılan, yasalarla ve diğer etkili araçlarla yönetilen kara ya da deniz alanları olarak tanımlamıştır (IUCN, 1994). Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesinde ise korunan alan; özgün koruma amaçlarını gerçekleştirmek için belirlenen, düzenlenen ve yönetilen, coğrafi olarak tanımlanmış bir alan olarak tarif edilmiştir (BÇS, 1996). Bu tanımlara göre korunan alan; dünyanın herhangi bir yerinde belli bir alanda bulunan, biyolojik çeşitliliği korunması ve sürdürülmesi amaçlarına yönelik düzenleme, ayırma gibi özel önlemleri gerektiren, yasal veya diğer etkili yollarla sağlanan bir yönetim ve korumayı güvence altına almak için yönetim yetkisinin mevcudiyeti olan yerlerdir (Phillips, 2003). Korunan alanların birincil amacı doğa koruma olmakla birlikte koruma statülerine göre sürdürülebilir kullanımın sağlanması da amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, korunan alanların temel amaçları şöyledir;

- Gen kaynaklarının ve biyolojik zenginliğin korunması,
- Yaban hayatının korunması,
- Doğal, tarihsel ve kültürel değerlerin korunması,
- Çevresel hizmetlerin devamlılığının sağlanması,
- Doğal ekosistemlerin kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı,
- Kültürel ve geleneksel özelliklerin devamlılığının sağlanması,
- Bilimsel araştırma ve eğitim,
- Rekreasyon ve turizm gereksinimlerin karşılanmasıdır (DKMPGM, 2007).

Dünyadaki alanların önemli bir kısmının tarım ve sanayi tarafından dönüştürüldüğü göz önüne alındığında korunan alanlar sürdürülebilir yaşamı destekleyen en önemli doğal veya doğala yakın alanlardır. Bu kapsamda, korunan alanlar ekosistemin sağladığı hizmetlerin devamlılığında giderek önemi artan bir konumdadır. Ekosistem hizmetleri ile korunan alanların

bağlantısı Şekil 1.1’de verilmektedir.

Şekil 1.1: Ekosistem hizmetleri ve korunan alan bağlantısı (Stolton vd., 2015)

Ekosistem hizmetlerinin çoğu herhangi bir doğal ekosistemden gelebilse de korunan alanlar ilgili yasalar, belirlenmiş politikalar ve yönetim-yönetişim kurumlarıyla yönetildiğinden, yönetimi açık olarak düzenlenmemiş diğer alanlarda oluşabilecek bozulmalara veya değişime karşı genellikle daha güvencededir denilebilir (Stolton vd., 2015).

Dünyanın birçok bölgesindeki hızlı gelişme ve nüfus artışları ve doğal kaynakların hızla

tükenmekte olduğu göz önüne alındığında sürdürülebilir kalkınma için yeterli düzeyde korunan alanlar oluşturulması gerekir. Bu alanların gerekçesi aşağıdaki gibi verilmektedir (MacKinnon vd., 1986);

- Ekosistemlerin üretken kapasitesini korumak, böylece su ile bitki ve hayvansal ürünlerin sürekli mevcudiyetini sağlamak,
- Yabani türlerin ve ekosistemlerin ve bunların insani gelişmeyle olan ilişkilerinin araştırılması ve izlenmesi için fırsatlar sağlamak,
- Genel halk ve politika yapıcılar için koruma eğitimi için fırsatlar sağlamak,
- Tamamlayıcı kırsal kalkınma ve marjinal arazilerin rasyonel kullanımı için fırsatlar sağlamak,
- Rekreasyon ve turizm için bir temel sağlamak.

IUCN korunan alanları altı kategoriye ayırmaktadır. Bunlar aşağıdaki gibi verilmiştir (Dudley, 2008);

• **Ia Mutlak Doğa Rezervi:** Biyoçeşitliliği ve muhtemelen jeolojik/jeomorfolojik özellikleri korumak için ayrılmış, koruma değerlerinin korunmasını sağlamak için insan ziyareti, kullanımı ve etkilerinin sıkı bir şekilde kontrol edildiği ve sınırlandırıldığı katı koruma altındaki alanlardır.

• **Ib Yabanıl Alan:** Genellikle büyük bir oranda değiştirilmemiş veya çok az değiştirilmiş, doğal karakterlerini ve etkilerini koruyan, kalıcı veya önemli insan yerleşimi olmayan, doğal durumlarını koruyacak şekilde korunan ve yönetilen alanlardır.

• **II Milli Park:** Alana özgü türlerin ve ekosistemlerin tamamlayıcısı ile birlikte büyük ölçekli ekolojik süreçleri korumak için ayrılmış, aynı zamanda çevresel ve kültürel açıdan uyumlu olarak manevi, bilimsel, eğitimsel, rekreasyonel ve ziyaretçiler için olanaklar sağlayan büyük bir oranda doğal veya doğala yakın alanlardır.

• **III Tabiat Anıtı veya Özellik:** Bir yer şekli, deniz dağı, denizaltı mağarası, mağara gibi jeolojik özellik veya hatta antik bir koru gibi canlı bir özelliği olabilen belirli bir doğal anıtı korumak için ayrılan alanlardır. Genel olarak oldukça küçük korunan alanlardır ve yüksek ziyaretçi değerine sahiptirler.

• **IV Habitat/Tür Yönetim Alanı:** Belirli türleri veya habitatları koruma önceliği olan alanlardır. Bu alanların çoğunda belirli türlerin ihtiyaçlarını karşılamak veya habitatlarını korumak için düzenli ve aktif müdahalelere gereksinim duyulmakla birlikte bu durum kategorinin bir gerekliliği değildir.

- **V Kara/Deniz Peyzajı Koruma Alanı:** İnsanların ve doğanın zaman içindeki etkileşiminin önemli ekolojik, biyolojik, kültürel ve doğal değere sahip farklı bir karakter ürettiği alanlardır. Aynı zamanda bu etkileşimin bütünlüğünün korunmasında alanla ilişkili doğa ile diğer değerleri korumak ve sürdürmek için hayati önem taşıyan alanlardır.

- **VI Doğal Kaynakları Sürdürülebilir Biçimde Kullanılan Korunan Alanlar:** Ekosistemleri ve yaşam alanlarını, ilişkili kültürel değerler ve geleneksel doğal kaynak yönetim sistemleri ile birlikte koruyan alanlardır. Genellikle geniş ve doğal durumda olan bu alanların bir kısmı sürdürülebilir doğal kaynak yönetimi altında olup doğal kaynakların doğanın korunmasına uygun olarak düşük düzeyde endüstriyel olmayan bir şekilde kullanımı alanın temel amaçlarından biri olarak görülmektedir.

1.1.1.Korunan Alan Yönetimde Yaklaşımlar

Koruma paradigmasında 1970'lerden bu yana önemli ölçüde değişim meydana gelmiştir. 1970 öncesi dönemde korunan alan politikası yerel (yöresel)¹ halkın refahı için çok az endişe duyan bir yaklaşımı tercih etmekteydi. Buna karşın 1970'lerden bu yana korumada katılımcı bir yaklaşım benimsenmiş ve özellikle korunan alanın bulunduğu yöredeki halkı dikkate alan bir anlayış benimsenmeye başlanmıştır. Korumanın katılımcı hale gelmesinde; dünya genelinde sivil toplum hareketinde görülen artış ve karmaşık çevre sorunlarının doğasının farklı, katılımcı yaklaşımları gerektirmesi etkili olmuştur (Mackelworth, 2007; Berkes, 2004). Bu noktada, sadece çevresel sürdürülebilirliğin dikkate alındığı bir anlayıştan sosyal-ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliğin de gözetildiği çok boyutlu kalkınma/gelişme anlayışının benimsenmeye başlanmasının da etkisi olmuştur.

Klasik koruma anlayışı, halkların miraslarını her zaman için koruma kaygısının güçlü bir ifadesidir. Koruma anlayışındaki değişimin özetlendiği Tablo 1.1'de de görüleceği üzere merkezi yönetim, yerelden bağımsız, insan kullanımının oldukça sınırlandırıldığı, doğal kaynaklar uzmanlarınca yönetilen salt koruma anlayışından katılımcılık, disiplinler arası çalışmanın yapıldığı, bilimsel, kültürel ve ekonomik amaçlarla ve yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayan sürdürülebilirliği benimseyen modern koruma anlayışına geçilmiştir (Phillips, 2003; Güneş, 2011; Kurdoğlu, 2007). Modern paradigma, doğa ve kültür arasında bağlantının önemi

¹⁾ TDK'nın (2023) Güncel Türkçe Sözlüğüne göre yerel ve yöresel kelimeleri aynı anlama geldiğinden bu çalışmada yerel halk ifadesi kullanılmıştır.

vurgular ve doğal kaynaklara en yakın bireylerin katılımı olmadan başarılı bir korumanın gerçekleştirilemeyeceğini öne sürmektedir.

Tablo 1.1: Korunan alanlarda paradigma değişimi (Phillips, 2003)

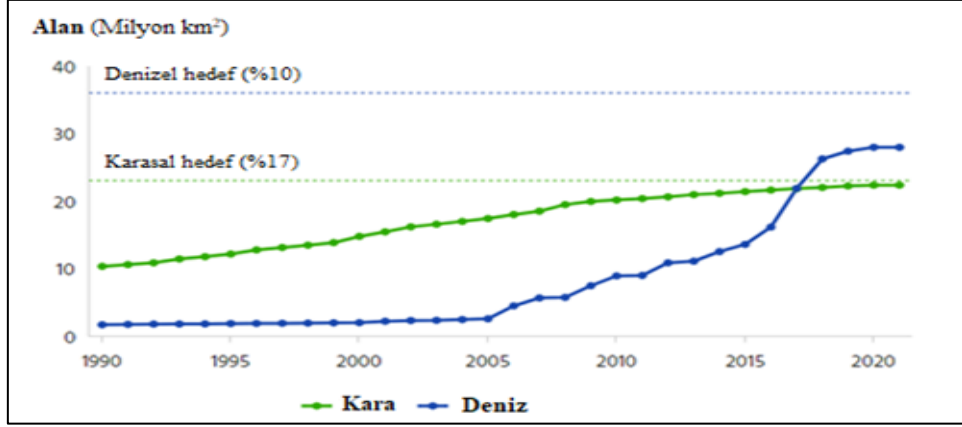
	Klasik Paradigma	Modern Paradigma
Amaçlar	Koruma için ayrılır.	Sosyal ve ekonomik amaçları da dahil etme
	Esas olarak eşsiz yaban hayatı ve doğal peyzajı korumak için kurulur.	Genellikle bilimsel, ekonomik ve kültürel gerekçelerle kurulur.
	Temel olarak ziyaretçiler ve turistler için yönetilir.	Daha çok yerel halkı düşünülerek yönetilir.
	Yabanıl hayat olarak değerlidir.	Yabanıl hayatın kültürel önemi de değerlidir.
	Koruma çalışmaları yapmak.	Korumanın yanı sıra restorasyon ve rehabilitasyon çalışmaları yapmak.
Yönetim	Merkez yönetim tarafından yürütülür.	Birçok ortak tarafından yürütülür.
Yerel halk	Yerel halka karşı planlama ve yönetim yapılır.	Yerel halk bazı durumlarda planlama ve yönetime dahil edilir.
	Yerel görüşler dikkate alınmadan yönetilir.	Yerel halkın ihtiyaçlarını karşılanma.
Daha geniş bağlam	Bağımsız, bağlantısız gelişme	Ulusal, bölgesel, uluslararası sistemlerinin bir parçası olarak planlama.
	“Adalar” olarak yönetilme	“Ağlar” olarak gelişme
Algılar	Öncelikle ulusal varlık olarak görülüyor.	Bir topluluk varlığı olarak da görülüyor.
	Sadece ulusal bir kaygı olarak görülüyor.	Uluslararası bir endişe olarak da görülüyor
Yönetim teknikleri	Kısa vadeli bir bakış açısıyla reaktif olarak yönetilir.	Uzun vadeli bir bakış açısıyla uyarlanabilir yönetim anlayışla yönetilir.
	Teknokratik bir şekilde yönetilir	Siyasi kaygılarla yönetiliyor.
Finansman	Vergi mükellefi tarafından ödenir.	Birçok kaynak tarafından ödenir.
Yönetim becerileri	Bilim adamları ve doğal kaynaklar uzmanları tarafından yönetilir.	Beceri çeşitliliğine sahip bireyler tarafından yönetilir.
	Uzman liderliği	Yerel bilgidен yararlanmak

1.1.2. Dünyada Korunan Alanlar

Dünyanın ilk korunan alanı, 19. yüzyılın sonunda 1872 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde doğal ve kültürel kaynakları korumak için oluşturulan Yellowstone Ulusal Parkıdır (Cifuentes vd., 2000). Geçen 150 yıllık süreçte ise korunan alan sayısı, Dünya Korunan Alanlar Veri

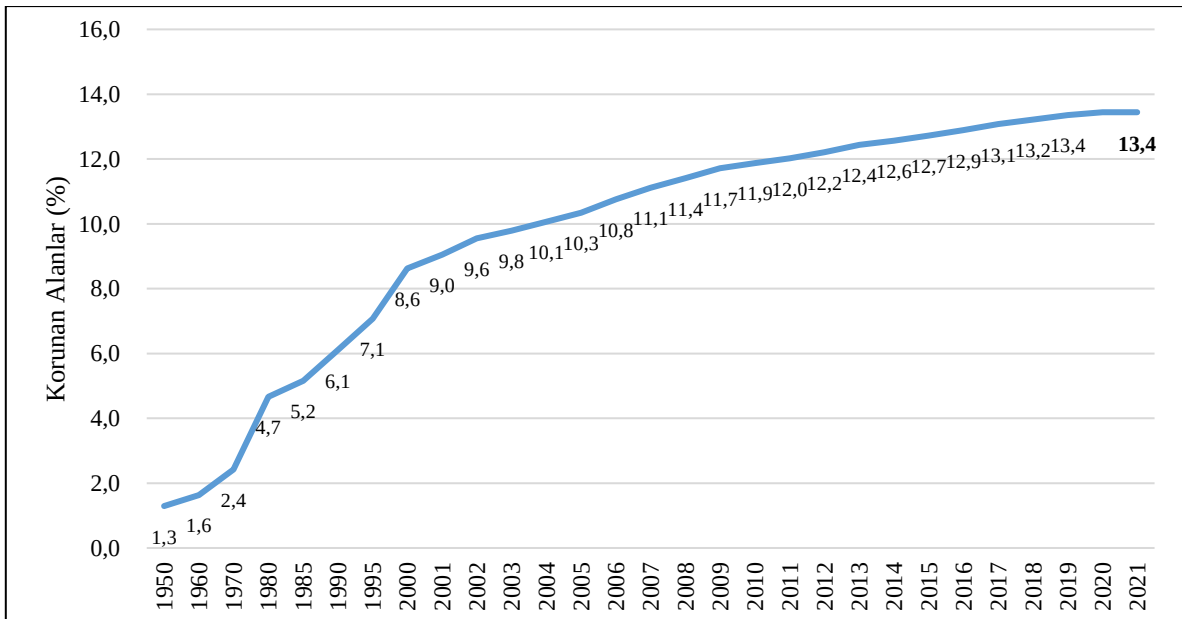
Tabanı 2022 yılı aralık ayı verilerine göre korunan alanlarla diğer etkili alan bazlı koruma önlemlerinin toplam sayısı 285.525'tir (Protected Planet, 2022a). IUCN, IUCN-WCPA ve UNEP-WCMC ortaklığında oluşturulan Protected Planet tarafından 2020 yılında yayınlanan ve 2021 Mayıs ayında güncellen 245 ülkenin yer aldığı rapora göre; kara ve iç su ekosistemlerinin 22,5 milyon km²'si (%16,64) ve kıyı sularının ve okyanusun 28,1 milyon km²'si (%7,74) korunan alanlar ve diğer etkili alan bazlı koruma önlemler altındadır. Korunan alanlar giderek artan bir şekilde biyoçeşitlilik için önemli alanları kapsamaktadır. Kilit Biyoçeşitlilik Alanlarının (KBA) %65,5'i koruma altında iken karasal ve iç su KBA'nın %33,8'i, deniz ve kıyı KBA'nın %33,9'u hala tamamen korumadan yoksundur. Yönetim etkinliği değerlendirmeleri ise korunan alanların kapsadığı alanın %18,29'unda yapılabilmektedir. Bununla birlikte raporda, 2020'den sonra, korunan alanların etkinliğini daha iyi izlemeye ihtiyaç olduğu belirtilmektedir (Protected Planet, 2020).

2010 yılında yapılan Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesinin 10. Taraflar toplantısında 2020 Aichi Biyolojik Çeşitlilik Hedefleri kabul edilmiştir. Biyolojik çeşitlilik için Stratejik Planda 20 hedef belirlenmiştir. Korunan Alanlar ve Kilit Biyolojik Çeşitlilik Alanlarının belirlenmesini içeren Hedef 11 kapsamında; 2020 yılına kadar özellikle biyolojik çeşitlilik ve ekosistem hizmetleri için özel önem taşıyan alanlar olmak üzere, karasal ve iç suların en az %17'si ve kıyı ve deniz alanlarının yüzde %10'u, etkin ve adil bir şekilde yönetilen, ekolojik olarak temsil edici ve iyi bağlantılı sistemler aracılığıyla korunması amaçlanmıştır (IUCN, 2022). Söz konusu rapora göre karasal alanlardaki korunan alanların ve OEKM'lerin %16,64'lük (22,5 milyon km²) oranla hedefe oldukça yaklaşılmıştır (Şekil 1.2). Denizel koruma alanlarında ise son 10 yılda önemli bir artış olmuş ve %7,74'lik (28,1 milyon km²) bir orana ulaşmıştır. Ulusal sular ve ulusal yetki alanı dışındaki alanlar şeklinde ikiye ayrılan denizel alanlarından korunan alanların ve OEKM'lerin ulusal yetki alanındaki denizlerdeki oranı %18,01 iken ulusal yetki alanı dışındaki alanlardaki oranı %1,18 ile oldukça düşüktür (Protected Planet, 2020).

Şekil 1.2: 1990-2020 Yılları korunan alan ve OECD’lerdeki değişim (Protected Planet, 2020)

OECD’nin (2022) Dünya Korunan Alanlar Veri tabanından yararlanarak hazırladığı dünya karasal korunan alanlarının yıllara göre oranı 1950 yılında %1,3 iken 2021 yılında bu oran %12,1 artarak %13,4’e ulaşmıştır (Şekil 1.3). OECD ve Protected Planet Raporunda belirtilen dünya karasal korunan alanların oranı arasında farklılık olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, OECD verilerinin 1950 yılından günümüze kadar tüm süreci göstermesi bakımından önemli olduğu için burada verilmiştir. Korunan alanların IUCN kategorilerine göre dağılımında en yüksek oran %3,3 ile milli park olurken en düşük oran ise %0,1 ile tabiat anıtına aittir (Tablo 1.2). Tablo 1.3’te karasal korunan alan açısından dünya genelinde ilk yirmide yer alan ülkeler verilmiştir. Ülkelerin genel olarak 1950 yılında oldukça düşük olan korunan alan oranlarının 1970 yılıyla birlikte artmaya başladığı devam ettiği anlaşılmaktadır.

Şekil 1.3: 1950-2021 Yılları dünya karasal korunan alan oranı, % (OECD, 2022)

Tablo 1.2: Karasal korunan alanların koruma kategorilerine göre dağılımı, % (OECD, 2022)

Kategori	Ia: Mutlak Doğa Rezervi	Ib: Yabanıl Alan	II: Milli Park	III: Tabiat Anıtı	IV: Habitat/Habitat/Tür Yönetim Alanı	V: Kara/Deniz Peyzajı Koruma Alanı	VI: Doğal Kaynakları Sürdürülebilir Biçimde Kullanılan Korunan Alanlar	IUCN kategorisi sağlanmadı	Tümü, Nokta olarak kaydedilen veriler dahil
Dünya	0,5	0,9	3,3	0,1	1,3	0,9	2,7	3,1	13,4

Tablo 1.3: Bazı ülkelerin karasal korunan alan oranları (OECD, 2022)

Ülke	Korunan Alan Oranı %								
	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020	2021
Lüksemburg	10,3	10,3	24,6	24,6	24,8	33,2	45,3	51,1	51,1
Bulgaristan	0,7	0,8	1,4	1,8	2,3	4,9	40,7	41,0	41,0
Slovenya	4,2	4,2	4,4	5,0	7,2	8,7	39,4	40,5	40,5
Polonya	0,2	0,5	0,7	2,3	13,7	29,8	38,8	39,6	39,6
Hırvatistan	0,8	1,0	1,9	2,3	7,8	10,2	10,9	37,9	37,9
Almanya	0,6	1,2	3,8	7,0	13,1	21,6	34,9	37,8	37,8
Slovakya	3,3	3,3	3,4	5,0	8,9	16,4	35,0	37,6	37,6
Yunanistan	0,5	0,5	0,7	4,3	8,9	12,2	35,1	35,1	35,1
Yeni Zelanda	2,6	4,6	6,6	14,1	23,9	27,7	31,7	33,4	33,4
Brezilya	0,1	0,2	0,3	1,9	6,8	15,0	29,8	30,7	30,7
Kosta Rika	0,0	0,1	3,0	11,6	20,4	25,2	30,5	30,6	30,6
Avusturya	0,6	6,0	6,8	8,7	16,2	21,8	26,7	29,2	29,2
Malta	0,5	0,5	0,5	0,5	0,9	16,3	25,0	29,1	29,1
Birleşik Krallık	0,3	8,4	11,3	17,3	21,4	23,8	28,3	28,6	28,6
İspanya	4,4	4,4	4,5	4,6	10,7	18,6	26,7	28,1	28,1
Dominik Cumhuriyeti	0,0	0,0	1,3	1,3	5,1	5,1	24,0	27,5	27,5
Fransa	0,2	0,2	3,3	8,1	10,3	14,5	22,2	27,3	27,3
Romanya	0,1	0,1	0,1	0,3	2,0	5,3	19,9	25,4	25,4
Ermenistan	0,0	1,6	1,7	7,8	7,9	18,6	23,0	24,1	24,1
İsrail	0,0	0,0	1,0	1,9	12,3	15,3	22,7	23,9	23,9

1.1.3. Türkiye’de Korunan Alanlar

Türkiye sahip olduğu coğrafik ve iklim özellikleri ile dünyada ender bir konuma sahiptir. Dünyada tehlike arz eden 34 sıcak noktadan üçü olan Akdeniz, Kafkas ve İran-Turan Bölgelerinin bulunduğu konumu ile Türkiye zengin bir biyoçeşitliliğe ev sahipliği yapmaktadır. Dünyadaki iki büyük göç yolunun Türkiye’de olması da bu zenginliğini artırmaktadır. Türkiye, orman, deniz, kıyı, dağ, sulak ekosistemleri ile bu ekosistemlerin değişik biçimlerine ve kombinasyonlarına sahip bir ülkedir. Dolayısıyla bu ekosistem ve habitat çeşitliliği yüksek bir tür çeşitliliğini sağlamıştır. Tanımlanabilen canlı türleri açısından yaklaşık 19.000 omurgasız hayvan türünün 4000’i endemiktir. 1500’e yakın omurgalılarından ise 100 üzerindeki tür endemiktir (70’i balık türüdür). Flora açısından da yaklaşık 11000 üzerinde tür mevcut olup bunların 1/3’ü endemiktir (DKMPGM, 2013). Dolayısıyla hem dünya hem de Türkiye

açısından sahip olunun bu biyolojik çeşitliliğin korunmasında korunan alanlar kilit önemdedir.

DKMPGM'nin Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının sorumluluğu altındaki Özel Çevre Koruma Bölgesi (ÖÇK) ve Doğal Sitlere ilişkin veriler olmadan yayınladığı istatistiğe göre 1958 yılından 2021 yılına değin 64 yıllık korunan alanların sayısını ve alanını veren Tablo 1.4 incelendiğinde; 1958 yılında %0,01 oranla 2 ve 4.412 ha olan korunan alanın 2021 yılında 1687'ye ve 3.666.573 ha ile %4,70'ye yükseldiği görülmektedir.

Tablo 1.4: Türkiye korunan alan oranları (DKMPGM, 2022a)

Yıl	Adet	Alan ha	Yüzölçümü Oranı %	Yıl	Adet	Alan ha	Yüzölçümü Oranı %	Yıl	Adet	Alan ha	Yüzölçümü Oranı %
1958	2	4.412	0,01	1979	170	303.078	0,39	2000	800	1.047.632	1,34
1959	4	22.657	0,03	1980	180	304.140	0,39	2001	813	1.048.713	1,34
1960	4	22.657	0,03	1981	190	346.492	0,44	2002	851	1.050.879	1,35
1961	5	35.681	0,05	1982	195	346.522	0,44	2003	876	1.057.577	1,36
1962	5	35.681	0,05	1983	230	351.641	0,45	2004	896	1.171.136	1,50
1963	5	35.681	0,05	1984	271	355.752	0,46	2005	998	2.131.896	2,73
1964	7	35.681	0,05	1985	294	357.512	0,46	2006	1.048	2.458.716	3,15
1965	8	37.304	0,05	1986	313	368.008	0,47	2007	1.071	2.456.619	3,15
1966	9	64.902	0,08	1987	335	377.905	0,48	2008	1.092	2.444.232	3,13
1967	9	64.902	0,08	1988	366	401.467	0,51	2009	1.118	2.447.245	3,14
1968	23	74.005	0,09	1989	384	404.451	0,52	2010	1.147	2.467.677	3,16
1969	24	129.111	0,17	1990	413	416.976	0,53	2011	1.443	4.214.580	5,40
1970	57	146.846	0,19	1991	432	440.240	0,56	2012	1.518	4.471.438	5,73
1971	102	195.049	0,25	1992	448	441.520	0,57	2013	1.552	4.467.438	5,73
1972	126	229.085	0,29	1993	469	530.665	0,68	2014	1.453	2.706.734	3,47
1973	137	299.269	0,38	1994	518	747.594	0,96	2015	1.495	2.999.842	3,85
1974	142	299.906	0,38	1995	584	834.436	1,07	2016	1.543	3.191.919	4,09
1975	144	300.373	0,39	1996	669	890.302	1,14	2017	1.565	3.352.556	4,30
1976	154	302.490	0,39	1997	702	893.949	1,15	2018	1.599	3.456.409	4,43
1977	162	302.528	0,39	1998	747	918.433	1,18	2019	1.632	3.537.398	4,53
1978	166	302.550	0,39	1999	772	992.755	1,27	2020	1.660	3.642.826	4,67
								2021	1.687	3.666.573	4,70

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Tabiatı Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğünün uhdesinde yer alan Özel Çevre Koruma Bölgesi ve Doğal Sitlerin de dahil edilmesiyle Türkiye korunan alanların 2021 yılı itibarıyla brüt 9.637.424 ha'a ulaşmaktadır. Diğer taraftan, söz konusu alanlarda birden fazla koruma statüsü olması nedeniyle oluşan statü çakışmaların giderilmesiyle elde edilen tek yüzey alan 8.251.030 ha'dır. Bu kapsamda, tek yüzey haline getirilmiş korunan alan miktarının ülke yüzölçümüne oranı %10,58'dir (Tablo 1.5). DKMPGM'nin 2021 yılı verilerine göre toplam korunan alanların 5.498.140 ha'ı (ülke yüzölçümüne oranı %7,04) karasal alan üzerinde iken 2.717.931 ha'ı (ülke yüzölçümüne oranı %5,88) denizel alanındadır (DKMPGM, 2022a; DKMPGM, 2022b). Bu sonuçlar, 2010 yılında yapılan Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin 10. Taraflar toplantısında 2020 Aichi Biyolojik Çeşitlilik Hedeflerinde belirlenen karasal ve iç suların en az %17'si ve kıyı ve deniz alanlarının

yüzde %10'u, etkin ve adil bir şekilde yönetilmek üzere korunma altına alınması hedefinin oldukça altındadır.

Tablo 1.5: Türkiye'deki korunan alanlar (2021 yılı) (DKMPGM, 2022a-2022b; HGM, 2022)

Yönetim	Kanun	Korunan Alanlar	Korunan Alan Sayısı	Brüt Toplam Alanı (ha)	Brüt Toplamdaki Oranı %
Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü	2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu	Milli Park	46	908.543	9,43
		Tabiat Parkı	260	109.638	1,14
		Tabiatı Koruma Alanı	31	46.455	0,48
		Tabiat Anıtı	114	9.104	0,09
	4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu	Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	85	1.165.896	12,10
	2872 Sayılı Çevre Kanunu	Ramsar Alanı	14	184.487	1,91
		Ulusal Önece Haiz Sulak Alanlar	59	869.697	9,02
		Mahalli Önece Haiz Sulak Alanlar	22	29.266	0,30
			Toplam	631	3.323.086
Yönetim	Kanun	Korunan Alanlar	Korunan Alan Sayısı	Brüt Toplam Alanı (ha)	Brüt Toplamdaki Oranı %
Tarım ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü	6831 Sayılı Orman Kanunu	Gen Koruma Ormanı (in-situ)	340	43.279	0,45
		Şehir (Kent) Ormanı	137	10.266	0,11
		Muhafaza Ormanları	55	247.705	2,57
		Tohum Bahçesi (ex-situ)	212	1.540	0,02
		Tohum Meşçeresi (in-situ)	312	40.697	0,42
		Toplam	1.056	343.487	3,57
Yönetim	Kanun	Korunan Alanlar	Korunan Alan Sayısı	Brüt Toplam Alanı (ha)	Genel Toplamdaki Oranı %
Çevre, Şehircilik ve İ.D. Bakanlığı, Tabiat Varlıkları Koruma Genel Müdürlüğü	2872 Sayılı Çevre Kanunu	Özel Çevre Koruma (ÖÇK) Bölgesi	19	3.834.213	39,78
		Doğal Sit	3.279	2.136.638	22,17
		Toplam	3.298	5.970.851	61,95
Korunan Alanlar Genel Toplam Brüt Alanı			4.985	9.637.424	100,00
Tek Yüzey Haline Getirilmiş Alan Genel Toplamı			-	8.251.030	85,61
Tek Yüzey Alanın Türkiye Yüzölçümüne Oranı % (8.251.030/78.004.300)*100			-	10,58	-

Doğal Hayatı Koruma Vakfının (WWF) 2021 yılı raporunda Türkiye korunan alanları ile yapılan değerlendirmeler ise şöyledir;

- Korunan alanların mevcut durumu ülkenin biyolojik çeşitliliği temsil etmede yetersiz kalmaktadır.
- Korunan alanların mevzuat ve yönetim açısından yetki çeşitliliğinin olması koordinasyon ve yönetimde etkinliğin azalmasına neden olmaktadır.
- Korunan alanların statüleri ve zonlamalarında yapılan sık değişiklikler alanların sürdürülebilirliğini riske atmaktadır.
- Madencilik, enerji gibi kamu yararı sunularak korunan alanların bağlı bulunduğu mevzuatta yapılan değişiklikler amaç dışı kullanıma dolayısıyla sürdürülebilirliğin zayıflamasına neden olmaktadır.
- Finansal, personel, araç ve ekipman açılarından korunan alanların idari altyapısının mevcut durumu evrensel düzeyde etkin alan yönetimi için yeterli seviyede değildir (WWF, 2021).

Bu açıklamalar doğrultusunda; coğrafi konumu ve sahip olduğu doğal ve kültürel değerleri ile önemli bir noktada olan Türkiye'nin korunan alanlarının sürdürülebilirlik açısından yeterli düzeyde olmadığı söylenebilir.

1.2. Korunan Alan Yönetim Etkinliği ve Değerlendirilmesi

İlk korunan alanlar kurulduğundan beri, koruma hareketinde yer alan yöneticiler ve diğer aktörler bu alanların etkin yönetimini sağlamak için çalışmaktadırlar. Bununla birlikte, korunan alanlarda önemli bir konu olarak yönetim etkinliği yönetimi nispeten yeni bir olgudur. Yönetim etkinliği, 1972 yılındaki İkinci Dünya Milli Parklar Konferansında gündeme getirilmemiştir. Bundan on yıl sonra, Üçüncü Dünya Ulusal Parklar Kongresinde (Bali Kongresi), yönetimin etkinliği konusunu açıkça ele almıştır. Korunan alanların ekolojik ve yönetsel kalitesini değerlendirmek için araçlar ve kılavuzlar Bali Eylem Planında yer almıştır. Bali Kongresi'nin ardından, yönetim etkinliği konusu korunan alanlar uluslararası literatüründe ve özellikle Milli Parklar ve Korunan Alanlar Komisyonu çalışmaları ve müzakerelerinde önemli bir çalışma alanı olarak yer almaya başlamıştır (Hockings vd., 2004).

Yönetim etkinliği genel olarak bir örgütün amaç veya amaçlarına ne derece ulaştığının bir

ifadesidir (Kaldırımcı, 1985). Yönetim etkinliğinin belirlenmesi, örgütlerin belirlenen amaç veya amaçlara ulaşmak için mevcut kaynaklarını ne kadar verimli ve etkili bir şekilde kullandığının ölçülmesi ve değerlendirilmesini içermektedir. Bu değerlendirme görevi yönetim sürecinin planlama, örgütleme, yürütme ve denetim olmak üzere temel dört fonksiyonundan denetim işlevi aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Diğer bir anlatımla denetim işlevi ile yönetsel faaliyetlerin hangi derecede başarılı olduğu belirlenir. Korunan alan yönetiminde de yönetsel etkinliklerde elde edilen başarının ölçülmesine denetim fonksiyonu kapsamında yapılan çalışmalar daha çok yönetimde etkinliğin değerlendirilmesi şeklinde adlandırılmaktadır (Kuvan, 2005).

Hockings vd. (2000), yönetim etkinliğinin değerlendirilmesini şu şekilde tanımlamıştır; değerleri korumak ve amaç-hedeflere ulaşmak için korunan alanların ne kadar iyi yönetildiğinin değerlendirilmesidir. Yönetim etkinliği kavramı, korunan alan yönetimindeki üç ana temayı yansıtır:

- Hem kullanıcılara yönelik mekanların hem de korunan alan sistemleri ile ilgili tasarım konuları,
- Yönetim sistemleri ve süreçlerinin yeterliliği ve uygunluğu ile
- Değerlerin korunması dahil olmak üzere korunan alan amaçlarının sağlanması.

Tasarım, korunan alanın statüsü, alanın büyüklüğü ve sınırların belirlenmesi, tampon zonlar ve yakın çevredeki arazi kullanımlarını kapsamaktadır. Yönetim sistemleri ve süreçlerin yeterliliği-uygunluğu, planlamadan uygulamaya kadar yönetim süreci ve ilgili çalışmaların nasıl yürütüldüğünü içermektedir. Üçüncü tema olan amaçların sağlanması ise belirlenen amaçlara ne düzeyde ulaşıldığı ile ilgili biyofiziksel ve sosyoekonomik konuları içermektedir (Kuvan, 2005).

1.2.1. Korunan Alan Yönetiminin Etkinliği Değerlendirilmesinin Önemi

Bir alanın korunan alan olarak ilan edilmesi, çevresel hizmetler ve kültürel değerlerle birlikte biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik çok büyük bir taahhüdü içermektedir. Devlet vergileri yoluyla veya STK'lara gönüllü bağışlar yoluyla korunan alanlara kaynak sağlayan insanların bu alanların iyi yönetildiğini bilmeye hakları vardır. Toplam korunan alan sayısı artmaya devam ettikçe, uygun hesap verebilirlik, iyi iş uygulamaları ve raporlamada şeffaflık talepleri de artmaktadır.

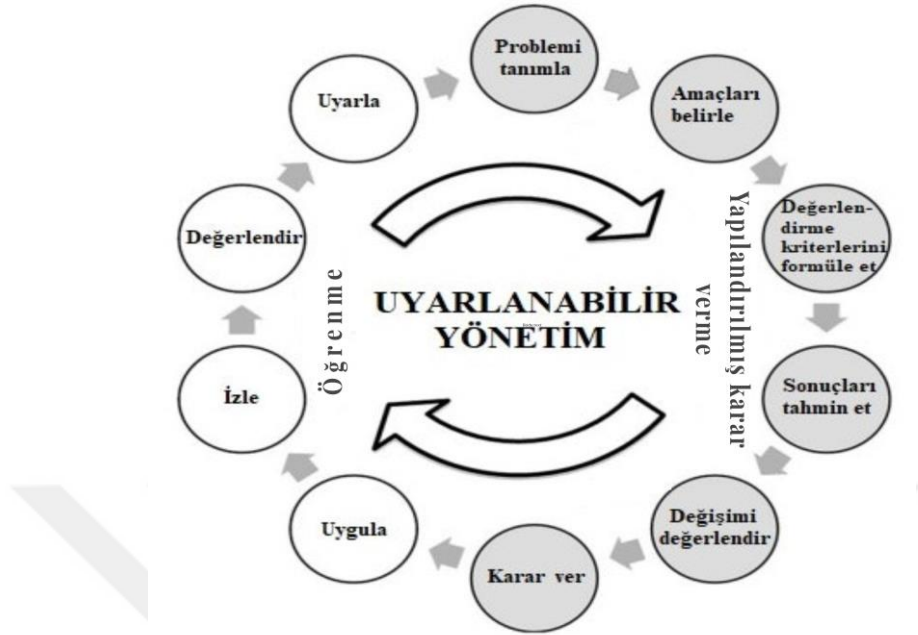
Korunan alanlar hem yakın çevredeki eylemlerden hem de daha uzaktaki baskılardan kaynaklanan bir dizi önemli tehditle karşı karşıya kalabilmektedir. Korunan alanların değerleri korunacaksa, bu tür baskılara yanıt vermek acil ama genellikle çok zor bir görevdir. Bununla birlikte bilgi ve iletişim teknolojilerinde artan ilerlemeler, artan çevre bilinci ve kaygılar, STK'ların güçlenmesi, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, Dünya Mirası Sözleşmesi gibi uluslararası alanda artan taahhütler gibi birçok faktör doğrultusunda hükümetlerin korunan alan yönetimini konusunu ciddiye almaya teşvik etmektedir. Giderek artan bir şekilde, ülkeler koruma konusundaki ilerleme hakkında rapor vermeyi kabul etmektedir. Sonuç olarak, koruma altındaki alanların durumu ve yönetimindeki eğilimler hakkında iç ve dış talepler, bu kadar geniş ve çeşitli alanları yönetmenin pratik zorlukları, izleme ve değerlendirmeye olan ilgiyi arttırmaktadır (Hockings vd., 2000).

Yönetimin etkinliğinin değerlendirilmesinin temel amacı hem tek başına alanların hem de ulusal korunan alan sisteminin analizini yaparak yönetiminin daha etkin olarak amaç veya amaçlarına erişmesini olanaklı kılmaktır (Kuvan, 2005; Hockings vd., 2000). Yönetim etkinliği değerlendirmesinin sağlayacağı faydalar ise şunlardır:

- Uyarlanabilir Yönetimi teşvik etmek (yansıtıcı öğrenmeye dayalı yönetimin aşamalı olarak iyileştirilmesi),
- Etkin kaynak tahsisine yardımcı olmak,
- Hesap verebilirliği ve şeffaflığı teşvik etmek ve
- Yerel halkı dahil etmeye ve korunan alan değerlerini desteklemeye yardımcı olmaktadır (Hockings vd., 2000; Hockings vd., 2004).

Değerlendirme yönetim sürecinin bir parçası olup yönetimin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Uyarlanabilir Yönetim, bilginin eksik olduğu ve bildiğimizi düşündüğümüz şeylerin çoğunun aslında yanlış olduğu, ancak belirsizliğe rağmen yöneticilerin ve politika yapıcıların harekete geçmesi gerektiği felsefesine dayanan yönetim yoluyla öğrenmeyi vurgulayan bir doğal kaynak yönetimi yaklaşımıdır. Genellikle “yaparak öğrenme” olarak nitelendirilen uyarlanabilir yönetim, belirsizliği kabul eden ve yapılandırılmış bir geri bildirim süreci yoluyla sistem bilgisini artırarak yönetim hedeflerine ulaşan resmi yinelemeli bir kaynak yönetimi sürecidir (Allen vd., 2011). Uyarlanabilir Yönetim yaklaşımı, doğrusal değil, döngüsel bir yönetime dayanmaktadır. Geçmişle ilgili bilgilerin gelecekte yönetimin yürütülme şeklini iyileştirmesine

ve geri beslemesine izin veren yönetim sürecidir (Şekil 1.4; Hockings vd., 2004).

Şekil 1.4: Uyarlanabilir yönetim yaklaşımı (Allen vd., 2011)

Yönetim etkinliği değerlendirmelerinde elde edilen bilgiler, farklı seviyelerdeki planlama süreçleri için (sistem çapında planlama-politika analizi, korunan alan yönetim planlaması, operasyonel ve proje planlaması) için çok yararlıdır (Hockings vd., 2004). Dolayısıyla korunan alanların yönetim etkinliğinin değerlendirilmesi alanların sürdürülebilirliğin sağlanması için gereklidir.

1.2.2. Korunan Alanlar Yönetim Etkinliği Değerlendirilme Yöntemleri

Korunan Alan Yönetim Etkinliğini hem saha hem de sistem seviyelerinde değerlendirmek için 1990'lardan bu yana bir dizi yöntem geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Bu metodolojiler kapsam ve içerik bakımından farklılık göstermektedir. Bunlar, basit ankete dayalı yöntemlerden daha karmaşık yönetim etkinliği değerlendirmelerine kadar uzanmaktadır (Protect Planet, 2022). UNEP-WCMC tarafından yayınlanan korunan alan yönetimi etkinliğini değerlendirmede yaygın olarak kullanılan metodolojiden 20'si Tablo 1.6'da yer almaktadır (UNEP-WCMC, 2017). Bu araçlardan en yaygın olarak kullanılanları, METT², Birdlife IBA ve RAPPAM'dır.

² Management Effectiveness Tracking Tool-METT'in İngilizceden Türkçeye çevrilmesinde Effectiveness kelimesinin karşılığı etkililik olmakla birlikte literatürde etkinlik olarak kullanıldığı görülmüştür. Etkililik

Tablo 1.6: Dünyada yaygın olarak kullanılan metodolojilerin listesi (UNEP-WCMC, 2017)

S. No	Yöntemin Kısa Adı	Yöntemin Uzun Adı	Yöntemin Türkçe Adı	Kapsamı
1	METT	Management Effectiveness Tracking Tool	Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı	Global
2	Birdlife IBA	Important Bird Area Monitoring	Önemli Kuş Alanı İzleme	
3	RAPPAM	Rapid Assessment and Prioritization of Protected Area Management	Korunan Alan Yönetiminin Hızlı Değerlendirilmesi ve Önceliklendirilmesi	
4	WHA Outlook Report	World Heritage Outlook Assessments	Dünya Mirası Görünüm Değerlendirmeleri	
5	GOBI survey	Governance of Biodiversity Research Project	Biyoçeşitlilik Araştırma Projesinin Yönetişimi	
6	MPA MEE	How is Your Marine Protected Area Doing?	Deniz Koruma Alanınız Nasıl?	
7	Enhancing our Heritage	Enhancing our Heritage	Mirasımızı Geliştirmek	
8	Marine tracking tool	WWF-World Bank Marine Protected Area score card	WWF-Dünya Bankası Deniz Koruma Alanı puan kartı	
9	Wetland tracking tool	Wetland tracking tool	Sulak alan izleme aracı	
10	PROARCA/CAPAS	Proyecto Ambiental Regional de Centroamerica (PROARCA)/ Central America Protected Area System (CAPAS)	Orta Amerika Bölgesel Çevre Projesi (PROARCA)/Orta Amerika Korunan Alan Sistemi (CAPAS)	Orta Amerika
11	European diploma	European diploma of Protected Areas	Avrupa Korunan Alanlar Diploması	Avrupa
12	Stockholm BR Survey	Stockholm Biosphere Reserve Survey	Stockholm Biyosfer Rezerv Araştırması	Avrupa
13	PANPARKS	Protected Area Network (PAN) Parks Europe	Korunan Alan Ağı (PAN) Parkları Avrupa	Avrupa
14	Asean MEE	Association of South East Asian Nations Management Effectiveness Evaluation	Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği Yönetim Etkinliği Değerlendirmesi	Güney Doğu Asya
15	Africa rainforest study	African Rainforest Study	Afrika Yağmur Ormanları Çalışması	Afrika
16	WWF/CATIE	WWF/CATIE Evaluation Methodology	WWF/CATIE Değerlendirme Metodolojisi	Latin Amerika
17	NPAPA England	National Park Authority Performance Assessment (UK)	Milli Park İdaresi Performans Değerlendirmesi (İngiltere)	Birleşik Krallık
18	NSW SOP	New South Wales (Australia) State of Parks	Yeni Güney Galler (Avustralya) Parkları Durumu	Yeni Güney Galler, Avustralya
19	Victorian SOP	Victorian (Australia) State of Parks	Victoria (Avustralya) Parkları Durumu	Victoria, Avustralya
20	Parks Canada	Parks Canada	Parklar Kanada	Kanada

etkinlikten farklı olarak örgütün belirlediği amaçlara ulaşma düzeyini fiziksel değerlerden çok arzu ettiği sonuçlara ulaşma düzeyini ifade etmektedir (Yükçü ve Atağan, 2009). Bununla birlikte literatürle uyumlu olarak bu çalışmada da METT'nin Türkçe karşılığı olarak Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı olarak kullanılmıştır.

Türkiye’de korunan alanların yönetim etkinliğinin değerlendirilmesine ilişkin GD-PAME kayıtlarında yer alan Tablo 1.7’de verilen on bir veri incelendiğinde; ilk olarak 2000 yılında Kuş Gölü’nde Birdlife IBA yöntemiyle değerlendirme yapıldığı ve METT’in 2003 yılında ilk kez Camili Biyosfer Rezerv Alanında kullanıldığı görülmektedir. Bunula birlikte en fazla Birdlife IBA yönteminin kullandığı anlaşılmaktadır.

Tablo 1.7: Türkiye’de kullanılan değerlendirme yöntemleri (Protected Planet, 2022b)

Sıra No	Alan Adı	Statüsü	Değerlendirme Yılı/Yılları	Değerlendirme Yöntemi
1	Kuş Gölü	Ramsar Alanı, Uluslararası Öne Sahip Sulak Alan	2000	Birdlife IBA
2	Camili	UNESCO-MAB Biyosfer Rezervi	2003 2006	METT GOBI Survey
3	Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kayalıkları	Dünya Mirası Alanı	2005 2008 2009 2014	RAPPAM METT RAPPAM WHA Outlook Report
4	Burdur Gölü	Ramsar Alanı, Uluslararası Öne Sahip Sulak Alan	2011	Birdlife IBA
5	Göksu Deltası	Ramsar Alanı, Uluslararası Öne Sahip Sulak Alan	2013	Birdlife IBA
6	Hierapolis-Pamukkale	Dünya Mirası Alanı	2014	WHA Outlook Report
7	Kızılırmak Deltası	Ramsar Alanı, Uluslararası Öne Sahip Sulak Alan	2011	Birdlife IBA

Çoğu korunan alan yönetim etkinliği değerlendirme metodolojisi, IUCN-WCPA Çerçevesini temel almaktadır. Çerçevenin amacı, korunan alan yöneticilerine genel rehberlik sağlamak ve değerlendirme-raporlama için standartları teşvik etmektir (Protect Planet, 2022).

1.2.2.1. Korunan Alanlar Yönetim Etkinliğini Değerlendirmek için IUCN-WCPA Çerçevesi

IUCN WCPA, 1997 yılından beri korunan alanların yönetim etkinliğini değerlendirmek için referans bir çerçeve ve yönetim etkinliği sistemleri oluşturmak için kullanılabilecek bir dizi araç geliştirmektedir (Cifuentes vd., 2000). Farklı değerlere, kültürel ortamlara ve yönetim rejimlerine sahip korunan alanların farklı değerlendirme amaçları için değerlendirilmesinde tek bir değerlendirme aracı geliştirmenin pratik olmaması nedeniyle ortak bir çerçeve

geliştirilmiştir. Bu doğrultuda 2000 yılında yapılan araştırma, saha testi ve istişarelerin ardından WCPA, ölçülecek konuların bir kontrol listesi ile birlikte bir değerlendirme sisteminin yapısı ve geliştirilmesi süreci hakkında teknik rehberlik sağlayan korunan alan yönetimi etkinliği (PAME) için bir çerçeve yayınlamıştır (Stolton vd., 2019). Bu çerçeveye dayalı olarak, farklı ölçeklerde ve derinliklerde değerlendirmeler yapmak için bir dizi değerlendirme araçları kullanan farklı sistemler kullanılabilmektedir.

Değerlendirme sistemleri tasarlamak için tutarlı bir temel sağlayan çerçeve, neyin değerlendirileceği konusunda rehberlik etmekte ve değerlendirme için geniş kriterler sağlamaktadır (Hockings vd., 2006). Bu kapsamda, IUCN-WCPA Çerçevesi yalnızca PAME araçlarının oluşturulması için yönergeler sağladığından, bölgesel veya yerel düzeylerde saha spesifikasyonlarına uyarlanmış çeşitli metodolojilerin geliştirilmesine olanak sağlamaktadır. Bu amaçla, bugüne kadar yaygın olarak kullanılan Korunan Alanlarda Hızlı Değerlendirme ve Önceliklendirme Yöntemi, Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı ve Tehdit Azaltma Değerlendirmesi dahil olmak üzere çok çeşitli PAME değerlendirme araçları geliştirilmiştir (Anthony, 2014).

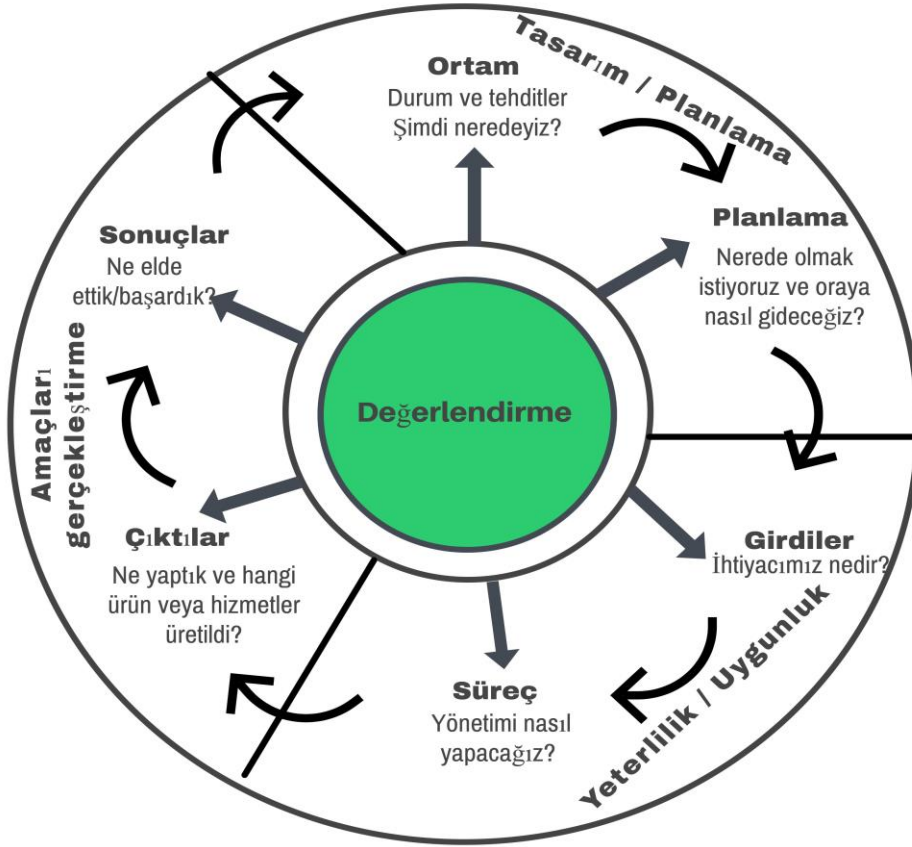
IUCN-WCPA Çerçevesi korunan alan yönetiminin altı farklı aşama veya unsur içeren bir süreci takip ettiği fikrine dayanmaktadır (Tablo 1.8);

- 1. Ortamı Belirleme:** Etkinliğin belirlenmesinde ilk adım korunan alanın sahip olduğu değerler, karşı karşıya olduğu tehditler ve mevcut fırsatlarla, alanın paydaşları, yönetim ve siyasi ortamını içeren ortamın/durumun anlaşılmasıdır.
- 2. Planlama:** Korunan alan değerlerini korumak ve tehditleri azaltmak için vizyon, amaçlar, hedefler ve stratejiler oluşturmak,
- 3. Girdiler:** Hedeflere yönelik çalışmak için para, personel ve ekipmanların tahsis edilmesi,
- 4. Süreçler:** Kabul edilen süreçlere göre yönetim eylemlerinin uygulanması,
- 5. Çıktılar:** Çıktıların üretilmesi (yönetim ve çalışma planlarında ana hatlarıyla belirtilen mal ve hizmetlerin üretilmesi),
- 6. Sonuçlar/Etkiler:** Belirlenmiş amaç ve hedeflere ulaşma sonuçlarının belirlenmesi (Hockings vd., 2006).

Tablo 1.8: Korunan alan yönetim etkinliğini değerlendirme çerçevesi (Hockings vd., 2000; Hockings vd., 2006; Ersoy ve Daşdemir, 2016)

Değerlendirme Unsurları	Açıklama	Değerlendirme Kriterleri	Değerlendirme Odağı
ORTAM	<i>Şimdi neredeyiz?</i> Korunan alanın önemi, tehditler ve politika çevresi açısından değerlendirilmesi.	-Önem/değerler	Durum
		-Tehditler	
		-Hassaslık	
		-Paydaşlar	
		-Ulusal politika	
PLANLAMA	<i>Nerede olmak istiyoruz ve oraya nasıl gideceğiz?</i> Korunan alan tasarımının ve planlamasının değerlendirilmesi	-Korunan alan mevzuatı ve politikası	Uygunluk
		-Korunan alanlar sisteminin tasarımı	
		-Korunan alanların tasarımı	
		-Yönetim planlaması	
GİRDİLER	<i>İhtiyacımız nedir?</i> Korunan alan yönetimini gerçekleştirmek için gerekli olan girdilerin değerlendirilmesi	-Kurumun kullanabileceği kaynaklar	Kaynaklar
		-Korunan alan için mevcut kaynaklar	
SÜREÇ	<i>Yönetimi nasıl yapacağız?</i> Yönetimin yürütülme şeklinin değerlendirilmesi	-Yönetimsel süreçlerin uygunluğu ve yerleşik/kabul edilen süreçlerin uygulanma derecesi.	Etkinlik ve uygunluk
ÇIKTILAR	<i>Ne yaptık ve hangi ürün veya hizmetler üretildi?</i> Yönetim programlarının ve faaliyetlerinin uygulanmasının değerlendirilmesi; ürünlerin ve hizmetlerin sağlanması	-Yönetimsel faaliyetlerin sonuçları	Etkililik
		-Ürün ve hizmetler	
SONUÇLAR	<i>Ne elde ettik/başardık?</i> Sonuçların ve amaçlara ne ölçüde ulaşıldığının değerlendirilmesi	-Etkiler: yönetimin amaçlara göre etkileri	Etkililik ve uygunluk

Şekil 1.5'teki unsurların her biri ve aralarındaki bağlantılar değerlendirilerek korunan alanların yönetim etkinliği kapsamlı bir şekilde ortaya koyulmaktadır (Leverington vd., 2010a).

Şekil 1.5: Korunan alan yönetim etkinliğini değerlendirmek için çerçeve (Hockings vd., 2006)

Ortamı Değerlendirme

Ortam değerlendirilmesinde amaç alanın mevcut durumu, önemi ve karşı karşıya olduğu tehditler hakkında bir anlayış elde etmektedir (Gilligan vd., 2005). Korunan alanın değerlendirilmesinde “Şimdi neredeyiz?” sorusuna yanıt bulmak için aşağıda yer alan sorularla desteklenen ortam değerlendirilmesi planlama ve uygulama için ihtiyaç duyulan arka plan bilgilerini sağlamaktadır.

- Alanın değeri ve önemi nelerdir?
- Alana yönelik tehditler ve fırsatlar nelerdir?
- Hangi sosyal, ekonomik ve politik faktörler yönetimi etkiler?
- Alana kimler dahildir?

Korunan alanlar, özel değerlerin korunması için oluşturulduğundan bu değerlerin küresel, ulusal veya yerel ölçekteki öneminin anlaşılması hem yönetim planlaması hem de değerlendirme için hayati önem taşımaktadır. Aynı zamanda, bu değerlerin ne kadar güvende

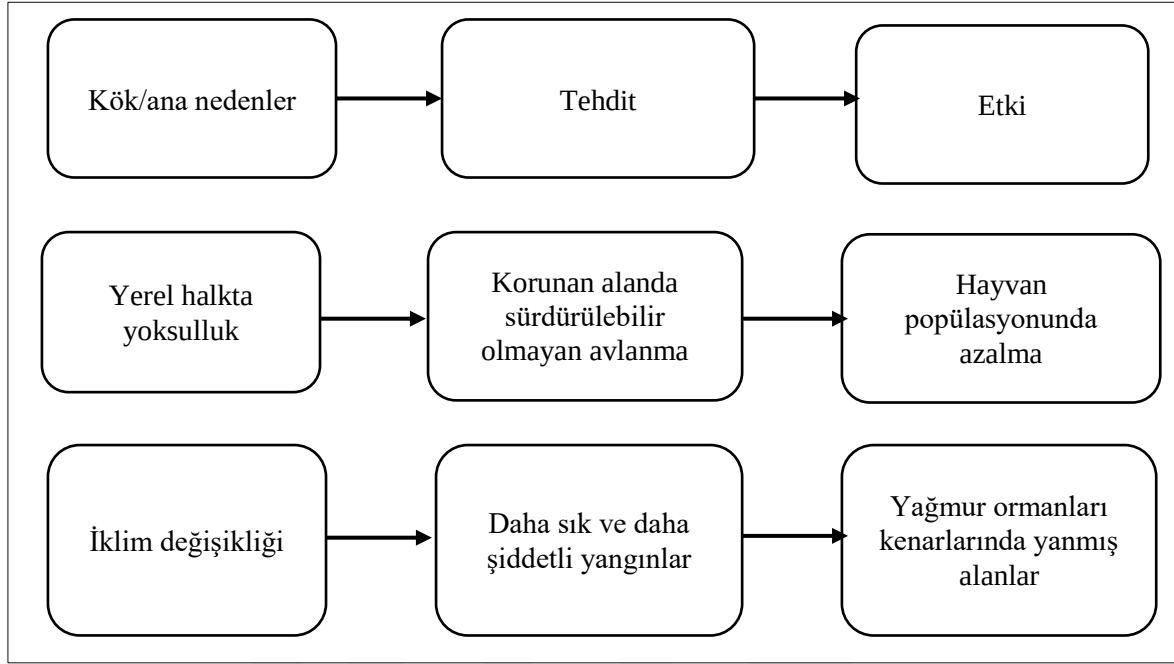
olduğunu, hangi tehditlerle karşı karşıya olduklarının bilinmesi gerekmektedir. Bazı ortam değerlendirme ölçütlerinin oldukça sabit olması muhtemeldir, ancak diğerleri zamanla değişecektir. Örneğin; bazı tehditler azalırken yeni baskılar ortaya çıkacak ve bunun yönetim için önemli etkileri olacaktır. Alanın biyolojik, kültürel ve sosyoekonomik değerlerinin ne olduğunu anlamak yönetmek için kritik önemdedir. Tablo 1.9’de korunan alan değerlemesinde göz önüne alınması gereken değerler yer almaktadır.

Tablo 1.9: Ortam değerlendirmede dikkate alınması gereken bazı değerler (Hockings vd., 2006)

Ekolojik	Sosyoekonomik ve kültürel
Ekosistem hizmetleri/işlevleri • Havza yönetimi ve su temini • Toprak koruma • İklim düzenleme ve doğal afet azaltma • Temiz hava/kirlilik azaltma Biyçeşitlilik • Ekosistem düzeyinde • Tür düzeyinde (nadir ve tehdit altındaki türler, gösterge türler, ekonomik veya sosyal açıdan önemli türler vb.) • Bölgesel popülasyon düzeyi • Genetik düzeyinde Peyzaj ve jeolojik • Özel jeolojik oluşumlar ve peyzaj özellikleri • Fosiller • Sulak alanlar	Kültürel • Manevi-örneğin kutsal alanlar • Yerli miras • Tarihi • Estetik/sanatsal Sosyal • Rekreasyon • Yeşil alanlar • Manzara Ekonomik • Turizm • Sürdürülebilir kaynak kullanımı Araştırma ve eğitim • Araştırma • Formal eğitim

Korunan alanlara yönelik tehditler: Tehdit, henüz gerçekleşmemiş ancak tahmin edilebilir kayıplar olarak tanımlanmaktadır (Lazarus ve Folkman, 1984). Buna yakın olarak tehlike ve risk kavramları da vardır. Tehlike, büyük zarar veya yok olmaya yol açabilecek durum ya da kaynak (TDK, 2023) anlamına gelirken, risk, söz konusu kaynağın fiili kayıp veya bir tür hasara dönüşme olasılığıdır (Kaplan ve Garrick, 1980). Korunan alanların çoğunluğu bir dizi tehdide karşı savunmasızdır. Korunan alanlar yönelik tehditlerden bazıları şöyledir; iklim değişikliği, bölgesel ölçekte habitat parçalanması, yapılaşma ve kaçak avlanma, aşırı ziyaretçi etkisi, hava kirliliği gibi. İklim değişikliği, hava kirliliği gibi tehditler dışardan kaynaklı olup ve korunan alan yönetiminin kontrolü dışında olabilir. Tehditlerin tanımlanması ve bertarafı alanın sürdürülebilir yönetimini için kritik önemdedir. Proaktif bir yaklaşımla hem mevcut hem de potansiyel tehditleri etkili olarak belirlemek ve yönetmek için bu tehditlerin detaylı olarak belirlenmesi gerekir. Tehditlerin kaynakları ve neden olduğu etkileri tanımlamak ortamın daha

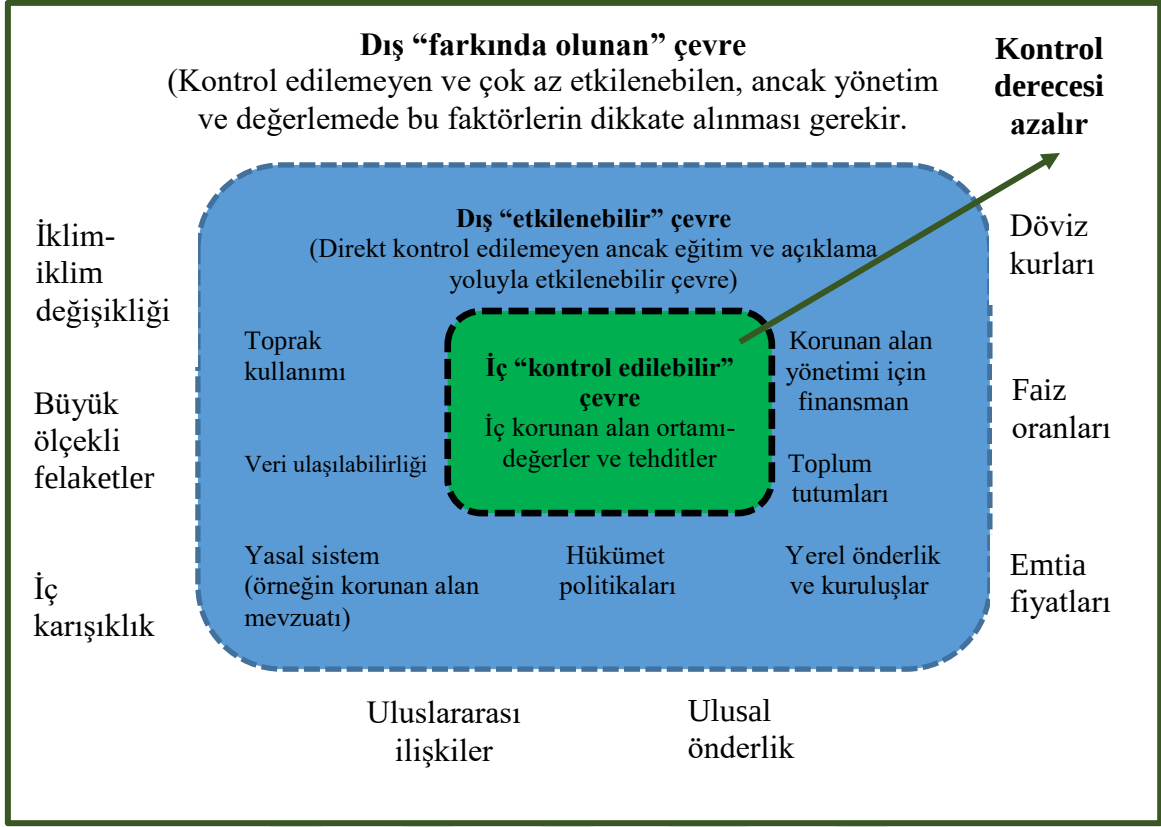
eksiksiz bir şekilde anlaşılmasını sağlar. Şekil 1.6’da iki örnek verilmiştir (Hockings vd., 2006).

Şekil 1.6: Tehditlerin nedenlerini ve etkilerini anlama (Hockings vd., 2006)

Korunan alan yönetimi dışında yer alan ve yönetimin etkinliğini etkileyebilecek dış faktörler yerel, bölgesel, ulusal veya uluslararası düzeyde olabilmektedir. Şekil 1.7’de gösterildiği üzere, yönetim çevresini etkileyen faktörler daha uzak kaynaklardan ortaya çıktıkça yönetimin kademeli olarak azalan bir kontrol derecesi vardır. Örneğin, çatışmalar, kirlilik gibi korunan alan sınırları dışında meydana gelen ve alanı önemli düzeyde etkileyen durumlar alan yönetiminin kontrolü dışındadır. Bu kapsamda, dış etkilerin belirlenerek olası tehditlerin tanımlanması sürdürülebilir yönetim için önemlidir.

Etkili bir yönetim genellikle, alanın değerlerini hem olumlu hem de olumsuz yönde etkileyebilecek paydaşlarla stratejik ortaklıkları ve katılımı içermektedir. Paydaşların belirlenerek alanla olan ilişkilerinin anlaşılması ve değerlendirmeye dahil edilmesi gerekir. Bu aşamada ana odak noktası, paydaşların kimler olduğu, etkilerinin ne olduğu ve alan hakkındaki düşüncelerin değerlendirmeye yansıtılmasıdır (Hockings vd., 2006).

Şekil 1.7: Korunan alan yönetim ortamında kontrol düzeyi (Hockings vd., 2006)

Planlamanın Değerlendirilmesi

Bu yönetim unsuruyla korunan alanın planlamasının uygunluğu değerlendirilmektedir (Gilligan vd., 2005). Yönetim organı ne kadar verimli çalışırsa çalışsın, temel tasarım kusurlarından mustarip bir korunan alanın etkili olması olası değildir ve bu nedenle planlama kalitesinin düzenli olarak değerlendirilmesi gerekir. Planlama aşamasında temel olarak; “Nerede olmak istiyoruz ve oraya nasıl gideceğiz?” sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu kapsamda cevap aranan temel kriter soruları ise şöyledir;

- Alanın yasal statüsü ve kullanım süresi açık mı?
- Korunan alan sistemi ne kadar yeterli?
- Alanın tasarımı etkin bir şekilde çalışmasına izin veriyor mu?
- Alanın net bir yönetim planlaması var mı?

Planlama aşamasında dört temel kriter ise şunları içermektedir:

- **Korunan alan mevzuatı ve politikası:** Korunan alan mevzuatı ve politikasının yeterliliğinin analiz edilmesidir.

- **Korunan alan sistemlerinin tasarımı:** Sistemdeki korunan alanların sayısını ve kapsamını ve bir bölgenin biyolojik çeşitliliğinin ve diğer doğal ve kültürel kaynaklarının yeterli temsiliyi sağlamak için en iyi alanlarda bulunup bulunmadığını değerlendirmeyi içermektedir. Doğal ve kültürel değerlerin korunan alanlara ne ölçüde dahil edildiğini değerlendirmesi amacıyla boşluk analizi (gap analysis) yapılmalıdır. Boşluk analizi, biyoçeşitlilik dağılımına ilişkin verileri korunan alan kapsamına ilişkin bilgilerle karşılaştırır ve halihazırda yetersiz kapsama sahip olan türleri ve ekosistemleri tanımlamayı sağlar (Dudley ve Parrish, 2006).

- **Korunan alan tasarımı:** Tek bir korunan alanın tasarımını değerlendirmede, boyutunun, konumunun ve sınırlarının yönetimini nasıl etkilediğinin ortaya koyulmasıdır.

- **Yönetim planlaması:** Korunan alanlar ve sistemler, iyi tasarlanmış olsalar bile sağlam ve planlı bir yönetime ihtiyacı vardır. Bir yönetim planı ile desteklenen ve korunan alan için yeterli düzeyde açık-uygun amaçlar, hedefler ve kaynaklar etkin yönetim için gereklidir (Hockings vd., 2006). İyi tanımlanmamış amaç ve hedeflerle yönetimin etkinliğinin değerlendirilmesi zor veya imkansızdır (MacKinnon vd., 1986).

Girdilerin Değerlendirilmesi

Bu yönetim unsuru yönetim hedefleri ile ilgili olarak kaynakların yeterliliğini ele almaktadır (Leverington ve Hockings, 2004). Yönetim için mevcut olan kaynakların düzeyinin genellikle etkinlik üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğu yapılan çalışmalar göstermektedir. Ancak bu aynı zamanda zor ve biraz öznel bir konudur. Bu nedenle değerlendirmeler mevcut girdilerin net ve tarafsız bir resmini ortaya koymalı, eksiklikleri veya israf ve aşırı harcamaları belirlenmelidir. Girdilerin değerlendirilmesi, “İhtiyacımız nedir?” sorusuna yanıt bulmak için aşağıdaki sorularla desteklenmelidir. Bunlar;

- Etkili yönetim için hangi kaynaklara ihtiyaç vardır?
- Korunan alan sistemini/alanını yönetmek için yeterli kaynak ayrılmış mı?
- Kaynaklar çeşitli alanlarında nasıl uygulanıyor?

Girdi değerlendirmeleri, etkin yönetim için kaynakların (insan, tesisler, bilgi, para ve ekipman) yeterliliğini araştırmaktadır. Bu değerlendirme şunları dikkate almalıdır;

- İhtiyaç duyulan kaynakların seviyesi,
- Bu kaynakların ne ölçüde mevcut olduğu ve

- Kaynakların en iyi şekilde kullanılıp kullanılmadığı ve uygulanıp uygulanmadığıdır.

Kaynakların yeterli olup olmadığını tahmin etmek için, değerlendirmenin öncelikle yeterli yönetim için neyin gerekli olduğunu belirlemesi gerekir. Bu ilk adım, standartların oluşturulmasını ve ardından gerekli insan kaynakları, altyapı, ekipman ve operasyonel bütçeler için maliyetlerin tahmin edilmesini gerektirir. Yönetim planları genellikle korunan bir alanda ne beklediği konusunda rehberlik eder, ancak eylemler maliyetlendirilmeyebilir ve yönetim kaynakları ve kapasiteleri genellikle tanımlanmayabilir.

Değerlendirmede kullanılacak geniş yönetim kategorileri ise şunları içerebilir (Hockings vd., 2006):

- Doğal kaynak yönetimi,
- Kültürel kaynak yönetimi,
- Ziyaretçi yönetimi ve
- Topluluk iletişimi ve gelişimidir.

Yönetim Süreçlerinin Değerlendirilmesi

Korunan alan yönetimi, yönetim amaçlarına uygun süreçler ve sistemler aracılığıyla gerçekleştirilir (Leverington ve Hockings, 2004). Yönetim süreçlerinin değerlendirilmesi, “Yönetimi nasıl yapacağız?” temel sorusuna yanıt aranırken aşağıda yer alan sorularla desteklemektedir. Bunlar;

- Yönetim için en iyi sistemler ve süreçler kullanılıyor mu?
- Üzerinde anlaşmaya varılan politikalar ve prosedürler mevcut mu ve takip ediliyor mu?
- Yönetim uygulamaları nasıl geliştirilebilir? (Hockings vd., 2006).

İyi planlanmış ve desteklenen korunan alanlar bile etkili olmaları için sağlam yönetim süreçlerine ihtiyaçları vardır. Korunan alanların etkin yönetilmesinde sadece ekoloji ve yaban hayatı konusunda bilgiye sahip olmak yeterli değildir. Ayrıca yönetim konusunda eğitim almış olmak gereklidir. Dolayısıyla yöneticilerin topluluk ilişkileri, işyeri güvenliği, alanlardaki kutsal yerlerin yönetimi gibi giderek artan bir yelpazeye ve sorumlulukla ilgilenmeleri gerekmektedir (Hockings vd., 2006). Değerlendirme, tesis bakımı, yerel halkla etkileşim

yöntemleri, ziyaretçi yönetimi, doğal ve kültürel kaynak yönetimi prosedürleri, finansal ve ofis yönetim sistemi gibi çeşitli yönetim süreçlerinin dikkate alınmasını içermektedir (Hockings vd., 2004). Tablo 1.10’da dikkate alınması gerekebilecek yönetim süreçleri ve bunlarla ilgili bazı olası bilgi kaynakları özetlenmektedir.

Tablo 1.10: Süreç standartları için konular ve kaynaklar (Hockings vd., 2006)

Değerlendirilmesi gereken yönetim süreçleri	Yönetim süreçleri hakkında olası bilgi kaynakları
• Planlama süreçleri • Araştırma dahil olmak üzere doğal kaynak yönetimi, izleme ve değerlendirme • Araştırma da dahil olmak üzere kültürel kaynak yönetimi, izleme ve değerlendirme • Ziyaretçi yönetimi • Tesis ve ekipman bakımı • Koruma ve uygulama • İletişim ve eğitim • Katılım ve çatışma çözümü • Kaynak kullanımının yönetimi (madencilik, turizm) • Personel Yönetimi • Bütçe ve mali kontrol • Yönetişim süreçleri • İzleme ve değerlendirme	• Kurum politikaları • Mevcut park yönetim planlarındaki ilgili hükümler • En iyi uygulama yönergeleri • Uluslararası anlaşmalar ve antlaşmalar (CBD, Ramsar ve UNESCO gibi en iyi standart yönergelerine sahiptir) • Korunan alan yönetiminde yerel, ulusal veya uluslararası deneyime sahip kişiler • Resmi uluslararası standartlar (örneğin; çevre yönetim sistemleri) • Korunan alan personeli • Yerel halk ve bölgenin yönetiminde payı olan diğerleri.

Çıktıların Değerlendirilmesi

Çıktıların değerlendirilmesi, korunan alan yöneticilerinin ve diğer paydaşların yapmak istediklerine ulaşip ulaşmadıklarını belirlemede sondan bir önceki kısımdır. Çıktı izlemenin odak noktası, istenen hedeflere ulaşip ulaşmadığına değil (bu, sonuç değerlendirmesinin alanıdır), faaliyetlerin planlandığı gibi yürütülüp yürütülmediğine ve uzun vadeli yönetim planlarının uygulanmasında kaydedilen ilerlemeye yöneliktir (Hockings vd., 2004). Dolayısıyla “Ne yaptık ve hangi ürün veya hizmetler üretildi?” temel sorusuna aşağıdaki sorularla beraber yanıt aranmaktadır. Bunlar;

- Yönetim planı ve çalışma programı uygulandı mı?
- Yönetimin sonuçları/çıktıları nelerdir?

Yönetim faaliyetlerinin neler sağladığını gösteren çıktı değerlendirilmesinde net hedeflerin bulunmadığı durumlarda, bunların belirlenmesi gerekecektir ve en önemli unsurlardan bazıları aşağıdaki Tablo 1.11’de özetlenmiştir (Hockings vd., 2006; Berliarang ve Fang, 2012).

Tablo 1.11: Ulaşılmak istenen çıktıların olası türleri (Hockings vd., 2006)

Ürün ve hizmet sunumu	Planlanan iş programının başarılması
• Kullanıcı sayıları (örneğin; parka gelen ziyaretçi sayıları, bir hizmeti kullanan kişi sayısı, araştırmacı sayısı) • İş çıktısı hacminin ölçümleri (örneğin, yerel halkla yapılan toplantılar, koruma sayısı, bir araştırma programında incelenen alanın kapsamı, başlatılan inceleme sayısı) • Fiziksel çıktıların ölçümleri (örneğin, tanımlanan ve işaretlenen park sınırlarının uzunluğu, üretilen veya dağıtılan broşürlerin sayısı, tamamlanan geliştirme projelerinin sayısı ve değeri)	• Gerçek çalışma programı ile planlanan çalışma programı (örneğin belirlenen kontrol sayısı, planlanan sermaye işleri programının ne ölçüde tamamlandığı) • Fiili harcamaya karşı planlanan harcama • Yönetim planının veya diğer program planlama belgesinin uygulanmasının kapsamı (genellikle yıllık çalışma programından çok uzun vadeli faaliyetlerle ilgilidir)

Sonuçların Değerlendirilmesi

Sonuçların değerlendirilmesindeki amaç; yönetim eylemlerinin ve müdahalelerinin korunan alanın değerleri veya yönetim hedefleri üzerinde bir etkiye sahip olma açısından işe yarayıp yaramadığını ve etkili olup olmadığını nihai olarak ortaya koymaktadır (Wells ve Mangubhai, 2005). Yönetimin korunan alanın oluşturulduğu temel değerleri sürdürüp sürdürmediğinin belirlendiği sonuçların değerlendirilmesi, yönetim eylemlerinin gerçek etkilerini ölçtüğü için hayati derecede önemlidir. Sonuçların değerlendirilmesi aşamasında, “Neyi gerçekleştirdik/başardık?” temel sorusuna cevap aranmaktadır. Sonuç değerlendirmesi yönetimin neyi başarmayı amaçladığına dair net bir anlayışa dayanmalıdır. Bu doğrultuda ele alınması gereken konular şöyledir (Hockings vd., 2006);

- İstenen sonuçların belirlenmesi,
- Sonuç izleme ve değerlendirme seçenekleri,
- Biyoçeşitlilik dahil değerlerin durumu,
- Sosyoekonomik ve kültürel koşulların sabit mi kaldığı yoksa düzeldiği mi ve
- Belirlenen yönetim amaçları ve hedeflerine ulaşıp ulaşılmadığı ile tehditlerin azaltılıp azaltılmadığıdır.

Planlama aşamasında belirlenen korunan alan yönetim amaç ve hedeflerin net ve uygun olması sonuç değerlendirmesi için çok önemlidir. Bir yönetici, yönetim aracılığıyla ne beklediğini bilmedikçe, kendisinin ve programının veya bu programın alt birimlerinin ne kadar iyi

performans gösterdiğini belirlemenin hiçbir yolu yoktur (MacKinnon vd., 1986).

Sonuç değerlendirmesinin genellikle bir değerin mevcut durumunu, bir tehdidin ne ölçüde azaltıldığını veya yönetimin diğer hedeflerine ne ölçüde ulaşıldığını ve değerlendirilen yönetim dönemi boyunca bu durumdaki değişikliği tahmin edilmesi gerekir. Herhangi bir değerin durumunu izlemek için genellikle aşağıdakilere karar vermek gerekir:

- Hangi nitelikler dikkate alınacaktır,
- Bu nitelikler hangi göstergelerle ölçülecek/değerlendirilecek ve
- Göstergenin ölçülmesinde kullanılacak yöntemlerdir.

İzlemeye ilişkin bir örnek Tablo 1.12’de yer almaktadır.

Tablo 1.12: İzleme nitelikleri, göstergeleri ve yöntemleri örneği (Hockings vd., 2006)

Değer	Nitelik	Göstergeler	Yöntem
Nesli tükenmekte olan bir hayvanın popülasyonu	Üreme başarısı	x, y, z alanlarında üreyen dişi sayısı	Yuvaları sayma
	Ölüm oranı	Her yıl ölen popülasyon oranı	Etiketle ve yeniden yakala
Yerel halkla iş birliği düzeyi	Korunan alanı destekleyen halkın oranı	Yerel halk tarafından yapılan saldırıların sayısı	Koruma-kontrol veri tabanı
		Toplantılarla ilgili olumlu ilerleme raporu	Üç aylık raporların gözden geçirilmesi

Elde edilen göstergelerin ve sonuçların durumunun kolayca anlaşılabilir hale getirilmesinde derecelendirme önemli rol oynar. Söz konusu derecelendirmelerin (genellikle zayıf/orta/iyi/çok iyi veya A, B, C, D) sağlam bir temel üzerine inşa edilmesi gerekir. Tablo 1.13’te gösterilen TNC metodolojisinde, eşikler dikkatli bir şekilde tanımlıdır, bu nedenle her derecelendirmenin net bir anlamı vardır ve göstergenin kabul edilebilir bir varyasyon aralığına girip girmediğini yansıtır (TNC, 2003; Hockings vd., 2006).

Tablo 1.13: Sonuç derecelendirmelerini gösterme yöntemi (TNC, 2003; Hockings vd., 2006)

Çok iyi (optimal)	Ekolojik olarak arzu edilen durum, çok az insan müdahalesi gerektirir. Dolayısıyla mümkün olduğu kadar doğala yakındır ve rastgele bir olay tarafından bozulma şansı çok azdır.
İyi (makul)	Kabul edilebilir varyasyon aralığında ancak biraz bakım müdahalesi gerektirir.
Orta (önemli endişe)	Kabul edilebilir varyasyon aralığının dışında, ancak müdahale ile restore edilebilir. Kontrol edilmezse ciddi bozulmaya karşı savunmasız olacaktır.
Zayıf (kaybın olması yakın)	Kabul edilebilir varyasyon aralığının dışında; büyük müdahale gerektirir. Göstergenin uzun süre bu durumda kalması alanın yok edilmesini önlemek ve restore etmek imkânsız hale gelecektir.

Korunan alanın sosyokültürel değerlerinin değerlendirilmesinde ise hem maddi kültürle (sanat alanları, binalar, geleneksel yollar ve patikalar vb.) hem de insanların toprakla bağlantıları, törenler, hikayeler, şarkılar, danslar ve yaşam biçimleri gibi maddi olmayan yönlerle ilgilidir. Yerel halk için özellikle önemli olan, geleneksel hakların ve arazi mülkiyetinin tanınması ve sürdürülmesi, etkili uyuşmazlık çözüm mekanizmalarının varlığı, yönetim karar alma süreçlerine katılım ve geleneksel ekolojik bilginin planlamaya dahil edilmesidir. Plan ve programlara sosyal, ekonomik ve kurumsal göstergelerin daha iyi entegrasyonu, korunan alan etkilerinin ve korunan alanlar dışındaki daha geniş bölgesel eğilimlerin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır (Hockings vd., 2006).

2. LİTERATÜR ÖZETİ

Korunan alanların yönetim etkinliğinin belirlenmesi ve sorunlarını ele alan çalışmalardan bazıları aşağıda yer almaktadır.

Ekinci (1991), Türkiye'nin milli parkları üzerine yaptığı çalışmasında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerilerini ele almıştır. Çalışmada, milli parkların mevzuat sorunları kapsamında; “birbirinden farklı kuruluş amaçlarına ve birbiriyle çelişkili kavramlara yer vermesi ile yönetim ve işletme görevlerinin çeşitli örgütlere dağıtılmasının” yönetsel açıdan olumsuzluklara ve boşluklara neden olduğu belirtilmiştir. Organizasyon açısından ise özellikle orman rejimi dışında kalan uzman bilgisinin gerektirdiği tarihsel ve arkeolojik değerlere sahip milli parkların yönetiminde ilgili birimlerle işbirliği ve koordinasyon yeterince yapılamamasının yarattığı sorunlar ortaya konulmuştur. Ayrıca, milli parkların gerekli yatırımlarını yapmada yaşadığı finansman yetersizlikleri ile kamulaştırmaların yapılmasındaki gecikmelere bağlı olarak yaşanan mülkiyet problemleri de önemli bir sorun kaynağı olduğu vurgulanmıştır.

Demir (2001), milli park faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin turizm ve rekreasyon açısından değerlendirdiği araştırmasında o dönemde ilan edilen 32 milli park yöneticisine uyguladığı anket kapsamında elde ettiği sonuçlar ile yaptığı öneriler şunlardır; milli parkın ekosistemlerine uygun olmayan turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin olduğu, yönetim planlarının eksik olduğu, personelin yeterli nitelikte olmadığı (gerekirse yurt dışına gönderilerek korunan alan konusunda deneyiminin artırılması), ziyaretçi merkezlerinin tümünde olmaması ve olanların da yeterli materyal-ekipmana sahip olmaması, finansal kaynaklarının yetersiz olması (gelirlerin milli parkta kullanılmasına imkan tanıyan bir sistem geliştirilmeli), taşıma kapasitelerinin belirlenmesi ve aşılmaması, Turizm Bakanlığıyla koordinasyonun artırılarak tanıtımının yapılması, özel şahıslara ait mülkiyetlerin alanların kamulaştırılması, milli park kapı girişlerinin işletmeciliğinin verilmesinde çevre konusunda bilgisi olan kuruluş veya kişilere öncelik verilmesi, 2873 sayılı Milli Parklar Kanununun güncelleştirilmesi, kurumlar arası çatışmaların önlenmesi, siyasi etkinin uzaklaştırılması ve personel atamalarında siyasi etkinin önüne geçilmesi, milli park sınırları dışındaki faaliyetlerin olası olumsuz etkilerin azaltılması için milli park yönetiminin görüşünü alma zorunluluğunun getirilmesi ve sürdürülebilir turizm dışında yapılacak faaliyetlere izin verilmemesidir.

Kuvan (2005), korunan alanlarda daha başarılı yönetsel uygulamalar için yönetim etkinliğinin değerlendirilmesinin önemini vurguladığı çalışmasında IUCN'e bağlı WCPA yaklaşımı olan METT'i açıklamıştır. Yaklaşım, kapsam, planlama, girdiler, süreç, çıktılar ve sonuç olmak üzere altı aşmadan oluşmaktadır. Çalışmada korunan alan yönetimde etkinlik değerlendirilmesinin yapılması ile mevcut sorunların belirlenerek çözümler üretilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.

Alkan ve Korkmaz (2009), Isparta ilinde yer alan korunan alanlardan Kızıldağ Milli Parkı, Kovada Gölü Milli Parkı, Gölcük Tabiat Parkı ve Yazılı Kanyon Tabiat Parkı mevcut uygulamalarını değerlendirdiği çalışmalarında pasif ve katı koruma anlayışı elleştirerek bu anlayışın doğurduğu sorunları ele almışlardır. Bu kapsamda; korunan alanların ilan edilmesinde yeterli analiz yapılmadığı, planlamada yerel halkın görüşüne başvurulmadığı, planlamada araştırma kuruluşlarıyla yeterli düzeyde iş birliği yapılmadığı, planlamada alanın korunması üzerine yoğunlaşarak faydalanmanın düzenlenmesinin eksik bırakıldığı, paydaş olarak yerel halkı etkileyen yasaklar, faydalar, kısıtlar ile alternatif gelir elde etme olanakları konusunda yeterli düzeyde bilgilendirilme yapılmadığını belirtmiştir.

Moore ve Walker (2008), Avustralya'da yer alan Nambung Milli Parkı ve Kalbarri Milli Parkının yönetim etkinliğinin değerlendirilmesinde hem alan yöneticilerinin hem de ziyaretçilerin görüşünü alan soruların yer aldığı bir anket kullanmıştır. nem-Memnuniyet Analizinin (ISA- Importance-Satisfaction Analysis) yapıldığı çalışmada iki parktaki alan yönetiminin ziyaretçi etkilerini azaltmada etkili olduğunu bulmuştur.

Leverington vd. (2010b), dünya genelinde korunan alanların yönetim etkinliğini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada 54 farklı metodolojiden elde edilen 6200 korunan alandan 8163 PAME değerlendirmesi incelenmiş ve genel ortalama puanı %53 olarak tespit edilmiştir. Korunan alanların yaklaşık %40'ında büyük eksiklikler olduğu ve bu nedenle etkin bir şekilde çalışmak için gerekli temel kaynaklardan yoksun olduğunu tespit etmiştir. En güçlü yönetim faktörlerinin korunan alanların yasal kuruluşu, tasarım, mevzuat ve sınır belirlemesi iken en zayıf faktörlerin finansman-personel yeterliliği ve tesis-ekipman bakımı olduğunun bulunduğu çalışmada yetersiz finansman-yönetim sürecine rağmen korunan alanların biyolojik çeşitliliğin korunmasına ve toplumsal refaha katkıda bulunduğuna dair göstergeler elde edilmiştir.

Çokçalışkan vd. (2010) Türkiye’deki korunan alanların yönetim etkinliğini değerlendirdiği çalışmalarında; alanlara yönelik tehditlerin giderek arttığı ve bu tehditlerinden önemli bir kısmının kamu yönetimi tarafından yapılan ulaşım, turizm ve enerji yatırımlarından kaynaklandığını belirtilmiştir. Ayrıca, korunan alan yönetiminde finansal yetersizlikler ve nicelik-nitelik açısından yeterli personelin olmamasının önemli bir sorun teşkil ettiğini vurgulamıştır.

Özkaya (2015), Spil Dağı, Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı ve Marmaris Milli Parkların yönetsel sorunlarını aldığı çalışmada; devlet, yerel halk ve sivil toplum kuruluşlarının yer aldığı ortaklaşa yönetim modelinin geliştirilmesi, mevzuatta yer alan çelişkilerin giderilmesi, etkin tanıtım, bürokratik ve siyasi baskıların giderilmesi, uzun devreli gelişme planlarına sıkı sıkıya uyulması, alan tescilinde özenli davranılması gerektiğini ortaya koymuştur.

Geldmann vd. (2015), dünya genelinde zaman içinde korunan alanlar yönetim etkinliğindeki değişimi ortaya koymak amacıyla 74 ülkeden birden fazla METT verileri bulunan 722 korunan alan üzerinde yaptıkları araştırmada; alanların ortalama METT puanları %69,5’inde artarken, %25,1’inde düşüş ve %5,4’ünde proje süreleri boyunca (ortalama 4 yıl) herhangi bir değişiklik olmadığını tespit etmiştir. Bununla birlikte, genel bir doğrusal karma model kullanarak METT puanlarındaki değişiklik ile 1) peyzaj ve korunan alan özellikleri (topografya ve boyut), 2) insan tehditleri (yollar ve insan nüfus yoğunluğu) ve 3) sosyoekonomik (bebek ölüm oranı) veriler arasındaki korelasyonu test etmişlerdir. Yapılan test sonucunda; daha büyük tehdit altındaki korunan alanlar ve boyut olarak daha büyük olan korunan alanların METT’de en büyük gelişmeleri gösterdiği sonucunu bulmuşlardır. Bu kapsamda, sonuçlar kaynakların daha büyük tehdit altındaki korunan alanlara kanalize edilmesinin, potansiyel olarak biyolojik çeşitlilik kaybını yavaşlatmak da dahil olmak üzere daha büyük bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Koca vd. (2016), Kaçkar Dağları Milli Parkında gerçekleştikleri çalışmalarında korunan alanlarda etkili planlama ve sürdürülebilir yönetim konularını ele almış ve çalışmada; Milli parkın UDGP’sinde yöre halkının yeterli düzeyde yer almadığı, bir şablon olarak belirlenen planların yetersiz olduğu ve alan yönetiminde yeterli nitelikte uzman personelin olmadığı ile bürokratik ve siyasi çatışmaların olduğu sonucuna varmıştır.

Namsrai vd. (2018), Moğolistan'daki korunan alanların yönetim etkinliğinin değerlendirilmesinde METT kullanarak altı korunan alanda yaptıkları çalışmada ortalama etkinlik düzeyi %49 olarak bulunmuştur. Korunan alanların karşılaştığı ana tehditlerin: (i) ekosistemlerin bozulması, (ii) çevre kirliliği ve (iii) doğal kaynakların aşırı kullanımı ve uygunsuz kullanımından kaynaklanan habitat parçalanması olduğunu belirlenmiştir. İncelenen altı alanın yönetim etkinliğinde puanlarında ise önemli ölçüde farklılık bulunmuştur. Ayrıca, korunan alanların idari özelliklerinin yönetim etkinliğini etkilediği ve yönetimin verimli bir şekilde uygulanmasındaki sorunların çözülmesi gerektiği çalışmada belirtilmiştir.

Ersoy ve Daşdemir (2016), Soğuksu ve Yozgat Çamlığı Milli Parklarının yönetim etkinliğinin belirlenmesine yönelik çalışmalarında; METT yöntemiyle yapılan değerlendirme neticesinde Yozgat Çamlığı Milli Parkı 99 puan üzerinden 60 puan alırken, Soğuksu Milli Parkı 67 puan almıştır. Çalışmada milli parkların planlanmasında sürdürülebilir yönetim çerçevesinde sosyal, ekolojik ve ekonomik boyutların ele alınarak koruma-kullanım dengesinin sağlanmasının gerekliliği belirtilmiştir.

Coşkun vd. (2018), Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmesiyle mevzuat açısından korunan alanların yönetiminin değerlendirildiği çalışmalarında; korunan alanlarla ilgili mevzuatın çok çeşitli olduğu ve daha önce Bakanlar Kuruluna ait yetkilerin yeni sistemle birlikte Cumhurbaşkanına geçtiği belirtilmiştir. Ayrıca, korunan alanların etkin yönetimi için yeterli uzman personel istihdam edilmesinin gerektiği ile mevzuatta sık değişikliğe gidilmesinin çevre ve korunan alan yönetimi üzerinde olumsuz etkileri olduğu çalışmada vurgulanmıştır.

Katırcıoğlu (2019), Kayseri Sultan Sazlığı planlama ve yönetim sürecinin değerlendirildiği çalışmasında RAPPAM ve METT yöntemlerini kullanmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda; Sultan Sazlığının ortalama yönetim etkinliği puanı 63 olarak bulunmuştur. Çalışma kapsamında tespit edilen sorunlar ise sulak alan ekosisteminin doğal su döngüsünde meydana gelen bozulma, plansız gelişmeler ve turizm faaliyetlerinden kaynaklı çevresel kirlilik, havzada farklı kurumlarca uygulanan yönetim ve planlama yaklaşımlarının bütünsel olarak ele alınmaması, sektörler arası uyumun sağlanmasında ortak anlayışın sağlanamaması, ekonomik teşvik önlemlerinin ihtiyaçları yeterli düzeyde karşılayamaması, deneyim ve teknoloji

transferinin noksanlığı, izleme ve denetim faaliyetlerinin yürütülmesi için personelin ve teknik olanaklarının yetersiz olmasıdır.

Ulaş (2019), korunan alan yönetim etkinliğini izlemek için geliştirilen METT yöntemi ve Kızılcahamam-Çamlıdere Jeoparkı hakkında ayrıntılı bilgiler verildiği çalışmada; korunan alanlarla ilgili bilinç oluşturma, yerel ve bölgesel kalkınma ile birlikte doğal ve kültürel değerlerin korunmasında yetkililer, araştırmacılar ve halk arasında daha iyi bir iletişim kurulmasının önemi vurgulanmıştır. Korunan alan yönetimiyle ilgili sorunların çözümüne ilişkin önerilerinden bazıları ise şöyledir; Çamlıdere Jeoparkı'nın kendine ait bir yönetiminin ve bütçesinin olmamasının giderilmesi, yöre halkının katılımının sağlanarak işbirliğinin artırılması, bilinç düzeyini arttırıcı eğitimler yapılması, peyzaj düzenlemelerinde doğal kaynak değerlerin korunması, ziyaretçilere yönelik bilgilendirici-yönlendirici panoların yapılması, ücretsiz broşürler verilmesi, alan kılavuzunun olması, interaktif çevirim içi sitelerin kurulmasıdır.

Haçat (2019) araştırmasında; 2011-2015 yıllarında yapılan METT-3 ve 2016-2018 yıllarında METT'in Türkiye uygulama verileri (METTT) kullanarak bir METT Veri Tabanı (MVT) oluşturmuştur. 42'si milli park ve 135'i tabiat parkı olmak üzere 177 korunan alana ilişkin verilerin değerlendirilmesi neticesinde 2. dönem METT uygulama puanlarının 1. döneme göre %5,9 artış gösterdiği bulunmuştur.

Negru vd. (2020), Ekvador'da yaptıkları çalışmada on iki milli parkın yönetim etkinliğinin değerlendirilmesinde METT'i kullanmıştır. Parkların genel yönetim etkinliği endeksleri %40,6 ile %99,0 arasında yer almaktadır. Alanların biyoçeşitlilik değerinin genel durumu, yasal statü ve tasarım durumu iyi düzeyde iken bütçe tahsisi, turizm düzenlemeleri, topluluklar ve yerli halk ile ilgili konuların yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, yönetim döngüsünün unsurları olan ortam, planlama, girdiler, süreçler, çıktılar ve sonuçlar arasındaki ilişkileri analiz edilmiş ve sadece süreç ile girdiler arasında anlamlı bir korelasyon bulunmuştur. Bu kapsamda, kaynakları artırmanın daha iyi süreç etkinliği için uygun bir çözüm olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, alanlarda sorunların belirlenmesi, karar verme ve fayda paylaşımına paydaşları dahil ederek parkların özel koşullarına uygun bir şekilde bütçe kaynakların stratejik olarak tahsisi yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

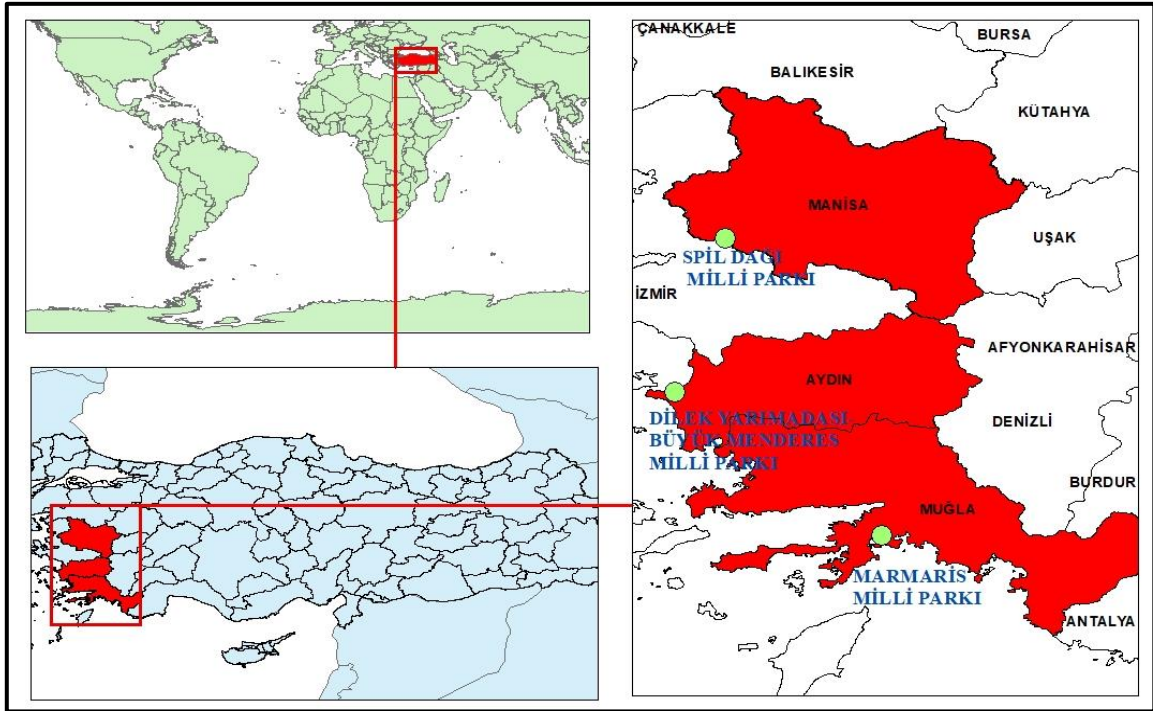
He ve Cliquet (2020) Çin’de korunan alanların yönetiminde yaşanan sorunlar ve çözümlerini sundukları çalışmalarında; kurumsal engeller, eksik mevzuat, yetersiz halk katılımı ve finansman yetersizliği sorunları tespit edilmiştir. Korunan alanların daha iyi yönetimi için çözüm önerileri ise, “Tek Tip Korunan Alan, Tek Kanun veya Yönetmelik” sistemi, mevcut mevzuatın iyileştirilmesi ve halkın Katılımını teşvik etmek çeşitlendirilmiş bir fon garanti sisteminin kurulmasıdır.

3. MATERYAL VE METOT

3.1. Araştırma Alanı

Bu araştırmanın materyalini, Türkiye'nin Ege Bölgesinde yer alan Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar 4. Bölge Müdürlüğüne bağlı Spil Dağı Milli Parkı (Manisa), Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı (Aydın), Marmaris Milli Parkı (Muğla) oluşturmaktadır. Söz konusu üç milli parkın noktasal koordinatlarına göre çizilen konum haritası Şekil 3.1'de yer almaktadır. Alanların tanıtımı alt başlıklarda verilmiştir.

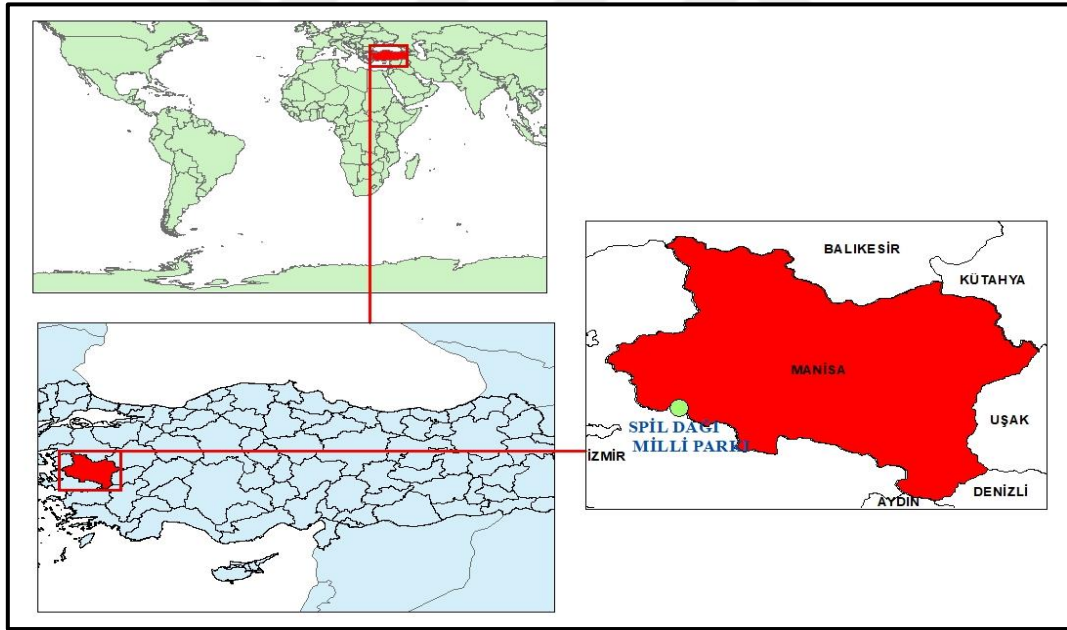
Şekil 3.1: Araştırma alanı konum haritası

3.1.1. Spil Dağı Milli Parkının Tanıtımı

Ege Bölgesinde Manisa ili Şehzadeler ilçesi sınırlarında yer alan 6.801 ha (68,01 km²) büyüklüğündeki Spil Dağı Milli Parkı, 22.04.1968 tarihinde 6831 Sayılı Orman Kanunu'nun 25. maddesine göre Bakanlık Oluru ile milli park olarak ilan edilmiştir (DKMPGM, 2021). Alanın milli park ilan edilmesinde etkili olan özellikleri şunlardır (Hepcan, 1997);

- Jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri (kanyonlar, dolin gölleri, lapyalar, inler ve mağaralar),
- Zengin florası ve endemiklerin varlığı,
- Arkeolojik ve mitolojik yapısı,
- Manzara güzellikleri ve serin havası
- Dağcılık sporuna uygunluk taşımasıdır.

Alanın kuzeyinde Manisa il merkezi, güneyinde İzmir ili Kemalpaşa ilçesi, doğusunda ise Manisa'nın Turgutlu ilçesi yer almaktadır. Alanın noktasal koordinatı, 38° 33' 01.06" kuzey enlemi ile 27° 26' 49.11" doğu boylamıdır (Şekil 3.2). Milli parkta sınırları içerisinde yer alan diğer ulusal koruma statüleri, 1. Derece ve 3. Derece Doğal Sit alanlarıdır. Alanda uluslararası anlaşma veya sözleşme ile verilmiş herhangi bir koruma statüsü bulunmamaktadır. Parkın 2019 yılında revize edilen güncel Uzun Devreli Gelişme Planı vardır (DKMPGM, 2021).

Şekil 3.2: SDMP konum haritası

Parkın %64,18'i ormanlık alan, %35,80'i açık alan ve %0,015'i su yüzeyinden oluşmaktadır (Tablo 3.1; DKMPGM, 2019a).

Tablo 3.1: SDMP arazi durumu (DKMPGM, 2019a)

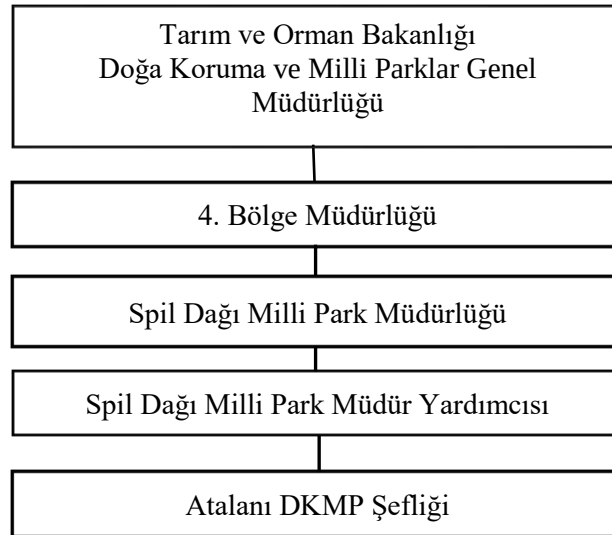
Alan Tipi	Alanın Büyüklüğü (ha)	Yüzdesi (%)
Ormanlık alanlar	4.365	64,18
Açık alanlar	2.435	35,80
Su yüzeyi	1,0	0,015
Toplam	6.801	100,00

Alanın %97,07'si kamu (devlet) mülkiyetine ait iken %2,93'lük kısmı ise özel mülkiyettedir (Tablo 3.2).

Tablo 3.2: SDMP mülkiyet durumu (DKMPGM, 2019a)

Mülkiyet Durumu	Alan (ha)	Yüzde (%)
Hazine Mülkiyeti	87,17	1,28
Orman Mülkiyeti	6514,95	95,79
Özel Mülkiyet	198,88	2,93
Toplam	6.801,00	100,00

Milli Parkın yönetimi, Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Park Genel Müdürlüğü 4. Bölge Müdürlüğü Spil Dağı Milli Park Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır. Alanın birim bazında yönetimi Milli Park Müdürü ve buna bağlı bir müdür yardımcısı ve bir şeflikten (Atalanı DKMP Şefliği) oluşmaktadır ve organizasyon şeması Şekil 3.3'te verilmiştir.

Şekil 3.3: SDMP Müdürlüğü organizasyon şeması

SDMP'nin Doğal Özellikleri: Doğu-batı istikametinde uzanan Spil Dağı, Manisa Ovasından aniden duvar gibi yükselmektedir (Şekil 3.4) ve ortalama yüksekliği 925 m'dir. Küçük

büyükölü birçok mağara, dolin, lapyra, kanyonun geliştiğı bu arazi sert topografyasıyla kendini hemen göstermektedir. Karstik şekiller içinde en önemlilerinden bir tanesi alanın doğu ucunda yer alan Sölüklü Göl'dür (Taşlıgil, 1994; DKMPGM, 2019a; Hepcan, 1997).

Şekil 3.4: SDMP'den bir görünüm

Milli Parkın yer aldığı bölgedeki iklim tipi yazlar sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağlı geçen Akdeniz iklimi olmakla birlikte Ege kıyılarına nazaran iklimi daha serttir (Meteoroloji 2. Bölge Müdürlüğü, 2021). Akdeniz iklim kuşağı ve fitocoğrafya bölgesi içinde yer alan park, zengin bir biyolojik çeşitliliğe sahiptir (Hepcan, 1997). Alanda hâkim ağaç türleri; kızılçam, karaçam, meşe ve ardıç türleridir (DKMPGM, 2019a). Manisa Lalesinin (*Tulipa orphanidea*) önemli yayılış alanlarından biri olan alanda, UDGP flora çalışmalarında 81 familyaya ait 593 adet farklı bitki taksonu ve 47 endemik tür belirtilmiştir. Bunlardan IUCN Kırmızı Listesinde olan türlerden *Ferula anatolica* (CR) en kritik düzeyde iken EN-Tehlikede olan dört tür, VU kategorisinde bir ve 37 tür daha az tehdit altında olanı gösteren LR-LC kategorisinde ise 37 tür vardır (DKMPGM, 2019a).

Alanın faunası ile ilgili Hepcan (1997); alanda en çok görülen hayvanların ylık atları (*Equus caballus*), tavşan, çakal, tilki, domuz, ağaç sansarı, porsu, tarla sincabı, oklu kirpi ve gelincik olduğunu belirtmiştir. UDGP çalışmalarında ise 3 şube ve 46 familyaya ait 110 omurgasız tür, iki balık ile 40 memeli türü belirlenmiştir. Kuş türü açısından da zengin olan alanda 22 familya içinde 62 kuş türü saptanmıştır. Planda, faunadaki türlerden önemli bir kısmının (özellikle omurgasızlar) IUCN Kırmızı Liste kategorisi belirlenmemekle birlikte tehdit altındaki türlerden bazıları şöyledir; *Cyprinus carpio*, *Testudo graeca*, *Cyprinus carpio*, *Myotis (Selysius)*

capaccinii (VU); benekli kaplumbağa (*Emys orbicularis*), *Basbastella barbastellus*, *Miniopterus schreibersii*, *Rhinolophus euryale* (NT) ve *Gambusia affinis* (LC)'dir (DKMPGM, 2019a).

SDMP'nin Kültürel Özellikleri: Milli Parkın adını aldığı Spil Dağı ve çevresi antik çağdan günümüze ulaşan kültürel kaynak değerleri ile önemli bir cazibe alanıdır. Spil Dağı, mitolojide Kybele, Tantalos, Pandereos ve Niobe öykülerinde yer almaktadır (Taşlıgil, 1994). Milli park sınırları içerisinde yer alan kültürel kaynak değerleri; Manisa Kalesi, Pelops'un Tahtı Kaya Yerleşimi, Tantal Kalesi kalıntıları ve Manisa Mevlevihanesi'dir (DKMPGM, 2019; MİKTİM, 2022). Ayrıca, Manisa tarihinde önemli bir yeri olan Atalanı Yaylası ise geçmişten günümüze aktarılan önemli diğer bir kültürel kaynak değeridir.

SDMP'nin Sosyoekonomik Özellikleri: Alanda bulunan tek yerleşim yeri Manisa ili Şehzadeler ilçesine bağlı Ayvacık Mahallesi'dir. Eski adı Beyazıt-i Sani olan Ayvacık'ın tarihi 15. yüzyıla kadar uzanmaktadır. 1878 yılında Ayvacık'a Bulgaristan'ın Filibe Şehrinden göç eden Pomaklar yerleşmişlerdir (Demirözer, 2019; Akduman, 2022). Ayvacık Mahallesi'nin nüfusu 2021 yılı itibarıyla 100 kişidir (51 erkek, 49'u kadındır). Manisa il nüfusu 2013 yılına göre devamlı artarken, Şehzadeler ilçesi ve Ayvacık Mahallesi'nde dalgalı bir seyir görülmektedir. 2013 yılında 112 olan Ayvacık nüfusu 2021'de 100'e düşmüştür (Tablo 3.3).

Tablo 3.3: SDMP yerleşim yerleri nüfusu (TÜİK, 2022)

Yıl	Manisa İl Nüfusu	Şehzadeler İlçe Nüfusu	Ayvacık Mahallesi Nüfusu	Ayvacık Mahallesi Nüfusunun Bir Önceki Yıla Göre Değişimi (%)
2013	1.359.463	164.649	112	-
2014	1.367.905	166.443	105	-6,3
2015	1.380.366	168.695	94	-10,5
2016	1.396.945	169.800	95	1,1
2017	1.413.041	170.953	93	-2,1
2018	1.429.643	171.116	120	29,0
2019	1.440.611	171.138	127	5,8
2020	1.450.616	168.110	109	-14,2
2021	1.456.626	167.661	100	-8,3

Milli Parkın etrafındaki yerleşim yerlerindeki temel ekonomik faaliyetler tarımsal faaliyetlerdir (Yasak ve Durukan, 2017). Ayvacık Mahallesi'nde, bahçe-tarla tarımı, küçükbaş hayvancılık, tavukçuluk ve arıcılık faaliyetleri yapılmaktadır (DKMPGM, 2021).

Turizm ve Rekreasyon: Alan sahip olduğu doğal-kültürel kaynak değerleriyle turizm ve

rekreasyon açısından önemli bir konumdadır. İzmir iline ve Manisa şehir merkezine yakın konumuyla ulaşılabilirlik açısından önemli bir avantaja sahip alanda 27 adet 53 m², 15 adet 70 m² büyüklüğünde toplam 42 adet orman köşkü bulunmaktadır (Şekil 3.5). Bununla birlikte, alanda idare, ziyaretçi ve araştırma merkezi binası, gününbirlik kullanım alanı, yaban hayatı eğitim merkezi, mescit, kır lokantası, kır kahvesi, tuvalet, çeşme, açık hava etkinlik alanı, gölet, konaklama tesisi alanları (inşa halinde) yer almaktadır. Alanda, konaklama, çadırli kamp, festival, dağcılık, yamaç paraşütü, foto-safari, dağ bisikleti, doğa yürüyüşü, bitki-yaban hayatı gözlemciliği gibi birçok faaliyet için uygun alanlar mevcuttur (DKMPG, 2021).

Şekil 3.5: SDMP orman köşkü

2021 yılı itibariyle alanı ziyarete gelen kişi sayısı 95.541'dir. 2017 yılında ziyaretçi sayısı 173.22 iken bunun giderek düştüğü görülmektedir (Tablo 3.4).

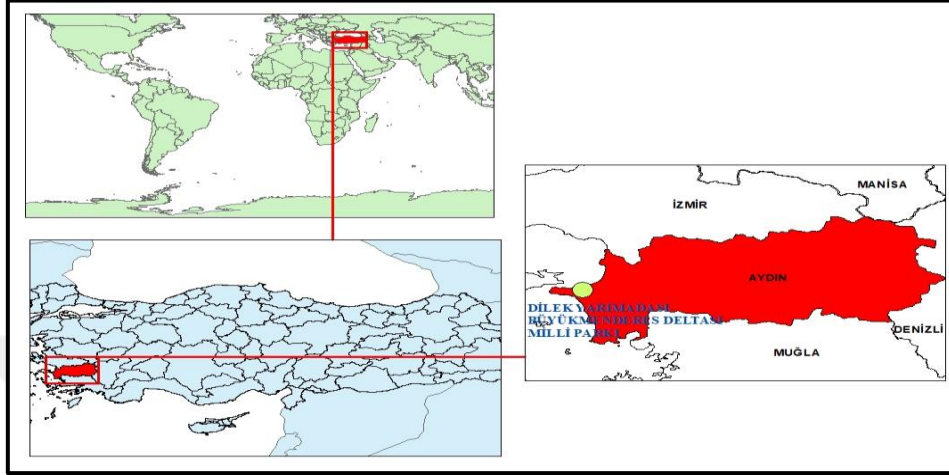
Tablo 3.4: SDMP ziyaretçi giriş sayıları (DKMPGM 4. Bölge Müdürlüğü, 2022)

Yıl	Ziyaretçi Sayısı (Kişi)
2017	173.222
2018	67.827
2019	66.654
2020	122.851
2021	95.541

3.2.2.Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkının Tanıtımı

Milli park, Ege Bölgesinde yer alan Aydın ilinin Kuşadası, Söke ve Didim ilçe sınırlarında kalmakta olup büyüklüğü 27.598 ha'dır (275,98 km²). Bu 27.598 ha'lık alanın 10.908 hektarı, 19.05.1966 yılında Milli Park ilan edilen Dilek Yarımadasında, 16.690 hektarı ise 08.07.1994 tarih ve 21984 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak milli park ilan edilen Büyük Menderes Deltasında yer almaktadır (DKMPGM, 2019b; Resmi Gazete, 1994). Samsun Dağı'nın (Dilek

Dağı) Ege Denizi'ne uzandığı son noktada bulunun parkı, 37° 40' 08.14" K- 27° 09' 42.32" D noktasal koordinatlarında yer almaktadır (Şekil 3.6). Türkiye'nin önemli turizm yerlerinden biri olan Kuşadası'na olan uzaklığı 24 km olup alana ulaşım oldukça kolaydır. Parkın Kuzeybatı ucunda Sisam Adası yer almaktadır (DKMPGM, 2019b; Yaltırık, 1995).

Şekil 3.6: DYBMDMP konum haritası

Milli parkta sınırları içerisinde yer alan diğer ulusal koruma statüleri ise şöyledir; 1. ve 3. Derece Arkeolojik Sit, 1. ve 2. Derece Doğal Sit ve Kentsel Sittir. Ayrıca, alanda iki anıt ağaç (keçiboynuzu ve palamut meşesi) bulunmaktadır. Alanda uluslararası anlaşma veya sözleşme ile verilmiş herhangi bir koruma statüsü bulunmamaktadır. Alanın arazi durumu dağılımında; %70,63'le ormanlık alanlar ilk sırada yer alırken bunu %15,8'le su yüzeyi ve %10,39'la tarım alanları takip etmektedir (Tablo 3.5; DKMPGM, 2019b).

Tablo 3.5: DYBMDMP arazi durumu (DKMPGM, 2019b)

Alan	Alanın Büyüklüğü (ha)*	Yüzdesi (%)
Ormanlık alanlar (UDGP'de yer alan baltalık, ibreli, karışık, yapraklı alan yüzdelерinin toplamı)	19.492,47	70,63
Orman içi açıklık	69,0	0,25
Su	4.360,48	15,8
Taşlık-kayalık	49,68	0,18
Kum	700,99	2,54
Tarım alanları	2.867,43	10,39
Yerleşim alanları	41,40	0,15
Toplam	27.598 (27.581,44*)	99,94

*UDGP'de alanlar yüzde şeklinde verilmiştir. Planda yer alan yüzdelер toplandığında %99,94'e ulaşılmıştır. Milli Parkın toplam alanı 27.598 ha olan yüzölçümü ile yüzdelер çarpılarak yaklaşık ilgili arazi büyüklükleri hesaplanmıştır. Ancak, toplam alan yüzdesi %100 olarak verilmediğinden toplam alan 27.581,44 ha olarak bulunmuştur.

Milli parkın mülkiyet yapısı; %52,38'lik oranla orman mülkiyetindeyken %33,76'sı hazine ve

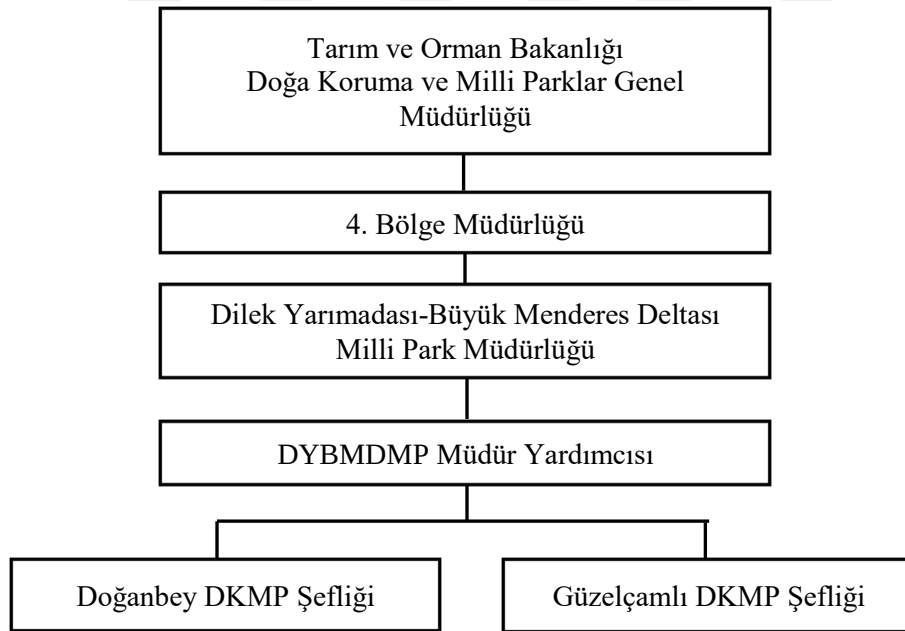
%13,86'lık oranla özel mülkiyettir. Dolayısıyla alanın %86,14'ü kamu mülkiyetinde yer almaktadır (Tablo 3.6).

Tablo 3.6: DYBMDMP mülkiyet durumu (DKMPGM, 2019b)

Mülkiyet Durumu	Alan (ha)*	Yüzde (%)
Hazine Mülkiyeti	9.317,08	33,76
Orman Mülkiyeti	14.455,83	52,38
Özel Mülkiyet	3.825,08	13,86
Toplam	27.598,00	100,00

*UDGP'de alanlar yüzde şeklinde verilmiştir. Milli Parkın toplam alanı 27.598 ha olan yüzölçümü ile yüzdelere çarpılarak yaklaşık ilgili arazi büyüklükleri hesaplanmıştır.

Milli Parkın yönetimi, Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Park Genel Müdürlüğü 4. Bölge Müdürlüğü Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Park Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır. Alanın birim bazında yönetimi Milli Park Müdürü ve buna bağlı bir müdür yardımcısı ve iki şeflikten (Doğanbey ve Güzelçamlı DKMP Şefliği) oluşmaktadır (Şekil 3.7). Parkın 2019 yılında revize edilen güncel Uzun Devreli Gelişme Planı vardır.

Şekil 3.7: DYBMDMP Müdürlüğü organizasyon şeması

DYBMDMP'nin Doğal Özellikleri: Alanının morfolojik yapısı içinde birçok tepe, vadi, koylar, kanyon ve mağara vardır ve bu yapısıyla eşsiz bir görünüme sahiptir (Yaltırık, 1995; Şekil 3.8). Güney Ege denizine Samsun dağının bir uzantısı olan Dilek Yarımadası alanının ortalama yüksekliği 650 m olup, dalgalı tepelik bir arazi görünümü vardır (Göktaş, 2011;

Yaltırık, 1995).

Şekil 3.8: DYBMDMP'den bir görünüm

Milli Parkın yer aldığı bölgedeki iklim tipi yazlar sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağlı geçen Akdeniz iklimidir (Meteoroloji 2. Bölge Müdürlüğü, 2021). Akdeniz, Karadeniz ve Avrupa Sibiryaya Flora Bölgesine ait bitki topluluklarını bir arada içerdiğinden Milli Park, Avrupa Konseyi tarafından Flora Biogenetik Rezerv Alanı olarak kabul edilmiştir. Alanda 100 familyadan 795 bitki türü tespit edilmiş ve bunlardan 33'ü endemiktir. Aydın ölmez çiçeği, Anadolu ebegümece, kıyı sarımsağı, tüylü çan çiçeği, nakil çiçeği, büyük çiçekli mürdümük bunlardan bazılarıdır (DKMPGM, 2019b). Dilek Yarımadası tipik bir Akdeniz florasına sahip olup iğne yapraklı ormanlar ile maki vejetasyonunu birlikte görmektedir. Düşük yükseltilerde kızılçam (*Pinus brutia*), 700 m'nin üzerinde ise oldukça kurak ve taşlı yamaçlarda karaçam (*Pinus nigra* subsp. *pallasiana*) ormanlar oluşturmaktadır (Yaltırık, 1995). Bunlarla birlikte alanda Balkan ve Karadeniz (Euxine) yöresinin tipik bitkilerinden olan *Quercus frainetto* (Macar meşesi), *Tilia argentea* (Gümüşi ıhlamur) ile *Castanea sativa* (Anadolu kestanesi) doğal olarak yetişmektedir (Yaltırık, 1995).

Alanın faunası ile ilgili çalışmalarda; 3 amfibi, 16 sürüngen, 236 kuş, 43 memeli, 22 balık ve 297 omurgasız türü tespiti yapılmıştır. Park, Akdeniz foku, tepeli pelikan, flamingo, balıkçıl türleri, balık kartalı, yaban domuzu, karakulak, vaşak, çakal, sırtlan, doğaya terkedilmiş ve yabanileşmiş sığırlar, geyikler ve atlar ile birçok hayvan türüne ev sahipliği yapmaktadır. Parktaki türlerden IUCN Kırmızı Listesinde yer alanlar; *Rhinobatos rhinobatos* (Kemane balığı) CR (Kritik tehlikede), *Monachus monachus* (Akdeniz foku), *Balaenoptera physalus* (Oluklu balina), *Epinephelus marginatus* (Orfoz) EN (Tehlikede) kategorisinde, *Dentex dentex* (Sinarit) ve *Physeter macrocephalus* (İspermeçet balinası) VU (Hassas) kategorisinde yer alan

birçok türden bazılarıdır (DKMPG, 2019b).

DYBMDMP'nin Kültürel Özellikleri: Milli Parkın yer aldığı alan tarih boyunca deniz bağlantısı, iklimi ve doğal kaynakları ile önemli bir yerleşim yeri olması sebebiyle kültürel değerler açısından oldukça zengindir. Park içinde birçok antik kent ve kilise vardır. Bunlar; Panionion, antik Thebai Kenti, Ayayorgi Manastırı, tarihi Doğanbey Köyü (Şekil 3.9), Karina, Hagios Antonios Manastırı ve Zeus Mağarası'dır (Sezer, 2006; DKMPGM, 2019b).

Şekil 3.9: Eski Doğanbey Köyü

DYBMDMP'nin Sosyal ve Ekonomik Özellikleri: Aydın ili Kuşadası, Söke ve Didim ilçeleri sınırlarında yer alan Milli Parktaki yerleşim yeri Doğanbey Mahallesidir. Mahallenin 2021 yılındaki nüfusu ise 651 kişidir. 2013 yılında 670 olan mahallenin nüfusu; 2014, 2016, 2019 ve 2021 yıllarında bir önceki yıla göre azalmıştır (Tablo 3.7; Şekil 3.16).

Tablo 3.7: DYBMDMP yerleşim yerleri nüfusu (TÜİK, 2022)

Yıl	Aydın İl Nüfusu	Kuşadası İlçe Nüfusu	Didim İlçe Nüfusu	Söke İlçe Nüfusu	Doğanbey Mahallesi Nüfusu	Doğanbey Mahallesi Nüfusunun Bir Önceki Yıla Göre Değişimi (%)
2013	1.020.957	94.995	64.643	115.541	670	-
2014	1.041.979	101.619	73.385	115.936	612	-8,66
2015	1.053.506	103.849	73.827	116.583	640	4,58
2016	1.068.260	106.939	77.164	117.730	634	-0,94
2017	1.080.839	109.058	79.464	118.855	638	0,63
2018	1.097.746	113.580	85.055	120.217	658	3,13
2019	1.110.972	116.966	86.688	121.481	651	-1,06
2020	1.119.084	121.493	90.427	121.940	655	0,61
2021	1.134.031	125.812	93.876	122.708	651	-0,61

Milli parkın bağlı olduğu ilçelerden Kuşadası'nın ekonomik temelini turizm ve turizme bağlı hizmetler sektörü oluşturmaktadır (KUTO, 2022). Didim ilçesinin ekonomik yapısı ise turizme ve tarıma dayalıdır (DZO, 2022). Didim'de pamuk, hububat, zeytin, incir başta olmak üzere birçok tarımsal ürün yetiştirilmektedir (DZO, 2022). Söke ilçesinin ekonomisi ise tarımsal

Üretim ve tarıma dayalı sanayi malları üretimine dayanmaktadır (Söke Kaymakamlığı, 2022). Parkın sınırları içindeki Doğanbey Mahallesiinde de tarımsal üretim yapılmakta olup zeytin, pamuk, incir, portakal, mandalina başta olmak üzere birçok ürünle yetiştirilmekte hayvancılık ve balıkçılık da yapılmaktadır (DKMPGM, 2019b; Bingöl, 2011).

Turizm ve Rekreasyon: Milli park, konumu-ulaşımı, iklimi, mavi bayraklı plajları, biyolojik eşitliliğı ve kültürel değerleri ile birçok ziyaretçiyi kendine çeken önemli bir turizm ve rekreasyon alanıdır. Alanda biri Güzelçamlı mevkiinde diğeri Eski Doğanbey Köyünde olmak üzere iki adet idare ve ziyaretçi tanıtım merkezi bulunmaktadır. Parkta ziyaretçilerin günübirlik kullanımlara yönelik düzenlenmiş; İçmeler koyu, Aydınlık koyu, Kavaklıburun koyu, Karasu koyu ve Karina mevki olmak üzere beş günübirlik kullanım alanı vardır. Bu alanlarda ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik ocuk oyun alanı, eşme, tuvalet, duş, şezlong, mescit, günübirlik kullanım masaları, soyunma kabini, büfe, bebek bakım birimi, kır lokantası, cankurtaran kulesi yer almaktadır. Ayrıca, alanda manzara seyir terasları, kuş gözlem kulesi (Karine ve Domatia), dalış eğitim-su sporları merkezi bulunmaktadır (DKMPGM, 2019b). Alanda trekking, botanik ve fauna gzlemciliğı, dalış ve su sporları faaliyetleri yapılabilmektedir (DKMPGM 4. Bölge MdrlĞğ, 2022).

2021 yılı itibariyle alanı ziyarete gelen kişi sayısı 855.696'dır. 2018-2020 yılları arasında bir milyonu aşan ziyaretçi sayısının 2021 yılında oldukça düştüğü görülmektedir (Tablo 3.8).

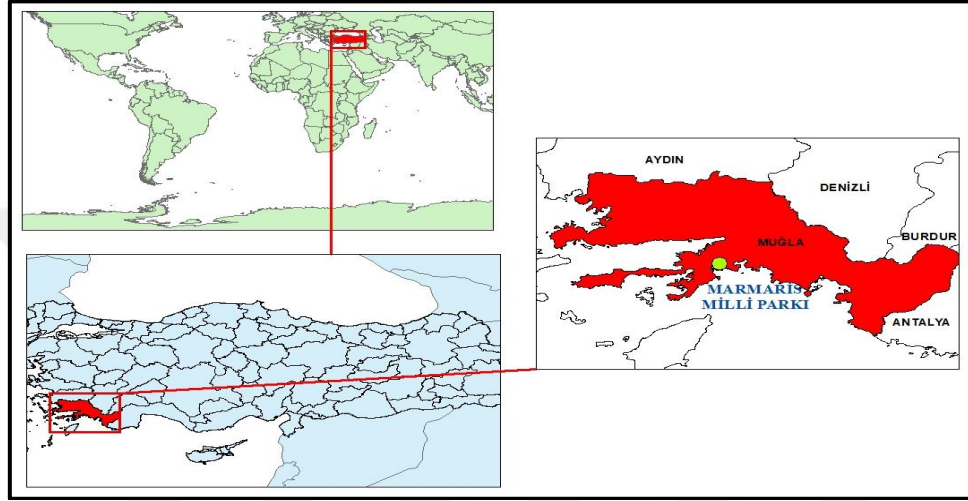
Tablo 3.8: DYBMDMP ziyaretçi giriş sayıları (DKMPGM 4. Bölge MdrlĞğ, 2022)

Yıl	Ziyaretçi Sayısı (Kişi)
2017	766.906
2018	1.145.513
2019	1.605.299
2020	1.614.664
2021	855.696

3.2.3. Marmaris Milli Parkının Tanıtımı

Muğla ilinin Marmaris ve Köyceğiz ilçeleri sınırları içerisinde yer alan 29.206,01 ha (292,06 km²) büyüklüğündeki Marmaris Milli Parkı, 30.01.1996 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 96/7861 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile milli park olarak ilan edilmiştir. 36° 50' 44.83" K - 28° 17' 52.74" D noktasal koordinatlarında (şekil 3.10) yer alan parkın Muğla iline olan uzaklığı

60 km'dir (DKMPGM, 2020). Milli parkta sınırları içerisinde yer alan diğer ulusal koruma statüleri ise şöyledir; 1. ve 3. Derece Arkeolojik Sit, 1. ve 2. Derece Doğal Sit ve Kentsel Sittir. Ayrıca, Köyceğiz Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesinin 482,2 ha'lık bölümü ile Köyceğiz Yaban Hayatı Geliştirme Sahasının 7663,3 hektarlık kısmı milli park içerisinde yer almaktadır. Alanda uluslararası anlaşma veya sözleşme ile verilmiş herhangi bir koruma statüsü bulunmamaktadır.

Şekil 3.10: MMP konum haritası

Alanın ekosistemler bazında arazi durumu incelendiğinde; karasal ekosistemin %44,86'u çalı, %38,59'u orman, %1,38'i tarım ve iskân alanı ile %0,02'si kıyı kumul ekosisteminden oluşmaktadır. Sucul ekosistemlerde %14,99'kul oranla deniz ekosistemi en yüksek paya sahipken bunu akarsu ve sulak alan ekosistemi takip etmektedir (Tablo 3.9).

Tablo 3.9: MMP ekosistemleri (DKMPGM, 2020)

Ekosistem	Alan (ha)	Oranı (%)
1.Karasal Ekosistemler	24.784,21	84,86
1.1.Orman Ekosistemi	11.271,79	38,59
1.2.Çalı Ekosistemi	13.101,31	44,86
1.3.Kıyı Kumul Ekosistemi	7,15	0,02
1.4.Tarım ve İskan Alanlar	403,96	1,38
2.Sucul Ekosistemler	4.421,8	15,14
2.1.Sulak Alan Ekosistemi	6,29	0,02
2.2.Akarsu Ekosistemi	36,30	0,12
2.3.Deniz ekosistemi	4.379,21	14,99
Genel Toplam	29.206,01	100,00

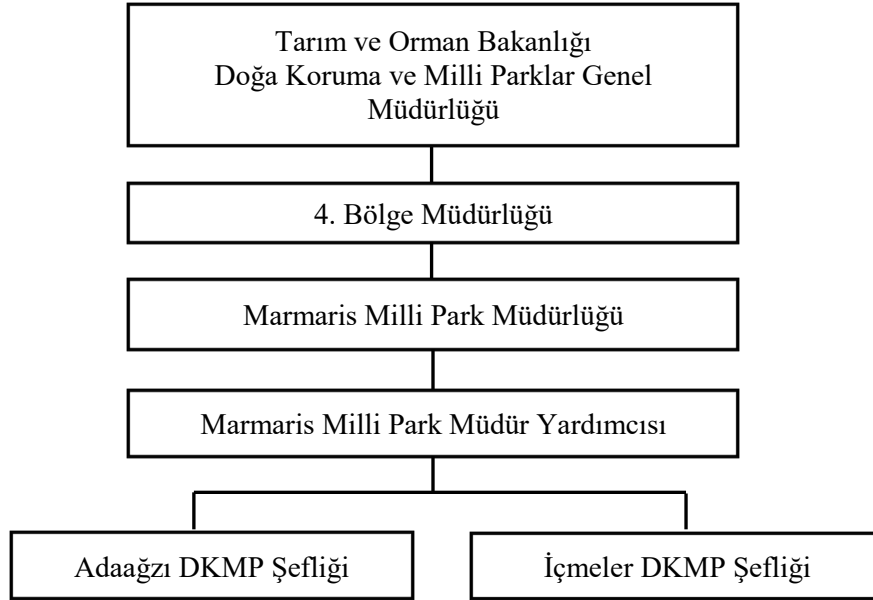
Parkın mülkiyet durumuna göre arazi durumunda; en yüksek oran %83,57'lik bir alan orman

mülkiyetinde olup deniz alanı oranı %14,99, 2B ve özel alanların toplamı ise %1,44'tür (Tablo 3.10; DKMPGM, 2020). Milli parkta 6831 sayılı Ormana Kanunu ve 2873 sayılı Milli Park Kanunu kapsamında 138 tahsisli saha mevcuttur. Ayrıca, alan içerisinde 10 adet turizm yatırımının yanı sıra, pazaryeri, camii, şehir garajı, devlet hastanesi, adliye sarayı gibi tahsisler de bulunmaktadır (DKMPGM 4. Bölge Müdürlüğü, 2022).

Tablo 3.10: MMP mülkiyet durumu (DKMPGM, 2020)

Alan	Alanın Büyüklüğü (ha)	Yüzde (%)
Orman mülkiyetindeki alanlar	24.408,23	83,57
2B alanları	10,68	0,04
Özel alanlar	407,89	1,40
Deniz alanı	4.379,21	14,99
Toplam	29.206,01	100,00

Milli Parkın yönetimi; Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Park Genel Müdürlüğü 4. Bölge Müdürlüğü Marmaris Milli Park Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır. Alanın birim bazında yönetimi Milli Park Müdürü ve buna bağlı bir müdür yardımcısı ve iki şeflikten (DKMP Şefliği) oluşmaktadır (Şekil 3.11). MMP'nin 2020 yılında revize edilen güncel Uzun Devreli Gelişme Planı mevcuttur.

Şekil 3.11: MMP Müdürlüğü organizasyon şeması

MMP'nin Doğal özellikleri: Parkın jeolojik yapısını genel olarak magmatik ve kalker kayacalar ile alüvyon ve yamaç molozları meydana getirmektedir (Özdemir, 2019). Alanın jeomorfolojik yapısına bağlı olarak değişen kıyı oluşumu, doğal koylar, kumsallar, kaya blokları, mağara, kanyonlar, dolinler, delta ağzı önemli doğal değerlerdir (DKMPGM, 2014; Şekil 3.12). Alanda yer alan vadi, kanyon ve mağaralar; Doğan Kapızı, İçmeler Kanyonu, Kumlubük Kapız deresi, Nimara Mağarası ve Turunç Kumlubük Mağarasıdır.

Şekil 3.12: MMP'den bir görünüm

Milli Parkın yer aldığı bölgedeki iklim tipi yazlar sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağlı geçen Akdeniz iklimidir (MGM, 2022). Ege ve Akdeniz bölgeleri arasında geçiş bölgesinde kalan ve karasal ve sucul ekosisteminin birçok çeşidini bünyesinde barındıran park, zengin bir biyolojik çeşitliliğe sahiptir. Park sahip olduğu özelliklerle Önemli Kuş Alanı, Önemli Doğa Alanı, Önemli Bitki Alanı, Önemli Memeli Alanı, Sıfır Yokoluş Alanı ve Sıcak Bölge Alanı olarak belirlenmiştir. Marmaris Milli Parkının da içinde yer aldığı Datça Bozburun Yarımadaı Avrupa'da korunması gereken 100 orman sıcak noktasından ve Türkiye'deki 9 orman sıcak noktasından biridir (DKMPGM 4. Bölge Müdürlüğü, 2022). Orman ekosisteminde baskın ağaç türleri; kızılçam (*Pinus brutia*), Anadolu sığla ağacı (*Liquidamber orientalis*) ve Akdeniz servisi (*Cupressus sempervirens*)'dir. Günümüzde sınırlı bir alanda yayılış gösteren *Liquidamber orientalis*, milli parkın önemli kaynak değerlerindendir ve 1. ve 2. Derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir (Şekil 3.13). Milli parkta asli orman ağacı türleriyle birlikte kermes meşesi, pırnal meşesi, boz pırnal meşesi, akçakesme, zakkum, tespih, sandal, kocayemiş, defne, keçiboynuzu, sakız, menengiç, yabani zeytin gibi birçok tür de bulunmaktadır (DKMPGM, 2022c).

Şekil 3.13: MMP Günnücek Sığla Ormanı

Alanda yapılan flora çalışmalarında; tür, alt tür ve varyete düzeyinde olmak üzere toplam 724 bitki taksonu tespit edilmiş bunlardan 64'ü endemiktir. Bu endemik türlerin IUCN Kırmızı Liste tehlike kategorilerine göre durumları ise şöyledir; 43'ü CR (Kritik tehlikede), 17'si LC (Düşük riskli), 2'si EN (Tehlikede) ve 2'si VU (Hassas) kategorisindedir.

Parkın faunasına yönelik çalışmalarda ise omurgalılarından 34 balık, 7 iki yaşamlı, 32 sürüngen, 84 kuş ve 37 memeli; omurgasızlardan 99 böcek, 3 örümcek, 1 kırkayak, 2 çiyen, 1 salyangoz, 327 bentik, 154 fitoplankton ve 117 zooplankton türü tespit edilmiştir (DKMPGM, 2020). Bu türlerden IUCN Kırmızı Liste tehlike kategorilerine göre; CR kategorisinde 2 balık ve 5 kuş türü, EN kategorisinde 2 Odonata, 2 balık, 1 iki yaşamlı, 1 sürüngen ve 26 kuş türü, VU kategorisinde 1 omurgasız, 4 balık, 1 sürüngen, 1 memeli, 26 kuş türü olmak üzere toplam 71 tür bulunmaktadır (DKMPG, 2020).

MMP'nin Kültürel Özellikleri: Alan, zengin doğal kaynak değerlerinin yanı sıra önemli bir tarihi geçmişe de sahiptir. Karya bölgesinde yer alan park alanında Physkos Antik Kenti, Amos Harabeleri, Nimara (Cennet) Adası, Gavur Sancağı, İyilik Kayalığı ve doğusundaki Kayalık (Nekropol), Kumlubük Mevkii, Höyük Tepe arkeolojik sit alanları yer almaktadır.

MMP'nin Sosyoekonomik Özellikleri: Muğla ili Marmaris ve Köyceğiz ilçeleri sınırlarında bulunan Marmaris Milli Parkı içerisinde yerleşim merkezi bulunmamaktadır. Parkın bulunduğu il ve ilçelerin nüfusları 2021 yılı itibarıyla Muğla nüfusunun 1.021.141 kişi, Marmaris nüfusu 95.849 kişi ve Köyceğiz nüfusu 38.425 kişidir. Marmaris'te 2020 yılına göre 2021 yılında görülen 3 kişilik düşüş dışından genel olarak nüfusların yıllara göre artma eğilimi gösterdiği

anlaşılmaktadır (Tablo 3.11; Şekil 3.22).

Tablo 3.11: MMP yerleşim yerleri nüfusu (TÜİK, 2022)

Yıl	Muğla İl Nüfusu	Marmaris İlçesi Nüfusu	Marmaris Nüfusunun Bir Önceki Yıla Göre Değişimi (%)	Köyceğiz İlçesi Nüfusu	Köyceğiz Nüfusunun Bir Önceki Yıla Göre Değişimi (%)
2013	866.665	85.801	-	33.777	-
2014	894.509	88.621	3,29	34.027	0,74
2015	908.877	89.630	1,14	34.363	0,99
2016	923.773	90.187	0,62	34.942	1,68
2017	938.751	91.871	1,87	35.325	1,10
2018	967.487	94.247	2,59	36.389	3,01
2019	983.142	94.749	0,53	36.926	1,48
2020	1.000.773	95.851	1,16	37.981	2,86
2021	1.021.141	95.849	-0,002	38.425	1,17

Türkiye'nin önemli turizm merkezlerinden birisi olan Marmaris'in ekonomisi, turizm ve turizme bağlı sektörlerden oluşmaktadır. Turizm faaliyetlerinin yanı sıra ilçenin iç kesimlerinde tarımsal üretim de yapılmaktadır. Köyceğiz ilçesinin ekonomisi ise büyük oranda tarım sektörüne dayanmakla birlikte turizm de önemli geçim kaynaklarından biridir. İlçede narenciye üretimi, arıcılık ve balıkçılık faaliyetleri yapılmaktadır (GEKA, 2009).

Turizm ve Rekreasyon: Milli park, florası, faunası, jeomorfolojik ve kültürel özellikleri, yeşilin mavinin ve birçok rengin oluşturduğu manzarasıyla bölgenin önemli turizm ve rekreasyon alanlarından biridir (DKMPG, 2020). Alanda, idare ve ziyaretçi merkezi ile ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik Günnücek günübirlik kullanım alanı mevcuttur. Kafeterya, ahşap iskele, otopark, tuvaletin yer aldığı kullanım alanıyla ziyaretçilere piknik yapma ve denizden yararlanma olanağı sunulmaktadır. Ayrıca, Pamucak mevkiinde yer alan iki alandan birinde büfe ve plaj hizmeti verilmekte diğerinde ise sadece büfe hizmeti verilmektedir. Alanda, doğa yürüyüşleri, dağ bisikleti, botanik ve doğal yaşamı gözlemleme, kaya tırmanma, dalış gibi birçok etkinlik yapılabilir. (DKMPG, 2020).

Milli park ziyaretçilerin oldukça rağbet gösterdiği bir alan olmakla birlikte ziyaretçi sayısının 2021 yılında 8.459.731 kişi olmasında sayım yöntemin değişmesinden kaynaklıdır (Tablo 3.12). 2021 yılından itibaren alana sadece giriş-kontrol ünitesinden geçenlerin değil alanın sınırlarından giriş yapanların dikkate alınmasına başlanmıştır.

Tablo 3.12: MMP ziyaretçi giriş sayıları (DKMPGM 4. Bölge Müdürlüğü, 2022)

Yıl	Ziyaretçi Sayısı (Kişi)
2017	1.064.699
2018	1.299.740
2019	1.482.888
2020	441.845
2021	8.459.731

3.2. Araştırma Verileri

Bu tez çalışmasında araştırma alanı olan Spil Dağı Milli Parkı, Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı ve Marmaris Milli Parkının yönetim etkinliğinin belirlenmesinde Dünya Bankası/WWF Orman Koruma ve Sürdürülebilir Kullanım İttifakı tarafından geliştirilen Yönetim Etkinliğini İzleme Aracının yeni versiyonu olan METT-4 kullanılmıştır. Açık kaynak kodlu olan METT'in dünya çapında uygulanmasından elde edilen bilgiler ışığında geliştirilen METT-4 formunun uygulanmasında ise alanın bizzat yönetiminden sorumlu Milli Park Müdürü, Milli Park Müdür Yardımcısı ve Milli Park Şefinin görüşlerine yer verilmiştir. METT-4 formu ile elde edilen verilerin analizinde tanımlayıcı istatistik yöntemlerinden yüzde, ortalama teknikleri kullanılmıştır.

Araştırmanın ikinci kısmını oluşturan korunan alanların yönetsel sorunların ve çözüm önerilerin tespit edilmesinde ise açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Araştırmanın modeli Şekil 3.14'te yer almaktadır.

Şekil 3.14: Araştırma modeli

3.2.1. Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı

Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı (METT), bu çalışmanın birinci bölümde detaylı olarak anlatılan IUCN-WCPA kapsamında oluşturulmuş bir dizi yönetim etkinliğini değerlendirme araçlarından biridir. METT, Dünya Bankası/WWF İttifakının dünya çapında korunan alan yönetimi etkinliği amacına ulaşılmasındaki ilerlemenin izlenmesine ve denetlenmesine yardımcı olmak için geliştirilmiştir (WWF, 2007). METT, korunan alan yönetimin amaçlara ne kadar uygun olduğu, yönetim süreçleri ve çıktıları hakkında bilgi sağlayarak yönetime hedeflerin ne kadar gerçekleştirildiği konusunda bilgi vermektedir (Ulaş, 2019). Ayrıca, Küresel Çevre Fonu (GEF-Global Environment Facility) projesiyle finanse edilen tüm korunan alanlarda proje süresi boyunca üç kez METT değerlendirilmesinin yapılması gerekmektedir (WWF, 2007; Coad vd., 2015).

METT aracının amaçları şu şekilde belirtilmiştir (Leverington vd., 2010c):

- Korunan alan değerlendirmesi için uyumlu bir raporlama sistemi sağlama yeteneğine sahiptir.
- Zaman içindeki ilerlemenin izlenmesine izin vermek için tutarlı veriler sağlayabilmektedir.
- Korunan alan personeli tarafından tamamlanması nispeten hızlı ve kolaydır ve bu nedenle yüksek düzeyde finansmana veya diğer kaynaklara bağımlı değildir.
- Uzman olmayanlar tarafından kolayca anlaşılabilir.
- Çabaların tekrarlanmasını önlemek için mevcut raporlama sistemleri iç içedir.

METT, ilk geliştirilmesinden bu yana en az 127 ülkede 4,2 milyon km²'yi (yani, dünyanın karasal korunan alanlarının beşte birinden fazlasını) kapsayan 2.500'den fazla korunan alanda kullanılan en yaygın korunan alan yönetim etkinliğini değerlendirme aracıdır. Açık kaynak kodlu olan METT'in alanlara uygulanması sürecinde elde edinilen deneyimi ve en iyi uygulamaları yansıtmak amacıyla revizyonu yapılarak geliştirilmektedir. Dolayısıyla, METT'in çeşitli versiyonları ve birçok uyarlaması, uygulama yoluyla öğrenilen deneyimleri yansıtacak şekilde üretilmektedir. Bu kapsamda, ilk olarak 2002 yılında yayınlanan ve METT-1 olarak adlandırılan versiyonun ardından 2005 yılında METT-2, 2007 yılında METT-3 ve 2020 yılında da dördüncü versiyonu olan METT-4 geliştirilerek yayınlanmıştır (Çokçalışkan vd., 2010; Stolton vd., 2019; IUCN, 2020; Stolton vd., 2020a; Stolton vd., 2020b; Protected

Planet, 2022c).

METT'in güçlü yönleri şöyledir;

- Dünya çapında yaygın olarak kullanılan standart bir rapor üretmektedir (Leverington vd., 2010c).
- METT, farklı alanlar arasında yönetimi karşılaştırmak yerine tek bir sahada zaman içindeki ilerlemeyi izlemek ve yönetim konularını ele almak için eylemleri belirlemek için tasarlanmıştır (Stolton vd., 2019; Çokçalışkan vd., 2010) ve korunan alanlarda eğilimleri, güçlü ve zayıf yönleri ortaya çıkarabilmektedir.
- İzleme aracından alınan veri seti, korunan alan yönetimindeki bazı uluslararası eğilimleri ortaya çıkarmaya olanak sunmaktadır.
- Hızlı bir şekilde tamamlanır ve IUCN-WCPA Çerçevesinin tüm unsurlarını kapsamaktadır.
- Yönetimin etkinliğine ilişkin bir temel oluşturmak, zaman içindeki ilerlemeyi izlemek, öncelikli olarak ele alınması gereken portföy genelindeki sorunlar hakkında kritik bilgiler sağlamak ve uygulamaya koymak için yararlı bir araç olduğu kanıtlanmıştır (Leverington vd., 2010c).

METT'in kısıtları ve zayıf yönleri ise şöyledir;

- Üretilen değerlendirmeler nispeten yüzeyseldir (hızlı bir analizden beklendiği gibi) ve yönetimin tüm yönlerini kapsamaz.
- Sonuçların değerlendirilmesi ayrıntılı değildir.
- Nispeten basit bir öznel ve sıralı puanlama sistemine sahiptir.

Bu kapsamda, METT'in sınırlı bir bütçeye sahip korunan alan yöneticileri için alandaki değişiklikleri izlemde hızlı ve uygun maliyetli bir araç olmakla birlikte değerlendirme sonuçlarının ayrıntılı değerlendirmeye izin vermemesi nedeniyle ek çalışmalar veya araştırmalarla desteklenmesi gerektiği belirtilmektedir. Dolayısıyla, METT'in alan yönetimi değerlendirilmesinde tek temel olarak kullanılmaması ve diğer çalışmalarla doğrulanması tavsiye edilmektedir (Coad vd.,2015; Leverington vd., 2010c; WWF, 2007). Önerilen değerlendirme döngü 1-5 yıldır (Protected Planet, 2022d).

METT, IUCN-WCPA Çerçevesinde tanımlanan altı yönetim unsurunun tamamını (ortam, planlama, girdiler, süreç, çıktılar ve sonuçlar) içermektedir (Leverington vd., 2010c). Aracın yeni versiyonu olan METT-4, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, alanla ilgili temel bilgiler, değerlendirmeyi yapanlar ve tehdit değerlendirmesinden oluşurken ikinci bölüm; her biri yetersiz ile yeterli arasında değişen dört alternatif yanıt içeren IUCN WCPA çerçevesinin altı bileşeninin tümünü entegre eden 38 parametrede birleşik ölçüm sağlayan bir değerlendirme formundan oluşmaktadır (IUCN, 2021; Stolton vd., 2020a-2020b).

Formun birinci bölümünde yer alan tehdit değerlendirilmesinde 13 tehdit kategorisi ve bu tehdit kategorileri dışında uygulayıcılar tarafından alanın durumuna göre belirlenebilen opsiyonel tehdit kategorisi vardır. Tehditlerin puanlaması ise aşağıdaki gibidir (Stolton vd., 2020a);

Tehdidin Kapsamı:

- 1: Düşük;** tehdit çok yereldir ve sınırlı yerleri etkiler.
- 2: Orta;** tehdit yereldir ve bazı yerlerdeki değeri etkiler.
- 3: Yüksek;** tehdit yaygındır ve birçok yerdeki değeri etkiler.
- 4: Çok Yüksek;** tehdit yaygındır ve alan genelinde değeri etkiler.

Tehdidin Şiddeti:

- 1: Düşük;** tehdit olduğu yerdeki değere yalnızca biraz zarar verir.
- 2: Orta;** büyük ihtimalle tehdidin olduğu yerdeki değer orta derecede bozulur.
- 3: Yüksek;** büyük ihtimalle tehdidin olduğu yerdeki değer ciddi derecede bozulur.
- 4: Çok Yüksek;** büyük ihtimalle tehdidin olduğu yerdeki değer ortadan kalkar.

Formun ikinci bölümünde yönetim unsurlarına göre belirlenmiş 38 sorunun değerlendirilmesinde her biri dört puanlık ölçekle (0, 1, 2 ve 3) ölçülen sorular yer almaktadır. Sorulara verilen cevaplarda 0; ilerleme yok veya ihmal edilebilir ilerlemeyi, 1; biraz ilerlemeyi, 2; oldukça iyi ilerlemeyi, ancak iyileştirmesi gereken bir durumu, 3; optimum durumu temsil etmektedir. Amaç, ölçeğin katılımcılarının durumun kabul edilebilir olup olmadığını seçmeye zorlanmasıdır. Ayrıca, sorulardaki ana temaları detaylandıran, ek bilgi ve puanlar sağlayan dört grup (3'ü süreçle ilgili 1'i çıktılarla ilgilidir) tamamlayıcı sorular vardır (Leverington vd., 2010c; Stolton vd., 2020a). Dolayısıyla puanın yükselmesi kriterlerle ilgili olumlu şartların bulunduğunu göstermektedir (Kuvan, 2005).

METT'deki sorular, korunan alanla ilgili olmadığında, bunlar dışarıda bırakılır ve puanların buna göre ayarlanması yapılır. Puanlar toplanır ve olası puanın yüzdesi hesaplanır. Örneğin 38 soru ve ek sorulardan alınacak maksimum puan 126'dır (Stolton vd., 2020a). Değerlendirme formunun doldurulmasından elde edilen puanın nihai toplamı, belirli bir korunan alanla ilgili olan sorulardan alınan nihai toplam puanın (sorulardan bazılarının korunan alanla alakasız olması durumunda sorular çıkarıldığında elde edilecek maksimum puan değişebilir) veya 126'nın yüzdesi olarak hesaplanabilir. Örneğin, bir korunan alan puanları maksimum 87 puan üzerinden 65 puan olsun, 65'i 87'ye bölüp 100 ile çarparak hesaplama yapılmaktadır $[(65 \div 87) \times 100] = \%75$ (WWF, 2007). Dolayısıyla, bu çalışmada METT-4 formunda yer alan yerli halkla ilgili 30. soru Türkiye'de yerli halk olarak bir tanımlama olmadığından cevaplandırılmamaktadır. 31. soruda yer alan yöre halkına yönelik soru cevaplandırılmaktadır. Dolayısıyla 38 soru ve 4 ek sorudan alınacak 126 maksimum puan, 1 sorunun çıkarılmasıyla 37 soru ve 4 ek soru olmak üzere 123 puana düşmektedir. METT, farklı ülkeler ve kuruluşlar tarafından ihtiyaçlarına daha iyi uyacak şekilde tasarlanmıştır. Bu nedenle ilgili formun sonuna sorular eklenerek veya çıkarılarak yapılmasına olanak sağlamaktadır (Leverington vd., 2010c; WWF, 2007). METT-4 uygulaması sonucunda elde edilen yüzdesel etkinlik düzeyinin derecelendirilmesinde literatürde 0- $\%33$ düşük, $\%34$ - $\%67$ orta ve $\%68$ - $\%100$ yüksek olarak bir kullanım bulunmakla birlikte (USAID, 2015; Adams vd., 2021) daha hassas bir derecelendirme yapmak amacıyla 5'li Likert ölçeği kullanılarak; 0- $\%20$ arası Çok Düşük, $\%21$ - $\%40$ arası Düşük, $\%41$ -60 Orta, $\%61$ - $\%80$ İyi ve $\%81$ - $\%100$ arası Çok İyi olarak belirlenmiştir.

Bu araştırmada kullanılacak olan en son versiyon olan METT-4 ile önceki versiyon olan METT-3'ün karşılaştırılması Tablo 3.13'te yer almaktadır. Bu kapsamda, METT-4'te soru sayısının METT-3 göre arttığı dolayısıyla kapsamın arttığı ve tehdit değerlendirilmesinin daha ayrıntılı hale geldiği görülmektedir.

Tablo 3.13: METT-3 ile METT-4'ün karşılaştırılması (Stolton vd., 2020a, WWF, 2007)

Sıra No	Özellik	METT-3	METT-4
1	Soru sayısı	30 soru ve 4 ek hususlar	38 soru ve 4 ek hususlar; yeni 8 soru şöyledir; 18. Personel güvenliği 22. İklim değişikliği 23. Karbon yakalama 24. Ekosistem hizmetleri 33. Tehditler 34. Bağlantılık 37. Anahtar gösterge türlerin koruma durumu 38. Habitatları koruma durumu Ayrıca; METT-3 formunda yer alan 30. Değerlerin durumu sorusu, METT-4 formunda ikiye ayrılarak 35. Doğal değerlerin durumu ile 36. Kültürel değerlerin durumu şeklinde oluşturulmuştur.
2	IUCN-WPCA Çerçevesinde yer alan 6 değerlendirme unsurunun (Ortam, Planlama, Süreçler, Girdiler, Çıktılar ve Sonuçlar) ele alınış şekli	5 Unsurun tamamı METT soru formundaki sorularda yer almaktadır. Örneğin METT-3'te Ortam unsurundaki sorular METT-4'te planlama olarak alınmıştır.	5 Unsur; Planlama, Süreç, Girdiler, Çıktılar, Sonuçlar METT soru formunda yer alırken Ortam unsuru; Korunan alan özellikleri ve tehdit değerlendirmesindeki sorularla ortaya konulmaktadır.
3	Tehdit değerlendirilme kategorisi	Tehditler 12 kategori ayrılarak değerlendirilmektedir.	Tehditler 13 kategori ayrılarak değerlendirilmektedir. Yönetişim Sorunları, 13. kategori olarak eklenmiştir.

METT-4 formuna göre yönetim unsurlarının soru sayısı ve bunlardan alınacak maksimum puanlar Tablo 3.14'te verilmiştir.

Tablo 3.14: METT-4 soru dağılımı (Stolton vd., 2020a; Stolton vd., 2021)

Değerlendirme Unsurları	Ana Soru Sayısı	Ek Soru Sayısı	Maksimum Unsur Puanı	Maksimum Unsur %
Ortam Tehditler (13 ana kategori ve diğer başlığı altında uygulayıcıların belirleyebileceği ek kategoriler) -Tehdit kapsamı -Tehdit şiddeti	-	-		
Planlama	6	1	21	100
Girdiler	6	-	18	100
Süreç	18	2	60	100
Çıktılar	4	1	15	100
Sonuçlar	4	-	12	100
Toplam	38	4	126	100

3.2.2. Görüşme Formu

Bu çalışma kapsamında korunan alanların yönetsel sorularını ve çözüm önerilerini belirlemek amacıyla katılımcıların önem düzeylerine göre karşılaştıkları sorunları ve çözüm önerileri sıralayabileceği yarı yapılandırılmış bir görüşme formu tasarlanmıştır (EK 4). Görüşme formunun uygulanacağı çalışma grubu; alan yönetimiyle ilgili olan bölge müdürü, bölge müdür yardımcısı, şube müdürü, milli park müdürü, milli park müdür yardımcısı ve milli park şefleri olarak belirlenmiştir. Görüşme formunda açık uçlu iki soru bulunmaktadır. Bunlar;

1. Size göre milli parkların yönetim sürecinde karşılaşılan en önemli beş sorunu ve bu sorunların çözüm için önerilerinizi önem ve öncelik sırası vererek belirtiniz.

2. Korunan alan statüsündeki milli parkların daha etkin yönetebilmesi için neler yapılması gerektiği konusundaki görüşleriniz, düşünceleriniz ve beklentileriniz nelerdir?

Katılımcıların bu soruları; 1: çok önemli, 2: önemli, 3: orta derecede önemli, 4: az önemli, 5: çok az önemli olmak üzere verilen önem sırasına göre sıralamaları istenmiştir. Böylelikle, sorunların ve çözüm önerilerininin görece öncelik değerleri belirlenmiştir. Katılımcılara görüşme formu yazılı olarak verilmiş ve katılımcılardan yazılı olarak doldurmaları istenmiştir. Elde edilen verilerin analizinde öncelikle katılımcıların yanıtları incelenerek çözümlemesi yapılmış ve birbiriyle ilgili olanlar bir grup altında toplanmıştır. Bu kapsamda, verilerin analizinde nitel araştırma tekniklerinden içerik analizden faydalanılmıştır. İçerik analizi; belge ve kayıtların içeriğinin ve özelliklerinin dil, anlatım, felsefe, bakış açısı vb. açılardan derinliğine incelenmesi, belirli ölçütlere göre objektif ve sayısal olarak çözümlenmesi amacıyla yapılan tarama, yorumlama ve değerlendirme çalışmasıdır (Daşdemir, 2021).

Daha sonra, katılımcılar tarafından verilen yanıtlar tanımlayıcı istatistik yöntemlerinden frekans tekniği kullanılarak öncelik sırası belirlenmiştir (Yeşil ve Şahan, 2015). Katılımcıların kişisel özelliklerini (yaş, cinsiyet, eğitim, hizmet süresi vb.) içeren verilerin analizinde ise tanımlayıcı istatistik yöntemlerinden yüzde, frekans ve aritmetik ortalama tekniklerinden faydalanılmıştır. Söz konusu frekans tabloları hazırlanırken sınıf aralığının ve sınıf sayısının belirlenmesinde Sturges Kuralı ($C=R/1+3,322 \log N$) kullanılmıştır (Sturges, 1926).

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu araştırma, araştırma alanı olarak belirlenen üç milli parkının yönetim etkinlik düzeyinin belirlenmesi ve korunan alanların yönetsel sorunları-çözüm önerilerinin tespit edilmesi olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. 2022 yılının Ağustos ve Eylül aylarında uygulaması yapılan araştırma kapsamında elde edilen bulgular aşağıdaki başlıklar altında açıklanmıştır.

4.1. Milli Parkların Yönetim Etkinlik Düzeyinin Belirlenmesi

Spil Dağı Milli Parkı, Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı ve Marmaris Milli Parkının yönetim etkinlik düzeyini belirlemek amacıyla milli park müdürü, milli park müdür yardımcısı ve milli park şeflerinin katılımıyla METT-4 formunun uygulaması yapılmış ve formun ayrıntılı hali EK 1, 2 ve 3'te verilmiştir. Bu üç milli parka ait bulgular alt başlıklarda yer almaktadır.

4.1.1. Spil Dağı Milli Parkının Yönetim Etkinlik Düzeyinin Belirlenmesi

Spil Dağı Milli Parkının yönetim etkinlik düzeyini belirlemek amacıyla alan yöneticileriyle birlikte yapılan EK 1'de yer alan METT-4 formu kapsamında öncelikle ortam unsuru açıdan bir değerlendirme yapılmıştır. Milli parkın belirlenen temel değerleri;

- Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı,
- Rekreatyonel ve ekoturizm amaçlı kullanım için önemli bir yer,
- Jeolojik ve jeomorfolojik özellikler (kanyonlar, dolin gölleri, lapyalar, inler ve mağaralar),
- Manzara değerleri ve olağanüstü doğal güzellik,
- Tarihsel ve arkeolojik önemdir.

Milli park tarafından sağlanan ana ekosistem hizmetleri; su güvenliği, rekreasyon ve turizm ve iklim azaltımıdır (karbon tutma ve depolama). Parkın en önemli iki yönetim amacı ise şunlardır;

1.Doğal ve Kültürel Kaynak Değerlerinin korunması: Milli Parkın sahip olduğu biyolojik (flora ve fauna) ve ekolojik yapı, jeolojik, doğal peyzaj kaynak değerleri ile kültürel kaynak değerlerinin koruma-kullanma dengesi içinde devamlılığını ve gelecek nesillere

aktarılmasını sağlanmak.

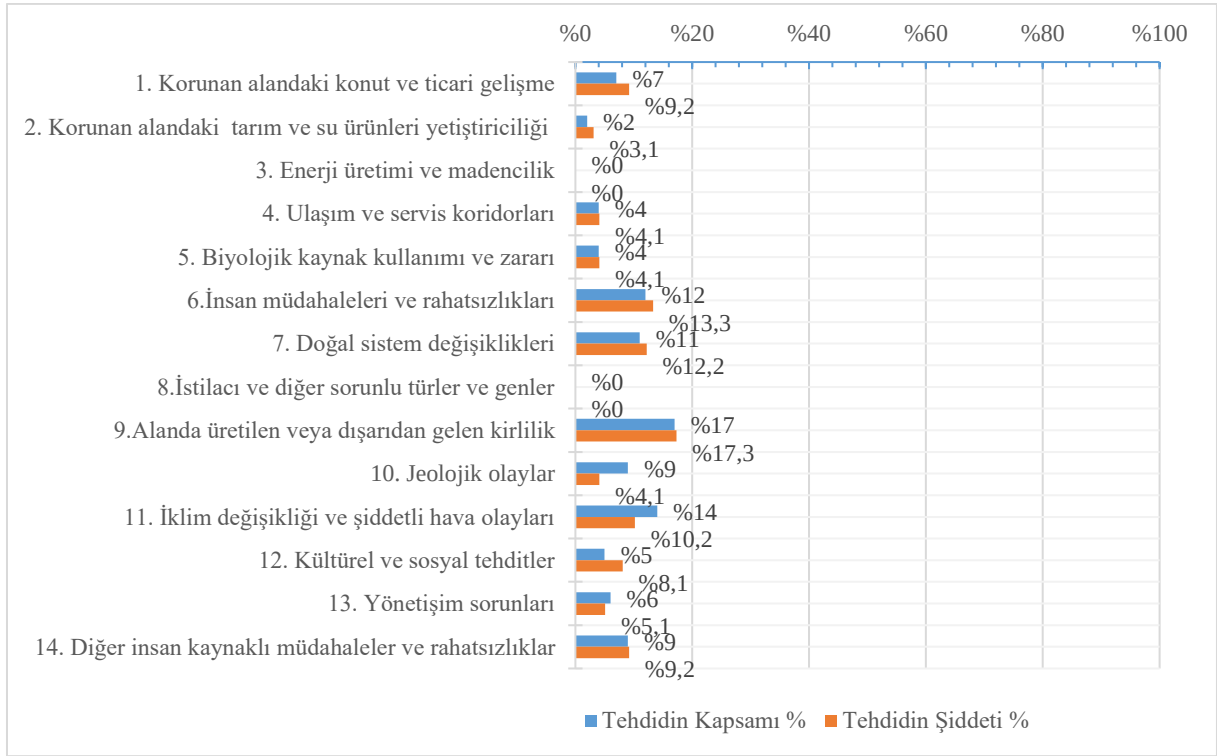
2.Bölgeye ve ülkeye ekonomik katkı sağlayan sürdürülebilir rekreasyon ve turizm yönetimi sağlamak: Spil Dağı Milli Parkının 13 ana ve 1 yöneticiler tarafından eklenen olmak üzere toplam 14 tehlike kategorisine göre durumunu gösteren sonuçlar Tablo 4.1-4.2’de ve Şekil 4.1’de verilmiştir. Park, tehdit kapsamında toplam 100 puan alırken, tehdit şiddetinde ise 98 puan almıştır. Tehdidin kapsamında %17 ve tehdit şiddetinde %17,3’lük oranlarla *alandan üretilen veya dışardan gelen kirlilik* ilk sırada yer alırken, tehdidin kapsamında %14’lük oranla *iklim değişikliği ve şiddetli hava olayları* ikinci sırada, %12’lik oranla *insan müdahaleleri ve rahatsızlıkları* üçüncü sırada yer almıştır. Tehdidin şiddeti bakımından ise *insan müdahaleleri ve rahatsızlıkları* %13,3 ile ikinci sırada, *doğal sistem değişiklikleri* %12,2’lik oranla üçüncü sıradadır. Tehditlerden en çok etkilenen milli park temel değeri ise zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığıdır.

Uzun devreli gelişme planında yapılması yasak olan enerji üretimi ve madencilik faaliyetleri ile yeterli bilgi olmadığı için tanımlanamayan istilacı ve diğer sorunlu türler-genler kategorisinde ise herhangi bir tehlike varlığı yöneticilerce öngörülmemiştir. Yapılan tehlike değerlendirmelerinde yöneticilerin bu tehlike kategorisi için yeterli bilgiye sahip olmamaları alanın sürdürülebilirliği açısından olumsuz bir durumdur. Tehdit kapsamında 4 puan alarak en yüksek düzeyde tehdit oluşturanlar olanlar; yangın-yangın söndürme, kuralıklar, aşırı sıcaklıklar, fırtına ve seller, olanlar devletin rol ve sorumlulukları konusunda karmaşa olurken; tehdit şiddeti açısından en yüksek düzeyde olanlar, turizm ve rekreasyon altyapısı, yangın-yangın söndürmedir. Dolayısıyla coğrafi konumu ile yangınına hassas bir bölgede bulunan alan için yangın-yangın söndürme hem tehdit kapsamı hem tehdit şiddeti açısından en yüksek tehdidi oluşturmaktadır.

Tablo 4.1: SDMP'ye yönelik tehditlerin değerlendirilmesi

Tehditler	Tehdidin Kapsamı (Yüzde ve Puan)	Tehdidin Şiddeti (Yüzde ve Puan)
1. Korunan alandaki konut ve ticari gelişme	%7	%9,2
1.1.Konut ve yerleşim	2	3
1.2.Ticari ve sanayi alanlar	2	2
1.3.Turizm ve rekreasyon altyapısı	3	4
2. Korunan alandaki tarım ve su ürünleri yetiştiriciliği	%2	%3,1
2.1.Yıllık ve çok yıllık odun dışı ürün yetiştirme	-	-
2.2.Tıbbi bitki üretimi	-	-
2.3.Ticari ağaçlandırma	-	-
2.4.Odun ve kâğıt hamuru için plantasyonlar	-	-
2.5.Hayvancılık ve otlatma	2	3
2.6.Deniz ve tatlı su kültür balıkçılığı	-	-
3. Enerji üretimi ve madencilik	%0	%0
3.1.Petrol ve doğal gaz çıkarma	-	-
3.2.Madencilik ve taş ocakları	-	-
3.3.Hidroelektrik barajları, rüzgâr santralleri	-	-
4. Ulaşım ve servis koridorları	%4	%4,1
4.1.Yollar ve demiryolları	2	2
4.2.Kamu hizmetleri ve servis hatları	2	2
4.3.Deniz yolları ve kanallar	-	-
4.4.Uçuş yolları	-	-
5. Biyolojik kaynak kullanımı ve zararı	%4	%4,1
5.1.Karasal (doğal) hayvanları avlamak, öldürmek ve toplamak	2	2
5.2.Karasal (doğal) bitkilerin veya bitkisel ürünlerin (odun dışı) toplanması	2	2
5.3.Tomrukçuluk (kerestecilik)	-	-
5.4.Balıkçılık (avlama-hasat)	-	-
6.İnsan müdahaleleri ve rahatsızlıkları	%12	%13,3
6.1.Rekreasyonel aktiviteler ve turizm	3	3
6.2.Savaş, halk ayaklanması ve tatbikatlar	-	-
6.3.Araştırma, eğitim ve diğer aktiviteler	2	3
6.4.Yönetmelik faaliyetler	2	2
6.5.Kasıtlı vandalizm, yıkıcı faaliyetler, tehditler	3	3
6.6.Kültür ve inanç turizmi etkileri	2	2
7. Doğal sistem değişiklikleri	%11	%12,2
7.1.Habitat temizliği	3	3
7.2.Yangın ve yangın söndürme	4	4
7.3.Barajlar, hidrolojik modifikasyon ve su yönetimi/kullanımı	-	-
7.4.Artan habitat parçalanması	2	2
7.5.Diğer doğal habitatlardan izolasyon	-	-
7.6.Diğer "kenar etkileri"	2	3
7.7.Anahtar türlerin kaybı	-	-
8.İstilacı ve diğer sorunlu türler ve genler	%0	%0
8.1.İstilacı yabancı bitkiler	-	-
8.2.İstilacı yabancı hayvanlar	-	-
8.3.Patojenler	-	-
8.4.Tanıtilan genetik materyal	-	-
9.Alanda üretilen veya dışarıdan gelen kirlilik	%17	%17,3
9.1.Yerleşim yerlerinden gelen evsel kanalizasyon ve kentsel atık su	2	2
9.2.Korunan alan tesislerinden gelen kanalizasyon ve atık sular	2	3

9.3.Endüstriyel, madencilik ve askeri atıklar ile deşarjlar	2	2
9.4.Tarım ve ormancılık sıvı atıkları	2	2
9.5.Çöp ve katı atıklar	3	3
9.6.Hava kaynaklı kirleticiler	4	2
9.7.Aşırı enerji	-	-
9.8.Gürültü kirliliği	2	3
10. Jeolojik olaylar	%9	%4,1
10.1.Volkanlar	-	-
10.2.Depremler	4	1
10.3.Çığ düşmeleri/Toprak kaymaları	1	1
10.4.Erozyon ve mil oluşumu/çökmesi	4	2
11. İklim değişikliği ve şiddetli hava olayları	%14	%10,2
11.1.Yaşam alanlarının yer değiştirmesi ve değişimi	2	1
11.2.Kuraklıklar	4	3
11.3.Aşırı sıcaklıklar	4	3
11.4.Fırtınalar ve seller	4	3
11.5.Okyanus asitlenmesi	-	-
11.6.Deniz seviyesi yükselmesi	-	-
12. Kültürel ve sosyal tehditler	%5	%8,1
12.1.Kültürel bağların, geleneksel bilginin ve/veya yönetim uygulamalarının ve kullanımının kaybı	1	2
12.2.Önemli kültürel alan değerlerinin bozulması	1	2
12.3.Kültürel miras binaların, bahçelerin, alanların tahribi	1	2
12.4.Arazi kullanım hakkı kaybı	2	2
13. Yönetişim sorunları	%6	%5,1
13.1.Sektörler arasında çelişen politikalar	2	3
13.2.Devletin rol ve sorumlulukları konusunda karmaşa/karışıklık	4	2
14. Diğer insan kaynaklı müdahaleler ve rahatsızlıklar	%9	%9,2
14.1.Sahipsiz hayvanların milli park sahasında çoğalması	3	3
14.2.KontROLSÜZ piknik ve kamp yapılması	3	3
14.3.Doğal su kaynaklarının yasadışı kullanımı	3	3
Puan Toplamı	100	98
Yüzde Toplamı	100	100

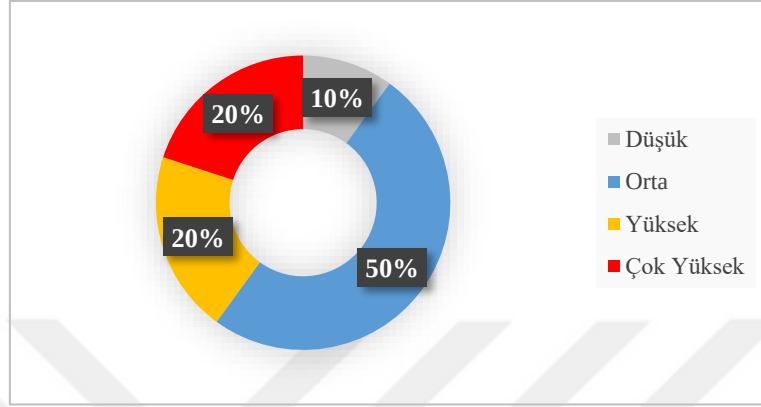
Şekil 4.1: SDMP'nin tehdit kategorilerine göre durum analizi

Tablo 4.2: SDMP'ye yönelik tehditlerin sırlaması

Tehditler	Tehdidin Kapsamı-%	Tehditler	Tehdidin Şiddeti-%
9.Alanda üretilen veya dışarıdan gelen kirlilik	17	9.Alanda üretilen veya dışarıdan gelen kirlilik	17,3
11. İklim değişikliği ve şiddetli hava olayları	14	6.İnsan müdahaleleri ve rahatsızlıkları	13,3
6.İnsan müdahaleleri ve rahatsızlıkları	12	7. Doğal sistem değişiklikleri	12,2
7. Doğal sistem değişiklikleri	11	11. İklim değişikliği ve şiddetli hava olayları	10,2
10. Jeolojik olaylar	9	1. Korunan alandaki konut ve ticari gelişme	9,2
14. Diğer İnsan kaynaklı müdahaleler ve rahatsızlıklar	9	14. Diğer İnsan kaynaklı müdahaleler ve rahatsızlıklar	9,2
1. Korunan alandaki konut ve ticari gelişme	7	12. Kültürel ve sosyal tehditler	8,1
12. Kültürel ve sosyal tehditler	6	13. Yönetişim sorunları	5,1
13. Yönetişim sorunları	5	4. Ulaşım ve servis koridorları	4,1
4. Ulaşım ve servis koridorları	4	5. Biyolojik kaynak kullanımı ve zararı	4,1
5. Biyolojik kaynak kullanımı ve zararı	4	10. Jeolojik olaylar	4,1
2. Korunan alandaki tarım ve su ürünleri yetiştiriciliği	2	2. Korunan alandaki tarım ve su ürünleri yetiştiriciliği	3,1
3. Enerji üretimi ve madencilik	0	3. Enerji üretimi ve madencilik	0,0
8.İstilacı ve diğer sorunlu türler ve genler	0	8.İstilacı ve diğer sorunlu türler ve genler	0,0
Toplam (%)	100		100

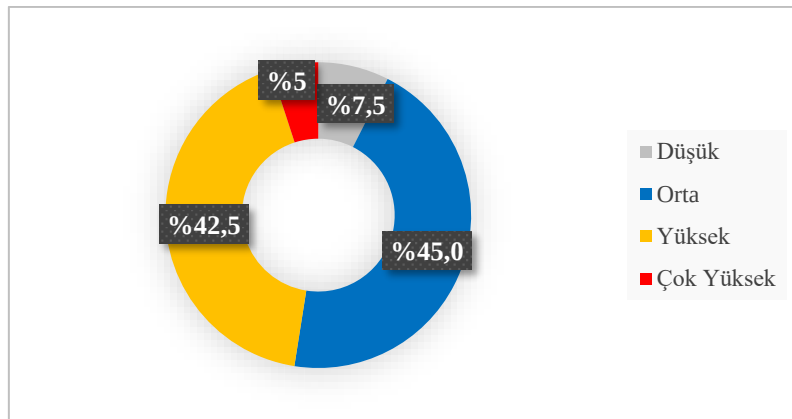
Spil Dağı Milli Parkının tehdit kapsamına göre dağılımı veren Şekil 4.2'i incelendiğinde;

%50'lik oranla en fazla orta düzeyde tehdidin olduğu, çok yüksek ve yüksek düzeyindeki tehdit oranının %20 ile ikinci sırayı paylaştıkları ve düşük düzeyde tehdit kapsamının %10 olduğu görülmektedir. Dolayısıyla tehdit kapsamı açısından milli parka yönelik tehditlerinin çoğunun orta düzeydedir.

Şekil 4.2: SDMP tehdit kapsamı dağılımı

Tehdit şiddetinin düzeyine göre dağılımı veren Şekil 4.3 kapsamında ise %45'lik oranla alana yönelik orta düzeyde tehdit en fazladır. Buna oldukça yakın bir oran olan %42,5'le yüksek düzeyde tehdit ikinci sırada yer alırken, düşük düzeyde tehdit %7,5'lik oranla üçüncü sıradadır. Çok yüksek düzeyde tehdit %5 ile son sırada yer almaktadır. Bu doğrultuda, çok yüksek düzeyde tehdidin düşük olması alanın sürdürülebilirliği açısından olumlu iken yüksek düzeyde tehdidin %42,5 olması olumsuz bir durumdur. Özellikle alana yönelik küresel iklim değişikliğinin etkisiyle giderek artan yangın tehdidin yaratacağı tahribatın engellenmesi için etkili önlemlerin alınması gerekmektedir.

Şekil 4.3: SDMP tehdit şiddeti dağılımı

Milli Parkların yönetim etkinliğini belirlemeye yönelik 38 ana sorudan (30.yerli halkla ilgili soru Amerika Birleşik Devletleri’nde Kızılderili gibi diğer bazı ülkelerde olan yerli halk tanımlaması Türkiye’de olmadığından cevaplandırılmamaktadır. 31. soruda yerel halk ile ilgili soruya yanıt verilmektedir.) 37 soru cevaplandırılmış ve alınacak maksimum puan 126’dan 123’e düşmüştür. Bu kapsamda, 30. soru süreç unsurunda yer aldığından toplamda 20 soru ve 60 maksimum puan alınması gereken bu unsurdan alınacak puan 19 soru ve 57’dir. Bu açıklamalar doğrultusunda Spil Dağı Milli Parkının yönetim etkinlik puanı 71 olarak hesaplanmıştır (Tablo 4.3).

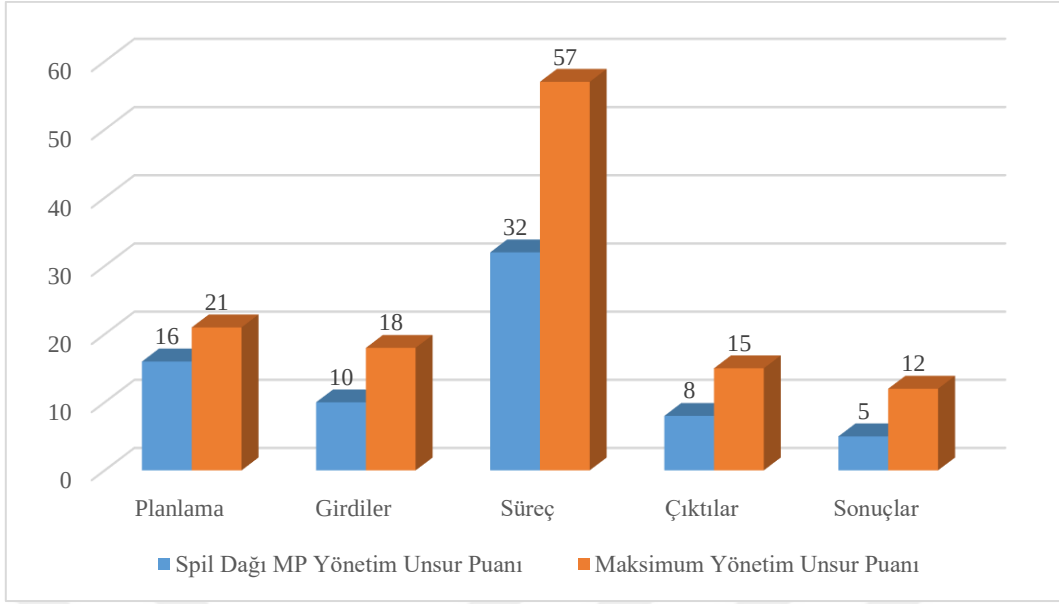
Tablo 4.3: SDMP’nin yönetim etkinliğini değerlendirme

Yönetim Unsuru	Soru No	Puanı	Yönetim Unsuru	Soru No	Puanı
Planlama	1.Yasal Statü	3	Süreç	22.İklim değişikliği	1
Planlama	2.Korunan Alan Amaçları	2	Süreç	23.Karbon yakalama	1
Süreç	3.Korunan Alanlarla İlgili Düzenlemeler/ Kontroller	2	Süreç	24. Ekosistem hizmetleri	2
Planlama	4. Komşu kara kullanımı için planlama	2	Süreç	25. Eğitim ve bilinçlendirme	2
Planlama	5.Korunan Alanın Tasarımı	2	Süreç	26. Kamu ve ticari komşular	1
Süreç	6.Korunan Alanın Sınır İşaretleri	2	Süreç	27.Ticari Turizm Operatörleri	1
Planlama	7. Yönetim Planı	2	Süreç	28. Ücretler	2
Planlama	7 a-c. Ek Hususlar: Planlama Süreci	3	Çıktılar	29.Ziyaretçi Tesisleri ve hizmetleri	2
Planlama	8.Düzenli Çalışma Planı	2	Süreç	30.Yerli Halk	Bu soru Türkiye için cevaplandırılmamaktadır.
Girdiler	9.Kaynak Envanteri	1	Süreç	31.Yerel Halk (Yöre Halkı)	1
Girdiler	10.Personel Sayısı	1	Çıktılar	31 a-c Ek hususlar: Topluluklar	1
Girdiler	11.Personel Bilgi ve Becerisi	2	Çıktılar	32.Ekonomik Fayda (Geçim Yararları)	2
Girdiler	12.Mevcut Bütçe	2	Çıktılar	33. Tehditler	2
Girdiler	13.Bütçe Güvenliği	2	Çıktılar	34.Bağlantılılık	1
Süreç	14.Bütçe Yönetimi	2	Çıktılar	35.Doğal Kaynak Değerlerinin Durumu	1
Girdiler	15.Ekipman ve Tesisler	2	Sonuçlar	35 a-c Ek hususlar: Doğal kaynak Değerlerinin Durumu	2
Süreç	16.Mevzuatın Uygulanması	2	Süreç	36.Kültürel Kaynak Değerlerinin Durumu	2
Süreç	17.Koruma Sistemleri	2	Sonuçlar	36 a-c Ek hususlar: Kültürel Kaynak Değerlerinin Durumu	1
Süreç	18.Personel Güvenliği	2	Süreç	37. Anahtar gösterge türleri koruma durumu	1
Süreç	19.Araştırma	2	Sonuçlar	38. Habitatları koruma durumu	1
Süreç	20. İzleme ve Değerlendirme	2	Sonuçlar		
Süreç	21.Kaynak Yönetimi	2	Toplam Puan	71	

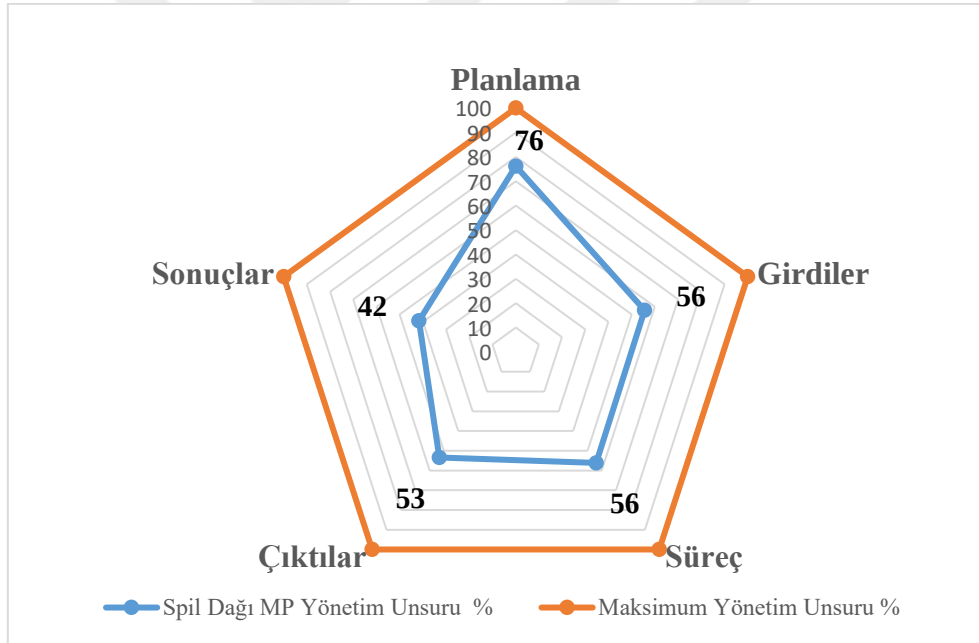
Spil Dağı Milli Parkının yönetim etkinlik düzeyini yüzde olarak belirlenmesine ilişkin yapılan hesaplama sonucunda %58 (71/123*100) olarak bulunmuştur (Tablo 4.4 ve Şekil 4.4-4.5). Bu sonuç, alanın yönetim etkinlik düzeyinin orta olduğunu göstermektedir. Yönetim unsurlarına göre etkinlik düzeyinde; %76 ile planlamanın ilk sırada yer alırken girdiler ve sürecin %56 ile ikinci sırayı paylaştığı, çıktıların %53 oranında etkin olduğu ve en düşük etkinlik düzeyinin %42 ile sonuçlarda yer aldığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla planlamada gösterilen başarının süreç ve girdilerle tam olarak desteklenemediği çıktılar ve sonuçlarda istenen başarıya ulaşılamadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, araştırmanın ikinci bölümünde korunan alanlar sorunlarında da belirlenen ve bu sonucu destekleyen personel, finansman, mevzuat, koordinasyon yaşanan yetersizliklerinin korunan alanların etkin ve sürdürülebilir yönetimini engellediği söylenebilir. Ayrıca, %42 ile sonuçlarda gösterilen en düşük etkinlik düzeyinde; genellikle sit alanı olan kültürel kaynak değerlerde statü çakışması, yetki karmaşası ve yeterli finansman-personel sağlanamaması gibi nedenlerle gerekli koruma-iyileştirmelerin yapılamaması; alan yöneticilerince anahtar gösterge türlerin ne olduğunun bilinmemesi ile habitatları koruma durumu hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip olunmamasından dolayı mevcut bilgi düzeyine göre 1 puan verilmesinden kaynaklanmaktadır. Alan yöneticilerinin anahtar gösterge türler ve habitatların koruma durumu ile ilgili bilgi edinerek UDGP’lerde bu konuların yer alması ve izleme-değerlendirme faaliyetlerinin etkin bir şekilde yapılması gerektiği söylenebilir.

Tablo 4.4: SDMP’nin yönetim unsurlarına göre etkinlik düzeyi

Yönetim Unsuru	SDMP Puanı	Maksimum Yönetim Unsur Puanı	SDMP Yönetim Unsuru (%)	Maksimum Yönetim Unsuru (%)
Planlama	16	21	76	100
Girdiler	10	18	56	100
Süreç	32	57	56	100
Çıktılar	8	15	53	100
Sonuçlar	5	12	42	100
Toplam	71	123	58	100

Şekil 4.4: SDMP'nin yönetim unsurlarına göre puanı

Şekil 4.5: SDMP'nin yönetim unsurlarına göre etkinlik düzeyi

4.1.2. Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkının Yönetim Etkinlik Düzeyinin Belirlenmesi

DYBMDMP'nin yönetim etkinlik düzeyini belirlemek amacıyla alan yöneticileriyle yapılan ve EK 2'de yer alan METT-4 formunun uygulanması sonucunda elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır.

Milli parkın belirlenen temel değerleri;

- Flora, fauna açısından zengin olması ve endemik türlerin varlığıdır. Park, flora biyogenetik açısından önemli alanlardan biridir ( farklı bitki coğrafyasına ait örneklerin alanda olması),
- Rekreasyonel ve ekoturizm amaçlı kullanım için önemli bir yer olması,
- Jeolojik ve jeomorfolojik özellikler (kanyonlar, inler, deniz içi oluşumlar ve mağaralar),
- Manzara değerleri ve olağanüstü doğal güzellikler,
- Tarihsel, arkeolojik, inançsal ve dinsel açıdan önem verilen yerlerin olmasıdır.

Milli park tarafından sağlanan ana ekosistem hizmetleri; iklim azaltımı (karbon tutma ve depolama), rekreasyon ve turizm ve su güvenliğin sağlamadır. Parkın en önemli iki yönetim amaı ise şöyledir;

1.Doğal ve kültürel kaynak değerlerinin korunması: Milli Parkın sahip olduğu doğal ve kültürel kaynak değerleri uzun dönemde korunmak ve alandaki kaynak değerlerin koruma-kullanma dengesi içinde sürdürülebilirliğini sağlamaktır.

2. Koruma-kullanma dengesi içerisinde rekreasyon ve turizm faaliyetleri ile bölge ve ülke ekonomisine katkı sağlamaktır.

Milli parkın ortam değerlendirilmesinde tehdit kapsamında aldığı toplam puan 102 iken, tehdit şiddetindeki puanı 100'dr. Alana yönelik tehditleri belirlemek üzere yapılan tehdit analizinde alanda üretilen veya dışarıdan gelen kirlilik hem tehdit kapsamında (%18,6) hem de tehdit şiddetinde (%20) en yüksek oranlara ulaşarak ilk sırada yer almıştır. Tehdit kapsamında %12,8'lik bir oranla doğal sistem değişiklikleri ile iklim değişikliği ve şiddetli hava olayları ikinci sırada, %9,8'lik bir payla insan müdahaleleri ve rahatsızlıkları üçüncü sırada yer almıştır (Tablo 4.5-4.6 ve şekil 4.6). Tehdidin şiddeti bakımından ise doğal sistem değişiklikleri %15'lik oranla ikinci sırada iken biyolojik kaynak kullanımı ve zararı, insan müdahaleleri ve rahatsızlıkları ile kültürel ve sosyal tehditler %9 ile üçüncü sırayı paylaşmaktadır. Alana yönelik tehditlerden en çok etkilenen milli park temel değeri, zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığıdır.

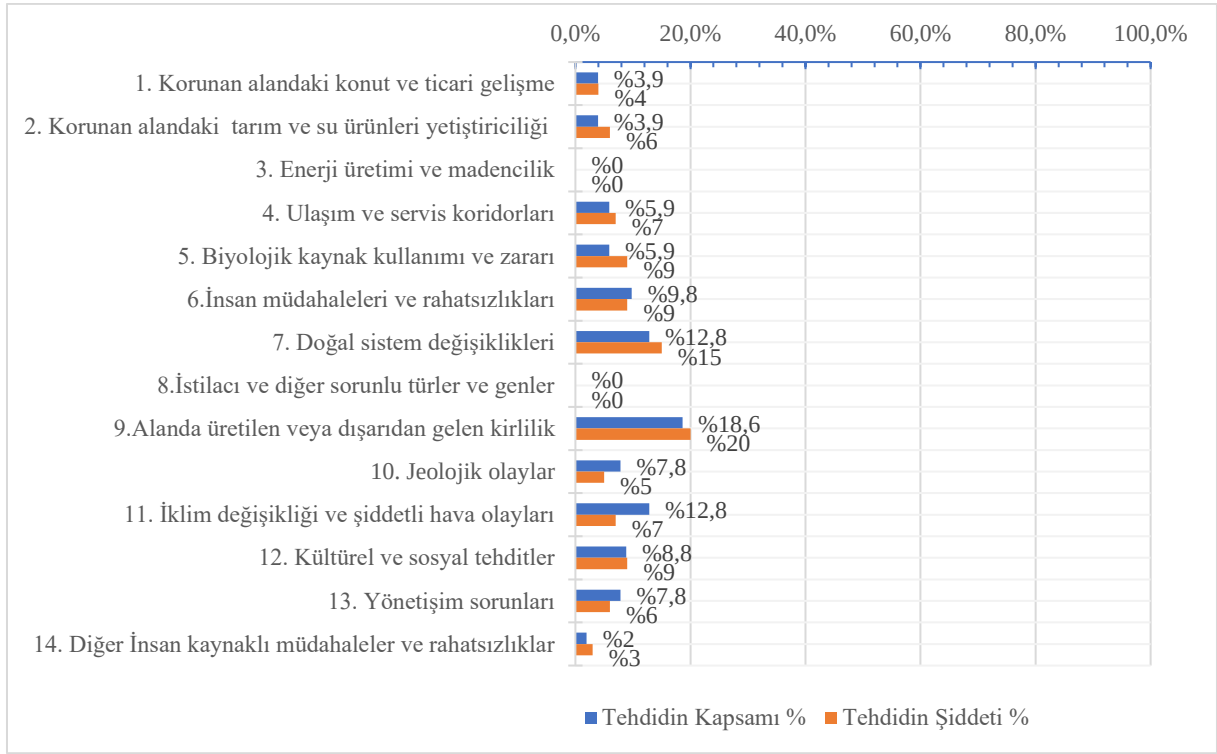
Spil Dağı Milli Parkında da olduğu gibi alan yöneticileri enerji üretimi ve madenciliğin UDGP kapsamında yapılmasının yasak olması, istilacı ve diğer sorunlu türlerle ilgili herhangi bir

tespitlerinin olmaması sebepleriyle bir tehdit olarak tanımlanamamışlardır. Özellikle alana yönelik istilacı ve diğer sorunlu türler konusunda herhangi bir çalışmanın olmaması alanın sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkilediği söylenebilir. Tehdit kapsamında 4 puan olarak en yüksek düzeyde olanlar; hava kaynaklı kirleticiler, depremler, fırtınalar ve seller ile sektörler arasında çelişen politikalar ve devletin rol ve sorumlulukları konusunda karmaşa olurken, tehdit şiddeti açısından en yüksek düzeyde olanlar yangına hassas bir bölgede olması sebebiyle yangın-yangın söndürme olmuştur. Bu kapsamda alana yönelik tehdit şiddeti açısından en yüksek tehdit, doğal sistem değişiklikleri kategorisinde yer alan yangın-yangın söndürmedir.

Tablo 4.5: DYBMDMP'ye yönelik tehditlerin değerlendirilmesi

Tehditler	Tehdidin Kapsamı (Yüzde ve Puan)	Tehdidin Şiddeti (Yüzde ve Puan)
1. Korunan alandaki konut ve ticari gelişme	%3,9	%4
1.1.Konut ve yerleşim	1	1
1.2.Ticari ve sanayi alanlar	2	2
1.3.Turizm ve rekreasyon altyapısı	1	1
2. Korunan alandaki tarım ve su ürünleri yetiştiriciliği	%3,9	%6
2.1.Yıllık ve çok yıllık odun dışı ürün yetiştirme	-	-
2.2.Tıbbi bitki üretimi	-	-
2.3.Ticari ağaçlandırma	-	-
2.4.Odun ve kâğıt hamuru için plantasyonlar	-	-
2.5.Hayvancılık ve otlatma	2	3
2.6.Deniz ve tatlı su kültür balıkçılığı	2	3
3. Enerji üretimi ve madencilik	%0	%0
3.1.Petrol ve doğal gaz çıkarma	-	-
3.2.Madencilik ve taş ocakları	-	-
3.3.Hidroelektrik barajları, rüzgâr santralleri	-	-
4. Ulaşım ve servis koridorları	%5,9	%7
4.1.Yollar ve demiryolları	2	3
4.2.Kamu hizmetleri ve servis hatları	2	2
4.3.Deniz yolları ve kanallar	2	2
4.4.Uçuş yolları	-	-
5. Biyolojik kaynak kullanımı ve zararı	%5,9	%9
5.1.Karasal (doğal) hayvanları avlamak, öldürmek ve toplamak	2	3
5.2.Karasal (doğal) bitkilerin veya bitkisel ürünlerin (odun dışı) toplanması	2	3
5.3.Tomrukçuluk (kerestecilik)		
5.4.Balıkçılık (avlama-hasat)	2	3
6.İnsan müdahaleleri ve rahatsızlıkları	%9,8	%9
6.1.Rekreasyonel aktiviteler ve turizm	2	2
6.2.Savaş, halk ayaklanması ve tatbikatlar	-	-
6.3.Araştırma, eğitim ve diğer aktiviteler	2	2
6.4.Yönetmelik faaliyetler	3	2
6.5.Kasıtlı vandalizm, yıkıcı faaliyetler, tehditler	3	3
6.6.Kültür ve inanç turizmi etkileri	-	-
7. Doğal sistem değişiklikleri	%12,8	%15
7.1.Habitat temizliği	2	2
7.2.Yangın ve yangın söndürme	3	4
7.3.Barajlar, hidrolojik modifikasyon ve su yönetimi/kullanımı	-	-
7.4.Artan habitat parçalanması	2	3

7.5.Diğer doğal habitatlardan izolasyon	-	-
7.6.Diğer "kenar etkileri"	3	3
7.7.Anahtar türlerin kaybı	3	3
8.İstilacı ve diğer sorunlu türler ve genler	%0	%0
8.1.İstilacı yabancı bitkiler	-	-
8.2.İstilacı yabancı hayvanlar	-	-
8.3.Patojenler	-	-
8.4.Tanıtilan genetik materyal	-	-
9.Alanda üretilen veya dışarıdan gelen kirlilik	%18,6	%20
9.1.Yerleşim yerlerinden gelen evsel kanalizasyon ve kentsel atık su	3	3
9.2.Korunan alan tesislerinden gelen kanalizasyon ve atık sular	3	3
9.3.Endüstriyel, madencilik ve askeri atıklar ile deşarjlar	2	2
9.4.Tarım ve ormancılık sıvı atıkları	2	3
9.5.Çöp ve katı atıklar	3	3
9.6.Hava kaynaklı kirleticiler	4	3
9.7.Aşırı enerji	-	-
9.8.Gürültü kirliliği	2	3
10. Jeolojik olaylar	%7,8	%5
10.1.Volkanlar	-	-
10.2.Depremler	4	1
10.3.Çığ düşmeleri/Toprak kaymaları	1	1
10.4.Erozyon ve mil oluşumu/çökmesi	3	3
11. İklim değişikliği ve şiddetli hava olayları	%12,8	%7
11.1.Yaşam alanlarının yer değiştirmesi ve değişimi	3	1
11.2.Kuraklıklar	3	2
11.3.Aşırı sıcaklıklar	3	2
11.4.Fırtınalar ve seller	4	2
11.5.Okyanus asitlenmesi	-	-
11.6.Deniz seviyesi yükselmesi	-	-
12. Kültürel ve sosyal tehditler	%8,8	%9
12.1.Kültürel bağların, geleneksel bilginin ve/veya yönetim uygulamalarının ve kullanımının kaybı	2	2
12.2.Önemli kültürel alan değerlerinin bozulması	2	2
12.3.Kültürel miras binaların, bahçelerin, alanların tahribi	2	2
12.4.Arazi kullanım hakkı kaybı	3	3
13. Yönetişim sorunları	%7,8	%6
13.1.Sektörler arasında çelişen politikalar	4	3
13.2.Devletin rol ve sorumlulukları konusunda karmaşa/karışıklık	4	3
14. Diğer İnsan kaynaklı müdahaleler ve rahatsızlıklar	%2,0	%3
14.1.Kontrolsüz piknik ve kamp yapılması	2	3
Puan Toplamı	102	100
Yüzde Toplamı	100	100

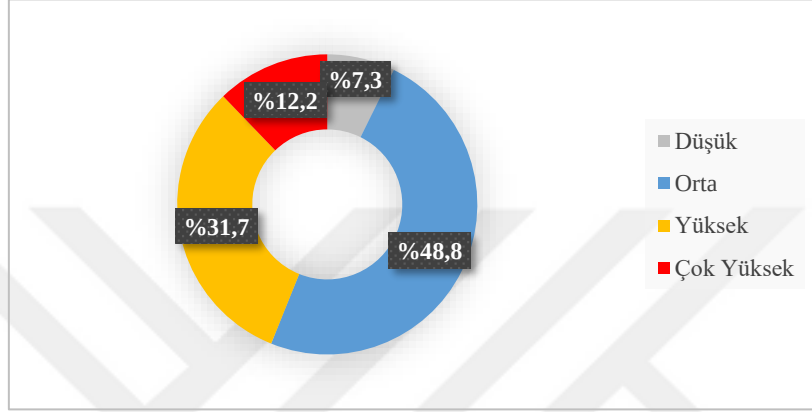

Şekil 4.6: DYBMDMP'nin tehdit kategorilerine göre durum analizi

Tablo 4.6: DYBMDMP'ye yönelik tehditlerin sırlaması

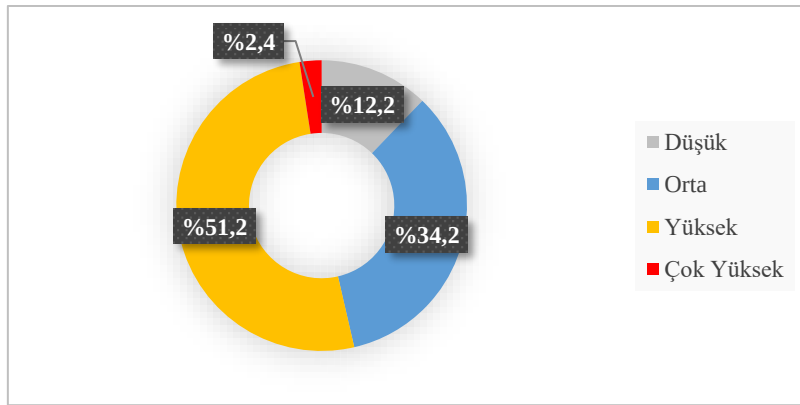
Tehditler	Tehdidin Kapsamı-%	Tehditler	Tehdidin Şiddeti-%
9.Alanda üretilen veya dışarıdan gelen kirlilik	18,6	9.Alanda üretilen veya dışarıdan gelen kirlilik	20
7. Doğal sistem değişiklikleri	12,8	7. Doğal sistem değişiklikleri	15
11. İklim değişikliği ve şiddetli hava olayları	12,8	5. Biyolojik kaynak kullanımı ve zararı	9
6.İnsan müdahaleleri ve rahatsızlıkları	9,8	6.İnsan müdahaleleri ve rahatsızlıkları	9
12. Kültürel ve sosyal tehditler	8,8	12. Kültürel ve sosyal tehditler	9
10. Jeolojik olaylar	7,8	4. Ulaşım ve servis koridorları	7
13. Yönetişim sorunları	7,8	11. İklim değişikliği ve şiddetli hava olayları	7
4. Ulaşım ve servis koridorları	5,9	2. Korunan alandaki tarım ve su ürünleri yetiştiriciliği	6
5. Biyolojik kaynak kullanımı ve zararı	5,9	13. Yönetişim sorunları	6
1. Korunan alandaki konut ve ticari gelişme	3,9	10. Jeolojik olaylar	5
2. Korunan alandaki tarım ve su ürünleri yetiştiriciliği	3,9	1. Korunan alandaki konut ve ticari gelişme	4
14. Diğer İnsan kaynaklı müdahaleler ve rahatsızlıklar	2,0	14. Diğer İnsan kaynaklı müdahaleler ve rahatsızlıklar	3
3. Enerji üretimi ve madencilik	0,0	3. Enerji üretimi ve madencilik	0
8.İstilacı ve diğer sorunlu türler ve genler	0,0	8.İstilacı ve diğer sorunlu türler ve genler	0
Toplam (%)	100		100

Milli parkın tehdit kapsamına göre dağılımı veren Şekil 4.7'ye göre; %48,8'lik oranla en fazla orta düzeyde bir tehdit varken, yüksek düzeyindeki tehdit oranının %31,7 ile ikinci sırada, %12,2'lik bir oranla çok yüksek düzeyde tehdidin üçüncü ve %7,3 ile düşük düzeyde tehdidin en son sırada yer aldığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla milli parka yönelik tehditlerin çoğu orta düzeyde olmakla birlikte yüksek ve çok yüksek tehditlerin toplamı da %43,9'luk bir oranla ciddi bir düzeye olduğu görülmektedir.

Şekil 4.7: DYBMDMP tehdit kapsamı dağılımı

Tehdit şiddetinin düzeyine göre Şekil 4.8'de verilen dağılım incelendiğinde ise %51,2'lik oranla yüksek düzeyde tehdit en fazla iken %34,2'lik oranla orta düzeyde tehdit ikinci sırada, %12,2 ile düşük düzeyde tehdit üçüncü sırada ve çok yüksek düzeyde tehdit %2,4 ile son sıradadır. Alana yönelik çok yüksek olarak tanımlanan tehdit şiddeti oranının düşük bir oranda olması olumlu iken yüksek düzeyde tehdidin %51,2'lik oranla birinci sırada yer alması olumsuz bir durumdur. Alanın sürdürülebilir yönetimini sağlamak üzere yüksek olan tehditlerin düzeyinin düşürülmesi için gerekli önemlerin alınması gerekmektedir.

Şekil 4.8: DYBMDMP tehdit şiddeti dağılımı

Milli parkın yönetim etkinlik düzeyini belirlemek için 38 ana ve 4 ek hususlardan 30. soru hariç olmak üzere yapılan değerlendirme neticesinde 78 puan almıştır (Tablo 4.7). Bu puanın yüzde olarak hesaplanması neticesinde milli parkın yönetim etkinlik düzeyi %63 ($78/123 \times 100$) olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu sonuç alanın yönetim etkinliğinin iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Yönetim unsurları olan planlama, süreç, girdiler, çıktılar ve sonuçlara göre etkinlik düzeyi incelendiğinde ise en yüksek oran %80 ile çıktılardır. Planlamanın etkinlik düzeyi %76 ile ikinci sırada, girdiler %72 ile üçüncü sırada, %54 ile süreç dördüncü sırada ve %50 ile sonuçlar son sırada yer almıştır (Tablo 4.8 ve Şekil 4.9-4.10). Milli parkın çıktılarda %80'lik bir etkinlik düzeyine ulaşmasında ziyaretçi tesisleri ve hizmetlerinin UDGP kapsamında yapılmış olması, eşsiz denizi ve doğal özellikleriyle ziyaretçilerin yoğun talep ettiği bir yer olması sebebiyle yöreye sağladığı ekonomik katkının yüksekliği etkili olduğu anlaşılmaktadır.

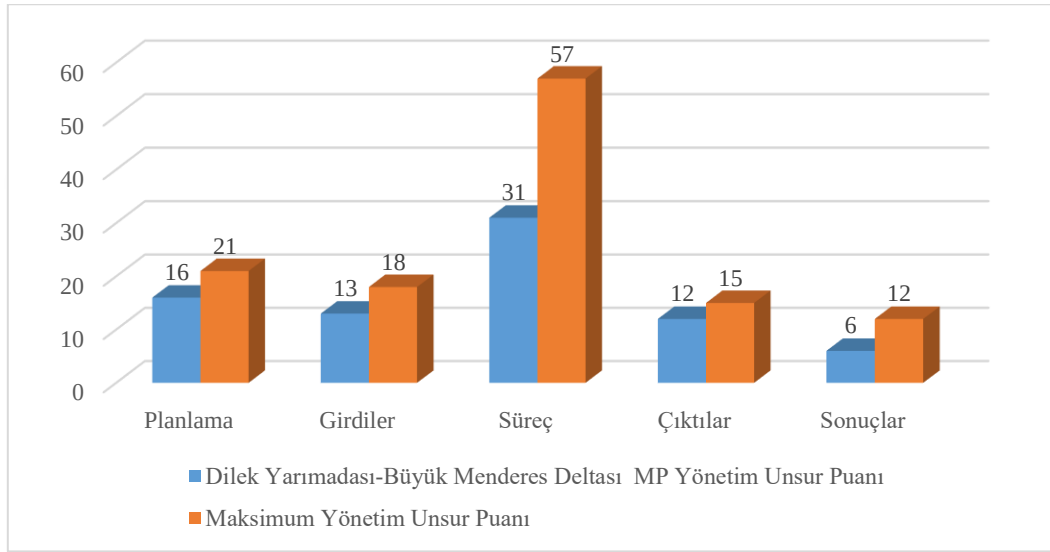
Planlama, girdiler ve çıktılarda gösterilen etkinlik düzeyinin süreçler ve sonuçlarda gösterilmemesi ise milli parkın genel yönetim etkinlik düzeyini düşürmektedir. Süreçler açısından mevzuatın uygulanması, kaynak yönetimi, iklim değişikliği, karbon yakalama, ekosistem hizmetleri, yöre halkı, ticari turizm operatörleri ve izleme-değerlendirme konularında gerekli çalışmaların sorunlarda da belirtilen (mevzuat, personel, koordinasyon, finansman sorunları) yetersizliklerin etkisiyle gerçekleştirilmemiş olmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Sonuçlarda gösterilen düşük etkinlik düzeyinde ise arkeolojik ve kentsel sit alanları olarak tescil edilen kültürel kaynak değerlerinin statü çakışması, yetki karmaşası, personel ve finansman yetersizliği gibi nedenlerle etkin yönetilememesi ile alanın sürdürülebilirliği için önemli olan anahtar gösterge türlerin bilinmemesi, habitatları koruma durumu hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip olunmamasından kaynaklanmaktadır. Bu konularda yeterli bilgiye sahip olunmadığından dolayı mevcut bilgiye göre sorulara 1 puan verilmiştir. Milli park yöneticilerinin anahtar gösterge türler ve habitatların koruma durumu hakkında yeterli bilgi düzeyine ulaşarak UDGP kapsamında gerekli planlama ve izleme-değerlendirme çalışmalarının yapılması gerektiği söylenebilir.

Tablo 4.7: DYBMDMP'nin yönetim etkinliğini değerlendirme

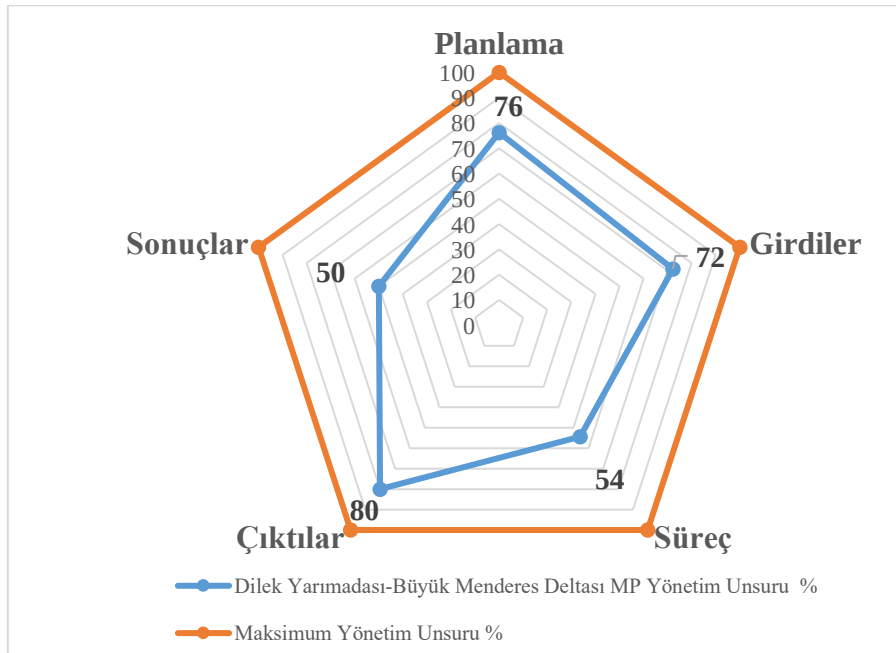
Yönetim Unsuru	Soru No	Puanı	Yönetim Unsuru	Soru No	Puanı
Planlama	1.Yasal Statü	3	Süreç	22.İklim değişikliği	1
Planlama	2.Korunan Alan Amaçları	2	Süreç	23.Karbon yakalama	1
Süreç	3.Korunan Alanlarla İlgili Düzenlemeler/ Kontroller	2	Süreç	24. Ekosistem hizmetleri	1
Planlama	4. Komşu kara kullanımı için planlama	2	Süreç	25. Eğitim ve bilinçlendirme	3
Planlama	5.Korunan Alanın Tasarımı	1	Süreç	26. Kamu ve ticari komşular	3
Süreç	6.Korunan Alanın Sınır İşaretleri	2	Süreç	27.Ticari Turizm Operatörleri	0
Planlama	7. Yönetim Planı	3	Süreç	28. Ücretler	3
Planlama	7 a-c. Ek Hususlar: Planlama Süreci	2	Çıktılar	29.Ziyaretçi Tesisleri ve hizmetleri	3
Planlama	8.Düzenli Çalışma Planı	3	Süreç	30.Yerli Halk	Bu soru Türkiye için cevaplandırılmamaktadır.
Girdiler	9.Kaynak Envanteri	3			
Girdiler	10.Personel Sayısı	2	Süreç	31.Yerel Halk (Yöre Halkı)	0
Girdiler	11.Personel Bilgi ve Becerisi	1	Çıktılar	31 a-c Ek hususlar: Topluluklar	2
Girdiler	12.Mevcut Bütçe	2	Çıktılar	32.Ekonomik Fayda (Geçim Yararları)	3
Girdiler	13.Bütçe Güvenliği	3	Çıktılar	33. Tehditler	2
Süreç	14.Bütçe Yönetimi	3	Çıktılar	34.Bağılantılılık	2
Girdiler	15.Ekipman ve Tesisler	2	Sonuçlar	35.Doğal Kaynak Değerlerinin Durumu	3
Süreç	16.Mevzuatın Uygulanması	1	Süreç	35 a-c Ek hususlar: Doğal kaynak Değerlerinin Durumu	2
Süreç	17.Koruma Sistemleri	2	Sonuçlar	36.Kültürel Kaynak Değerlerinin Durumu	1
Süreç	18.Personel Güvenliği	2	Süreç	36 a-c Ek hususlar: Kültürel Kaynak Değerlerinin Durumu	-
Süreç	19.Araştırma	3	Sonuçlar	37. Anahtar gösterge türleri koruma durumu	1
Süreç	20. İzleme ve Değerlendirme	1	Sonuçlar	38. Habitatları koruma durumu	1
Süreç	21.Kaynak Yönetimi	1	Toplam		78

Tablo 4.8: DYBMDMP'nin yönetim unsurlarına göre etkinlik düzeyi

Yönetim Unsuru	DYBMDMP Puanı	Maksimum Unsur Puanı	DYBMDMP Yönetim Unsuru (%)	Maksimum Unsur (%)
Planlama	16	21	76	100
Girdiler	13	18	72	100
Süreç	31	57	54	100
Çıktılar	12	15	80	100
Sonuçlar	6	12	50	100
Toplam	78	123	63	100

Şekil 4.9: DYBMDMP'nin yönetim unsurlarına göre puanı

Şekil 4.10: DYBMDMP'nin yönetim unsurlarına göre etkinlik düzeyi

4.1.3. Marmaris Milli Parkının Yönetim Etkinlik Düzeyinin Belirlenmesi

Marmaris Milli Parkının yönetim etkinlik düzeyini belirlemek için alan yöneticileri olan milli park müdürü ve iki şef ile EK 3'te ayrıntılı olarak yer alan METT-4 formu yapılmıştır (Müdür yardımcısı kadrosuna henüz atama yapılmamıştır). Milli parkın ortam değerlendirilmesi kapsamında belirlenen temel değerleri;

- Karasal, denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı,
- Sığla Ormanı varlığı,
- Jeolojik ve jeomorfolojik özellikler,
- Manzara değerleri ve olağanüstü doğal güzellik,
- Tarihsel ve arkeolojik önemdir.

Milli park tarafından sağlanan ana ekosistem hizmetleri; iklim azaltımı (karbon tutma ve depolama), eğitim ve araştırma ile rekreasyon ve turizmdir. Alanın en önemli iki yönetim amacı ise şunlardır;

1.Doğal ve kültürel kaynak değerlerinin korunması: Milli Parkın sahip olduğu doğal ve kültürel kaynak değerlerinin uzun dönemde korunmak ve kaynak değerlerin koruma-kullanma dengesi içinde sürdürülebilirliğinin sağlamaktır.

2. Sürdürülebilir kullanım içerisinde rekreasyon ve turizm faaliyetleri ile bölge ve ülke ekonomisine katkı sağlamaktır.

Milli parkın ortam değerlendirilmesi kapsamında 13 ana tehlike kategorisine göre durumunu ortaya koyan sonuçları veren Tablo 4.9-4.10 ve Şekil 4.11 incelendiğinde; tehdit kapsamı ve şiddetinden toplamda 132 puan alarak diğer iki milli parka göre alanın tehdit düzeyinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, tehdit kapsamında %16,7'lik ve tehdit şiddetinde %15'lik oranla ilk sırada alanda üretilen veya dışardan gelen kirlilik (tehdit şiddetinde doğal sistem değişiklikleri ile aynı yüzdeyi alarak ilk sırayı paylaşmaktadır) yer almaktadır. Tehdit kapsamında %15,2'lik oranla doğal sistem değişiklikleri ikinci sırada iken %12,9'luk oranla insan müdahaleleri ve rahatsızlıkları üçüncü sıradadır. Tehdit şiddetinde ise iklim değişikliği ve şiddetli hava olayları %13 ile ikinci sırayı alırken %11'lik bir oranla insan müdahaleleri ve rahatsızlıkları ile doğal sistem değişiklikleri üçüncü sıradadır. Tehditlerden en çok etkilenen temel değeri ise karasal, denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığıdır.

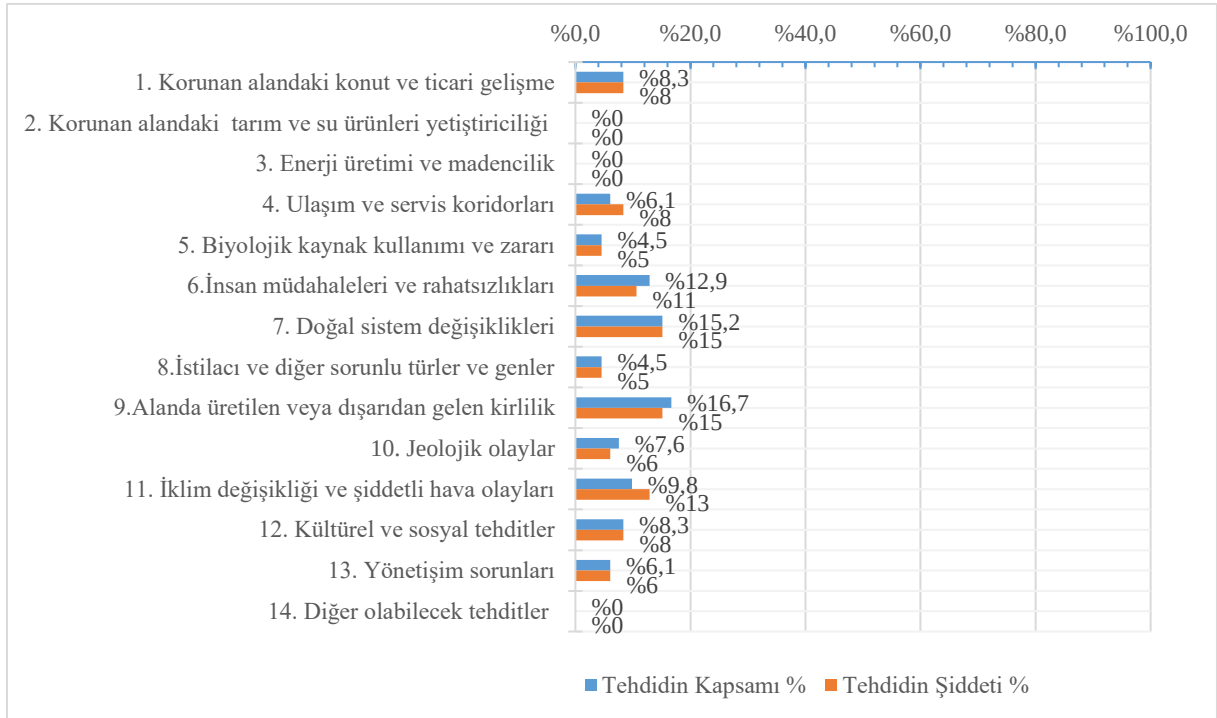
Dolayısıyla alan yönelik tehditlerden diğer iki milli parkta da olduğu üzere en çok etkilenen değer biyolojik çeşitliliktir.

UDGP’de yasak olan enerji üretimi ve madencilik faaliyetleri ile tarım ve su ürünleri yetiştiriciliğine ilişkin alana yönelik bir tehdit tanımlanamamıştır. Bununla birlikte, diğer iki milli parkta istilacı ve diğer sorunlu türler ve genlerle ilgili yeterli bilgi olmadığı için herhangi bir tehdit öngörülmemişken alan yöneticileri bu konuda kapsamda %4,5 ve şiddette %5’lik bir tehdit olduğunu belirtmiştir. Turizm alanında yer alan parka yönelik hem kapsam hem de şiddet açısından 4 puan alarak en önemli tehditleri oluşturanlar; konut-yerleşim ve ticari-sanayi alanları, karasal avcılık, rekreasyonel aktiviteler ve turizm, yangın-yangın söndürme, artan habitat parçalanması, diğer doğal habitatlardan izolasyon, yerleşim yerlerinden gelen evsel kanalizasyon ve kentsel atık su, çöp ve katı atıklar, arazi kullanım hakkı kaybı, sektörler arasında çelişen politikalar, devletin rol ve sorumlulukları konusunda karmaşadır. Milli parkın tehditleri değerlendirildiğinde önemli ölçüde antropojenik baskı altında olduğu, ayrıca küresel iklim değişikliğinden Akdeniz iklimin görüldüğü alanın oldukça etkilendiği ve orman yangını tehlikesinin çok yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgular doğrultusunda alanın sürdürülebilirliğinin tehlike altında olduğu söylenebilir.

Tablo 4.9: MMP’ye yönelik tehditlerin değerlendirilmesi

Tehditler	Tehdidin Kapsamı (Yüzde ve Puan)	Tehdidin Şiddeti (Yüzde ve Puan)
1. Korunan alandaki konut ve ticari gelişme	%8,3	%8
1.1.Konut ve yerleşim	4	4
1.2.Ticari ve sanayi alanlar	4	4
1.3.Turizm ve rekreasyon altyapısı	3	3
2. Korunan alandaki tarım ve su ürünleri yetiştiriciliği	%0	%0
2.1.Yıllık ve çok yıllık odun dışı ürün yetiştirme	-	-
2.2.Tıbbi bitki üretimi	-	-
2.3.Ticari ağaçlandırma	-	-
2.4.Odun ve kâğıt hamuru için plantasyonlar	-	-
2.5.Hayvancılık ve otlatma	-	-
2.6.Deniz ve tatlı su kültür balıkçılığı	-	-
3. Enerji üretimi ve madencilik	%0	%0
3.1.Petrol ve doğal gaz çıkarma	-	-
3.2.Madencilik ve taş ocakları	-	-
3.3.Hidroelektrik barajları, rüzgâr santralleri	-	-
4. Ulaşım ve servis koridorları	%6,1	%8
4.1.Yollar ve demiryolları	3	3
4.2.Kamu hizmetleri ve servis hatları	3	4
4.3.Deniz yolları ve kanallar	2	4
4.4.Uçuş yolları	-	-
5. Biyolojik kaynak kullanımı ve zararı	%4,5	%5
5.1.Karasal (doğal) hayvanları avlamak, öldürmek ve toplamak	4	4
5.2.Karasal (doğal) bitkilerin veya bitkisel ürünlerin (odun dışı) top.	2	2

5.3.Tomrukçuluk (kerestecilik)	-	-
5.4.Balıkçılık (avlama-hasat)	-	-
6.İnsan müdahaleleri ve rahatsızlıkları	%12,9	%11
6.1.Rekreasyonel aktiviteler ve turizm	4	4
6.2.Savaş, halk ayaklanması ve tatbikatlar	-	-
6.3.Araştırma, eğitim ve diğer aktiviteler	3	1
6.4.Yönetmel faaliyetler	4	3
6.5.Kasıtlı vandalizm, yıkıcı faaliyetler, tehditler	4	4
6.6.Kültür ve inanç turizmi etkileri	2	2
7. Doğal sistem değişiklikleri	%15,2	%15
7.1.Habitat temizliği	2	2
7.2.Yangın ve yangın söndürme	4	4
7.3.Barajlar, hidrolojik modifikasyon ve su yönetimi/kullanımı	-	-
7.4.Artan habitat parçalanması	4	4
7.5.Diğer doğal habitatlardan izolasyon	4	4
7.6.Diğer "kenar etkileri"	3	3
7.7.Anahtar türlerin kaybı	3	3
8.İstilacı ve diğer sorunlu türler ve genler	%4,5	%5
8.1.İstilacı yabancı bitkiler	3	3
8.2.İstilacı yabancı hayvanlar	3	3
8.3.Patojenler	-	-
8.4.Tanıtilan genetik materyal	-	-
9.Alanda üretilen veya dışarıdan gelen kirlilik	%16,7	%15
9.1.Yerleşim yerlerinden gelen evsel kanalizasyon ve kentsel atık su	4	4
9.2.Korunan alan tesislerinden gelen kanalizasyon ve atık sular	2	2
9.3.Endüstriyel, madencilik ve askeri atıklar ile deşarjlar	4	2
9.4.Tarım ve ormancılık sıvı atıkları	2	2
9.5.Çöp ve katı atıklar	4	4
9.6.Hava kaynaklı kirleticiler	2	2
9.7.Aşırı enerji	2	2
9.8.Gürültü kirliliği	2	2
10. Jeolojik olaylar	%7,6	%6
10.1.Volkanlar	-	-
10.2.Depremler	4	2
10.3.Çığ düşmeleri/Toprak kaymaları	3	3
10.4.Erozyon ve mil oluşumu/çökmesi	3	3
11. İklim değişikliği ve şiddetli hava olayları	%9,8	%13
11.1.Yaşam alanlarının yer değiştirmesi ve değişimi	3	4
11.2.Kuraklıklar	3	4
11.3.Aşırı sıcaklıklar	3	4
11.4.Fırtınalar ve seller	2	3
11.5.Okyanus asitlenmesi	2	2
11.6.Deniz seviyesi yükselmesi	-	-
12. Kültürel ve sosyal tehditler	%8,3	%8
12.1.Kültürel bağların, geleneksel bilginin ve/veya yönetim uygulamalarının ve kullanımının kaybı	3	3
12.2.Önemli kültürel alan değerlerinin bozulması	2	2
12.3.Kültürel miras binaların, bahçelerin, alanların tahribi	2	2
12.4.Arazi kullanım hakkı kaybı	4	4
13. Yönetişim sorunları	%6,1	%6
13.1.Sektörler arasında çelişen politikalar	4	4
13.2.Devletin rol ve sorumlulukları konusunda karmaşa/karışıklık	4	4
14. Diğer olabilecek tehditler (Belirtiniz)	%0	%0
14.1. Diğer tehditler	-	-
Puan Toplamı	132	132
Yüzde Toplamı	100	100

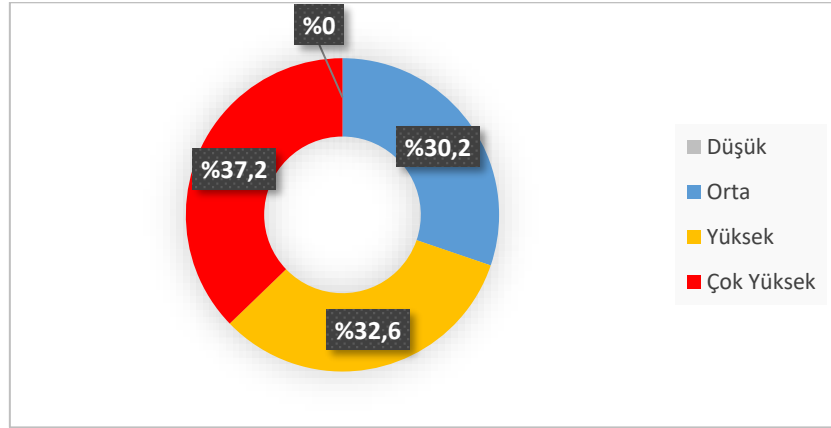
Şekil 4.11: MMP'nin tehdit kategorilerine göre durum analizi

Tablo 4.10: MMP'ye yönelik tehditlerin sırlaması

Tehditler	Tehdidin Kapsamı-%	Tehditler	Tehdidin Şiddeti-%
9.Alanda üretilen veya dışarıdan gelen kirlilik	16,7	9.Alanda üretilen veya dışarıdan gelen kirlilik	15
7. Doğal sistem değişiklikleri	15,2	7. Doğal sistem değişiklikleri	15
6.İnsan müdahaleleri ve rahatsızlıkları	12,9	11. İklim değişikliği ve şiddetli hava olayları	13
11. İklim değişikliği ve şiddetli hava olayları	9,8	6.İnsan müdahaleleri ve rahatsızlıkları	11
1. Korunan alandaki konut ve ticari gelişme	8,3	1. Korunan alandaki konut ve ticari gelişme	8
12. Kültürel ve sosyal tehditler	8,3	4. Ulaşım ve servis koridorları	8
10. Jeolojik olaylar	7,6	12. Kültürel ve sosyal tehditler	8
4. Ulaşım ve servis koridorları	6,1	10. Jeolojik olaylar	6
13. Yönetişim sorunları	6,1	13. Yönetişim sorunları	6
5. Biyolojik kaynak kullanımı ve zararı	4,5	5. Biyolojik kaynak kullanımı ve zararı	5
8.İstilacı ve diğer sorunlu türler ve genler	4,5	8.İstilacı ve diğer sorunlu türler ve genler	5
2. Korunan alandaki tarım ve su ürünleri yetiştiriciliği	0,0	2. Korunan alandaki tarım ve su ürünleri yetiştiriciliği	0
3. Enerji üretimi ve madencilik	0,0	3. Enerji üretimi ve madencilik	0
14.Diğer olabilecek tehditler	0,0	14.Diğer olabilecek tehditler	0
Toplam (%)	100		100

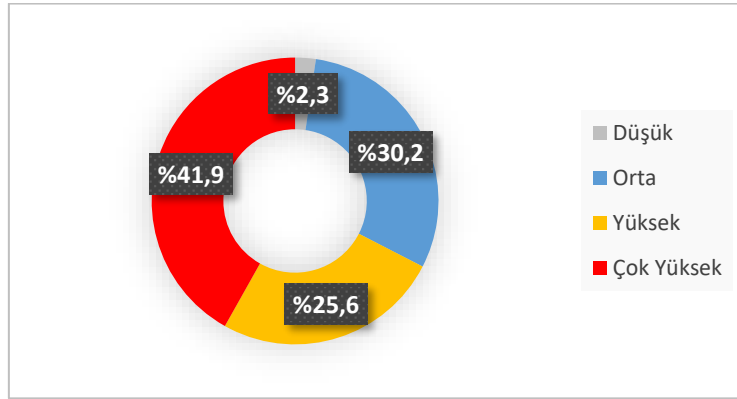
Tehdit kapsamına göre tehdit düzeylerinin dağılımında; %37,2'lik oranla çok yüksek tehdit ilk sırada yer alırken, bunu %32,6'yla yüksek, %30,2'yle orta düzeyde tehdit takip etmektedir. Düşük düzeyde tehdit ise bulunmamaktadır (Şekil 4.12). Dolayısıyla alana yönelik tehdit

düzeyi oldukça yüksektir.

Şekil 4.12: MMP tehdit kapsamı dağılımı

Milli Parkının tehdit şiddetine göre dağılımında; %41,9'luk oranla çok yüksek düzeyde tehdit yine birinci sırada iken %30,2'yle orta düzeyde tehdit ikinci sırada, %25,6'lık oranla yüksek düzeyde tehdit üçüncü sıradadır. Düşük düzeyde tehdit şiddetinin oranı ise %2,3'tür (Şekil 4.13). Bu kapsamda, tehdit şiddeti açısından da alana yönelik tehdidin düzeyi oldukça yüksektir ve alanın sürdürülebilirliği için bu tehditlerle ilgili etkili önlemlerin alınması gerekmektedir.

Şekil 4.13: MMP tehdit şiddeti dağılımı

Marmaris Milli Parkının yönetim etkinlik düzeyinin planlama, süreç, girdiler, çıktılar ve sonuçlar olmak üzere beş yönetim unsuru üzerinden ölçen 37 soru ve 4 ek hususlardan aldığı toplam puan 59'dur (Tablo 4.11). Alanın yönetim etkinlik düzeyinin yüzde olarak hesaplamasında %48 ($59/123 \times 100$) sonucu elde edilmiştir (Tablo 4.12 ve Şekil 4.14-4.15). Bu sonuç, milli parkın yönetim etkinliğinin orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Ayrıca, milli park araştırma konusu alanlardan en düşük düzeyde yönetim etkinlik düzeyine sahip olandır.

Tablo 4.11: MMP'nin yönetim etkinliğini değerlendirme

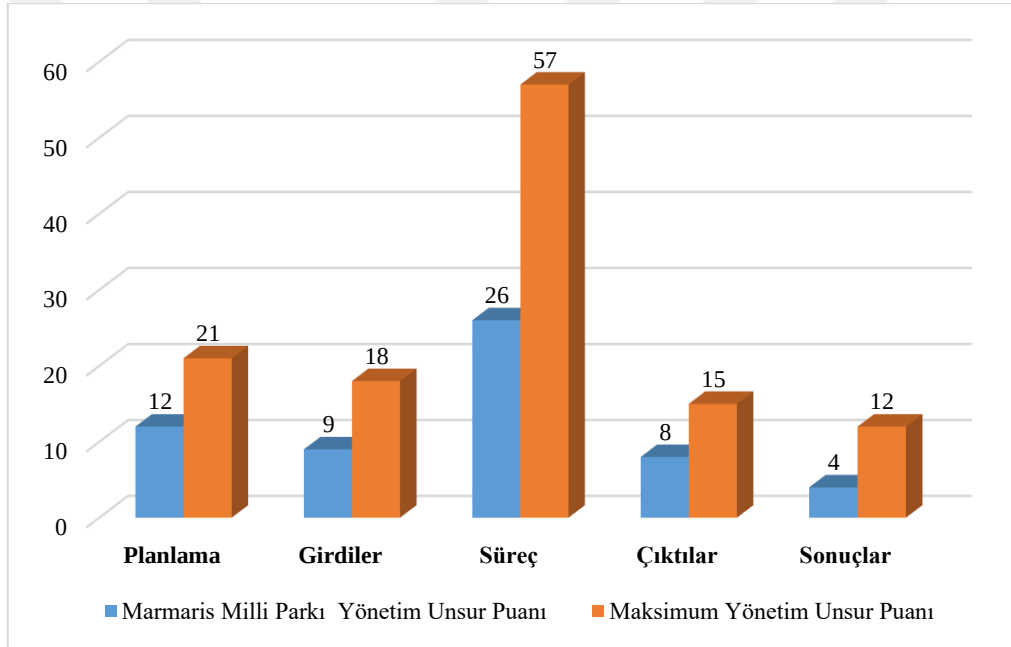
Yönetim Unsuru	Soru No	Puanı	Yönetim Unsuru	Soru No	Puanı
Planlama	1.Yasal Statü	3	Süreç	22.İklim değişikliği	1
Planlama	2.Korunan Alan Amaçları	2	Süreç	23.Karbon yakalama	1
Süreç	3.Korunan Alanlarla İlgili Düzenlemeler/ Kontroller	2	Süreç	24. Ekosistem hizmetleri	1
Planlama	4. Komşu kara kullanımı için planlama	0	Süreç	25. Eğitim ve bilinçlendirme	2
Planlama	5.Korunan Alanın Tasarımı	1	Süreç	26. Kamu ve ticari komşular	2
Süreç	6.Korunan Alanın Sınır İşaretleri	1	Süreç	27.Ticari Turizm Operatörleri	1
Planlama	7. Yönetim Planı	2	Süreç	28. Ücretler	2
Planlama	7 a-c. Ek Hususlar: Planlama Süreci	2	Çıktılar	29.Ziyaretçi Tesisleri ve hizmetleri	2
Planlama	8.Düzenli Çalışma Planı	2	Süreç	30.Yerli Halk	Bu soru Türkiye için cevaplandırılmamaktadır.
Girdiler	9.Kaynak Envanteri	1			
Girdiler	10.Personel Sayısı	1	Süreç	31.Yerel Halk (Yöre Halkı)	1
Girdiler	11.Personel Bilgi ve Becerisi	1	Çıktılar	31 a-c Ek hususlar: Topluluklar	1
Girdiler	12.Mevcut Bütçe	2	Çıktılar	32.Ekonomik Fayda (Geçim Yararları)	2
Girdiler	13.Bütçe Güvenliği	2	Çıktılar	33. Tehditler	2
Süreç	14.Bütçe Yönetimi	2	Çıktılar	34.Bağılantılılık	1
Girdiler	15.Ekipman ve Tesisler	2	Sonuçlar	35.Doğal Kaynak Değerlerinin Durumu	1
Süreç	16.Mevzuatın Uygulanması	2	Süreç	35 a-c Ek hususlar: Doğal kaynak Değerlerinin Durumu	1
Süreç	17.Koruma Sistemleri	2	Sonuçlar	36.Kültürel Kaynak Değerlerinin Durumu	1
Süreç	18.Personel Güvenliği	2	Süreç	36 a-c Ek hususlar: Kültürel Kaynak Değerlerinin Durumu	-
Süreç	19.Araştırma	1	Sonuçlar	37. Anahtar gösterge türleri koruma durumu	1
Süreç	20. İzleme ve Değerlendirme	1	Sonuçlar	38. Habitatları koruma durumu	1
Süreç	21.Kaynak Yönetimi	1	Toplam		59

Yönetim unsurlarına göre milli parkın durumu incelendiğinde; planlamada %57 ile en yüksek etkinlik düzeyine ulaşırken bunu %53 ile çıktılar, %50 ile girdiler, %46 ile süreç ve %33 ile sonuçlar takip etmektedir. Bu sonuçlar milli parkın özellikle süreçler ve sonuçlarda etkinlik düzeyinin oldukça yetersiz olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte alanın turizm alanında yer alması, özel mülkiyetli alanların ve statü çakışmalarının olması ve alan üzerinde ekonomik, çevresel ve sosyal baskıların yüksek olmasıyla birlikte personel, bütçe, mevzuat, koordinasyon gibi konularda yaşanan yetersizliklerin alan yönetimini olumsuz etkilediği görülmektedir.

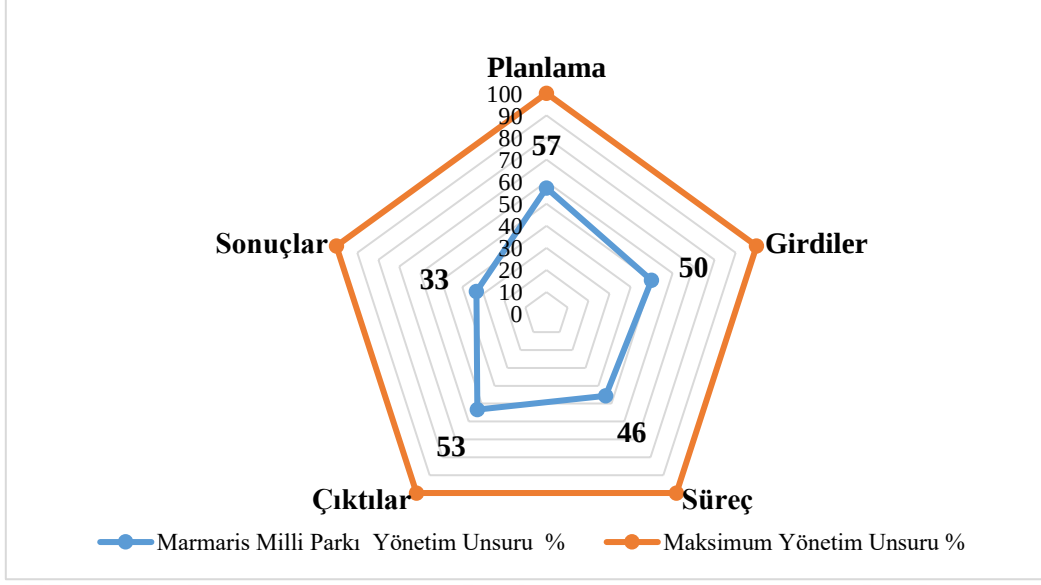
Alanın sürdürülebilirliğinin önemli ölçüde tehlikede olduğu göz önüne alındığında etkili önlemlerin ivedilikle alınması gerektiği söylenebilir.

Tablo 4.12: MMP'nin yönetim unsurlarına göre etkinlik düzeyi

Yönetim Unsuru	MMP Yönetim Unsur Puanı	Maksimum Yönetim Unsur Puanı	MMP Yönetim Unsuru (%)	Maksimum Yönetim Unsuru (%)
Planlama	12	21	57	100
Girdiler	9	18	50	100
Süreç	26	57	46	100
Çıktılar	8	15	53	100
Sonuçlar	4	12	33	100
Toplam	59	123	48	100

Şekil 4.14: MMP'nin yönetim unsurlarına göre puanı

Şekil 4.15: MMP'nin yönetim unsurlarına göre etkinlik düzeyi

4.1.4. Milli Parkların Yönetim Etkinlik Düzeyinin Karşılaştırılması

Araştırma kapsamında üç milli parkın ortam değerlendirilmesinde tehditler açısından en yüksek tehdit düzeyine sahip olan Marmaris Milli Parkıdır (tehdit kapsamı ve şiddeti puanları 132). Bunu tehdit kapsamında 102, tehdit şiddetinde 100 puan olarak DYBMDMP takip ederken, SDMP aldığı 100 ve 98 puanlarla son sırada yer almıştır (Tablo 4.13). Tehditlerin düzeylerine dağılımında; MMP hem şiddet hem kapsam açısından en fazla çok yüksek tehde sahipken, DYBMDMP ve SDMP'de orta düzeyde tehdit daha fazladır (Tablo 4.14). Üç milli parkta da tehdit kategorilerine göre en yüksek oran, alanda üretilen veya dışardan gelen kirliliğe aittir. Ayrıca, alanlara yönelik önemli bir tehdit unsuru orman yangınıdır. Tehditlerden en fazla etkilen temel değer ise üç milli parkta da biyolojik çeşitliliktir.

Alanların yönetim etkinlikleri karşılaştırıldığında; 78 puan ve %63'lük düzeyle en yüksek performansa sahip DYBMDMP iken bunu 71 puan ve %58'lik düzeyle SDMP izlemektedir. En düşük performansa sahip olan 59 puan ve %48'lik etkinlik düzeyiyle MMP'dir. Yönetim unsurlarına göre ise en yüksek etkinlik DYBMDMP'nin çıktılarda ettiği %80'lik başarı iken genel olarak alanlarda etkinliğin en yüksek olduğu unsur planlamadır. Süreç, çıktılar ve girdilerde etkinlik düzeyi ise genel olarak düşük iken DYBMDMP'de %72 ile girdiler diğerlerine göre daha iyi bir düzeydedir (Tablo 4.13; Tablo 4.15; Şekil 4.16). Bu üç milli parkın yönetim etkinliği ortalaması %56 olup orta düzeydedir. Literatürde METT kullanılarak yapılan çalışmalarla karşılaştırıldığında; Daşdemir ve Ersoy (2018) tarafından yapılan çalışmada

Yozgat Çamlığı Milli Parkı 99 üzerinden 60 puan ve Soğuksu Milli Parkı 67 puan almış; Katırcıoğlu'nun (2019) çalışmasında Kayseri Sultan Sazlığı 63 puan almıştır. Dolayısıyla bu çalışmada, daha önce Türkiye'de yapılan çalışmalara yakın bir sonuç elde edildiği söylenebilir. Türkiye dışında yapılan uygulamalar incelendiğinde; 2015 yılında Amerika'daki korunan alanlardan Mayon Volcano Milli Parkının METT ile değerlendirilmesinde etkinlik düzeyi %47, Naujan Lake Milli Parkının %39 hesaplanmış ve yeterli düzeyde bir performans gösteremedikleri tespit edilmiştir (USAID, 2015). Kolahi vd. (2013) tarafından yapılan bir diğer çalışmada; İran'da yer alan Khojir Milli Parkının yönetim etkinlik düzeyi %43 olarak bulunmuştur. Moğolistan'daki altı korunan alanının METT kullanarak değerlendirildiği diğer bir araştırmada ortalama etkinlik düzeyini %49 olarak tespit edilmiştir (Namsrai vd.,2018). Farhum vd. (2021), Endonezya'da yer alan Bunaken Milli Parkını METT'le değerlendirdikleri araştırmada %77'lik bir etkinlik düzeyi hesaplanmıştır. Avrupa'daki korunan alanların değerlendirildiği diğer bir çalışmada ise 260 adet METT uygulamasının ortalaması %50 olarak tespit edilmiştir (Nolte vd., 2010). Bu çalışmanın literatür özeti bölümünde de verilen dünya genelinde korunan alanların yönetim etkinliğini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada 54 farklı metodolojiden elde edilen veriler analiz edildiğinde genel ortalama puanı %53 (Leverington vd. (2010b) olarak tespit edilmiştir. Bu kapsamda, çalışmada elde edilen sonuçlarla söz konusu diğer çalışmalar birlikte değerlendirildiğinde genel olarak paralellik gösterdiği ve korunan alanların yeterli bir etkinliği düzeyinde olmadığı söylenebilir.

Tablo 4.13: Milli parkların METT-4 değerlendirme unsurlarına göre puanları

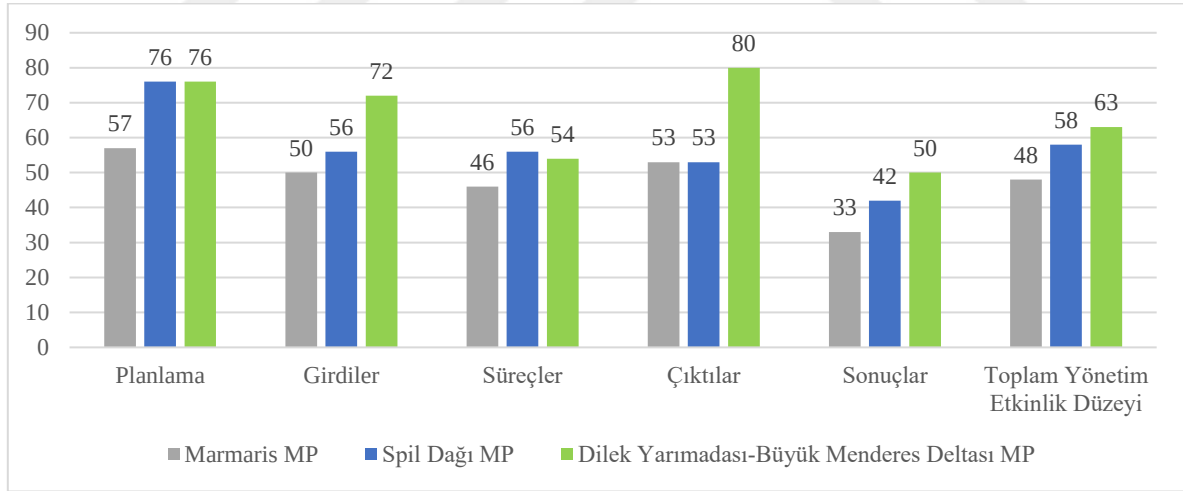
Değerlendirme Unsurları	Ana Soru Sayısı	Ek Soru Sayısı	Puanlar		
			SDMP	DYBMDMP	MMP
Ortam Tehditler (13 ve EK 1 kategori (MMP'de 13 kategori) -Tehdit kapsamı -Tehdit şiddeti	-	-	100 98	102 100	132 132
Planlama	7	1	16	16	12
Girdiler	6	-	10	13	9
Süreç	17	2	32	31	26
Çıktılar	4	1	8	12	8
Sonuçlar	4	-	5	6	4
Toplam	38	4	71	78	59

Tablo 4.14: Milli parkların tehdit düzeyleri göre dağılımı

Tehdit Düzeyleri	Tehditlerin Düzeylerine göre dağılımı (%)		
	SDMP	DYBMDMP	MMP
Tehdit Kapsamı			
-Çok yüksek	20	12,2	37,2
-Yüksek	20	31,7	32,6
-Orta	50	48,8	30,2
-Düşük	10	7,3	0,0
Tehdit Şiddeti			
-Çok yüksek	5,0	2,4	41,9
-Yüksek	42,5	51,2	25,6
-Orta	45,0	34,2	30,2
-Düşük	7,5	12,2	2,3

Tablo 4.15: Milli parkların METT-4 değerlendirme unsurlarına göre etkinlik düzeyi

Değerlendirme Unsurları	Etkinlik Düzeyi (%)			Ortalama
	SDMP	DYBMDMP	MMP	
Planlama	76	76	57	70
Girdiler	56	72	50	59
Süreç	56	54	46	52
Çıktılar	53	80	53	62
Sonuçlar	42	50	33	42
Toplam	58	63	48	56

Şekil 4.16: Milli Parkların yönetim unsurlarına göre etkinlik düzeyi (%)

4.2. Korunan Alanların Yönetimsel Sorunları ve Çözüm Önerilerinin Belirlenmesi

Araştırmanın ikinci kısmında; korunan alanların sürdürülebilir yönetimini etkileyen sorunlarını, bu sorunların çözümlerini ve korunan alanların daha etkin yönetilmesine ilişkin ne yapılmasını belirlemeye yönelik hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu (açık uçlu sorular) on beş

yöneticiye uygulanmıştır (EK 4). Bu katılımcılar, korunan alanların yönetimden sorumlu bölge müdürü, bölge müdür yardımcısı, şube müdürü, milli park müdürü, milli park müdür yardımcısı ve şeflerdir. Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin öncelikle içerik çözümlemesi yapılmıştır. Katılımcılar tarafından belirlenen sorunlar ve çözüm önerilerinden ilişkili olanlar bir grup altında toplanmış ve tanımlayıcı istatistik yöntemlerinden frekans tekniği kullanılarak öncelik sırası belirlenmiştir.

Görüşme formunun birinci kısmında yer alan katılımcıların kişisel özelliklerini (yaş, cinsiyet, eğitim, hizmet süresi vb.) değerlendirilmek amacıyla yüzde, frekans ve aritmetik ortalamaları içeren tablolardan düzenlenmiştir. Söz konusu tablolarda sınıf aralığı ve sınıf sayısı Sturges Kuralına ($C=R/1+3,322 \log N$) göre belirlenmiştir (Sturges, 1926). Buna göre katılımcıların çalışılan birime ve unvana göre dağılımını veren Tablo 4.16-4.17 kapsamında; Bölge Müdürlüğü merkezinden 5 (Bölge müdürü-1 kişi, bölge müdür yardımcısı-1 kişi, şube müdürü-3 kişi), Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkından 4 (Milli park müdürü, müdür yardımcısı ve 2 şef) ve Spil Dağı (Milli park müdürü, müdür yardımcısı ve 1 şef) ve Marmaris Milli Parkından (Milli park müdürü, 2 şef) üçer yönetici olmak üzere tam alanda toplam 15 katılımcıyla görüşme yapılmıştır.

Tablo 4.16: Katılımcıların çalıştığı birime göre dağılımı

Çalışılan Birim	Sayısı	Yüzde (%)
1.Spil Dağı MP	3	20,0
2.Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası MP	4	26,7
3.Marmaris Milli Parkı	3	20,0
4.Bölge Müdürlüğü Merkezi	5	33,3
Toplam	15	100

Tablo 4.17: Katılımcıların görev unvanlarına göre dağılımı

Görev Unvanı	Sayısı	Yüzde (%)
1.Bölge Müdürü-Bölge Müdür Yardımcısı	2	13,3
2.Şube Müdürü	3	20,0
3.Milli Park Müdürü	3	20,0
4.Milli Park Müdür Yardımcısı	2	13,3
5.Milli Park Şefi	5	33,3
Toplam	15	100

Katılımcılarından 14'ü lisans mezunu iken 1'i yüksek lisans (Bölge müdür yardımcısı) mezunudur (Tablo 4.18). Katılımcıların 5'i Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi, 4'ü İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi, 3'ü Gazi Üniversitesi Kastamonu Orman Fakültesi,

1'i İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, 1'i Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi (Milli parklar şube müdürü) ve 1'i Pamukkale Üniversitesi Elektrik-Elektronik Mühendisliği (Spil Dağı Milli Parkı müdür yardımcısı) bölümü mezunudur (Tablo 4.19). Dolayısıyla milli park yönetiminde büyük çoğunluğu orman fakültesi (13 kişi ile yaklaşık %87'si) olmak üzere ziraat fakültesi (1 kişi) ve elektrik-elektronik mühendisliği (1 kişi) alanlarında öğrenim görenler yer almaktadır.

Tablo 4.18: Katılımcıların eğitim durumu

Eğitim Durumu	Sayısı	Yüzde (%)
Lisans	14	93,3
Yüksek Lisans	1	6,7
Toplam	15	100

Tablo 4.19: Katılımcıların mezun olduğu üniversite, fakülte veya enstitü

Mezun Olunan Üniversite-Fakülte/Enstitü	Sayısı	Yüzde (%)
Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi	5	33,3
İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi	4	26,7
Gazi Üniversitesi Kastamonu Orman Fakültesi	3	20,0
İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Mühendisliği Anabilim Dalı	1	6,7
Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi	1	6,7
Pamukkale Üniversitesi Elektrik-Elektronik Mühendisliği	1	6,7
Toplam	15	100

Katılımcıların tamamı erkek olup, yaş durumunu itibariyle incelendiğinde (Tablo 4.20); ortalama yaş 44'tür ve %33,3'lük oranla en fazla 36-41 yaş aralığında yöneticiler vardır.

Tablo 4.20: Katılımcıların yaş durumu

Yaş Sınıfı	Sayısı	Yüzde (%)
30-35 yıl	2	13,3
36-41 yıl	5	33,3
42-47 yıl	2	13,3
48-53 yıl	4	26,7
54-59 yıl	2	13,3
Toplam	15	100
Ortalama Yaş (Yıl)	44	

Katılımcıların ortalama hizmet süresi 19 yıldır. 10-15 yıl ile 28-33 yıl aralığında hizmet süresi olanlar %33,3'lük oranla en fazla iken, bunu %13,3'lük oranla 4-9 yıl ile 22-27 yıl arasında çalışma süresine sahip olanlar takip etmektedir. 16-21 yıl aralığında hizmeti olanlar %6,7 ile en

düşük orandadır (Tablo 4.21).

Tablo 4.21: Katılımcıların hizmet süresi

Toplam Hizmet Süresi Sınıfı	Sayısı	Yüzde (%)
4-9 yıl	2	13,3
10-15 yıl	5	33,3
16-21 yıl	1	6,7
22-27 yıl	2	13,3
28-33 yıl	5	33,3
Toplam	15	100
Ortalama Hizmet Süresi (Yıl)	19	

Yöneticilerin DKMP’de ortalama çalışma süresi 9 yıldır ve çalışma süresine göre %33,3’lük oranla 0-4 yıl ile 10-14 yıl aralığında olanlar en fazladır (Tablo 4.22). Katılımcıların ortalama hizmet süresinin 19 yıl olduğu göz önüne alındığında, DKMP’de çalışılan ortalama süre 2,1 kat daha düşüktür. Dolayısıyla doğa koruma ve milli parklarda yönetici pozisyonunda çalışanların diğer kurumlardan/birimlerden naklen atamayla geldiği anlaşılmaktadır.

Tablo 4.22: Katılımcıların DKMP’de çalışma süresi

DKMP’de Çalışma Süresi Sınıfı	Sayısı	Yüzde (%)
0-4 yıl	5	33,3
5-9 yıl	3	20,0
10-14 yıl	5	33,3
15-19 yıl	0	0,0
20-24 yıl	2	13,3
Toplam	15	100
Ortalama (Yıl)	9	

Katılımcıların görev unvanı ve DKMP’de çalışma süresini veren Tablo 4.23’ye göre; bölge müdürü, 1 şube müdürü (Milli Parklar Şube Müdürü) ve 3 şefin 0-5 yıl arasında olduğu görülmektedir. Şeflik kadrosunda yer alanlarda dahil olmak üzere DKMP’de yönetici pozisyonunda çalışmak için belli bir deneyime sahip olunması gerektiği göz önüne alındığında bu durumun korunan alanların sürdürülebilir yönetimi üzerine olumsuz etkileri olacağı düşünülmektedir. Şöyle ki, korunan alanlarla ilgili mevzuat ve uygulamalar konusunda yeterli bilgi ve deneyime sahip olunmadan alınacak kararlar, alanların etkin yönetiminde sorunlara neden olabilir.

Tablo 4.23: Katılımcıların görev unvanı ve DKMP’de çalışma süresi

Çalışma Süresi Görev Unvanı	0-4 yıl	5-9 yıl	10-14 yıl	15-19 yıl	20-24 yıl
1.Bölge Müdürü	1	-	-	-	-
2.Bölge Müdür Yardımcısı	-	1	-	-	-
3.Şube Müdürü	1	-	1	-	1
4.Milli Park Müdürü	-	1	2	-	-
5.Milli Park Müdür Yardımcısı	-	1	1	-	-
6.Milli Park Şefi	3	-	1	-	1
Toplam	5	3	5	0	2

Katılımcıların DKMP’de yönetici olarak çalışma süresi ortalama 6,5 yıldır ve %53,3’lük bir oranla 0-4 yıllık yöneticilik düzeyine sahip olanların en fazla olması yönetsel deneyimin düşük olduğu göstermektedir. 15-19 yıl ile 20-24 yıldan fazla yöneticilik yapan kişi sayısı 1’er kişi olması da bu sonucu destekler niteliktedir (Tablo 4.24).

Tablo 4.24: Katılımcıların DKMP’de yönetici olarak çalışma süresi

DKMP’de Yönetici Olarak Çalışma Süresi Sınıfı	Sayısı	Yüzde (%)
0-4 yıl	8	53,3
5-9 yıl	3	20,0
10-14 yıl	2	13,3
15-19 yıl	1	6,7
20-24 yıl	1	6,7
Toplam	15	100
Ortalama (Yıl)	6,5	

Korunan alanların sorunlarının önem sırasında; personel sayısının yetersiz olması kendi önem grubunda en yüksek frekansı puanı olan 6 ile 1. derecede önemli olurken, korunan alan mevzuatının yetersizliği 5 puanı ile 2. derecede önemli, personel niteliğinin yetersiz olması 4 puanı ile 3. derecede önemli, bütçe/finansman yetersizliği 5 puanla 4. derece önemli ve kendi grubunda 5 frekans puanıyla koordinasyon eksikliği 5. derecede önemli olarak tespit edilmiştir (Tablo 4.25-4.26). Önem sırası dışında kalan diğer sorunlar ise korunan alanlarda statü çakışması, kurumsal örgüt yapısının yetersizliği, kurumsal organizasyon yapısının yanlış olması, araç-ekipman yetersizliği, küresel iklim değişikliği ve atamalarda liyakate uyulmamasıdır. Elde edilen bu sonuçlar literatürde korunan alanların yönetsel problemleri ile ilgili çalışmalarda ortaya konulan sonuçlarla örtüşmektedir (Ekinci, 1991; Demir, 2001; Çokçalışkan vd., 2010; Koca vd., 2016; He ve Cliquet, 2020; Leverington vd., 2010b).

Tablo 4.25: Korunan alanların sorunlarının öncelik sıralamasına göre dağılımı

Katılımcılara Göre Korunan Alanların Sorunları	Korunan Alanların Sorunlarının Öncelik Sıralamasına Göre Dağılımı					Toplam
	1. Derecede Önemli	2. Derecede Önemli	3. Derecede Önemli	4. Derecede Önemli	5. Derecede Önemli	
Korunan alan mevzuatının yetersizliği	2	5	3	4	1	15
Bütçe/finansman yetersizliği	1	2	2	5	3	13
Personel sayısının yetersizliği	6	2	2	1	2	13
Personel niteliğinin yetersizliği		4	4	2		10
Koordinasyon eksiliği		1	2	1	5	9
Korunan alanlarda statü çıkışması	2		2	1	1	6
Kurumsal örgüt yapısının yetersizliği	3	1			1	5
Kurumsal organizasyon yapısının yanlış olması	1					1
Araç ve ekipman yetersizliği				1		1
Küresel iklim değişikliği					1	1
Korunan alan yönetimine atamalarda liyakate uyulmaması					1	1
Toplam	15	15	15	15	15	75

Tablo 4.26: Korunan alanların öncelikli beş sorunu

Önem Derecesi	Korunan alanların sorunlarının öncelik sıralaması
1. Derecede Önemli	Personel sayısının yetersizliği
2. Derecede Önemli	Korunan alan mevzuatının yetersizliği
3. Derecede Önemli	Personel niteliğinin yetersizliği
4. Derecede Önemli	Bütçe/finansman yetersizliği
5. Derecede Önemli	Koordinasyon eksiliği

Belirlenen bu öncelikli beş sorunun çözümüne ilişkin katılımcıların önerdiği çözümler önem sırasına göre Tablo 4.27’de verilmiştir.

Tablo 4.27: Korunan alanların öncelikli beş sorunu için çözüm önerileri

Önem Derecesi	Korunan alanların sorunlarının öncelik sırlaması	Çözüm Önerileri
1. Derecede Önemli	Personel sayısının yetersizliği	Korunan alanların Uzun Devreli Gelişme Planlarında belirtilen personel sayısına ulaşmak için gerekli atamalar yapılmalı ve personel alımı konusunda esneklik sağlayacak düzenlemeler olmalıdır.
2. Derecede Önemli	Korunan alan mevzuatının yetersizliği	Korunan alan mevzuatının parçalı yapısının giderilmesi gereklidir. 2873 sayılı Milli Parklar Kanunun tüm korunan alanları kapsamaması ve müeyyidelerin yeterli belirlenmemiş olması önemli bir sorun olarak görülmektedir. 2873 sayılı Kanun dışında 2872 sayılı Çevre Kanunu ve 6831 sayılı Orman Kanunu gibi kanunlarla da korunan alanların yer alması ve korunan alanlarda birden fazla koruma statüsü (Doğal ve arkeolojik sitler, sulak alan gibi) olması nedeniyle oluşan yetki karmaşasının giderilmesine yönelik olarak korunan alanların tek bir statü altında yönetilmesi sağlayan bir mevzuat geliştirilmelidir.
3. Derecede Önemli	Personel niteliğinin yetersizliği	Korunan alanın özelliğine göre gerekli nitelikte (deniz biyoloğu gibi) personel alımı sağlanmalıdır. Mevcut personelin niteliğini arttırmaya yönelik eğitimler verilmelidir.
4. Derecede Önemli	Bütçe/finansman yetersizliği	Korunan alanların gelirlerin korunan alanlarda kalmasını sağlayacak bir bütçe sistemine geçilmesi sağlanmalıdır. Mevcut olan Genel Bütçe ve Döner Sermaye Bütçesine ek olarak Özel Bütçenin (eski adıyla Katma Bütçenin) de uygulamada yer bulması istenmektedir. Bütçelerin ülkenin genel ekonomik konjonktürel durum göz önüne alınarak yeterli düzeyde kaynak aktarımını sağlayacak şekilde yapılması gerekir.
5. Derecede Önemli	Koordinasyon eksiliği	Korunan alanlarda birden fazla koruma statüsü olması ve alanların etkin yönetimi için birçok kurumla çalışılmasını gerektiğinden (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Orman Bölge Müdürlüğü gibi) kurumlar arasında yeterli koordinasyonu sağlayacak mekanizmalar geliştirilmelidir. Örneğin, korunan alanlarla ilgili kararlar yetkili ve ilgili kurum temsilcileri, üniversiteler, yerel yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşlarının yer aldığı bir korunan alan kurulu tarafından verilebilmesi sağlanabilir.

Katılımcıların birinci derecede önemli sorun olarak gördükleri personel yetersizliğinin çözümü için Uzun Devreli Gelişme Planlarında belirtilen sayıda gerekli atamaların yapılarak personel alımlarında esneklik sağlayacak düzenlemelerin getirilmesini belirtmişlerdir. Bu kapsamda Spil Dağı Milli Parkı UDGP’de olması gereken personel sayısı 26 iken mevcut 12 kişidir (%46) olması gerekenin oldukça altındadır. Benzer şekilde Marmaris Milli Parkının UDGP’de olması gereken personel sayısı 49 iken mevcut 14 personeli vardır. Marmaris Milli Parkının personel sayısı UDGP’de belirtilenin oldukça altında olup (%29) bu durum sürdürülebilir yönetimi

olumsuz etkilemektedir ki, yönetim etkinlik düzeyi açısından da en düşük puana sahip olan alandır. Bu iki milli parkın personel sayısına ilişkin METT-4 puanı da 1, yani yetersizdir. Diğer iki milli parka göre personel sayısı açısından durumu biraz daha iyi olan Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkının personel sayısına ilişkin METT-4 puanı ise 2 olup, UDG'P'de olması gereken personel sayısı 50 iken mevcutta 31 personel (%62) vardır (Tablo 4.28). Dolayısıyla korunan alanlar faaliyetlerin etkin bir şekilde yapılarak sürdürülebilirliğin sağlanmasında personel sayısının yetersiz olması önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4.28: Korunan alanların personel sayısı ve oranı

Korunan Alan Adı	UDGP'de belirtilen personel sayısı	Mevcut personel Sayısı	UDGP'de belirtilen personel sayısını karşılama oranı (%)
Marmaris Milli Parkı	49	14	29
Spil Dağı Milli Parkı	26	12	46
Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı	50	31	62
Toplam	125	57	46

Katılımcıların korunan alanların beş önemli sorunu dışında kalan sorunlar için çözüm önerilerini ise aşağıdaki gibi sıralamıştır;

- 1) Araç-ekipman yetersizliklerinin giderilmesi için yeterli bütçenin sağlanması,
- 2) Kurumsal örgüt yapısının yetersizliğinin giderilmesi için Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünün bağlı kuruluş haline getirilmesi,
- 3) Kurumsal organizasyon yapısındaki yanlışlığın giderilmesi amacıyla farklı kurumların yönetiminde bulunan korunan alanları kapsayacak şekilde bir örgütsel yapı kurularak Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve Tarım ve Orman Bakanlığı birimlerinde doğa koruma olarak yapılan benzer faaliyetlerin bir genel müdürlük altında toplanması,
- 4) Korunan alanların yönetimine atamalarda liyakatli davranılması; korunan alanlarda daha önce çalışmayanların direkt olarak yönetici olarak atanmayarak en az üç yıllık bir çalışma deneyimi şartının getirilmesi gerekir. Ayrıca, korunan alanlarla ilgili işlerin yaptırılmasında üçüncü şahıslara ihale edilirken 5531 sayılı Yetki Yasasına uygun davranılması,
- 5) Çözümü zor olan küresel iklim değişikliği ile mücadele edilmelidir.

Korunan alanları daha etkin olarak yönetimi için katılımcıların görüşlerinin yer aldığı Tablo 4.29'da da görüleceği üzere yönetsel sorunlar-çözüm önerilerine benzer bulgular elde edilmiş olmakla birlikte bazı farklıklar bulunmaktadır. Sorunlarda da belirtilen personel eksikliğinin giderilmesi için uygun sayıda ve nitelikte personel istihdamının sağlanması birinci derecede önemli iken yine korunan alan mevzuatındaki yetersizliklerin giderilerek kapsayıcı, sorunlara cevap verecek bir mevzuatın oluşturulması ikinci derecede önemli, mevcut personelin nitelik açısından yetersizliği giderecek eğitimler verilmesi, özellikle yabancı turistlerin geldiği alanlarda çalışanların dil yeterlik düzeyinin artırılması gerektiği üçüncü derecede önemli olarak belirtilmiştir. Bununla birlikte, katılımcılarca finansal sorunların giderilmesi için yeterli bütçenin sağlanması dördüncü derecede önemli, araç ve ekipman sıkıntılarının giderilmesi beşinci derecede önemli olarak tespit edilmiştir.

Korunan alanların daha etkin yönetilmesi konusunda farkı diğer görüşler; ikinci derecede önemli olarak belirtilen mevcut mevzuatın geliştirilmesine önerisine yakın olarak korunan alanlardaki statü çakışmalarını giderilerek bir elden yönetim sağlanması ve yetki tanımlamalarının net olarak yapılması, mevcut bölge müdürlükleri kaldırılarak alan müdürlüklerin direkt DKMPGM'ye bağlanması, personelin özlük hakları iyileştirilerek on yıl çalışanlara uzmanlık kadrosunun verilmesi, diğer kurumlardan geçişlerde mesleki yeterlilik aranması, personelin güçlendirilmesi ve yetkilerin artırılması, katılımcı bir yönetim modeli için ilgili kurum/kuruluşların katıldığı Korunan Alan Kurullarının oluşturularak kararların buralarda alınması, paydaşlarla diyalog içinde olunması, fazla kuralcılıktan kaçınılması, ziyaretçi yönetimi ve bilinç düzeyinin artırılması, yaban hayatı koruma planının yapılması, korunan alan sınırlarının sayısallaştırılması, korunan alanların koruma-kullanma dengesi sağlanması, kaynak değerine ve niteliğine göre planlanma yapılarak yönetilmesi, korunan alan tanıtımının yapılması, ilgili kurumlarla iletişim ve koordinasyon sağlanması, personel iletişiminin geliştirilmesi şeklinde birçok öneri yapılmıştır (Tablo 4.29).

Tablo 4.29: Katılımcıların korunan alanların daha etkin yönetimi için görüşleri

Katılımcılara Göre Korunan Alanların Daha Etkin Yönetimi İçin Yapılması Gerekenler	1. Derecede Önemli	2. Derecede Önemli	3. Derecede Önemli	4. Derecede Önemli	5. Derecede Önemli	Toplam
Personel eksikliği giderilmeli, ihtiyaca uygun yeterli sayıda ve nitelikte personel istihdam edilmeli.	4	4	1	1	2	12
Korunan alan mevzuatındaki yetersizlikler giderilerek yetkiler ve cezalar tanımlanarak kapsayıcı, sorunlara cevap verecek bir mevzuat oluşturulmalı.		5	2	1		8
Bütçe/finansal sıkıntılar giderilmeli (yeterli bütçe sağlanmalı).			2	4	2	8
Araç ve gereç bakımından yetersizlikler/eksiklikler giderilmeli		1		1	3	5
Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünün örgüt yapısı bağlı kuruluş olmalı.	2		1	1	1	5
Mevcut personelin nitelik açısından yeterliliği artırılmalı, personel eğitimi yapılmalı. Özellikle yabancı turist gelen alanlarda yabancı dil bilgisi eğitimi verilmeli.			3	1		4
Korunan alanlardaki statü çakışmaları giderilerek bir elden yönetim sağlanmalı ve alanla ilgili yetki tanımlamaları net olarak yapılmalı. Doğa Koruma çatısı altında tek bir mevzuat düzenlemesi yapılmalı.		2	2		1	5
Kurumsal organizasyon yapısı tüm korunan alanları kapsayacak şekilde yeniden oluşturulmalı. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, OGM'de doğa koruma olarak yapılan benzer faaliyetlerin bir genel müdürlük altında toplanmalı.	2		1			3
Korunan alanların tanıtımı yapılmalı	1				1	2
Korunan alan yönetimde ilgili kurumlarla iletişim ve koordinasyon sağlanmalı.				1	1	2
Personel iletişimi geliştirilmeli	1					1
Fazla kuralcılıktan kaçınılmalı		1				1
Birimler bilişim ve iletişim konusunda güçlendirilmeli.				1		1
Özel mülkiyetli alanlar korunan alan dışında tutulmalı.				1		1
Korunan alanların planlamasında koruma-kullanım dengesinin sağlanmalı.	1					1
Her korunan alan kaynak değerine ve niteliğine göre planlanmalı ve yönetilmeli.	1					1
Korunan alanların sınırlarının sayısallaştırılarak koruma dengesi kurulmalı.			1			1
Ziyaretçi baskısını önlemek için yaban hayatı koruma plan yapılmalı ve planın		1				1

uygulanması için nitelikli personel istihdam edilmeli.						
Ziyaretçi memnuniyetinin artırılmasına yönelik ziyaretçi yönetimi faaliyetleri yapılmalı.				1		1
Korunan alana gelen ziyaretçilerin bilinçlendirilmeli.	1					1
Korunan alan paydaşları olan STK'lar ve yöre halkı ile diyalog içerisinde olunmalı.					1	1
Korunan alanlardaki kurumsal yapı ideal hale getirilmelidir. Bölge müdürlükleri kaldırılarak direkt Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğüne bağlanmalıdır.	1					1
Korunan alan bütçesinin ihtiyaçları karşılayacak şekilde planlanması sağlanmalı.					1	1
Personel istihdamını kolaylaştıracak yasal düzenleme yapılmalı.					1	1
Personelin özlük hakları iyileştirilmeli. 10 yıl çalışanlara uzmanlık kadrosunun verilmesi gerekir.	1					1
Diğer kurumlardan geçişlerde mesleki yeterlilik aranmalıdır.		1				1
Korunan alan yönetiminde yer alan yöneticilerin yetkileri artırılmalıdır.			1			1
Kurumlararası koordinasyonun sağlanması için "Korunan Alan Kurulları" oluşturularak (İlgili kurumlar, STK'lar, akademisyenler vb. oluşan) kararların bu kurullarda alınmalıdır.				1		1
Koruma ve kontrol faaliyetlerinin etkin olması için bütçe ve mevzuat açısından çalışan personelin güçlendirilmeli (kolluk görevlisi yetkisi verilmesi gibi).					1	1
Sadece öğrencilerin değil halkın da katılabileceği eğitimler ve etkinliklerin artırılması.			1			1
Liyakat sisteminin kurulması ve buna göre atamaların yapılması				1		1
Toplam	15	15	15	15	15	75

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Doğal kaynaklar üzerinde her geçen gün artan insan baskısı beraberinde çevre kirliliği, küresel iklim değişikliği, biyolojik çeşitlilik kaybı, erozyon, çölleşme gibi birçok soruna yol açmıştır. Sürdürülebilir bir yaşamı sekteye uğratacak bu sorunlarla ilgili mücadelede öngörülen araçlarından biri korunan alanlardır. Korunan alanlar, o bölgedeki hem doğal hem de kültürel değerlerin korunarak geleceğe taşınmasında kilit rol almaktadır. Bu doğrultuda, korunan alanların sürdürülebilir yönetimi için koruma-kullanım dengesinde belirlenen amaçlarla doğrultusunda ne kadar etkin yönetildiğinin belirlenmesi gerekmektedir. Ayrıca, korunan alanların daha etkin yönetilebilmesi için mevcut sorunlarının belirlenerek çözüme kavuşturulması için gerekli çalışmaların yapılması kritik önemdedir.

İki kısımdan oluşan bu araştırmanın ilk bölümünde; Türkiye'deki korunan alanların yönetim etkinlik düzeyine belirlemek amacıyla hem doğal hem de kültürel kaynak değerleriyle önemli bir konumda yer alan Spil Dağı Milli Parkı, Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı ve Marmaris Milli Parkı seçilerek bir uygulama yapılmıştır. Yönetim etkinlik düzeyini belirlemede uluslararası alanda en yaygın kullanılan araçlardan biri olan METT'in son versiyonu olan METT-4 kullanılmıştır. METT-4'ün uygulanması, ilgili milli parkın yöneticileri olan müdür, müdür yardımcısı ve şeflerle birlikte yapılmıştır. Yapılan araştırma kapsamında şu sonuçlar elde edilmiştir;

- SDMP'nin yönetim etkinlik puanı 71 ve yüzdesel olarak etkinlik düzeyi %58'dir. Bu sonuç, milli parkın orta düzeyde bir etkinlik düzeyine sahip olduğu göstermektedir. Milli parkın yönetim unsurlarına göre etkinlik düzeyinde; planlamada %76'lık oranla iyi bir durumda iken girdiler ve süreçte %56'lık, çıktılarda %53 ve özellikle de sonuçlarda %42'lik oranla daha düşük bir etkinlik düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir. Parkın, girdilere göre çıktı düzeyi %3 oranında düşüktür ki, bu verimsizliği göstermektedir. Milli parkın ortam değerlendirilmesi kapsamında ise tehdit kapsamında 100, tehdit şiddetinde 98 puan almıştır. Alana yönelik en yüksek tehdidin kapsam ve şiddetten aldığı %17 ve %17,3'lük oranlarla kirlilik olduğu, bunu tehdit kapsamında %14'lük oranla iklim değişikliği ve şiddetli hava olayları ile %12 ile insan müdahaleleri ve rahatsızlıkları takip ettiği bulunmuştur. Tehdit şiddetinde ise insan müdahaleleri ve rahatsızlıkları oranı %13,3 ve doğal sistem değişiklikleri oranı %12,2 ile diğer önemli kategoriler olduğu saptanmıştır. Yangın-yangın söndürme, kuralıklar, aşırı sıcaklıklar,

fırtına ve seller, olanlar devletin rol ve sorumlulukları konusunda karmaşa tehdit kapsamında en yüksek düzeyde iken turizm ve rekreasyon altyapısı, yangın-yangın söndürme tehdit şiddetinde en yüksektir. Milli parkın orman yangınına hassas bir bölgede yer alması nedeniyle olası yangın tehdidinin alanın sürdürülebilirliğini olumsuz etkilediği göz önüne alınarak önleme için gerekli önlemlerin ivedilikle alınması gerekmektedir. Alana yönelik tehditlerin dağılımında hem kapsamda (%50) hem de şiddette (%45) en fazla orta düzeyde tehdidin olduğu tespit edilmiştir. Bu tehditlerin en çok etkilenen milli park temel değerlerinden zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığının olduğu, dolayısıyla biyolojik çeşitliliğin etkilendiği belirlenmiştir.

- DYBMDMP'nin hesaplanan yönetim etkinlik puanı 78 ve yüzdesel etkinlik düzeyi %63'tür. Dolayısıyla milli park, iyi derecede bir yönetim etkinlik düzeyine sahiptir. Alanın %80'lik bir etkinlik düzeyi ile en başarılı olduğu yönetim unsuru çıktılardır. Bunu, %76'lık ve %72'lik oranlarla planlama ve girdiler takip etmektedir. Diğerlerine göre başarısız olunan unsurlar ise sonuçlar (%50 etkinlik düzeyi) ve süreçtir (%54 etkinlik düzeyi). Dolayısıyla, çıktılardan girdilere göre %8 oranında daha fazla olması olumlu iken bunun sonuçlara yeterince yansıtılamaması sürdürülebilirlik açısından olumsuz bir durumdur. Alana yönelik tehditlerin değerlendirilmesinde; tehdit kapsamında hesaplanan puan 102 iken tehdit şiddetinde 100'dür. Tehdit kaynakları açısından üretilen veya dışarıdan gelen kirlilik hem tehdit kapsamında (%18,6) hem de tehdit şiddetinde (%20) en yüksek düzeydedir. Bununla birlikte, tehdit kapsamında toplam tehdit içindeki %12,8'lik oranla doğal sistem değişiklikleri ve iklim değişikliği-şiddetli hava olayları ikinci, %9,8'lik bir payla insan müdahaleleri ve rahatsızlıkları üçüncü sıradadır. Tehditlerin şiddeti açısından ise doğal sistem değişiklikleri %15'lik bir düzeyle ikinci, biyolojik kaynak kullanımı ve zararı, insan müdahaleleri ve rahatsızlıkları ile kültürel ve sosyal tehditler %9'la üçüncü sıradadır. Tehdit düzeyleri açısından en yüksek puan olan 4'ü tehdit kapsamında alanlar; hava kaynaklı kirleticiler, depremler, fırtınalar ve seller ile sektörler arasında çelişen politikalar ve devletin rol ve sorumlulukları konusunda karmaşa iken; tehdit şiddetinde bulunduğu bölge itibarıyla orman yangınına hassas bir konumda olarak yangın ve yangın söndürmedir. Alana yönelik tehditlerin düzeylerinin oransal dağılımında; tehdit kapsamında %48,8'lik oranla orta düzeyde tehdit en büyük paya sahiptir. Bunu, sırasıyla %31,7, %12,2 ve %7,3'lük oranla yüksek, çok yüksek ve düşük tehdit takip etmektedir. Tehdit şiddetinin düzeylerine göre oransal dağılımında ise sıralama şöyledir; %51,2, %34,2, %12,2 ve %2,4'lük oranla yüksek, orta, düşük ve çok yüksektir. Dolayısıyla alana yönelik tehditlerin genel olarak yüksek ile orta düzeyde olduğu ve alanın sürdürülebilirliği için bu tehditlerin

bertarafına yönelik önlemlerin alınması gerektiği anlaşılmaktadır. Tehditlerden en çok etkilenen milli park temel değeri ise zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığıdır.

- MMP'nin yönetim etkinlik düzeyi puanı 59 ve yüzdesel etkinlik düzeyi %48 olarak tespit edilmiştir. Bu doğrultuda parkın yönetim etkinliği orta düzeydedir. Yönetim unsurları açısından; planlamada %57 ile en yüksek etkinliğe ulaşırken çıktılarda %53, girdilerde %50, süreçte %46'lık ve sonuçlarda %33'lük bir etkinlik düzeyiyle yeterli başarıya ulaşamadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte çıktıların girdilere göre %3 oranında daha fazla olması olumlu iken bunun sonuçlara yansıtılamaması sürdürülebilirliği olumsuz olarak etkilemektedir. Milli parkın orman yangınına hassas bir bölgede yer almasının yanı sıra Türkiye'nin önemli turizm merkezlerinden birinde olması üzerindeki baskıları arttırmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'deki 9 orman sıcak noktasından biri olan alanın etkin yönetilememesi olumsuz bir durumdur. Parkın ortam değerlendirilmesi kapsamında 13 tehlike kategorisine göre yapılan değerlendirmede; tehdit kapsamı ve şiddetinde toplam 132 puan ile diğer iki parka göre daha yüksek bir tehdide maruz kaldığı belirlenmiştir. Tehdit kapsamı ve şiddetinde %16,7 ve %15'lik oranlarla toplam içinde en yüksek paya üretilen veya dışardan gelen kirlilik (tehdit şiddetinde doğal sistem değişiklikleri ile ilk sırayı paylaşmaktadır) oluşturmaktadır. Tehdit kapsamında en yüksek orana sahip diğer iki kategori; doğal sistem değişiklikleri (%15,2) ve insan müdahaleleri ve rahatsızlıklarıdır (%12,9). Tehdit şiddetinde ise iklim değişikliği ve şiddetli hava olayları (%13) ile insan müdahaleleri ve rahatsızlıkları ile doğal sistem değişiklikleri (%11) diğer en yüksek iki kategoridir. Tehditlerin düzeylerine göre dağılımında tehdit kapsamında en yüksek oran, %37,2 ile çok yüksek iken, bunu %32,6, %30,2'lik oranlarla yüksek ve orta düzeyler takip etmektedir. Tehdit şiddetinin dağılımda; %41,9'luk oranla en fazla çok yüksek düzeyde tehdit bulunurken orta, yüksek ve düzeyde tehditlerin oranı sırasıyla %30,2, %25,6 ve %2,3'tür. Bu sonuçlar, alana yönelik oldukça yüksek düzeyde tehdidin varlığını göstermedir. Tehditlerden en çok etkilenen temel değer ise karasal, denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığıdır. Alana yönelik çok yüksek düzeyde tehditlerin oranının fazla olması ve yönetim etkinlik düzeyinin düşük olması göz önüne alındığında milli parkın sürdürülebilirliğinin sekteye uğrayabileceği söylenebilir.

- Araştırma kapsamında ele alınan üç milli parkın yüzdesel yönetim etkinlik düzeyi karşılaştırıldığında; %63 ile DYBMDMP en iyi durumda iken bunu %58 ve %48'lik düzeylerle (orta düzey) SDMP ve MMP takip etmektedir. Üç milli parkın ortalama etkinlik düzeyi ise %56 ile orta düzeydedir. Yönetim unsurları açısından karşılaştırıldığında; DYBMDMP çıktılarda

%80 ile en yüksek etkinlik düzeyine ulaşırken %33 ile sonuçlarda MMP en düşük etkinlik düzeyine ulaşmıştır. Yönetim unsurlarından planlamada genel olarak daha yüksek bir başarı elde edilirken en düşük başarı sonuçlardadır. Sonuçlar kısmında yer alan anahtar gösterge türleri ve habitatları koruma durumu hakkında üç milli parkta da yeterli bilginin olmaması sonuçlardaki başarısızlıkta etkili olmuştur. Ayrıca, sonuçlardaki düşüklükte korunan alanlarda yer alan kültürel kaynakların korunmasıyla ilgili statüler verilmekle birlikte bunların izlenmesi ve korunması konusunda ilgili birimler arasında yeterli işbirliği ve koordinasyonun sağlanamamasının da etkili olduğu görülmektedir. DYMBMMP ve MMP’de girdilere göre daha yüksek bir çıktı elde edilirken SDMP’de daha düşük çıktı elde edilmiştir. Alanların ortam değerlendirilmesinde maruz kaldıkları tehditler analiz edildiğinde ise MMP en yüksek tehdit düzeyine sahipken, bunu DYBMDMP ve SDMP takip etmektedir. Tehdit kategorilerine göre en yüksek oran, alanda üretilen veya dışardan gelen kirliliğe aittir. Ayrıca, Akdeniz havzasında yer alan alanlar için en önemli tehditlerden biri de yangındır. İklim değişikliği halihazırda ekosistemleri olumsuz etkilerken bu üç milli parkın yüksek yangın tehdidi altında olması da göz önüne alındığında olası kayıpların alanın sürdürülebilirliğini olumsuz etkileyeceği açıktır. Bununla birlikte, alanların UDGP’lerinde iklim değişikliği ile ilgili önlemlerin yer almaması önemli bir eksikliktir. Bu kapsamda, küresel iklim değişikliği sorunlarının yönetimi ve uyumuna yönelik korunan alanlar özelinde etkili eylem planları hazırlanarak ivedilikle uygulanması gerekir.

- Alan yönelik tehditlerden en çok etkilenen milli park temel değerinin ise biyolojik çeşitlilik olduğu tespit edilmiştir. Bu üç milli park örneğinden elde edilen sonuçlarla (ortalama etkinlik düzeyi %56) birlikte literatürde bu konuda yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde Türkiye’deki milli parkların yönetim etkinlik düzeyinin genel olarak orta seviyelerde olduğu ve sürdürülebilirlik açısından yeterli olmadığı söylenebilir.

- Korunan alan sorunlarını ve daha etkin yönetilmeleri için çözüm önerilerini belirlemek amacıyla bölge müdürü, bölge müdürü yardımcısı, şube müdürü, milli park müdürü, milli park müdür yardımcısı, şefler olmak üzere toplam on beş yöneticiyle görüşme yapılmıştır. Katılımcıların tamamı erkek olup, yaş ortalaması 44 yıldır. Eğitim durumu açısından özellikleri; 14’ü lisans 1’i yüksek lisans mezunu, 13’ü orman fakültesi, 1’i ziraat fakültesi ve 1’i mühendislik fakültesi-elektrik-elektronik mezunudur. Katılımcıların ortalama hizmet süreleri 19 yıl iken DKMP’de ortalama çalışma süreleri 9 ile daha kısa bir süredir. Bu sonuç, DKMP’de yönetici pozisyonlarında olanların diğer kurumlardan/birimlerden naklen atamayla geldiğini

göstermektedir. Katılımcılarla korunan alanların sorunlarıyla yapılan görüşme sonucunda; personel sayısının yetersizliği birinci derecede önemli sorun olarak belirlenirken, korunan alan mevzuatının yetersiz olması ikinci derece önemli, personel niteliğinin yetersizliği üçüncü derecede önemli, bütçe/finansman yetersizliği dördüncü ve koordinasyon eksikliği beşinci derecede önemli sorun olarak tespit edilmiştir. Bu sorunlar dışında toplam frekans puanına göre sorunlar ise şöyledir; korunan alanlardaki statü çakışması, kurumsal örgüt yapısının yetersizliği, kurumsal organizasyon yapısının yanlış olması, araç-ekipman eksikliği, küresel iklim değişikliği ve atamalarda liyakate uyulmamasıdır. Bu sorunların çözümüne ilişkin önerilerde; personel sayısının yetersizliğini giderilmesinde UDGP’de belirlenen personel sayısına ulaşmak için gerekli atamaların yapılması ile personel alımlarında esnek sağlayacak düzenlemelerin oluşturulması gerektiği belirtilmiştir. Korunan alan mevzuatındaki yetersizliklerin çözümünde, parçalı bir yapıda olan tüm korunan alanları kapsamayan ve yetki karmaşasına neden olan mevzuatın tek bir koruma statüsü verecek şekilde düzenlenerek mevzuatın güncelleştirilmesi önerilmiştir. Personel niteliğinde yaşanan sorunun çözümünde; korunan alan kaynak değerinin yapısına uygun olan personelin istihdamının sağlanması ve mevcut personelin niteliğinin artırılmasına yönelik eğitimler verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bütçe/finansman yetersizliğinin giderilmesinde; korunan alanların gelirlerinin alanda kalmasını sağlayacak bir bütçe sisteminin kurulması ve ekonomik konjonktürde yaşanan gelişmelerin dikkate alınarak yeterli bir bütçe tahsisin yapılması gerektiği önerilmiştir. Beşinci derecede önemli sorun olarak görülen koordinasyon eksikliğinin çözümünde; koruma statüsü vermeye yetkili olan dolayısıyla yönetsel sorumluluğu olan Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı gibi kurumlarla yeterli koordinasyonu sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi gerektiği belirtilerek örnek bir araç olarak korunan alanlarla ilgili kararların verilmesinde yetkili ve ilgili kurum temsilcileri, üniversiteler, yerel yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşlarının yer aldığı bir korunan alan kurulu oluşturulması önerilmiştir.

- Korunan alanların daha etkin yönetilmesi için yapılması gerekenler konusunda katılımcıların birinci derece önemli gördüğü, sorunlarda da belirtilen ihtiyaca uygun sayıda ve nitelikte personel istihdamının yapılmasıdır. Yine sorunlara paralel olarak ikinci derecede önemli görüş, korunan alanların sorunlarına cevap verecek, yetkilerin ve müeyyidelerin tanımlandığı kapsayıcı bir mevzuatın geliştirilmesidir. Üçüncü derecede önemli görüş, nitelik açısından mevcut personelin yeterli düzeye getirilmesi ve özellikle yabancı turistlerin geldiği alanlarda yabancı dil bilgisini artıracak eğitimler verilmesidir. Dördüncü derecede önemli görüş, bütçe/finansman sıkıntılarının giderilerek yeterli bütçenin sağlanmasıdır. Beşinci derecede

önemli görüş ise araç ve gereç bakımından yetersizliklerin giderilmesidir. Bu beş önemli görüş dışında; ikinci derecede önemli görüşe çok yakın olarak korunan alanlardaki statü çakışmalarını önleyecek tek elden yönetimini sağlayacak tek bir doğa koruma mevzuatının oluşturulması, mevcut bölge müdürlükleri kaldırılarak korunan alanların direkt DKMPGM'ye bağlanması, personelin özlük hakları iyileştirilerek on yıl çalışanlara uzmanlık kadrosunun verilmesi, diğer kurumlardan geçişlerde mesleki yeterlilik aranması, personelin güçlendirilmesi ve yetkilerin artırılması, katılımcı bir yönetim modeli için ilgili kurum/kuruluşların katıldığı Korunan Alan Kurullarının oluşturularak kararların buralarda alınması, paydaşlarla diyalog içinde olunması, fazla kuralcılıktan kaçınılması, ziyaretçi yönetimi ve bilinç düzeyinin artırılması, yaban hayatı koruma planı yapılması, korunan alan sınırlarının sayısallaştırılması, korunan alanların koruma-kullanma dengesinin sağlanması, alanların kaynak değerine ve niteliğine göre planlanması yapılarak yönetilmesi ve tanıtımın yapılması, ilgili kurumlarla iletişim ve koordinasyon sağlanması, personel iletişiminin geliştirilmesi, liyakat sisteminin kurularak buna göre atamaların yapılması gibi birçok öneride bulunulmuştur.

Bu araştırma kapsamında seçilen üç milli parkla ilgili elde edilen bulgular ve yapılan gözlemler sonucunda; korunan alanların yönetim etkinliğinin yeterli düzeyde olmadığı ve bu sonuçta başta personel, mevzuat, bütçe/finansman ve koordinasyon yetersizlikleri olmak üzere yaşanan birçok sorunun etkili olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla korunan alanların amaçlarını gerçekleştirerek sürdürülebilir bir yönetim düzeyine ulaşmalarının önünde birçok engel mevcuttur. Diğer bir deyişle, korunan alanların karşı karşıya kaldığı bu sorunlar diğer yönetim unsurlarına nazaran planlamada gösterilen daha iyi bir etkinlik düzeyinin tehditlerin yönetimi, süreç, girdiler, çıktılar ve sonuçlara yeterince yansıtılamamasına neden olmaktadır. Türkiye'de ilk milli parkının ilan edildiği 1958 yılından günümüze korunan alanların niceliksel olarak oranının artması sürdürülebilirlik açısından olumlu bir durum iken, bu araştırma ve daha önce yapılan çalışmalarda ulaşılan sonuçlar göz önüne alındığında nitelik açısından yeterli bir düzeye ulaşamaması kaygı verici bir durumdur. Günümüzde ekolojik, sosyal ve ekonomik birçok sorununun yaşandığı göz önüne alındığında sürdürülebilir bir yaşam için yeterli alanı güvence altına almak amacıyla korunan alanların hem niceliksel hem de niteliksel açısından artırılması gerekir. Bu kapsamda, çok paydaşlı bir konumda olan korunan alanların sürdürülebilir yönetimlerinin garanti altına alınabilmesi için mevcut sorunlarını çözecek adımların ivedilikle atılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Adams, R.J. ve Kawolski, P. (2021). The SA MPA METT 3: Tracking management effectiveness of marine protected areas in South Africa. WWF South Africa. https://wwfafrica.awsassets.panda.org/downloads/wwf_sa___mett_3_report.pdf (22.03.2023).
- Alkan, H. ve Korkmaz, M. (2009). Korunan Alanların Yönetiminde Yaşanan Sosyo-Ekonomik Odaklı Sorunlara İlişkin Bir Değerlendirme. *II. Ormancılıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi Bildiriler Kitabı*, 19-21 Şubat, SDÜ, Isparta, s. 13-22.
- Allen, C.R., Fontaine, J.J., Pope, K.L. ve Garmestani, A.S. (2011). Adaptive management for a turbulent future. *Journal of Environmental Management*, 92 (5): 1339-1345.
- Anthony, B. (2014). Review of international protected area management effectiveness (PAME) experience. Association for Water and Rural Development (AWARD) (USAID/RESILIM/AID-674-A-13-00008). https://www.researchgate.net/publication/290123298_Review_of_international_protected_area_management_effectiveness_PAME_experience/link/5724674708aef9c00b8126be/download (19.07.2022).
- Berkes, F. (2004). Rethinking Community-Based Conservation. *Conservation Biology*, 18 (3): 621-630.
- Berliarang, J.J. ve Fang, Q.H. (2012). Management Effectiveness Evaluation of Bunaken National Park of Indonesia Using an Updated Framework. *Advanced Materials Research*, 610-613: 3180–3185.
- Bingöl, B. (2011). Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı'nın Koruma ve kullanım İlkeleri Açısından Rekreatasyon Planlaması Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi (yayımlanmamış), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara, 258 s.
- Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi. *T.C. Resmî Gazete*, 22860, 27 Aralık 1996.
- Cifuentes A.M., Izurieta V.A. ve de Faria, H.H. (2000). *Measuring Protected Area Management Effectiveness*. Technical Series WWF, No:2. Turrialba, C.R., WWF, IUCN, GTZ, 105 p.
- Coad, L., Leverington, F., Knights, K., Geldmann, J., Eassom, A., Kapos, V., Kingston, N., de Lima, M., Zamora, C., Cuadros, I., Nolte, C., Burgess, N.D. ve Hockings, M. (2015). Measuring impact of protected area management interventions: current and future use of the Global Database of Protected Area Management Effectiveness. *Royal Society of London. Philosophical Transactions B. Biological Sciences*, 370 (1681): 20140281.
- Çokçalışkan, A.B., Lise, Y. ve Stanciu, E. (2010). Türkiye’de Korunan Alanlar Yönetimi Etkinliği. *Kırsal Çevre Yılığ*. Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunlarını Araştırma Derneği, Ankara, 110-129. <http://www.kirsalcevre.org.tr/KC/KClibrary.php?dbID=2385&PID=11> (19.07.2022).

- Coşkun, B., Ak, D. ve Pank Yıldırım, Ç. (2018). Mevzuatta Son Dönemlerde Meydana Gelen Gelişmeler Bağlamında Çevresel Açından Korunan Alan Yönetiminin Değerlendirilmesi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 10 (4): 29-44.
- Daşdemir, İ. (2021). Bilimsel Araştırma Yöntemleri (3.Basım). Nobel Akademik Yayıncılık ve Danışmanlık Tic. Ltd. Şti., Yayın No: 1536, ISBN 978-605-320-442-8, 210 s., Ankara.
- Daşdemir, İ. ve Ersoy, İ. (2018). The Evaluation of the Effectiveness Level of Management in the Soğuksu and Yozgat Çamlığı National Parks. *International Congress on Engineering and Life Science Proceeding Book*. 26-29 April 2018 Kastamonu, s. 92-96.
- Demir, C. (2001). Milli Parklarda Turizm ve Rekreasyon Faaliyetlerinin Sürdürülebilirliği: Türkiye'deki Milli Parklara Yönelik Bir Uygulama. Doktora Tezi (yayımlanmamış) Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, İzmir, 200 s.
- Demirözer, A.İ. (2001). Spil Dağı Milli Parkı'nda (Manisa) kültürel ekoloji: Ayvacık Köyü örneği. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış) Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Ana Bilim Dalı, Balıkesir, 104 s.
- Didim Ziraat Odası (DZO), (2022). Didim. <http://didim.ziraatodasi.org.tr/hakkimizda>, (05.08.2022).
- DKMPGM, (2007). *Korunan Alan Planlaması ve Yönetimi*. TŞOF Trafik Matbaacılık A.Ş., Ankara, 168 s.
- DKMPGM, (2013). Biyolojik Çeşitliliği İzleme ve Değerlendirme Raporu 2012. Lazer Ofset Matbaa Tes. Ltd. Şti., Ankara.
- DKMPGM, (2015). Korunan Alanların Yönetim Etkinliğinin İzlenmesi Aracı (METT) Veri Giriş Formu. Manisa Spil Dağı Milli Park Müdürlüğü Kayıtları-Excel Formu.
- DKMPGM, (2019a). Spil Dağı Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Revizyon Planı: Analitik Etüt ve Sentez Raporu, Manisa.
- DKMPGM, (2019b). Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Revizyon Planı: Analitik Etüt Raporu, Aydın.
- DKMPGM, (2020). Marmaris Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Revizyon Planı: Analitik Etüt Raporu, Muğla.
- DKMPGM, (2022a). Korunan Alan İstatistikleri, <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMPG/Menu/18/Korunan-Alan-Istatistikleri> (15.07.2022).
- DKMPGM, (2022b). Tabiatı Koruma Durum Raporu 2021, <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Belgeler/Tabiat%20Koruma%20Durum%20>

Raporu/Tabiat%C4%B1%20Koruma%20Durum%20Raporu%202021%20T%C3%BCrk%C3%A7e.pdf0Raporu/Tabiat%C4%B1%20Koruma%20Durum%20Raporu%202021%20T%C3%BCrk%C3%A7e.pdf (21.03.2022).

DKMPGM, (2022c). Milli Parklar, <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Belgeler/dkmp%20resmi%20istatistik/kutuphane/58.pdf> (10.08.2022).

DKMPGM 4.Bölge Müdürlüğü (2022). 4. Bölge Müdürlüğü Faaliyetleri Sunumu. Manisa.

Dudley, N. ve Parrish, J. (2006). Closing the Gap: Creating ecologically representative protected area systems, Convention on Biological Diversity, Montreal, Canada. <http://areasprotegidas.info/upload/document/cbd-ts-24.pdf> (04.07.2022).

Dudley, N. (Editör) (2008). Guidelines for Applying Protected Area Management Categories. Gland, Switzerland, IUCN, x + 86pp. <https://portals.iucn.org/library/node/9243> (04.07.2022).

Ekinci, G. (1991). Türkiye Milli Parkları. *Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 159 s.*

Ersoy, İ. ve Daşdemir, İ. (2016). Korunan Alanlarda Yönetimin Etkinlik Düzeyinin Belirlenmesi (Soğuksu ve Yozgat Çamlığı Milli Parkları Örneği). *Journal of Bartın Faculty of Forestry*, 18 (1): 32-46, Bartın.

Farhum, M.F., Jompa, J., Restu, M. ve Salman, D. (2021). Management effectiveness of the Bunaken National Park, Indonesia. *AACL Bioflux*, 14(2): 1089-1097.

Geldmann, J., Coad, L., Barnes, M., Craigie, I.D., Hockings, M., Knights, K. ve Burgess, N.D. (2015). Changes in protected area management effectiveness over time: a global analysis. *Biological Conservation*, 191: 692-699.

GEKA (Güney Ege Kalkınma Ajansı). (2009). Güney Ege İlçelerinde Genel Sosyo-Ekonomik Durum, https://geka.gov.tr/uploads/pages_v/o_19v5eif4hjeqq711sk6f6s14a18.pdf (05.08.2022).

Gilligan, B., Dudley, N., de Tejada, A.F. ve Toivonen, H. (2005). Management Effectiveness Evaluation of Finland's Protected Areas, <https://julkaisut.metsa.fi/assets/pdf/lp/Asarja/a147.pdf> (24.01.2023).

Göktuğ, T.H. (2011). Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Milli Parkı'nın Rekreatif Taşıma Kapasitesinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi (yayımlanmamış), Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Erzurum, 261 s.

Güneş, G. (2011). Korunan Alanların Yönetiminde Yeni Bir Yaklaşım: Katılımcı Yönetim Planları. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 3 (1): 47-57.

Haçat, A. (2019). Yönetim Etkinliği İzleme Aracı (METT) Kullanılarak Korunan Alanlar Kapsamında Milli Parkların Yönetimsel Açından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans

Tezi (yayımlanmamış), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, Kahramanmaraş 120 s.

- He, M. ve Cliquet, A. (2020). Challenges for Protected Areas Management in China. *Sustainability*. 12 (5879): 1-29.
- Hepcan, Ş. (1997). Milli Parklarda Yönetim Zonlarının Belirlenmesi Amacıyla Manisa Spil Dağı Milli Parkı Örneğinde Bir Yöntem Araştırması. Doktora Tezi (yayımlanmamış), Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İzmir, 129 s.
- HGM (Harita Genel Müdürlüğü). (2022). İl ve İlçe Yüzölçümleri. <https://www.harita.gov.tr/urun/il-ve-ilce-yuzolcumleri/> 176 (14.02.2022).
- Hockings, M., Stolton, S. ve Dudley, N. (2000). Evaluating Effectiveness: A framework for Assessing the Management of Protected Areas, IUCN Gland, Switzerland and Cambridge, UK. x + 121pp. <http://www.selfpas.it/libreria/IUCN-PAEvaluationGuidelines.pdf> (10.05.2022).
- Hockings, M., Stolton, S. ve Dudley, N. (2004) Management effectiveness: assessing management of protected areas? *Journal of Environmental Policy & Planning*, 6(2):157-174.
- Hockings, M., Stolton, S., Leverington, F., Dudley, N. ve Courrau, J. (2006). Evaluating Effectiveness: A framework for assessing management effectiveness of protected areas. 2nd edition. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK. <https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/pag-014.pdf> (24.02.2022).
- IUCN (2020). New edition: Protected Area Management Effectiveness Tracking Tool (METT). <https://www.iucn.org/news/commission-environmental-economic-and-social-policy/202101/new-edition-protected-area-management-effectiveness-tracking-tool-mett> (20.04.2022).
- IUCN (2022). Aichi Targets. <https://www.iucn.org/theme/species/our-work/influencing-policy/convention-biological-diversity-cbd/aichi-targets> (15.04.2022).
- Kurdoğlu, O. (2007). Dünyada Doğayı Koruma Hareketinin Tarihsel Gelişimi ve Güncel Boyutu. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 8(1): 59-76.
- Kaldırımıcı, N. (1985). Yönetim Etkinliği Bakımından Yönetime Katılma. *Erciyes University Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences*, 7: 87-100.
- Kaplan, S. ve Garrick, B.J. (1981). On the Quantitative Definition of Risk. *Risk Analysis*, 1(1): 11-27.
- Koca, R., Güney İ., Altundal Öncü, M. ve Somuncu, M. (2016). Korunan Alanlarda Etkili Planlama ve Sürdürülebilir Alan Yönetimi Üzerine Kaçkar Dağları Milli Parkı'nın İncelenmesi. *TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu*, 50-65. Ankara, Türkiye, 13-14 Ekim 2016.

- Kolahi, M., Sakai, T., Moriya, K., Makhdoum, M. F. ve Koyama, L. (2013). Assessment of the Effectiveness of Protected Areas Management in Iran: Case Study in Khojir National Park. *Environmental Management*, 52(2), 514–530.
- Kuşadası Ticaret Odası (KUTO), (2022). Kuşadası Ekonomisi, <https://kuto.org.tr/tr/kusadasi/ekonomisi/#:~:text=EKONOM%C4%B0S%C4%B0-,KU%C5%9EADASI%20EKONOM%C4%B0S%C4%B0,tercih%20ettikleri%20bir%20turizm%20destinasyonudur> (05.08.2022).
- Kuvan, Y. (2005). Korunan Alan Yönetiminde Etkinliğin Önemi ve Değerlendirilmesi. *Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu*, 8-10 Eylül 2005, SDÜ, Isparta, s. 81-89.
- Lazarus, R.S. ve Folkman, S. (1984). Stress, appraisal and coping. New York Springer. [https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=i-ySQQuUpr8C&oi=fnd&pg=PR5&dq=Lazarus,+R.S.,+%26+Folkman,+S.+\(1984\).+Stress,+appraisal+and+coping.+New+York+Springe+pdf&ots=DgJVLwdfQ9&sig=VQtlH_creargOfMZOMbfEkLYIZ4&redir_esc=y#v=onepage&q=losses%20that%20have%20not%20yet%20taken%20place&f=false](https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=i-ySQQuUpr8C&oi=fnd&pg=PR5&dq=Lazarus,+R.S.,+%26+Folkman,+S.+(1984).+Stress,+appraisal+and+coping.+New+York+Springe+pdf&ots=DgJVLwdfQ9&sig=VQtlH_creargOfMZOMbfEkLYIZ4&redir_esc=y#v=onepage&q=losses%20that%20have%20not%20yet%20taken%20place&f=false) (21.03.2023).
- Leverington, F. ve Hockings, M. (2004). Evaluating the effectiveness of protected area management: The challenge of change. In: Barber, C.V., Miller, K.R. and Boness, M. (Eds). *Securing Protected Areas in the Face of Global Change. Issues and Strategies*. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK. <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/2004-072.pdf> (21.07.2022).
- Leverington, F., Costa, K.M., Courrau, J., Pavese, H., Nolte, C., Marr, M., Coad, L., Burgess, N., Bomhard, B. ve Hockings, M. (2010a). Management effectiveness evaluation in protected areas – a global study, Second edition, The University of Queensland Brisbane Australia. <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/2010-092.pdf> (21.07.2022).
- Leverington, F., Costa, K.L., Pavese, H. ve Hockings, M. (2010b). A Global Analysis of Protected Area Management Effectiveness. *Environmental Management*, (46): 685-698.
- Leverington, F., Kettner, A., Nolte, N., Marr, M., Stolton, S., Pavese, H., Stoll-Kleemann, S. ve Hockings, M. (2010c). Protected Area Management Effectiveness Assessments in Europe: Supplementary Report. Germany. <https://bf.n.bsz-bw.de/frontdoor/deliver/index/docId/518/file/Skript271b.pdf#page=19> (21.07.2022).
- Mackelworth, P.C. (2007). Convergence of Marine Protected Area Policy with Common Pool Research Theory, a case study: The Lošinj Dolphin Reserve, Croatia. Doctoral thesis, University of London. <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/1444960/> (29.06.2022).
- MacKinnon, J., MacKinnon, K., Child, G. ve Thorsell, J. (1986). Protected Areas in the Tropics: A Manager's Handbook. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK. <https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/29687> (04.03.2022).

- Meteoroloji 2. Bölge Müdürlüğü (2021). Bölgemize Bağlı İllerin İklim Durumu, https://izmir.mgm.gov.tr/FILES/iklim/manisa_iklim.pdf, https://izmir.mgm.gov.tr/FILES/iklim/aydin_iklim.pdf (01.08.2022).
- Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM) (2022). İllerimize Ait Genel İstatistik Verileri (1928-2021) <https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?k=A&m=MUGLA>) (01.08.2022).
- MİKTİM (Manisa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü). (2022). Efsanevi Bir Doğa: Spil Dağı Milli Parkı, <https://manisa.ktb.gov.tr/TR-151862/efsanevi-bir-doga.html> (29.07.2022).
- Moore, S.A., ve Walker, M. (2008). Progressing the Evaluation of Management Effectiveness for Protected Areas: Two Australian Case Studies. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 10(4): 405–421.
- Namsrai, O., Ochir, A., Baast, O., van Genderen, J. L., Muhar, A., Erdeni, S. ve Chonokhuu, S. (2019). Evaluating the management effectiveness of protected areas in Mongolia using the management effectiveness tracking tool. *Environmental Management*, 63(2): 249-259.
- Negru, C., Domínguez Gaibor, I., Hălălişan, A.-F. ve Popa, P. (2020). Management Effectiveness Assessment for Ecuador's National Parks. *Diversity*, 12 (487): 1-19.
- Nolte, C., Leverington, F., Kettner, A., Marr, M., Nielsen, G., Bomhard, B., Stolton, S., Stoll-Kleemann, S. ve Hockings, M. (2010). Protected Area Management Effectiveness Assessments in Europe: A review of application, methods and results. BfN-Skripten 271a, Federal Agency for Nature Conservation editor. Bonn, Germany: Federal Agency for Nature Conservation, https://www.researchgate.net/publication/265658132_Protected_Area_Management_Effectiveness_Assessments_in_Europe (22.03.2023).
- OECD (2022). Protected areas, https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=PROTECTED_AREAS# (23.02.2022).
- Özdemir, H.İ. (2019). Marmaris Milli Parkı (Muğla) Karayosunları Florası. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Adnan Menderes Üniversitesi Fenl Bilimler Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Aydın, 89 s.
- Özkaya, M. (2015). Türkiye’de Korunan Alan Olarak Milli Parkların Yönetimi: Orman ve Su İşleri 4. Bölge Müdürlüğü Örneği. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Aydın, 411 s.
- Phillips, A. (2002). Management Guidelines for IUCN Category V Protected Areas: Protected Landscapes/Seascapes. I Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 9, UCN Gland, Switzerland and Cambridge, <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/pag-009.pdf> (20.05.2022).

- Phillips, A. (2003). Turning Ideas on Their Head: The New Paradigm For Protected Areas. *The George Wright Forum*, 20(2): 8-32.
- Protected Planet (2020). Protected Planet Report 2020. <https://livereport.protectedplanet.net/> (15.02.2022).
- Protected Planet (2022a). Protected areas and OECMs of the world. <https://www.protectedplanet.net/en/resources/december-2022-update-of-the-wdpa-and-wd-oecm> (12.12.2022).
- Protected Planet (2022b). Management Effectiveness (PAME): Türkiye. <https://www.protectedplanet.net/en/thematic-areas/protected-areas-management-effectiveness-pame?tab=Results> (19.07.2022).
- Protected Planet (2022c). The Management Effectiveness Tracking Tool (METT). <https://www.protectedplanet.net/en/thematic-areas/protected-areas-management-effectiveness-pame?tab=METT> (24.02.2022).
- Protected Planet (2022d). Management Effectiveness (PAME): Methodologies. <https://www.protectedplanet.net/en/thematic-areas/protected-areas-management-effectiveness-pame?tab=Methodologies> (10.07.2022).
- Resmi Gazete (1994). Bakanlar Kurulu Kararları, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21984.pdf> (22.08.2022).
- Sezer, İ. (2006). Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı'nın Coğrafi Etüdü. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum, 220 s.
- Söke Kaymakamlığı. (2022). Söke'de Ekonomi, [http://www.soke.gov.tr/ekonomi#:~:text=EKONOM%C4%B0%20\(Tar%C4%B1m\),dayal%C4%B1%20sanayi%20mallar%C4%B1%20%C3%BCretimine%20dayanmak,tad%C4%B1r](http://www.soke.gov.tr/ekonomi#:~:text=EKONOM%C4%B0%20(Tar%C4%B1m),dayal%C4%B1%20sanayi%20mallar%C4%B1%20%C3%BCretimine%20dayanmak,tad%C4%B1r) (05.08.2022).
- Stolton, S., Dudley, N., Avcıoğlu Çokçalışkan, B., Hunter, D., Ivanić, K.-Z., Kanga, E., Kettunen, M., Kumagai, Y., Maxted, N., Senior, J., Wong, M., Keenleyside, K., Mulrooney, D., Waithaka, J. (2015). Values and benefits of protected areas, in G. L. Worboys, M. Lockwood, A. Kothari, S. Feary and I. Pulsford (eds) *Protected Area Governance and Management*, pp. 145–168, ANU Press, Canberra, Australia. <https://www.biodiversityinternational.org/e-library/publications/detail/values-and-benefits-of-protected-areas/> (03.02.2022).
- Stolton, S., Dudley, N., Belokurov, A., Deguignet, M., Burgess, N.D., Hockings, M., Leverington, F., Mackinnon, K. ve Young, L. (2019). Lessons learned from 18 years of implementing the management effectiveness tracking tool (METT): a perspective from the mett developers and implementers. *Parks*, 25 (2) 79-92.
- Stolton, S., Hockings, M. ve Dudley, N. (2020a). METT-4: A guide to the online Excel version of the Management Effectiveness Tracking Tool (METT) for protected and conserved

- areas, <https://rris.biopama.org/sites/default/files/2020-12/METT-4%20guide.pdf> (26.10.2022).
- Stolton, S., Hockings, M. ve Dudley, N. (2020b). Management Effectiveness Tracking Tool. Reporting Progress at Protected Area Sites: Fourth Edition. Excel workbook and Guidance, <https://www.protectedplanet.net/en/thematic-areas/protected-areas-management-effectiveness-pame> (03.02.2022).
- Stolton, S., Dudley, N. ve Hockings, M. (2021). METT Handbook: A guide to using the Management Effectiveness Tracking Tool (METT). Second edition guidance for using METT-4. WWF, Gland, Switzerland, https://wdpa.s3.eu-west-1.amazonaws.com/PAME/METT/METT_4_Handbook.pdf (03.10.2022).
- Sturges, H. A. (1926). The Choice of a Class Interval. *Journal of the American Statistical Association*, 21(153): 65-66.
- Taşlıgil, N. (1994). Spil Dağı Milli Parkı. *Türk Coğrafya Dergisi*, 29: 257-268.
- TDK (Türk Dil Kurumu). (2023). Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> (21.03.2023).
- TNC (The Nature Conservancy). (2003). Assessment of Target Viability Worksheet: Conservation Project Management, Workbook Versions 3 (CAP) and 4. The Nature Conservancy, internal guidance document, <https://conservationstandards.org/wp-content/uploads/sites/3/2020/10/TNC-Target-Viability-Worksheet.pdf> (01.07.2022).
- TÜİK (2022). Adrese Kayıtlı Nüfus İstatistikleri. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr> (14.06.2022).
- Ulaş, D. (2019). Korunan Alanların Yönetiminde Yaşanan Problemler ve Sürdürülebilir Turizm Çerçevesinde Çözüm Önerileri: Kızılcahamam-Çamlıdere Jeoparkı Projesi. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 8 (15): 131-149.
- UNEP-WCMC (2017). Global Database on Protected Area Management Effectiveness User Manual 1.0 UNEP-WCMC: Cambridge, UK, http://wcmc.io/GD-PAME_User_Manual_EN (01.07.2022).
- USAID (2015). Baseline Assessment: Management Effectiveness Tracking Tool (METT). https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00TDZ3.pdf (22.12.2022).
- Wells, S. ve Mangubhai, S. (2005). Assessing Management Effectiveness of Marine Protected Areas: A Workbook for the Western Indian Ocean. IUCN Eastern Africa Regional Programme, Nairobi, Kenya, i-viii and 60 pp. <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/2005-125.pdf> (24.01.2023).
- WWF (2007). Management Effectiveness Tracking Tool: Reporting Progress at Protected Area Sites: Second Edition, Gland-Switzerland, ISBN: 978-2-88085-281-8, WWF International, https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/mett2_final_version_july_2007.pdf (19.07.2022).

WWF-Türkiye (2021). Korumazsak Kaybederiz: Sürdürülebilir bir Türkiye için korunan alanlar. Editör: Sedat Kalem. https://wwftr.awsassets.panda.org/downloads/korunanalanlar_korumazsakkaybederiz_rapor_web.pdf (19.07.2022).

Yaltırık, F. (1995). Dilek Yarımadası Milli Parkı (Samsundağı, Kuşadası). İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 45 (1): 23-33.

Yasak, Ü. ve Durukan, Z. (2017). Spil Dağı Milli Parkı'nın Turizm Potansiyeli. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 10 (30): 315-347.

Yeşil, R. ve Şahan, E. (2015). Öğretmen Adaylarının Türk Eğitim Sisteminin En Önemli Sorun, Neden ve Çözüm Yollarına İlişkin Algıları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 16 (3): 123-143.

Yükçü, S. ve Atağan, G. (2009). Etkinlik, Etkililik ve Verimlilik Kavramlarının Yarattığı Karışıklık. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(4):1-13.

EKLER³

EK 1. Spil Dağı Milli Parkı Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı (METT-4)

I-KORUNAN ALANIN ÖZELLİKLERİ BİLGİSİ

METT (Korunan Alanlarda Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı) Formunu tamamlamaktan Sorumlu Kişi (Adı ve Soyadı, bağlı olduğu kuruluş ve iletişim bilgileri (e-posta, adres, telefon vb.))		Gül BİNBOĞA, 4. Bölge Müdürlüğü Planlama ve Koordinasyon Şube Müdürlüğü. e-posta.gul.binboga@tarimorman.gov.tr	
METT Değerlendirmesinin Yapıldığı Tarih		22-23/08/2022	
Ülke		Türkiye	
Korunan alanın konumu		Manisa İli, Şehzadeler İlçesi sınırlındadır. 27° 26' 49.11" Doğu boylamları ile 38° 33' 01.06" Kuzey enlemleri arasındadır.	
Korunan alanı adı		Spil Dağı Milli Parkı	
WDPA alan kodu		Yok	
Alanın kuruluş tarihi		22.04.1968	
Korunan Alanın Ulusal Statüsü		Milli Park	
IUCN Korunan Alan Kategorisi		IUCN Kategorisi II-Milli Park	
Uluslararası statüler Alan uluslararası bir tanımlama altında listeleniyor mu? Dünya Mirası Ramsar İnsan ve Biyosfer Programı (Man and Biosphere) Diğer statüler	☐ ☐ ☐ Hayır.		
Alan biyoçeşitlilik için özel öneme sahip bir alan olarak tanımlanmış mı?	☒ Evet ☐ Hayır		
Mülkiyet Bilgileri (Uygun olanı işaretleyiniz)	Devlet ☒	Özel ☐	Toplum ☐
	(6602,12 ha, %97,07)	(198,88 ha,%2,93)	
Yönetim Ayrıntıları	Alanın yönetimi bir kamu kurumu olan Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yapılmaktadır.		
Yönetim Otoritesi	Alanın yönetiminde diğer paydaşlar yer almamaktadır. Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar 4. Bölge Müdürlüğü, Spil Dağı Milli Park Müdürlüğü		
Korunan Alanın Büyüklüğü (ha)	6.801 ha		
Personel: Korunan alanda personel var mı? Sürekli	Var. Toplam 12 personeli vardır. 8 personel sürekli: 1 Müdür (Orman Müh.), 1 Müdür yardımcısı (Elektrik-Elektronik Müh.), 1 Şef (Orman Mühendisi), 2 Tekniker (1 Makine ve 1 Av-Yaban Hayatı teknikeri), 1 memur, 2 Şoför		
Geçici	4 personel işçi kadrosunda geçicidir. 675 sayılı KHK'ya göre 6 aylık çalışmaktadır.		
Mevcut Bütçe: Yıllık olarak, değerlendirme yılı için alanın yönetimi için fiilen mevcut olan tüm fonları kapsar.	Kullanılabilir/Mevcut Bütçe (Yinelenen-operasyonel fonlar): 2021 Yılı: 2.438.815,40 TL (Personel giderleri dahil toplam bütçe) 2022 Yılı: 550.000 TL (Personel giderleri hariç toplam bütçe) (Bütçenin tamamı Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından karşılanmaktadır.) Proje veya diğer ek bütçe: -		
Yıllık Ziyaretçi Sayısı Ziyaretçi sayılarının bildirildiği yıl	2022 Yılı: 79.052 kişi (Ağustos Sonu) 2021 Yılı 95.541 kişi; 2020 Yılı 122.851 kişi ; 2019 Yılı 66.654 kişi		
Korunan Alanın Temel Değerleri Nelerdir? Temel Değer 1 Temel Değer 2 Temel Değer 3 Temel Değer 4 Temel Değer 5	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı Rekreatyonel ve ekoturizm amaçlı kullanım için önemli bir yer Jeolojik ve jeomorfolojik özellikler (kanyonlar, dolin gölleri, lapyalar, inler ve mağaralar) Manzara değerleri ve olağanüstü doğal güzellik Tarihsel ve arkeolojik önem Olası seçenekler şöyledir: DOĞAL DEĞERLER: Başlıca doğal değerler, doğa veya biyolojik çeşitlilik değerlerini (örneğin tehdit altındaki türler, öncelikli habitatlar veya ekosistemler) içermelidir ve ayrıca şunları içerebilir: Ekolojik süreçler Manzara ve bağlantı değerleri Jeolojik ve jeomorfolojik özellikler Paleontolojik değerler Manzara değerleri ve olağanüstü doğal güzellik. SOSYAL DEĞERLER Rekreatyonel amaçlı kullanım		

³ Bu bölümde yer alan EK 1, EK 2, EK 3 başlıkları altındaki METT-4 tabloların ilgili kısımları bu tezin materyal ve yöntem bölümünde de belirtildiği gibi Protected Planet, 2022c kaynağında çevrimiçi olarak yayınlanan Stolton vd., 2020b'den çevrilerek derlenmiştir. Bu derlemeler yapılırken DKMPGM, 2015 ve Ersoy ve Daşdemir, 2016 kaynağından da yararlanılmıştır.

	Yerel, bölgesel veya ulusal topluluklar için sosyal önem Tarihi yerler ve yapılar KÜLTÜREL DEĞERLER Yerel halk için önemi Önemi olan alanlar ve eserler İnanç grupları ve dinlere önem veren alanlar Tarihsel veya arkeolojik önemi Kültürel öneme sahip kaynaklara erişim (örneğin, şifalı bitkiler ve geleneksel olarak hasat edilmiş kaynaklar) EKONOMİK DEĞERLER: Aşağıdakilerden yerel, bölgesel veya ulusal düzeyde önem arz eden gelir: Alanın turizm veya rekreasyonel amaçlı kullanımı Kaynakların sürdürülebilir kullanımı Ekosistem hizmetleri için ödemeler			
Korunan Alan tarafından sağlanan ana Ekosistem Hizmetleri nelerdir? Ana ekosistem hizmeti 1 Ana ekosistem hizmeti 2 Ana ekosistem hizmeti 3 Diğer Ekosistem hizmeti için - lütfen belirtiniz	Su güvenliği Rekreasyon ve turizm İklim azaltımı (karbon tutma ve depolama) Olası seçenekler şöyledir: 1. Yabani yiyecekler (balık, otlar, bal, av eti vb.) 2. Geleneksel tarım ve su ürünleri yetiştiriciliği (çiftçilik, hayvancılık) 3. Tarım desteği (tozlaşma, zararlı avcılar) 4. Su güvenliği (kalite, bazen de miktar) 5. Odun ve odun dışı orman ürünleri 6. Sağlık yararları (ilaçlar, egzersiz, zihinsel sağlık) 7. İklim azaltımı (karbon tutma ve depolama) 8. Afet riskinin azaltılması 9. Kültürel, manevi ve estetik faydalar 10. Rekreasyon ve turizm 11. Eğitim ve araştırma			
En Önemli İki Korunan Alan Yönetim Amacını listeleyin				
Yönetim Amacı 1	Doğal ve Kültürel Kaynak Değerlerinin korunması: Milli Parkın sahip olduğu biyolojik (flora ve fauna) ve ekolojik yapı, jeolojik, doğal peyzaj kaynak değerleri ile kültürel kaynak değerlerinin koruma-kullanma dengesi içinde devamlılığını ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak.			
Yönetim Amacı 2	Bölgeye ve ülkeye ekonomik katkı sağlayan sürdürülebilir rekreasyon ve turizm yönetimini sağlamak.			
Değerlendirme Yapan Kişi Sayısı	Üç kişi			
Değerlendirmeye Dahil Olanlar (kutucukları işaretleyiniz)	MP Müdürü ☒ Halil ERNALÇACI	MP Müdür Yardımcısı ☒ Kemal EKŞİ	MP Şefi ☒ Özcan ÖZ	STK ☐
	Yöre Halkı ☐	Bağışçılar ☐	Dış Uzmanlar ☐	Diğer ☐
METT değerlendirmesi belirli bir projeyle bağlantılı olarak bir kuruluş veya bağışçı adına mı yapıldı?		Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı		
METT değerlendirmesinin geçerli olduğu yıl		2022		

II. KORUNAN ALAN TEHDİTLERİNİN AYRINTILI DEĞERLENDİRMESİ

Tehdidin kapsamı ve şiddeti: 1 Düşük; 2 Orta; 3 Yüksek; 4 Çok Yüksek

Tehdit Kategorisi	Tehdit		Açıklama (Bu alandaki tehdidin ayrıntıları)	Temel değerlerden hangisi tehditten en çok etkilenir?	Tehdidin Kapsamı	Tehdidin Şiddeti	Yönetimin yanıtı (Yönetim tehdidi ele almak için ne yapar?)
1. Korunan alandaki konut ve ticari gelişme İnsan yerleşimlerinden veya önemli etkiye sahip diğer tarım dışı arazi kullanımlarından kaynaklanan tehditler	1.1	Konut ve yerleşim	Artan nüfus ve alandaki yerleşim yerine olan talepteki artış	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	2	3	-Alandaki imar planlarının tehdidi en aza düşürecek şekilde yapılmasını sağlamak için çalışmalar yapmak. Koruma amaçlı bir imar planı yapmak. -Koruma ve kontrol faaliyetleri ile yaşa dışı işgali engellemek.
	1.2	Ticari ve sanayi alanlar	Alan içerisindeki büfe ve restoran gibi ticari alanların yarattığı olası tehdit. Milli parkın yakın çevresinde sanayi alanı bulunmamaktadır.	Manzara değerleri ve olağanüstü doğal güzellik	2	2	-UDGP kapsamında ticari alanları minimum düzeyde tutmak. -Denetim yapmak.
	1.3	Turizm ve rekreasyon altyapısı	Turizm amaçlı tesis yapım talepleri	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	3	4	-Mevcut plan ve gelecekte revize UDGP planlarında bu tehdidin minimumda tutulmasını sağlamak.
2. Korunan alandaki tarım ve su ürünleri yetiştiriciliği (silvikültür ve deniz kültürü dahil) Silvikültür, su ürünleri yetiştiriciliği dahil olmak üzere tarımsal genişleme ve yoğunlaştırmanın bir sonucu olarak çiftçilik ve otlatmadan kaynaklanan tehditler	2.1	Yıllık ve çok yıllık odun dışı ürün yetiştirme	Bu faaliyetlerin UDGP kapsamında yapılması yasaktır.				
	2.2	Tıbbi bitki üretimi	Bu faaliyetlerin UDGP kapsamında yapılması yasaktır.				
	2.3	Ticari ağaçlandırma Odun ve kâğıt hamuru için plantasyonlar	Bu faaliyetlerin UDGP kapsamında yapılması yasaktır.				
	2.4	Hayvancılık ve otlatma	Yöre halk tarafından yapılan otlatma faaliyetlerin yarattığı tehdit	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	2	3	-Otlatma planı yapmak. -Yöre halkını bilinçlendirmek.
	2.5	Deniz ve tatlı su kültür balıkçılığı	Milli parkın denizle bir bağlantısı yoktur. Balıkçılık ile ilgili bir faaliyet yapılmamaktadır.				
3. Enerji üretimi ve madencilik Biyolojik olmayan kaynakların üretiminden kaynaklanan tehditler	3.1	Petrol ve doğal gaz çıkarma	Bu faaliyetlerin UDGP kapsamında yapılması yasaktır.				
	3.2	Madencilik ve taş ocakları	Bu faaliyetlerin UDGP kapsamında yapılması yasaktır.				
	3.3	Hidroelektrik barajları, rüzgâr santralleri (on-shore ve off-shore) on ve açıkta güneş panelleri dahil olmak üzere enerji üretimi	Bu faaliyetlerin UDGP kapsamında yapılması yasaktır.				
4. Ulaşım ve servis koridorları Ulaşımın kaynaklanan tehditler ve bir dizi doğrusal gelişmeler	4.1	Yollar ve demiryolları (yolda öldürülen hayvanlar dahil)	Milli park içerisindeki karayollarından kaynaklı tehditler	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	2	2	-Ekolojik koridorlar oluşturmak. -Alana uyarıcı levhalar koymak.
	4.2	Kamu hizmetleri ve servis hatları (örneğin elektrik	Alandaki tesisler ve yerleşim alanı için elektrik, telefon vb. hatlar için yapılan	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	2	2	-Kamu hizmetleri ve servis hatlarının daha uygun alanlardan geçmesini

		kabloları, telefon hatları)	talepler				sağlamak.
	4.3	Deniz yolları ve kanallar	Alanın deniz ve kanal bağlantısı yoktur.				
	4.4	Uçuş yolları (ör. uçaklar, sıcak hava balonları, planörler vb.)	Alanda uçuş yolları ile ilgili bir tehdit bulunmamaktadır.				
5. Biyolojik kaynak kullanımı ve zararı Hem kasıtlı hem de kasıtsız hasat etkileri dahil olmak üzere "vahşi" biyolojik kaynakların tüketim amaçlı kullanımından kaynaklanan tehditler; ayrıca belirli türlerin takip veya kontrolü (buna hayvanların avlanması ve öldürülmesi de dahildir.)	5.1	Karasal (doğal) hayvanları avlamak, öldürmek ve toplamak (insan/yabani yaşam çatışması sonucu hayvanların öldürülmesi dahil)	Yöre halkı ve çevre halkı tarafından yasadışı avcılık yapıma girişimlerinin yarattığı tehdit	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	2	2	-Koruma ve kontrol faaliyetleri yapmak.
	5.2	Karasal (doğal) bitkilerin veya bitkisel ürünlerin (odun dışı) toplanması	Yöre halkı ve çevre halkı tarafından yasadışı bitki toplama girişimleri	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	2	2	-Koruma ve kontrol faaliyetleri yapmak.
	5.3	Tomrukçuluk (kerestecilik)	Bu faaliyetlerin UDGP kapsamında yapılması yasaktır				
	5.4	Balıkçılık (avlama-hasat)	Alanda balıkçılık faaliyetleri yapılmamaktadır.				
6. İnsan müdahaleleri ve rahatsızlıkları Biyolojik kaynakların tüketim dışı kullanımlarıyla ilişkili habitatları ve türleri değiştiren, yok eden veya rahatsız eden insan faaliyetlerinden kaynaklanan tehditler	6.1	Rekreasyonel aktiviteler ve turizm	Alana yönelik rekreasyonel ve turizm taleplerindeki artışa bağlı olarak yoğun kullanımın yarattığı tehdit	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	3	3	-Ziyaretçi yönetim planı hazırlanmak. -Alanın taşıma kapasitesi üzerinde kullanılmasını önlemek.
	6.2	Savaş, halk ayaklanması ve tatbikatlar	Alanda bu kapsamda bir tehdit öngörülmektedir.				
	6.3	Araştırma, eğitim ve diğer aktiviteler	Araştırma kurumlarının artmasıyla alana yönelik taleplerindeki artışın yarattığı tehdit	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	2	3	-Görevli personel eşliğinde kontrollü araştırma yapılmasını sağlamak
	6.4	Yönetimsel faaliyetler (inşaat, araç kullanımı, yapay sulama ve barajlar)	Alana hizmet götürmek için araç ve gereç kullanımı	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	2	2	-Etkiyi azaltmak için kontrollü kullanım yapmak.
	6.5	Kasıtlı vandalizm, yıkıcı faaliyetler veya korunan alan personeline ve ziyaretçilerine yönelik tehditler	Bazı ziyaretçilerin kurallara uymayarak yaptığı zararlı davranışların yarattığı tehdit	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	3	3	-Koruma ve kontrol faaliyetleri yapmak. -İkaz edici bilgilendirmeler yapmak.
	6.6	Kültür ve inanç turizmi etkileri	Bazı ziyaretçilerin kurallara uymayarak kültürel değerlere olumsuz etki yapması	Tarihsel ve arkeolojik önem	2	2	-Koruma ve kontrol faaliyetleri yapmak. -İkaz edici bilgilendirmeler yapmak.
7. Doğal sistem değişiklikleri Habitatı dönüştüren veya bozan veya ekosistemin çalışma şeklini değiştiren diğer eylemlerden kaynaklanan tehditler.	7.1	Habitat temizliği	Orman amenajman planı kapsamında yapılan çalışmalar vardır.	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	3	3	-Habitat temizliğini yangına yönelik çalışmalarla sınırlandırmak
	7.2	Yangın ve yangın söndürme (kundaklama dahil)	Terör, küresel ısınma ve bilinçsiz ziyaretçi kullanımı kaynaklı tehditler vardır.	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	4	4	-Koruma ve kontrol çalışmaları yapmak. -Yangın yönetim sistemi kurmak.-Eğitim ve bilinçlendirmek yapmak.-Uyarıcı bilgilendirmeler yapmak.
	7.3	Barajlar, hidrolojik modifikasyon ve su yönetimi/kullanımı	Alanda bu kapsamda bir tehdit öngörülmektedir.				
	7.4	Artan habitat parçalanması	Alanın rekreasyonel- turizm amaçlı	Zengin flora, fauna ve	2	2	-UDGP'lerde tesisleri minimum

			kullanımı ve elektrik, yol, su gibi kamu hizmetlerinin götürülmesinden kaynaklı tehditler	endemik türlerin varlığı			düze yde tutmak - Kamu hizmetleri ve servis hatlarının daha uygun alanlardan geçmesini sağlamak.
	7.5	Diğer doğal habitatlardan izolasyon (ör. ormansızlaşma, sucul vahşi yaşam geçişlerinin etkin olmadığı barajlar)	Alanda bu kapsamda bir tehdit öngörülmemektedir.				
	7.6	Park değerleri üzerindeki diğer "kenar etkileri"	Komşu orman ve tarım alanlarından gelebilecek olumsuz etkiler (böcek zararları, pestisit gibi)	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	2	3	-OGM ve Tarım Müdürlükleri ile birlikte çalışma yapmak ve yapılacak müdahalelere dahil olmak. -Eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri yapmak.
	7.7	Anahtar türlerin kaybı (ör. en iyi yırtıcılar, tozlayıcılar vb.)	Bu tehdide yönelik yeterli bir bilgi yoktur.				
8.İstilacı ve diğer sorunlu türler ve genler	8.1	İstilacı yabancı bitkiler	Bu tehdide yönelik yeterli bir bilgi yoktur.				
	8.2	İstilacı yabancı hayvanlar	Bu tehdide yönelik yeterli bir bilgi yoktur.				
	8.3	Patojenler (yerli veya doğal olmayan ancak yeni/artan sorunlar yaratan)	Bu tehdide yönelik yeterli bir bilgi yoktur.				
	8.4	Tanımlan genetik materyal (örneğin genetiği değiştirilmiş organizmalar)	Bu tehdide yönelik yeterli bir bilgi yoktur.				
9.Alanda üretilen veya dışarıdan gelen kirlilik Noktasal ve noktasal olmayan kaynaklardan alana dışarıdan gelen (yabancı) ve/veya alanda üretilen yüksek miktarda atık veya enerji girişinden kaynaklanan tehditler	9.1	Yerleşim yerlerinden gelen evsel kanalizasyon ve kentsel atık su	Milli parktaki yerleşim yerinin sızdırmaz foseptik sisteminin veya arıtma sisteminin olmamasının yarattığı kirlilik tehdidi	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	2	2	-Belediyenin yerleşim yerlerinin kanalizasyon sistemini kurmasını için işbirliği yapmak. -Yerleşim yerindeki foseptiklerin sızdırmaz olmasını sağlamak veya doğal arıtma sistemi kurulmasını sağlamak. -Halkı bilinçlendirmek.
	9.2	Korunan alan tesislerinden gelen kanalizasyon ve atık sular (örneğin tuvaletler, oteller vb.)	Alanda yer alan tesislerin atık sularının yarattığı kirlilik tehdidi	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	2	3	-Biyolojik arıtma yapmak (alanda arıtma tesisi vardır)
	9.3	Endüstriyel, madencilik ve askeri atıklar ile deşarjlar	UDGP kapsamında alanda bu faaliyetlere izin verilmemekle birlikte çevreden gelebilecek tehditler vardır.	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	2	2	-Koruma-kontrol faaliyetleri yapmak.
	9.4	Tarım ve ormancılık sıvı atıkları (örneğin aşırı gübre ve pestisit kullanımı)	Alandaki tarım arazilerinin kullanımından kaynaklı tehdit	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	2	2	Tarım İl Müdürlüğü ile birlikte denetim ve bilinçlendirme çalışmaları yapmak.
	9.5	Çöp ve katı atıklar	Alana gelen ziyaretçiler, yöre halkı ve alandaki tesislerden kaynaklı katı atıklar ve çöplerin yarattığı tehdit	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	3	3	-Eğitim ve bilinçlendirme yapmak. -Atık yönetim planı yapmak -Uyarıcı bilgilendirme levhaları

							koymak
	9.6	Hava kaynaklı kirleticiler	Yerleşim yerlerinin faaliyetlerinden kaynaklı tehdit	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	4	2	
	9.7	Aşırı enerji (örneğin ısı kirliliği, ışıklar vb.)	Alanda bu kapsamda bir tehdit öngörülmemektedir.				
	9.8	Gürültü kirliliği (özellikle yollardan)	Manisa-Kemalpaşa geçiş yolu olarak kullanılması, ziyaretçiler kaynaklı	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	2	3	-Üreme dönemlerinde ziyaretçi kısıtlaması yapmak ve araçla girilmemesi yönelik alternatifler bulmak (teleferik yapımı) --Uyarıcı levhalar yerleştirmek. -Koruma-kontrol faaliyetleri yapmak. -Halkın bilinçlendirmesine yönelik faaliyetler yapmak.
10. Jeolojik olaylar	10.1	Volkanlar	Alanda bu kapsamda bir tehdit öngörülmemektedir.				
Jeolojik olaylar, birçok ekosistemde doğal bozulma rejimlerinin bir parçası olabilir, ancak bir tür veya habitat zarar görürse, esnekliğini kaybederse ve bozulmaya karşı savunmasız bir tehdit olabilir. Yönetimin bu değişikliklerden bazılarına yanıt verme kapasitesi sınırlı olabilir.	10.2	Depremler	Spil Dağı Milli Parkı ve çevresi I. derecede deprem bölgesi içerisinde yer almaktadır ve deprem tehdidi yüksektir.	Manzara değerleri ve olağanüstü doğal güzellik	4	1	-Doğal bir afet olan deprem tehdidine yanıt vermek sınırlı olmakla birlikte tesislerin depreme dayanıklı inşasını yapmak. -Personelin deprem farkındalığının artırmak.
	10.3	Çığ düşmeleri/Toprak kaymaları	Alanda çığ düşmesi tehdidi olmamakla birlikte arazinin topografik yapısı sebebiyle toprak kayması tehdidi düşük düzeyde vardır.	Manzara değerleri ve olağanüstü doğal güzellik	1	1	-Toprak kayması doğal bir afet olduğundan önlem alınması sınırlı olmakla birlikte alan planlamasında bu tehdit dikkate alınarak tesisler planlanmaktadır.
	10.4	Erozyon ve mil oluşumu/çökmesi (ör. Kıyı şeridi veya nehir yatağı değişiklikleri)	Alanın topoğrafyası kapsamında su erozyonu tehdidi vardır.	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	4	2	-DSİ ile projeler geliştirilmek. -Etkin yangın yönetimiyle bitki örtüsünü korumak
11. İklim değişikliği ve şiddetli hava olayları	11.1	Yaşam alanlarının yer değiştirmesi ve değişimi	Küresel iklim değişikliğine bağlı olumsuz etkilerin (kuraklık gibi) yaratacağı tehdit	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	2	1	-Küresel iklim değişikliği mücadele eylem planı yapmak. -Eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları yapmak.
Küresel ısınma ve doğal varyasyon aralığının dışındaki diğer şiddetli iklim/hava olaylarıyla bağlantılı olabilecek uzun vadeli iklim değişikliklerinden kaynaklanan tehditler	11.2	Kuraklıklar	Geçmiş yıllara göre yağışlarda azalma görülmektedir.	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	4	3	-Çevre, Şehircilik ve İklim. Değ. İl Müdürlüğü, Meteoroloji, Müd. ve DSİ ile projeler geliştirmek. -Kuraklıkla mücadele konusunda halkı ve çalışanları bilinçlendirmek.
	11.3	Aşırı sıcaklıklar	Geçmiş yıllara göre sıcaklıklarda artış görülmektedir.	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	4	3	-Çevre, Şehircilik ve İklim. Değ. İl Müdürlüğü, Meteoroloji, Müd. ve DSİ ile projeler geliştirmek. -Yangın önleme tedbirleri almak.
	11.4	Fırtınalar ve seller	Geçmiş yıllara göre sellerde artış görülmektedir.	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	4	3	-Küresel ısınmaya yönelik Çevre, Şehircilik ve İklim. Değ. İl Müdürlüğü, Meteoroloji, Müd. ve DSİ ile projeler geliştirmek.

	11.5	Okyanus asitlenmesi	Alanın denizle bağlantısı bulunmamaktadır. Bu kapsamda bir tehdit öngörülmemektedir.				-Alandaki bitki örtüsünü korumak.
	11.6	Deniz seviyesi yükselmesi	Alanın denizle bağlantısı bulunmamaktadır. Bu kapsamda bir tehdit öngörülmemektedir.				
12. Kültürel ve sosyal tehditler	12.1	Kültürel bağların, geleneksel bilginin ve/veya yönetim uygulamalarının ve kullanımının kaybı	Tüm dünyayı etkileyen küreselleşme, iletişim teknolojindeki gelişmeler gibi birçok faktör geleneksel kültürel yapıyı olumsuz etkilemektedir.	Tarihsel ve arkeolojik önem	1	2	-Kültürel değerlerin korunması ile ilgili projeler yapmak. Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünce Manisa İli biyolojik çeşitliliğe dayalı geleneksel bilginin kayıt altına alınması projesi çalışmaları yapılmaktadır. -Kültürel yapının izlemesini yapmak.
	12.2	Önemli kültürel alan değerlerinin bozulması	Alandaki kültürel kaynak değerlerin mevzuat, personel- ve bütçe yetersizlikleri nedeniyle yeterince korunamaması, ziyaretçilerin bilinçsiz kullanımı ve doğal nedenlerle bozulma tehdidi vardır.	Tarihsel ve arkeolojik önem	1	2	-Mevzuat, personel ve bütçe yetersizliklerinin giderilmesini sağlamak için üst yönetime bilgilendirme yapmak ve talepte bulunmak. -Koruma ve kontrol faaliyetleri yapmak. -Halkın bilinçlendirilmesine yönelik faaliyetler yapmak.
	12.3	Kültürel miras binaların, bahçelerin, alanların tahribi	Ziyaretçilerin kültürel alanları bilinçsiz kullanımından kaynaklı tehditler vardır.	Tarihsel ve arkeolojik önem	1	2	-Koruma ve kontrol çalışmaları yapmak. -Uyarıcı bilgilendirmeler yapmak.
	12.4	Arazi kullanım hakkı kaybı (arazi gaspı dahil)	Alana yönelik arazi işgali, gaspı tehdidi vardır.	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	2	2	-Koruma-kontrol çalışmaları yapmak. -Uyarıcı bilgilendirmeler yapmak. -Alan sınır işaretlemesini yapmak.
	13.1	Sektörler arasında çelişen politikalar	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının yaptığı İmar Barışı ve İmar Planları ile alanda çakışan statüler (arkeolojik, doğal sit alanı) alanın etkin yönetimi engellemektedir.	Manzara değerleri ve olağanüstü doğal güzellik	2	3	Sektörler arası işbirliği geliştirmek ve yasal mevzuat birlikteliğinin sağlanması için talepte bulunmak.
13. Yönetiş sorunları (Governance problems)	13.2	Devletin rol ve sorumlulukları konusunda karmaşa/karışıklık	Milli Park sahası mülkiyetinin büyük bir bölümü OGM'ye aittir. Alanda Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının yetkisinde olan doğal ve arkeolojik sit alanları vardır. Ayrıca, yerleşim yeri olması sebebiyle özel mülkiyete konu alan da mevcuttur. Bu kapsamda, alanda birden fazla yetkili kurumun ve şahsın olması yetki karmaşasına neden olmaktadır.	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	4	2	-Korunan alan mevzuatındaki eksikliğini giderilerek alanda tek yetkili kurumun olmasının sağlanması konusunda talepte bulunmak. -Alanda yetkili kurumlarla işbirliği yapmak.
14. Diğer İnsan kaynaklı müdahaleler ve rahatsızlıklar	14.1	Sahipsiz hayvanların milli park sahasında çoğalması	Belediyeler ve yöre halkının alana sahipsiz hayvanları bırakması	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	3	3	-Koruma-denetim faaliyetleri yapmak.

(Olabilecek belirtiniz)	tehditleri	lütfen						
	14.2	Kontrolsüz piknik ve kamp yapılması	Halkın bilinçsizce kontrollü alan dışında gelişigüzel piknik yapma alışkanlığından kaynaklanan davranışların yaptığı tehdit	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	3	3	-Belediyeler ve muhtarlarla işbirliği yaparak alana sahihsiz hayvan bırakımını engellemek. -Halkın bilinçlendirmesine yönelik çalışmalar yapmak.	
	14.3	Doğal su kaynaklarının yasadışı kullanımı	Halkın yasadışı ve bilinçsizce alandan su hattı çekmelerinin yarattığı tehdit	Zengin flora, fauna ve endemik türlerin varlığı	3	3	-Kolluk kuvvetleri ile koruma- denetim faaliyetleri yapmak. -Halkın bilinçlendirmesine yönelik eğitim çalışmaları yapmak. -Uyarıcı bilgilendirme levhaları yerleştirmek.	

III. METT-4 SORULARI VE CEVAPLARI

YÖNETİM UNSURU	SORU	KORUNAN ALAN: SPİL DAĞI MİLLİ PARKI			
		ÖLÇÜTLER	PUAN	AÇIKLAMALAR	
				Kanıt ve gerekçe: Bu yanıt seçmenin sebepleri nelerdir?	Yönetimi geliştirmek için eylemler: Yönetimi geliştirmek için yapabileceğiniz herhangi bir şey var mı?
Planlama	1.Yasal Statü Korunan alanın yasal statüsü var mı yoksa “diğer etkili araçlar” aracılığıyla mı kurulmuş?	Korunan alanın yasal statüsü Resmî Gazetede yayımlanmadı.	0	22.04.1968 tarihinde 6831 Sayılı Orman Kanunu’nun 25. Maddesine göre Bakanlık Olur’u ile Milli Park olarak ilan edilmiştir. (11.08.1983 tarih ve 18132 sayılı Resmî Gazete ’de yayınlanan 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu’ndan önce 6831 sayılı Kanunun ilgili maddesi uyarınca olarak milli park ilan edildiğinden o dönemde Bakan Olur’u ile ilanı yapılmıştır.)	-
		Hükümet, korunan alanın Resmî Gazetede yayımlanması gerektiğine karar verdi, ancak süreç henüz başlamadı.	1		
		Korunan alan olma sürecindedir Resmî Gazetede yayınlandı, ancak süreç hala tamamlanmadı	2		
		Korunan alanın statüsü yasal olarak yayınlandı.	3		
Planlama	2.Korunan Alan Amaçları Yönetim, korunan alanın amaçlarına ulaşmak için üstleniliyor mu?	Korunan alan için kesin bir amaç üzerinde anlaşmaya varılmadı.	0	Korunan alan üzerinde mutabık kalınan ve Uzun Devreli Gelişme Planında belirlenen amaçlar vardır. Ancak milli parkın mülkiyetinin tamamen kamuya ait olmaması, alanda statü çakışmalarının bulunması, imar mevzuatında yaşanan değişimlerin olması nedeniyle amaçlar için kısmen yönetilmektedir.	-Korunan alanın içerisinde yer alan özel mülkiyetli alanların çıkarılması ve imar planı değişikliklerinde korunan alanın minimum düzeyde etkilenebilmesi için çalışmalar yapmak. -Alanda arkeolojik ve doğal sit alanlarının olması nedeniyle oluşan yönetim karmaşasının çözülerek tek elden yönetimi için mevcut mevzuatta düzenleme yapmak.
		Korunan alan üzerinde mutabık kalınan amaçlar vardır, ancak bu amaçlara ulaşmak için yalnızca kısmen yönetilmektedir.	1		
		Korunan alan üzerinde mutabık kalınan amaçlar vardır, ancak bu amaçlara ulaşmak için yalnızca kısmen yönetilmektedir.	2		
		Korunan alan üzerinde mutabık kalınan amaçlar vardır ve bu amaçlara ulaşmak için yönetilir.	3		
Süreç	3.Korunan Alanlarla İlgili Düzenlemeler/ Kontroller Korunan alanın yönetim amaçlarına uygun olarak kullanım ve faaliyetleri yönetmek için uygun düzenlemeler/kontroller mevcut mu?	Korunan alanda kara/deniz kullanımı ve faaliyetleri yönetmek için herhangi bir düzenleme/kontrol bulunmamaktadır.	0	-Korunan alanda deniz kullanımı yoktur. -Alanda kara kullanımı ve faaliyetleri yönetmeye yönelik düzenlemeler/kontroller mevcuttur. Ancak alanda yer alan yerleşim yerine ve tarım arazilerine geçişin bulunması, Manisa-Kemalpaşa geçişin yolunun vatandaşlarla çok kullanılması ve Milli Parkın şehir merkezine bitişik olması sebebiyle tek bir kontrollü girişinin olmaması nedeniyle zayıflık oluşmaktadır.	-Alandaki kullanımı kontrol altına almak için personel yetersizliğinin giderilmesini sağlamak. -Halkın korunan alanların korunması ve kullanımı konularında bilinçlendirilmesi ilişkin çalışmaların daha etkin yapmak. -Alan yönetiminde önemli bir kısım olan bütçe yetersizliğinin giderilmesi için elde edilen alan gelirlerden daha fazla pay almasını sağlayacak bir bütçe sisteminin kurulması için çalışmalar yapmak.
		Kara/deniz kullanımı ve korunan alandaki faaliyetleri yönetmek için bazı düzenlemeler/kontroller mevcuttur ancak bunlar önemli zayıf yönlerdir.	1		
		Korunan alandaki kara/deniz kullanımı ve faaliyetleri yönetmeye yönelik düzenlemeler/kontroller mevcuttur ancak bazı zayıflıklar veya boşluklar vardır.	2		
		Korunan alandaki uygun olmayan kara/deniz kullanımı ve faaliyetleri yönetmeye yönelik düzenlemeler/kontroller mevcuttur ve yönetim için mükemmel bir temel sağlar.	3	-Ayrıca, alanın koruma ve kontrolde görevli Orman Muhafaza Memurunun olmaması ve yeterli personel olmaması nedeniyle etkin kontrol sağlanmamaktadır.	
Planlama	4. Komşu kara/deniz kullanımı için planlama	Komşu kara/deniz kullanım planlaması, korunan alanın varlığını dikkate almaz ve	0	-Milli parkın komşu kara kullanımını oluşturan orman alanı ve yerleşim	-Mevcut mevzuatta korunan alan komşu kara kullanımı

	Korunan alan dışındaki kara ve deniz alanları kullanım planlaması korunan alanı tanıyor mu ve yönetim amaçlarına ulaşılmasına katkıda bulunuyor mu?	faaliyetler/politikalar korunan alanın amaçları üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir.		yerlerinde RES santralleri yapılması, maden sahalarına izin verilmesi, imar planları ve orman amenajman planlarının yapımı aşamasında kamu yararının daha üst bir gerekçe olarak mevzuatta yer alması nedeniyle yapılan planlamalarda korunan alan varlığı biraz dikkate alınmakta ve amaçları kısmen desteklenmektedir.	planlamalarında alanın varlığını ve amaçlarını tamamen dikkate alınmasını sağlayacak bir düzenleme yapılması için çalışmalar yapmak.
		Komşu kara/deniz kullanım planlaması korunan alanın varlığını dikkate almaz, ancak faaliyetler korunan alan amaçlarına zarar vermez.	1		
		Komşu kara/deniz kullanım planlaması, korunan alanın varlığını biraz dikkate alır ve korunan alan amaçlarını kısmen destekler.	2		
		Komşu kara/deniz kullanım planlaması, korunan alanın varlığını tam olarak tanır ve korunan alan amaçlarını desteklemeye çalışır.	3		
Planlama	5.Korunan Alanın Tasarımı Korunan alan, korunması amaçlanan türleri, habitatları, ekolojik süreçleri ve su havzalarını korumak için doğru alan büyüklüğü ve şekline sahip mi?	Korunan alan tasarımındaki yetersizlikler, korunan alanın ana hedeflerine ulaşmanın çok zor olduğu anlamına gelir.	0	Korunan alan, korunması amaçlanan türleri, habitatları, ekolojik süreçleri korumak için doğru alan büyüklüğüne sahip olmakla birlikte sahip olunan değerlerin korunması için ekosistemi tamamen kapsayacak bir alan şekline sahip değildir. Özellikle havza bazında dahil edilmesi gereken alanlar mevcuttur.	-Milli parkın tasarımını daha etkin hale getirmek için kapsaması gereken alanların alana dahil edilmesi ne yönelik çalışmalar yapmak.
		Korunan alan tasarımındaki yetersizlikler, ana amaçlara ulaşmanın zor olduğu, ancak bazı hafifletici önlemlerin alındığı anlamına gelir (örneğin, vahşi yaşam koridorları için bitişik kara/deniz yöneticileriyle yapılan anlaşmalar veya uygun havza yönetiminin başlatılması).	1	Örneğin su kaynakları ve endemik türlerin olduğu alanların saha dışında kalmıştır ve bu durum amaçlara ulaşılmasını kısıtlamaktadır.	
		Korunan alan tasarımı, amaçlara ulaşılmasını önemli ölçüde kısıtlamamaktadır, ancak geliştirilebilir (örneğin, daha büyük ölçekli ekolojik süreçlerle ilgili olarak)	2		
		Korunan alan tasarımı, amaçlara ulaşılmasına yardımcı olur; türlerin ve habitatların korunmasına uygundur ve havza ölçeğinde yüzey ve yeraltı suyu akışları, doğal bozulma şekilleri vb. gibi ekolojik süreçleri korur.	3		
Süreç	6.Korunan Alanın Sınır İşaretleri Sınır biliniyor mu ve işaretlenmiş/çizilmiş mi?	Korunan alanın sınırı, yönetim otoritesi veya yerel halk/komşu kullanıcıları tarafından bilinmiyor.	0	-Korunan alan sınırı hem yönetim otoritesi hem de yerel halk/komşu kara kullanıcıları tarafından biliniyor ancak arazi yapısının uygun olmaması, alandan geçen karayolunun ve yerleşim alanlarının olması uygun şekilde sınırlandırmaya engel teşkil etmektedir.	-Milli parkın şeklinin sınırlandırılmaya daha elverişli hale getirilmesi amacıyla paydaşların ve uzmanların katılımıyla çalışmalar yapmak.
		Korunan alanın sınırı yönetim otoritesi tarafından biliniyor ancak yerel halk/komşu kullanıcıları tarafından bilinmiyor.	1		
		Korunan alanın sınırı hem yönetim otoritesi hem de yerel halk/komşu kullanıcıları tarafından biliniyor ancak uygun şekilde sınırlandırılmamıştır.	2		
		Korunan alanın sınırı, yönetim otoritesi ve yerel halk/komşu kara/deniz kullanıcıları tarafından bilinir ve uygun şekilde sınırlandırılır.	3		
Planlama	7. Yönetim Planı	Korunan alanın yönetim planı yok.	0	-Alanın yönetimin sağlanması amacıyla	-Alan yönetiminde önemli bir kısıt olan

	Bir yönetim planı veya eşdeğeri var mı ve uygulanıyor mu?	Bir yönetim planı hazırlanıyor veya hazırlanmış ancak uygulanmıyor.	1	gerekli revizeleri yapılan yönetim planı mevcuttur. Ancak, bütçe ve personel yetersizliği nedeniyle kısmen uygulanmaktadır.	bütçe ve buna bağlı olarak gelişen personel yetersizliğinin giderilmesi için elde edilen alan gelirlerden daha fazla pay almasını sağlayacak bir bütçe sisteminin kurulması için çalışmalar yapmak.
		Bir yönetim planı mevcuttur, ancak finansman kısıtlamaları veya diğer sorunlar nedeniyle yalnızca kısmen uygulanmaktadır.	2		
		Bir yönetim planı mevcuttur ve uygulanmaktadır.	3		
Planlama	7 a-c. Ek Hususlar: Planlama Süreci	7a.Planlama süreci, kilit paydaşların yönetim planını etkilemesi için yeterli fırsat sağlar.	+1	-Milli Parkın Uzun Devreli Gelişme Planının (UDGP) yapılma sürecine kilit paydaşlar (muhtar, STK'lar, üniversiteden uzmanlar) dahil edilmektedir.	-
		7b.Yönetim planının periyodik olarak gözden geçirilmesi ve güncellenmesi için belirlenmiş bir program ve süreç vardır.	+1	-UDGP her 3 yılda bir periyodik olarak gözden geçirilerek gözden geçirilmektedir.	
		7c. İzleme, araştırma ve değerlendirme sonuçları rutin/düzenli olarak planlamaya dahil edilir.	+1	-UDGP'de İzleme, araştırma ve değerlendirme sonuçları rutin/düzenli olarak planlamaya dahil edilmektedir.	
Planlama	8.Düzenli Çalışma Planı Yıllık çalışma planı var mı ve uygulanıyor mu?	Düzenli bir çalışma planı yoktur.	0	-UDGP kapsamında hazırlanan yıllık çalışmaları içeren düzenli bir çalışma planı mevcuttur. Ancak, personel yetersizliği ve bütçe yetersizliği nedeniyle tüm faaliyetler uygulanamamaktadır.	-Alan yönetiminde önemli bir kısıt olan bütçe ve buna bağlı olarak gelişen personel yetersizliğinin giderilmesi için elde edilen alan gelirlerden daha fazla pay almasını sağlayacak bir bütçe sisteminin kurulması için çalışmalar yapmak.
		Düzenli bir çalışma planı mevcuttur ancak faaliyetlerin çok azı uygulanmaktadır.	1		-Alan yönetiminde önemli bir kısıt olan bütçe ve buna bağlı olarak gelişen personel yetersizliğinin giderilmesi için elde edilen alan gelirlerden daha fazla pay almasını sağlayacak bir bütçe sisteminin kurulması için çalışmalar yapmak.
		Düzenli bir çalışma planı mevcuttur ve birçok faaliyet uygulanmaktadır.	2		-Alan yönetiminde önemli bir kısıt olan bütçe ve buna bağlı olarak gelişen personel yetersizliğinin giderilmesi için elde edilen alan gelirlerden daha fazla pay almasını sağlayacak bir bütçe sisteminin kurulması için çalışmalar yapmak.
		Düzenli bir çalışma planı mevcuttur ve tüm faaliyetler uygulanmaktadır.	3		-Alan yönetiminde önemli bir kısıt olan bütçe ve buna bağlı olarak gelişen personel yetersizliğinin giderilmesi için elde edilen alan gelirlerden daha fazla pay almasını sağlayacak bir bütçe sisteminin kurulması için çalışmalar yapmak.
Girdiler	9.Kaynak Envanteri Korunan alanı yönetmek için yeterli bilgi var mı?	Korunan alanın kritik habitatları, türleri, ekolojik süreçleri ve kültürel değerleri hakkında çok az bilgi var veya hiç bilgi yoktur.	0	-Alan ilgili birçok araştırma ve çalışma yapılmıştır. Ancak bu çalışmalar alandaki doğal ve kültürel kaynak değerlerini tam olarak yansıtmak düzeyde değildir. Bu konuda yeterliliğe ulaşmak için çalışmalar devam etmektedir. Örneğin, alandaki türlerin popülasyon durumu, ekolojik ve ekonomik değeri tam olarak bilinmemektedir. Bu nedene söz konusu bilgiler planlama ve karar vermeyi desteklemek için yetersizdir.	-Alanla ilgili çalışmaların yönetim amaçları doğrultusunda olması için daha kapsamlı ve etkin olmasını sağlanmak.
		Korunan alanın kritik habitatları, türleri, ekolojik süreçleri ve kültürel değerleri ile ilgili bilgiler planlama ve karar vermeyi desteklemek için yeterli değildir.	1		-Kaynak değerlerin ekolojik ve ekonomik değerlerini belirlemek.
		Korunan alanın kritik habitatları, türleri, ekolojik süreçleri ve kültürel değerleri ile ilgili bilgiler çoğu kilit planlama ve karar verme alanı için yeterlidir.	2		
		Korunan alanın kritik habitatları, türleri, ekolojik süreçleri ve kültürel değerleri hakkındaki bilgiler, tüm planlama ve karar verme alanlarını desteklemek için yeterlidir.	3		
Girdiler	10.Personel Sayısı	Korunan alanı yöneten kimse yok ama personel gereklidir.	0	-UDGP'de öngörülen faaliyetlerin zamanında	-Personel sayısını UDGP'deki sayıya

	Korunan alanı yönetmek için yeterli sayıda insan istihdam edilmiş durumda mı?	Korunan alanı yöneten kişi sayısı, yönetim ihtiyaçlarını karşılamak için yetersizdir.	1	ve etkin bir şekilde yapılabilmesi için öngörülen personel sayısının altında personele sahiptir. UDBG'de öngörülen 26 personel olmasına rağmen mevcut personel sayısı bu değerin %46'sını karşılayan 12 kişidir. Alanda özellikle teknik ve koruma personeli yetersiz düzeydedir.	ulaştırmak için Bakanlıktan personel ataması talep etmek. -Milli park gelirlerinin artırılması için tanıtım ve aktive çeşitliliğin arttıracak projeler yapmak. -Dış ve iç kaynaklı projeler hazırlayarak proje bazlı personel istihdamı sağlamak.
Girdiler	11.Personel Bilgi ve Becerisi Korunan alanın yönetimine dahil olan kişiler gerekli bilgi ve becerilere sahip mi?	Korunan alanı yönetmek için gereken bilgi ve beceriler tamamen yetersizdir.	0	-Mevcut personelin bilgi ve becerisi yeterli olmakla birlikte Bakanlığın gerekse diğer kamu kurum ve kuruluşlarının eğitimlerine katılarak geliştirilmesi gerekmektedir.	-Personelin korunan alanlar konusunda yurtdışında yapılan iyi örnek uygulamaları öğrenmesi ve uygulayabilmesi için eğitimlere katılmasını sağlamak. -Bakanlık bünyesinde korunan alan konusunda düzenli eğitimler düzenlenmesine ilişkin talepte bulunmak. -Üniversitelerle eğitim işbirliği yapmak. -Personelin yüksek lisans ve doktora yapmasını teşvik etmek. -Personelin online ve yüz yüze kurslara katılımı sağlanabilir ve bu konuda teşvik edilebilir.
		Bilgi ve beceriler korunan alanın ihtiyaçlarına göre düşüktür.	1		
		Bilgi ve beceriler yeterlidir, ancak yönetim ihtiyaçlarını tam olarak karşılamak için daha da geliştirilebilir.	2		
		Bilgi ve beceriler, korunan alanın yönetim ihtiyaçları ile uyumludur.	3		
Girdiler	12.Mevcut Bütçe Mevcut bütçe veya ödenek yeterli mi?	Yönetim için uygun bütçe yoktur.	0	-Spil Dağı Milli Park Müdürlüğünün Döner Sermaye İşletmesi vardır. Ayrıca Genel Bütçeden de pay almaktadır ve kabul edilebilir düzeydedir. Ancak UDBG'de belirtilen faaliyetlerinin tamamını gerçekleştirmek için artırılması gerekmektedir. Yıllık verilen bütçe ekonomideki genel konjonktürel duruma göre yetersiz kalabilmektedir. Yine, teklif edilen yıllık bütçeden daha az bütçe tahsis edilebilmektedir.	-Alan gelirlerden daha fazla pay almasını sağlayacak bir bütçe sistemi kurulabilir. Bu kapsamda, Özel Bütçe uygulamasına geçilebilir. -Dış ve iç kaynaklı projeler hazırlayarak ek bütçe sağlanabilir. -Alanın tanıtımı ve tur operatörleriyle bağlantılar sağlanarak geliri artırılabilir. -Mevcut bütçenin daha verimli kullanılması sağlanabilir.
		Mevcut bütçe temel yönetim için yetersizdir.	1		
		Mevcut bütçe kabul edilebilir ancak yönetim ihtiyaçlarını tam olarak karşılamak için artırılabilir.	2		
		Mevcut bütçe yeterlidir ve korunan alanın tüm yönetim ihtiyaçlarını karşılar.	3		
Girdiler	13.Bütçe Güvenliği Bütçe güvenli mi? Ya da mevcut ödenek düzenli olarak ayrılmış mı?	Korunan alan için güvenli bir bütçe yoktur ve yönetim tamamen dışarıdan veya oldukça değişken finansmana bağlıdır.	0	-Genel ve DS bütçesinden yıllık yatırım ve cari ihtiyaçlar çekirdek bir bütçe olmakla birlikte bazı yenilikler yapmak için Avrupa Birliği, Küresel Çevre Fonu gibi dış kaynaklı dış kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır.	12. soruda da belirtilen çalışmalarla milli parkın bütçesi artırılarak daha güvenli hale getirilebilir. Bunlar; -Alan gelirlerden daha fazla pay almasını sağlayacak bir bütçe sistemi kurulabilir. Bu kapsamda, Özel Bütçe uygulamasına geçilebilir. -Dış ve iç kaynaklı projeler hazırlayarak ek bütçe sağlanabilir.
		Çok az güvenli bütçe var ve korunan alan, dış finansman olmadan yönetim ihtiyaçlarını karşılayamıyordu.	1		
		Korunan alanın yönetim ihtiyaçları için makul ölçüde güvenli bir çekirdek bütçe vardır, ancak birçok yenilik ve girişim dış finansmana bağlıdır.	2		
		Korunan alan ve yönetim ihtiyaçları için güvenli bir bütçe vardır.	3		

					-Alanın tanıtımı ve tur operatörleriyle bağlantılar sağlanarak geliri arttırılabilir. -Mevcut bütçenin daha verimli kullanılması sağlanabilir.
Süreç	14.Bütçe Yönetimi Bütçe, kritik yönetim ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yönetiliyor mu?	Bütçe yönetimi çok zayıf ve yönetimi önemli ölçüde baltalıyor/sarsıyor.	0	-Milli parka sağlanan bütçe ile alanın kritik ihtiyaçlarını karşılanmaktadır. Alanın gelir ve giderlerinin tahminlenmesi genel olarak isabetli bir şekilde yapılabilmeyle birlikte uzman sistemler kullanılmamaktadır. Ülke ekonomisinin konjonktürel durumu ve krizler bütçe yönetimini olumsuz etkileyebilmektedir. UDG'P'nin belirtilen faaliyetlerin tüm faaliyetlerin daha etkin yapılabilmesi için bütçe yönetiminin geliştirilmesi gerekir.	-Bütçe yönetimi etkin hale getirmek için olası risklerin daha iyi tahmin edilmesini sağlamak. -Bütçe yönetiminde dijitalleşmeye gitmek.
		Bütçe yönetimi zayıf ve yönetimi kısıtlıyor.	1		
		Bütçe yönetimi yeterli ancak geliştirilebilir.	2		
		Bütçe yönetimi mükemmeldir.	3		
Girdiler	15.Ekipman ve Tesisler Ekipman ve tesisler yönetim ihtiyaçları için yeterli mi?	Yönetim ihtiyaçları için çok az ekipman ve tesis vardır veya hiç yoktur.	0	-Milli parkın yangın yönetimi ile ilgili ekipman ve tesis eksikliği bulunmaktadır.	-Alanda oluşabilecek yangınlar önleme ve müdahale için gerekli ekipman ve tesis için bütçe ayrılmasını sağlamak.
		Bazı ekipman ve tesisler vardır, ancak bunların çoğu yönetim ihtiyacı için yetersizdir.	1	-Alanda oluşabilecek yangınlar ilgili mevzuat uyarınca OGM birimleri ve Belediye tarafından müdahale edilse de oluşabilecek yangınlara anında daha hızlı müdahale etmek ve önlemek için ekipman ve tesis gereklidir.	
		Ekipman ve tesisler var, ancak yine de yönetimi kısıtlayan bazı eksikler vardır.	2		
		Yeterli ekipman ve tesisler vardır.	3		
Süreç	16.Mevzuatın Uygulanması Personel (korunan alanın yönetiminden sorumlu kişi), korunan alanlara ilişkin kuralları yeterince iyi uygulayabiliyor mu?	Personel, korunan alan mevzuatı ve düzenlemelerini uygulamak için etkin bir kapasiteye/kaynaklara/yetkiye sahip değildir.	0	-Mevcut personel mevzuatın uygulanmasında kapasiteye/ kaynaklara/ yetkiye sahip olmakla birlikte daha önce de belirtildiği üzere personel sayısı yetersizdir. Bu kapsamda, koruma-kontrol ve teknik personelinin ve bütçenin yetersiz olması, milli parkın her yerine ulaşımın bulunması, alana birden çok girişin çıkışın bulunması uygulanmalarda eksikliklere sebep vermektedir.	-Personel eksikliğini gidermek ve yetkinliklerini artırmak. Alandaki kontrol ve denetimlerin daha etkin yürütülmesi için diğer sorumlu kurumlarla işbirliğinin geliştirilmesi için düzenli toplantılar yapılmasını sağlamak. Ayrıca ortak eğitimler düzenlemek. -Halkı korunan alanların korunması ve sürdürülebilirliği için kurallara önemi ve yapılacaklar konusunda bilinçlendirmek ve eğitimler yapmak.
		Korunan alan mevzuatı ve düzenlemelerini uygulamak için personel kapasitesi/kaynakları/yetkisinde büyük eksiklikler vardır.	1	-Ayrıca, kara avcılığı, biyokaçakçılık gibi kanunların uygulanması diğer görevli kurumlarla yeterli işbirliğinin sağlanamaması da diğer bir eksikliktir.	
		Personel, korunan alan mevzuatını ve düzenlemelerini uygulamak için kabul edilebilir kapasiteye/kaynaklara/yetkiye sahiptir, ancak bazı eksiklikler devam etmektedir.	2		
		Personel, korunan alan mevzuatı ve düzenlemelerini uygulamak için mükemmel kapasiteye/kaynaklara/yetkiye sahiptir.	3		
Süreç	17.Koruma Sistemleri Korunan alanda kaynak erişimi veya kaynak kullanımını kontrol etmek için sistemler (örneğin devriyeler, izinler, istihbarat)	Koruma sistemleri mevcut değildir veya erişim/kaynak kullanımını kontrol etmede etkili değildir, ancak bunlar gereklidir.	0	-Alanda koruma programı kapsamında düzenli devriye ve gece koruması sistemi mevcut olmakta birlikte yeterli personel, bütçe olmaması	-Personel eksikliğini gidermek. -Bütçenin arttırılması için gelir arttırıcı ve gider azaltıcı önlemler almak. Bu kapsamda, dış kaynaklı ek
		Koruma sistemleri, erişim/kaynak kullanımını	1		

	toplama vb.) mevcut mu?	kontrol etmede yalnızca kısmen etkilidir		nedeniyle orta derecede etkilidir.	finansman sağlayan projeler yapmak ve iş verimliliğini artırmak.
		Koruma sistemleri, erişim/kaynak kullanımını kontrol etmede orta derecede etkilidir.	2	-Ayrıca, alana yönelik tehditlerin ve kural ihlallerin ihbarı konusunda vatandaşlarca gösterilen hassasiyetin yetersiz olması ve bu konuda toplumsal bilincin düşük olması önemli bir eksikliktir.	-Halkın korunan alanların korunmasındaki duyarlılığını arttırmaya yönelik eğitimler yapmak.
		Koruma sistemleri, erişim/kaynak kullanımını kontrol etmede büyük ölçüde veya tamamen etkilidir.	3		
Süreç	18. Personel Güvenliği Korunan alan personelinin güvenli çalışma koşulları var mı ve yönetim güvenliğe öncelik veriyor mu?	Tehditleri azaltmak ve güvenli bir çalışma ortamı sağlamak için etkili önlemlerin olmaması nedeniyle personel güvenliği ciddi şekilde tehlikeye atılıyor.	0	-Personele İş Sağlığı ve Güvenliği eğitimleri verilmekle birlikte daha güvenli bir çalışma ortamı için iyileştirmeler yapılmalıdır.	-İş sağlığı ve güvenli eğitimlerini periyodik olarak yapmak.
		Tehditleri azaltmak için etkili önlemlerin olmaması ve/veya güvenli bir çalışma ortamı sağlamak için destek olmaması nedeniyle personel güvenliği zayıftır.	1	-İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi yapılmıştır.	-Personelin ekipman gereksinimlerini tamamen karşılamak.
		Personel güvenliği, korunan alan yöneticileri için önemli bir husustur ve tehditleri azaltmak ve güvenli bir çalışma ortamı sağlamak için adımlar atılır, ancak iyileştirmeler yapılabilir.	2	-Personele çalıştıkları işle ilgili tüm koruyucu ekipmanların verilmesi gerekmektedir birlikte bütçe yetersizliği nedeniyle kısmen ihtiyaçlar karşılanabilmektedir.	
		Personel güvenliği, korunan alan yöneticileri için önemli bir husustur ve tehditleri azaltmak ve etkileri en aza indirmek için destek sağlamak için tüm makul adımlar atılır.	3		
Süreç	19. Araştırma Yönetim odaklı bir inceleme ve araştırma çalışması programı var mı?	Korunan alanda yapılan herhangi bir inceleme veya araştırma çalışması bulunmamaktadır.	0	-Profesyonel anlamda anket yapılmamakla birlikte gelen ziyaretçilerin alandan ve yönetime yönelik memnuniyetini ölçmek üzere bir anket yapılmaktadır. Ancak bu anket korunan alanın yönetim ihtiyaçlarını kısmen karşıladığından kapsamlı bir hale getirmek için uzmanlar vasıtasıyla geliştirilmesi gerekir.	-Yönetim ihtiyaçlarını karşılayacak kapsamlı bir anket ve araştırma çalışması yapılmasını sağlamak. Bu konuda uzman desteği almak.
		Az miktarda inceleme ve araştırma çalışması vardır, ancak korunan alan yönetiminin ihtiyaçlarına yönelik değildir.	1		
		Önemli ölçüde inceleme ve araştırma çalışması vardır, ancak bu çalışmalar yalnızca kısmen korunan alan yönetiminin ihtiyaçlarına yöneliktir.	2		
		Yönetim ihtiyaçlarıyla ilgili kapsamlı, entegre bir inceleme ve araştırma çalışması programı vardır.	3		
Süreç	20. İzleme ve Değerlendirme Yönetim faaliyetleri düzenli olarak izleniyor, değerlendiriliyor ve uyarlanıyor mu?	Korunan alanda izleme ve değerlendirme yapılmamaktadır.	0	-Milli park tarafından direkt olarak yapılan bir izleme ve değerlendirme yoktur. Bununla birlikte, Genel Müdürlükçe düzenli olarak yapılan bir izleme ve değerlendirme faaliyeti vardır. Ancak bu çalışmalarda elde edilen sonuçların değerlendirilmeleri etkin bir şekilde yürütülmemektedir.	-Yönetim faaliyetlerini düzenli izleme ve değerlemesi için bir sistem kurmak.
		Yönetim faaliyetleri performansının geçici olarak izlenmesi ve değerlendirilmesi vardır, ancak sistem ve/veya düzenli sonuç toplama yoktur.	1		
		Yönetim faaliyetlerinin performansına ilişkin anlaşmaya varılan ve uygulanan bir izleme ve değerlendirme sistemi vardır, ancak sonuçlar yönetime geri bildirimde bulunmaz.	2		
		Yönetim faaliyetlerinin performansına ilişkin iyi bir izleme ve değerlendirme sistemi mevcuttur, iyi bir şekilde uygulanmaktadır ve yönetim faaliyetlerini uyarlamak ve	3		

		iyileştirmek için sonuçlar düzenli olarak kullanılmaktadır.			
Süreç	21.Kaynak Yönetimi Aktif kaynak yönetimi yapılıyor mu? (Kritik habitatların, türlerin, ekolojik süreçlerin ve kültürel değerlerin etkin bir şekilde korunmasını sağlamak için gerekli yaptırımlara ek olarak yapılan faaliyetler; örneğin, restorasyon ve habitat oluşturma, yangın kontrolü, popülasyon sayılarının izlenmesi, gerektiğinde çitle çevrilmesi ve istilacı türlerin kontrolünü içerebilir.)	Kritik habitatların, türlerin, ekolojik süreçlerin ve kültürel değerlerin aktif kaynak yönetimi üstlenilmiyor, ancak gereklidir.	0	-Kritik habitatların, türlerin, ekolojik süreçlerin ve kültürel değerlerin aktif yönetimi için gereksinimlerin çoğu uygulanmakla beraber personel ve bütçe yetersizliği, mevzuat eksiklikleri nedeniyle bazı kilit konular örneğin yangın kontrolü, istilacı türlerin izlenmesi gibi hususlar ele alınamamaktadır.	-Aktif kaynak yönetimi için gerekli personeli ve bütçeyi sağlamak. -Aktif kaynak yönetimi için alandaki doğal ve kültürel değerlerle ilgili amaca uygun daha kapsamlı araştırmalar yapılmasını sağlamak.
		Kritik habitatların, türlerin, ekolojik süreçlerin ve kültürel değerlerin aktif yönetimi için gereksinimlerin çok azı uygulanmaktadır.	1		
		Kritik habitatların, türlerin, ekolojik süreçlerin ve kültürel değerlerin aktif yönetimi için gereksinimlerin çoğu uygulanıyor, ancak bazı kilit konular ele alınmıyor.	2		
		Kritik habitatların, türlerin, ekolojik süreçlerin ve kültürel değerlerin aktif yönetimi için gereksinimler büyük ölçüde veya tamamen uygulanmaktadır.	3		
Süreç	22.İklim Değişikliği Korunan alan iklim değişikliğine uyum sağlamak için bilinçli olarak yönetiliyor mu?	Yönetim tarafından iklim değişikliğine uyumu dikkate almak için herhangi bir çaba gösterilmemiştir.	0	-İklim değişikliğinin olası etkileri hakkında çalışmalar yapılmakla birlikte yürürlükte olan UDG'P'de gerekli faaliyetler yer almamaktadır. Bu konudaki çalışmalar henüz başlangıç aşamasındadır.	-İklim değişikliğinin olası etkilerinin giderilerek uyum sağlanması konusunda çalışmalara UDG'P'de yer vermek. -Çevre, Şehircilik İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, Meteoroloji Müdürlüğü, OGM, Üniversiteler ve diğer ilgili kurumlarla işbirliği yapmak. -Personelin iklim değişikliği ile ilgili bilgi düzeyini artırmak.
		İklim değişikliğinin olası etkileri hakkında bazı ilk düşünceler ortaya çıktı, ancak bu henüz yönetim planlarına çevrilmedi.	1		
		Yönetimin, uygulanabilecek veya uygulanamayacak olan öngörülen iklim değişikliğine nasıl uyulanacağı konusunda sınırlı planlar hazırlanmıştır.	2		
		Yönetimin öngörülen iklim değişikliğine nasıl adapte edileceğine dair ayrıntılı planlar hazırlandı ve bunlar halihazırda uygulanıyor.	3		
Süreç	23.Karbon Yakalama (Carbon capture) Korunan alan, karbon kaybını önlemek ve daha fazla karbon yakalamayı teşvik etmek için bilinçli olarak yönetiliyor mu? (Korunan alanlarda "karbon kaybını önleme" yöntemleri, yönetilen ekosistemlere bağlı olacaktır. Ormansızlaşmayı ve diğer doğal bitki örtüsü kaybını azaltmak, yangını önlemek, doğal su rejimlerini sürdürmek vb.)	Korunan alanın yönetiminde karbon depolama ve karbondioksit yakalama dikkate alınmamıştır.	0	Spil Dağı Milli Parkı Kullanım Sınıflarına Göre Birim Alandaki Karbon Stok Miktarı hesaplanmış ve 2021 yılında yapılmış ve 274.212,21 C ha ⁻¹ olarak hesaplanmıştır. Alanda tutulan karbon kaybını önlemek ve yakalamayı teşvik etmek üzere bilinçli bir şekilde yönetilmesi planlanmaktadır.	-Alandaki bitki örtüsünün kaybını önlemeye yönelik çalışmalar yapmak. -Alanda olası yangın tehlikesinin bertarafına yönelik yangın yönetim sistemi kurmak.
		Karbon depolama ve karbondioksit yakalama genel anlamda ele alınmış ancak henüz yönetime önemli ölçüde yansıtılmamıştır.	1		
		Korunan alandan karbon kaybını azaltmak için yürürlükte olan aktif önlemler var, ancak karbon dioksit tutulumunu artırmak için bilinçli önlemler yoktur.	2		
		Hem korunan alandan karbon kaybını azaltmak hem de karbondioksit yakalamayı artırmak için yürürlükte olan aktif önlemler vardır.	3		
Süreç	24. Ekosistem Hizmetleri Yönetim, ekosistem hizmetlerinin sağlanmasını dikkate alıyor mu? (Yönetim ekosistem hizmeti sağlamayı düşünüyor mu? Bu hem mevcut hem de	Korunan alan tarafından sağlanan ekosistem hizmetleri belli değildir/anlaşılmamıştır.	0	-Ekosistem hizmetlerinin sağlanması yeni bir anlayışı getirdiğinden bu konu alanın UDG'P'ye konulmuş ve gerekli çalışmalar yapılmaktadır. Ancak, her bir ekosistemi hizmetine yönelik belirlenen eylem olmamakla birlikte özellikle rekreasyon	-Alanla ilgili tüm ekosistem hizmetlerini içeren eylemlerin planlanması ve uygulanmasını sağlamak.
		Korunan alan tarafından sağlanan ekosistem hizmetleri bellidir/anlaşılmıştır, ancak bunların sürekli olarak sunulmasını sağlamak için gerekli hiçbir yönetim eylemi gerçekleştirilmemiştir.	1		
		Korunan alan tarafından sağlanan ekosistem hizmetleri	2		

	potansiyel ekosistem hizmetlerinin bilinip bilinmediğini ve eğer biliniyorsa, bunların bir kısmının veya tamamının yönetilip yönetilmediğini araştırır.)	anlaşılmış ve bunların devamlılığını sağlamak için gerekli bazı yönetim eylemleri gerçekleştirilmiştir.		amaçlı kullanım için eylemler mevcuttur.	
		Korunan alan tarafından sağlanan ekosistem hizmetleri anlaşılmış ve bunların devamlılığını sağlamak için gerekli tüm yönetim eylemleri gerçekleştirilmiştir.	3		
Süreç	25. Eğitim ve Bilinçlendirme Hedefler ve ihtiyaçlarla bağlantılı planlı bir eğitim ve bilinçlendirme programı var mı? (Bu soru, hem okul programları gibi öğrenim kurumları için eğitimi hem de yerel halk veya rekreasyonel amaçlı ziyaretçiler için daha genel eğitim fırsatlarının sağlanmasını kapsar.)	Eğitim ve farkındalık programı yoktur. Sınırlı ve geçici bir eğitim ve farkındalık programı vardır. Bir eğitim ve farkındalık programı var, ancak yönetim ihtiyaçlarını yalnızca kısmen karşılıyor ve geliştirilebilir. Uygun ve etkili bir eğitim ve farkındalık programı vardır.	0 1 2 3	-Milli park tarafından okullar, gelen ziyaretçiler ve STK'lara yönelik eğitimler yapılmaktadır. 2021 yılında toplam 593 kişiye eğitim verilmiştir. Bu eğitimlerin kapsamını ve niteliğini artırılması planlanmakla birlikte bütçe ve personel yetersizliği nedeniyle kısmen karşılanmaktadır.	-Yönetim amaçlarına uygun eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarının yapılması amacıyla milli park gelirlerin ve verimliliğin artırılması için çalışmalar yapılarak (dış kaynaklı proje hazırlamak, özel bütçe sistemine geçiş gibi) bütçe ve personel yetersizliğinin giderilmesini sağlamak.
Süreç	26. Kamu ve Ticari Komşular Komşu kara/deniz kamu ve ticari kullanıcılarıyla iş birliği var mı? (Bu soru özellikle korunan alan içindeki ekosistemlerden yararlanan veya doğrudan etkileyen arazi ve su kullanıcılarına yöneliktir: örneğin su kullanıcıları (maden suyu tedarikçileri, belediyenin su tedariki, hidroelektrik projeleri), çiftçiler ve maden çıkarma endüstrileriyle uğraşanlar.	Yöneticiler ile komşu kamu ve ticari kara/deniz kullanıcıları arasında temas var, ancak çok az iş birliği var veya hiç iş birliği yoktur. Yöneticiler ile komşu kamu ve ticari kara/deniz kullanıcıları arasında temas vardır, ancak yalnızca bir miktar iş birliği vardır. Yöneticiler ve komşu kamu ve ticari kara/deniz kullanıcıları arasında düzenli bir temas vardır, ancak yönetim konusunda yalnızca bir miktar iş birliği vardır. Yöneticiler ve komşu kamu ve ticari kara/deniz kullanıcıları arasında düzenli temas ve yönetim konusunda önemli bir iş birliği vardır.	0 1 2 3	-Yöneticiler ile komşu kamu ve ticari kara kullanıcıları arasındaki işbirliği yeterli düzeyde değildir. Bu konuda mevzuat gerekli imkanı vermemektedir.	-Komşu kamu ve ticari kullanıcıları ile işbirliği yapma konusundaki kısıtların giderilmesi için Bakanlıkça ilkeler ve rehber belirlenmesi için çalışmalar yapmak.
Süreç	27. Ticari Turizm Operatörleri Ticari tur operatörleri, korunan alanın yönetimine katkı yapıyorlar mı?	Korunan alanı kullanan yöneticiler ve turizm operatörleri arasında çok az temas var veya hiç temas yoktur. Yöneticiler ve turizm operatörleri arasında temas vardır, ancak bu büyük ölçüde idari veya düzenleyici konularla sınırlıdır. Ziyaretçi deneyimlerini geliştirmek ve korunan alan değerlerini korumak için yöneticiler ve turizm operatörleri arasında sınırlı iş birliği vardır. Ziyaretçi deneyimlerini geliştirmek ve korunan alan değerlerini korumak için yöneticiler ve turizm operatörleri arasında iyi bir iş birliği vardır.	0 1 2 3	-Korunan alan ile turizm operatörleri arasındaki temas gelen ziyaretçilerin alana girişinde bilgilendirme ve idari düzenlemeyle sınırlıdır.	-Tur operatörleri ile ilgili işbirliğinin sağlanması konusunda Bakanlıkça çalışmalar yapılabilir. Bu kapsamda, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Korunan Alanlar arasındaki mevzuatın geliştirilerek kısıtların giderilmesi için çalışmalar yapılabilir.
Süreç	28. Ücretler Eğer ücret (giriş	Ücretler teorik olarak uygulansa da tahsil edilmiyor.	0	-Alandan giriş ücreti, tesis kiralama ve idari para cezaları tahsil	-Milli parkın gelirlerinin alana ve çevresine olan katkısı

	ücretleri, para cezaları, tesis kiralama gibi) tahsil ediliyorsa, bunun korunan alanın yönetimine katkısı oluyor mu? (Lütfen ne tür gelirler olduğunu belirtiniz)	Ücretler alınır, ancak korunan alana veya çevresine katkı sağlamaz.	1	edilmektedir. Ancak, bu gelirlerden alana ve çevresine direkt bir katkı sağlanmamaktadır.	artırmak amacıyla özel bütçe sistemine geçilmesi için üst yönetime teklifte bulunmak.
		Ücretler toplanır ve korunan alan ve çevresine bir miktar katkıda bulunur.	2	Toplanan gelirler merkezi bütçeye aktarılmaktadır buradan yıllık alanın giderleri için ödenek tahsisi yapılmaktadır.	
		Ücretler toplanır ve korunan alan ve çevresine önemli katkı sağlar.	3		
Çıktılar	29.Ziyaretçi Tesisleri ve Hizmetleri	Belirlenen bir ihtiyaca rağmen ziyaretçi tesisleri ve hizmetleri yoktur.	0	Gelişen ve çeşitlenen rekreasyon ve turizm faaliyetleri farklı ihtiyaçları ortaya çıkarmıştır. Gerekli personel ve bütçenin sağlanması halinde ihtiyaçların giderilmesi daha etkin yapılacaktır.	
	Ziyaretçi tesisleri ve hizmetleri yeterli mi?	Ziyaretçi tesisleri ve hizmetleri mevcut ziyaret düzeyleri için uygun değildir.	1		
		Ziyaretçi tesisleri ve hizmetleri mevcut ziyaret düzeyleri için yeterlidir ancak geliştirilebilir.	2		
		Ziyaretçi tesisleri ve hizmetleri, mevcut ziyaret seviyeleri için mükemmeldir.	3		
Süreç	30.Yerli Halk	Yerli halk yönetim kararlarına dahil olmuyor.	0	Bu soru Türkiye için cevaplandırılmamaktadır.	
	Yerli halk yönetim kararlarına dahil mi?	Yerli halkın yönetimle ilgili tartışmalara bazı tavsiyeleri vardır, ancak yönetimde doğrudan bir rolü yoktur.	1		
		Yerli halk, yönetimle ilgili bazı kararlara doğrudan katkıda bulunur, ancak katılımları geliştirilebilir.	2		
		Yerli halk, yönetimle ilgili tüm ilgili kararlara doğrudan katılır, örneğin ortak yönetim.	3		
Süreç	31.Yerel Halk (Yöre Halkı)	Yerel halkın korunan alanın yönetimine ilişkin kararlara hiçbir girdisi/tavsiyesi yoktur.	0	-Korunan alan sınırları içinde Ayvacık Mahallesi bulunmaktadır. 2021 sayımına göre nüfusu 100 kişidir. Milli park yönetimi yöre halkı ile diyalog içerisinde. Planlama sürecinde yöre halkının görüşleri alınmakta ancak mevzuat gereğince yönetimde doğrudan bir rolleri yoktur.	-Korunan alan mevzuatında düzenleme yapılarak yöre halkının kararlara katılımı sağlanabilir.
	Korunan alanda ikamet eden veya yakınında bulunan yerel halk yönetim kararlarına katılıyor mu?	Yerel halkın yönetimle ilgili tartışmalara bazı tavsiyeleri vardır, ancak yönetimde doğrudan bir rolü yoktur.	1		
		Yerel halk, yönetimle ilgili bazı ilgili kararlara doğrudan katkıda bulunur, ancak katılımları geliştirilebilir.	2		
		Yerel halk, yönetimle ilgili tüm ilgili kararlara doğrudan katılır, örneğin ortak yönetim.	3		
Çıktılar	31 a-c Ek hususlar: Yerel halk üzerindeki etkisi	Yerel halk, yerel paydaşlar ile korunan alan yetkililer arasında açık bir iletişim ve güven vardır.	+1	-Yöre halkı ve paydaşlarla sürekli ve açık bir iletişim kurulmakta ve yapılan uygulamalarla ilgili görüşleri alınmaktadır.	
		Korunan alan değerlerinin korunmasıyla tutarlı olarak yerel halkın refahının artırılmasına yönelik programlar uygulanmaktadır.	+1		
		Yerel halk, korunan alanı aktif olarak desteklemektedir	+1		
Çıktılar	32.Ekonomik Fayda (Geçim Yararları)	Korunan alan, yöre halkına herhangi bir geçim kaynağı sağlamamaktadır.	0	-Milli parka gelen ziyaretçilerin yöre halkı ilişkileri artarak devam etmektedir. Yöre halkı alana gelen ziyaretçilere gıda (peynir, organik tarım ürünleri, arıcılık, ceviz yetiştiriciliği yoğunlukta yapılmaktadır) ürünleri satarak gelir etmektedir.	-Yöre halkına ekonomik fayda sağlamaya yönelik istihdam sağlama, ekosistem hizmetleri için ödeme yapma vb. konularda mevcut mevzuatta düzenlenme yapılabilir.
	Korunan alan yerel halka (yöre halkı) sürdürülebilir geçim kaynakları (örneğin; gelir, istihdam, ekosistem hizmetleri için ödeme gibi) sağlıyor mu?	Korunan alandan yöre halkı için faydalar mevcuttur ancak geçim kaynaklarına önemli katkılar sağlamamaktadır.	1		-Yöre halkının alanda ekonomik fayda
		Korunan alandan yöre halkına sağlanan faydalar geçim kaynaklarına orta düzeyde katkıda bulunur.	2		

		Korunan alandan yöre halkına büyük miktarda sürdürülebilir geçim kaynağı akışı vardır.	3	Milli park yönetimince istihdam ve ekosistem hizmetleri için ödeme yapılmamaktadır.	sağlamasını artırmak için kapasite geliştirilme çalışmaları yapılabilir. Bu kapsamda, alan kılavuzluğu, proje hazırlama, pansiyonculuk, ekoturizm vb. konularında eğitimler verilebilir ve teşvik sağlanabilir. -Alan daha etkin tanıtımı yapmak. -Korunan alan yönetimi ile Kültür ve Turizm Müdürlükleri, turizm sektöründeki diğer yetkili kurum/kuruluşlarla işbirliğini geliştirici düzenlemeler yapılabilir.
Çıktılar	33. Tehditler Korunan alanın temel değerlerine yönelik tehditler etkin bir şekilde ele alınıyor mu? (Yalnızca birkaç tehdit ele veya tehditler yalnızca kısmen ele alındıysa 1, çoğu tehdit ele alındıysa 2 ve tüm tehditler ele alındıysa 3 olarak puanlanması önerilir.)	Ana değerlere yönelik tehditler yönetim tarafından ele alınmıyor. Ana değerlere yönelik tehditlerin yönetimi yalnızca minimum düzeyde yürütülüyor. Ana değerlere yönelik önemli tehditlerin çoğu, yönetim tarafından büyük ölçüde ele alınmaktadır. Ana değerlere yönelik tehditler, yönetim tarafından kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır.	0 1 2 3	-Ana değerlere yönelik önemli tehditlerin çoğu ele alınmakla birlikte personel-bütçe yetersizliği ve mevzuat eksikleri nedeniyle tehditlerin tamamı ele alınamamaktadır.	-Milli park temel değerlerine yönelik tehditlerin daha etkin yönetimi için mevzuat, bütçe ve personel yetersizliklerinin giderilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bu kapsamda, özel bütçe sisteminin kurulması, personel sayısı ve niteliğinin artırılması, dış kaynaklardan proje bazı bütçe sağlanması, alanın tanıtımının daha etkin yapılması bunlardan bazılarıdır.
Çıktılar	34.Bağlantılılık (Connectivity) Korunan alanın işlevsel bağlantı gereksinimleri değerlendirildi ve uygulandı mı? Korunan alanlar, içerdikleri türler genetik olarak izole edilmişse ve korunan alan bir ada gibi davranıyorsa savunmasız kalır. Bu soru, korunan alanın diğer doğal ekosistemlerle doğrudan bağlantılarını, biyolojik koridorların kullanımını vb. ele alarak, korunan alanın işlevsel bağlanabilirliğine odaklanmaktadır. Bu soru aynı zamanda bazı alanlar için geçerli olmayabilir (örn. benzersiz flora ve fauna nedeniyle korunan deniz adaları veya belirli bir ürünün yabani akrabalarını korumak için kurulan mikro rezervler).	İşlevsel bağlantılılık gereksinimleri değerlendirilmemiş veya dikkate alınmamıştır. İşlevsel bağlantılılık gereksinimleri değerlendirilmiş ancak gerekli önlemler alınmamıştır. İşlevsel bağlantılılık gereksinimleri değerlendirilmiş ve bazı önlemler alınmış, ancak işlevsel bağlantı elde etmek için yeterli değildir. İşlevsel bağlantılılık gereksinimleri değerlendirilmiş ve işlevsel bağlantılığı sağlamak için gerekli eylemler ele alınmıştır.	0 1 2 3	-İşlevsel bağlantılılık gereksinimleri konusundaki çalışmalara henüz başlanmış ancak gerekli önlemler alınmamıştır.	-Milli parkın yeni yapılacak revizyon UDG' de işlevsel bağlantılılık gereksinimleri ele alınarak gerekli önlemlerin plana yansıtılmasını sağlamak.

Değerlerdeki durum ve eğilimin ayrıntılı olarak değerlendirilmesi					
Sonuçlar	Doğal kaynak değerlerindeki durum ve eğilimin ayrıntılı olarak değerlendirilmesi	Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi yoktur.		Ekteki 35 nolu soruya ait tabloyu dolduracak yeterli bilgiye sahip değilseniz, lütfen mevcut bilgilere dayanarak Soru 35'e bir puan verin.	
		Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi vardır.	✓	Ekteki 35 nolu soruya ait tabloyu lütfen doldurunuz.	
Sonuçlar	35.Doğal Kaynak Değerlerinin Durumu Korunan alanın önemli doğal kaynak değerleri, ilk hallerine göre şimdiki durumu nedir?	Birçok önemli doğal değer ciddi şekilde bozuluyor.	0	-Alana yönelik nüfus, iklim değişikliği, yapılaşma gibi tehditlerin artması ve alan yönetiminin etkin bir şekilde yapılabilmesi için gerekli bütçe-personel kaynaklarının yeterli düzeyde olmaması alanın biyolojik çeşitlilik değerleri olan zengin flora ve endemik türlerin varlığı başta olmak Manzara değerleri ve olağanüstü doğal güzellik ile tarihsel ve arkeolojik değerler ciddi şekilde bozulmaktadır. Duman (1985) tarafından Spil Dağı'nda 81 familyaya ait 593 bitki takonu belirlenmiştir. Bunlarda 78 tanesi endemik olarak tanımlanmıştır. Ancak daha sonra yapılan gözlemlerde endemik tür sayısı bu sayının altında kalmıştır.	-Alanın doğal kaynak değerlerinin daha etkin korunması için bütçe-personel ve mevzuat alanlarındaki yetersizliklerin giderilmesini sağlamak.
		Bazı doğal değerler ciddi şekilde bozuluyor.	1		
		Bazı doğal değerler kısmen bozuluyor, ancak en önemli değerler önemli ölçüde etkilenmemiştir.	2		
		Doğal değerler ağırlıklı olarak bozulmamıştır.	3		
Süreç	35 a-c Ek hususlar: Doğal Kaynak Değerlerinin Durumu	35a.Doğal kaynak değerlerin durum değerlendirmesinde araştırma ve/veya izleme sonuçları temel alınmaktadır	+1	Alanın UDGP doğal kaynak değerlerin durum değerlendirilmesinde araştırma ve izleme sonuçları temel alınmaktadır.	
		35b. Doğal değerlere yönelik tehditlere karşı spesifik/özellikli yönetim programları uygulanmaktadır.	+1	-	
		35c. Doğal değerleri korumaya yönelik faaliyetler, korunan alan yönetiminin rutin bir parçasıdır.	+1	Alanın UDGP'de belirlenen faaliyetler yönetimin rutin bir parçasıdır.	
Sonuçlar	Kültürel kaynak değerlerindeki durum ve eğilimin ayrıntılı olarak değerlendirilmesi	Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi yoktur.		Ekteki 36 nolu soruya ait tabloyu dolduracak yeterli bilgiye sahip değilseniz, lütfen mevcut bilgilere dayanarak Soru 35'e bir puan verin.	
		Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi vardır.	✓	Ekteki 36 nolu soruya ait tabloyu lütfen doldurunuz.	
Sonuçlar	36.Kültürel Kaynak Değerlerinin Durumu Korunan alanın önemli kültürel kaynak değerleri, ilk hallerine göre şimdiki durumu nedir?	Birçok önemli kültürel değer ciddi şekilde bozuluyor.	0	-Alan ve yakın çevresindeki kültürel kaynak değerler büyük ölçüde bozulmamıştır. Alandaki arkeolojik değerler sit alanı ilan edilmiştir. Bununla birlikte alan içerisinde yer alan kültürel değerler küreselleşmenin etkisiyle ve bu konuda yeterli uzman çalışması olmaması nedeniyle kısmen bozulmalar olduğu gözlemlenmektedir.	-Alanın kültürel kaynak değerlerinin daha etkin korunması için bütçe-personel ve mevzuat alanlarındaki yetersizliklerin giderilmesini sağlamak. -Halkın kültürel kaynak değerlerin korunmasına ilişkin bilinç düzeyinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapmak.
		Bazı kültürel değerler ciddi şekilde bozuluyor.	1		
		Bazı kültürel değerler kısmen bozuluyor, ancak en önemli değerler önemli ölçüde etkilenmedi.	2		
		Kültürel değerler ağırlıklı olarak bozulmamış.	3		

Süreç	36 a-c Ek hususlar: Kültürel Kaynak Değerlerinin Durumu	36a. Kültürel kaynak değerlerin durum değerlendirmesinde araştırma ve/veya izleme sonuçları temel alınmaktadır	+1		
		36b. Kültürel değerlere yönelik tehditlere karşı spesifik/özellikli yönetim programları uygulanmaktadır	+1		
		36c. Kültürel değerleri korumaya yönelik faaliyetler, korunan alan yönetiminin rutin bir parçasıdır.	+1	-Milli parkın kültürel kaynak değerlerinin korunması hem Kültür ve Turizm Bakanlığı birimleri hem de alan yönetimce yapılmaktadır.	
Anahtar türlerin ayrıntılı değerlendirilmesi					
Sonuçlar	Anahtar türlerin ayrıntılı değerlendirilmesi	Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi yoktur.	✓	Ekteki 37 nolu soruya ait tabloyu dolduracak yeterli bilgiye sahip değilseniz, lütfen mevcut bilgilere dayanarak Soru 37'e bir puan verin.	
		Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi vardır.		Ekteki 37 nolu soruya ait tabloyu lütfen doldurunuz.	
Sonuçlar	37. Anahtar gösterge türleri koruma durumu Anahtar gösterge türlerinin durumu son 5 yılda değişti mi?	Anahtar gösterge türlerin koruma durumu istenmeyen bir durumdadır ve son beş yılda kötüleşmiştir.	0	Anahtar gösterge türleri hakkında yeterli bilgi olmamakla birlikte değişmeden kaldığı tahmin edilmektedir.	
		Anahtar gösterge türlerin koruma durumu istenmeyen bir durumdadır ve son beş yılda değişmemiştir.	1		
		Anahtar gösterge türlerin koruma durumu istenmeyen bir durumdadır ancak son beş yılda iyileşmiştir.	2		
		Anahtar gösterge türlerin koruma statüsü arzu edilir veya son beş yılda önemli ölçüde iyileşmiştir.	3		
Habitatların detaylı değerlendirilmesi					
Sonuçlar	Habitatların ayrıntılı değerlendirilmesi	Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi yoktur.	✓	Ekteki 38 nolu soruya ait tabloyu dolduracak yeterli bilgiye sahip değilseniz, lütfen mevcut bilgilere dayanarak Soru 38'e bir puan verin.	
		Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi vardır.		Ekteki 38 nolu soruya ait tabloyu lütfen doldurunuz.	
Sonuçlar	38. Habitatları koruma durumu Habitatların durumu son 5 yılda değişti mi?	Habitatların koruma durumu istenmeyen bir durumdadır ve son beş yılda kötüleşmiştir.	0	Habitatların durumu hakkında yeterli bilgi olmamakla birlikte değişmeden kaldığı gözlenmektedir.	
		Habitatların koruma durumu istenmeyen bir durumdadır ve son beş yılda değişmeden kalmıştır.	1		
		Habitatların koruma durumu istenmeyen bir durumdadır ancak son beş yılda iyileşmiştir.	2		
		Habitatların koruma durumu arzu edilir durumdadır veya son beş yılda önemli ölçüde iyileşmiştir.	3		
	TOPLAM PUAN	Maksimum METT Puan: 126 olmakla birlikte 30. Yerli hak sorusu cevaplanmadığından 123 dür.	71		

METT-4: 35-36-37- 38 Soruları İçin Açıklamalar ve Tablolar

35. ve 36. Sorular: Değerlerin ayrıntılı değerlendirilmesi

Durum: Bu korunan alan için listelenen beş ana değer her biri için, çok iyi, iyi, orta veya çok iyi bir ölçek kullanarak her bir değer durumunu tanımlayın.

Çok iyi: Değerin durumu esasen bozulmamış

İyi: Değerin durumu bir dereceye kadar bozulur, ancak değer bu durumda müdahale olmaksızın korunması muhtemeldir.

Orta: Değer orta derecede bozulmuştur ve muhtemelen müdahale veya iyileşme için önemli bir zaman gerektirebilir.

Zayıf: Değer önemli ölçüde bozulmuştur ve iyileşmek için müdahale gerektirecektir

Bilinmiyor: Değer hakkında herhangi bir bilgi bulunmadığından durum ve eğilim belirlenemez.

Eğilim: Durum belirlenmesi ardından korunan alanın ilk belirlendiği zamandan bu yana değerin nasıl değiştiğini düşünün ve aşağı açılır listeden seçilebilecek aşağıdaki derecelendirmeyi kullanarak eğilimini tanımlayın.

İlerleme: Daha iyi olmak/iyileşmek

Stabil/Kararlı: Yaklaşık olarak aynı kalmak

Gerileme: Kötüleşmek

Bilinmiyor: Değer hakkında herhangi bir bilgi bulunmadığından durum ve eğilim belirlenemez.

35. Soru Doğal Kaynak Değerlerinin Ayrıntılı Değerlendirilmesi

Değer	Durumu	Eğilim (Trend)	Derecelendirmenin gerekçesi	Değeri artırmanın yolları
Zengin flora	İyi	Gerileme	Çevre kirliliğindeki artış, küresel iklim değişikliği, biyokaçakçılık ve yasadışı bitki toplama girişimlerine bağlı olarak türlerde azalma görülmüştür.	-Personel ve bütçe yetersizliklerinin giderilerek koruma ve kontrol faaliyetlerinin artırılmasını sağlamak. -Halkın bilinç düzeyinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapmak.
Zengin fauna	İyi	Gerileme	Çevre kirliliğindeki artış, küresel iklim değişikliği, biyokaçakçılık ve yasadışı avcılık girişimlerine ağırlık olarak türlerde azalma görülmüştür.	-Varlığı azalmış veya kaybolmuş türlerin alana tekrar yerleştirilmek. --Personel ve bütçe yetersizliklerinin giderilerek koruma ve denetim faaliyetlerinin artırılması -Halkın bilinç düzeyinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması
Endemik türlerin varlığı	İyi	Gerileme	Çevre kirliliğindeki artış, küresel iklim değişikliği, biyokaçakçılık ve yasadışı avcılık girişimlerine ağırlık olarak türlerde azalma görülmüştür.	Personel ve bütçe yetersizliklerinin giderilerek koruma ve kontrol faaliyetlerinin artırılmasını sağlamak. -Halkın bilinç düzeyinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapmak.
Manzara değerleri ve olağanüstü doğal güzellik	Çok iyi	Stabil/Kararlı	Geçmişten günümüze bu değerlerde bir gerileme yoktur, stabildir.	Personel ve bütçe yetersizliklerinin giderilerek koruma ve kontrol faaliyetlerinin artırılmasını sağlamak. -Halkın bilinç düzeyinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapmak.
Jeolojik ve jeomorfolojik özellikler (kanyonlar, dolin gölleri, lapyalar, inler ve mağaralar)	İyi	Stabil/Kararlı	Geçmişten günümüze bu değerlerde bir gerileme yoktur, stabildir.	-Personel ve bütçe yetersizliklerinin giderilerek koruma ve kontrol faaliyetlerinin artırılmasını sağlamak. -Halkın bilinç düzeyinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapmak.

36. Soru Kültürel Kaynak Değerlerinin Ayrıntılı Değerlendirilmesi

Değer	Durumu	Eğilim (Trend)	Derecelendirmenin gerekçesi	Değeri artırmanın yolları
Manisa Kalesi	Orta	Gerileme	-Manisa Kalesi'nin yönetiminden Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkilidir. Ancak, personel-bütçe olanakları doğrultusunda yeterli korumanın yapılamaması, ziyaretçilerin bilinçsizce yaptığı müdahaleler ve doğal etkenlerle mevcut durumda gerileme olmuştur.	-Konu uzmanlarının danışmanlığında korumaya yönelik projeler geliştirilerek izleme-değerlendirmenin bir program dahilinde periyodik olarak yapmak. -Halkın kültürel kaynak değerli koruma konusundaki bilinç düzeyini artırmak. -Mevzuat, personel ve bütçe yetersizliklerin giderilerek koruma-denetim faaliyetlerinin etkin bir şekilde yapılmasını sağlamak.
Tantal Kalesi	Orta	Gerileme	-Tantal Kalesi, personel-bütçe olanakları doğrultusunda yeterli korumanın yapılamaması, ziyaretçilerin bilinçsizce yaptığı müdahaleler ve doğal etkenlerle mevcut durumda gerileme olmuştur.	-Konu uzmanlarının danışmanlığında korumaya yönelik projeler geliştirilerek izleme-değerlendirmenin bir program dahilinde periyodik olarak yapmak. -Halkın kültürel kaynak değerli koruma konusundaki bilinç düzeyini artırmak. -Mevzuat, personel ve bütçe yetersizliklerin giderilerek koruma-denetim faaliyetlerinin etkin bir şekilde yapılmasını sağlamak.
Pelops'un Tahtı Kaya Yerleşimi	Orta	Gerileme	-Pelops'un Tahtı Kaya Yerleşimi personel-bütçe olanakları doğrultusunda yeterli korumanın yapılamaması, ziyaretçilerin bilinçsizce yaptığı müdahaleler ve doğal etkenlerle mevcut durumda gerileme olmuştur.	-Konu uzmanlarının danışmanlığında korumaya yönelik projeler geliştirilerek izleme-değerlendirmenin bir program dahilinde periyodik olarak yapmak. -Halkın kültürel kaynak değerli koruma konusundaki bilinç düzeyini artırmak. -Mevzuat, personel ve bütçe yetersizliklerin giderilerek koruma-denetim faaliyetlerinin etkin bir şekilde yapılmasını sağlamak.
Manisa Mevlevihane si	İyi	Stabil/Kararlı	-1999-2001 yılında restore edilen Mevlevihane'nin yapısal durumu geçmişe göre iyi düzeydedir.	-Manisa Mevlevihane'sinin restorasyonu yapılmış ve ziyarete açılmıştır. Mevcut durumun daha iyi hale getirilmesi amacıyla Manisa Celal Bayar Üniversitesi Manisa ve Yöresi Türk Tarihi ve Kültürünü Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından müze haline getirilmesi için çalışmalar

				yapılmaktadır.
Atalanı Yaylas 1	Orta	Stabil/Kararlı 1	-Atalanı Yaylası geçmişteki durumunu korumaktadır.	-Alanda yapılan koruma-denetim çalışmaları sonucunda yıllık atı popülasyonunun artmasının oluşturacağı olumsuzlukların giderilmesi için izleme çalışmaları yapmak. -Yayla kültürünün koruma-kullanım dengesinde tekrar yaşatılması için uzmanlar ve paydaşlarla projeler geliştirmek.

37. Anahtar Türlerin Detaylı Değerlendirilmesi

1. Anahtar gösterge türlerinin neler olduğunu belirleyin ve en önemli beş türün adlarını aşağıdaki tabloya koyun.
2. Tablodaki altı özellik için (Yayılma alanı, popülasyon büyüklüğü, üreme ölüm oranı ve yaş yapısı, habitat alanı, habitat kalitesi ve ana tehditler) için her bir temel gösterge türünün durumunun beş yıl öncesine göre nasıl değiştiğini düşünün. Her bir özelliği değerlendirin: artan, stabil/değişmez veya azalan veya gelişen, stabil veya azalan.
3. Durumu bu şekilde değerlendirmek için bir neden verin ve ardından nasıl iyileştirilebileceğini belirtin.
4. son olarak, 37. soruyu cevaplarırken sonuçları göz önünde bulundurun.

Anahtar gösterge türleri	Yayılma alanı (artan, stabil, azalan)	Popülasyon büyüklüğü (artan, stabil, azalan)	Üreme, ölüm oranı, yaş yapısı (gelişen, stabil azalan)	Habitat alanı (artan, stabil, azalan)	Habitat kalitesi (gelişen, stabil azalan)	Tehditlerin boyutu (gelişen, stabil azalan)	Derecelendirmenin gerekçesi/nedeni	Türlerin koruma durumunu iyileştirmenin yolları
Bilgi yok.								

38. Habitatların Detaylı Değerlendirilmesi

1. Korunan alanın ana habitatlarının neler olduğunu belirleyin ve en önemli beş habitatın adlarını aşağıdaki tabloya yazın.
2. Tablodaki dört özellik (Yayılma alanı, Habitat alanı, Yapı ve işlev, Tehditlerin kapsamı) için her bir habitatın durumunun beş yıl öncesine göre nasıl değiştiğini düşünün. Her bir özelliği değerlendirin: artan, stabil veya azalan veya gelişen, stabil veya azalan.
3. Durumu değerlendirmek için bir neden verin ve ardından nasıl iyileştirilebileceğini belirtin.
4. Son olarak, bir sonraki çalışma sayfasındaki (soru 38) soruyu cevaplarırken sonuçları göz önünde bulundurun.

Anahtar habitatlar	Yayılma alanı (artan, stabil, azalan)	Habitat alanı (artan, stabil, azalan)	Yapı ve işlevi	Tehditlerin boyutu (artan, stabil, azalan)	Derecelendirmenin gerekçesi/nedeni	Türlerin koruma durumunu iyileştirmenin yolları
Bilgi yok.						

EK 2. DYBMDMP Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı (METT-4)

I-KORUNAN ALANIN ÖZELLİKLERİ BİLGİSİ

METT (Korunan Alanlarda Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı) Formunu tamamlamaktan Sorumlu Kişi (Adı ve Soyadı, bağlı olduğu kuruluş ve iletişim bilgileri (e-posta, adres, telefon vb.))		Gül BİNBOĞA, 4. Bölge Müdürlüğü Planlama ve Koordinasyon Şube Müdürlüğü. e-posta.gul.binboga@tarimorman.gov.tr		
METT Değerlendirmesinin Yapıldığı Tarih		31/08/2022-01/09/2022		
Ülke		Türkiye		
Korunan alanın konumu		Aydın İl Kuşadası, Söke ve Didim İlçeleri sınırlarındadır. 27° 09' 42.32" Doğu boylamları ile 37° 40' 08.14" Kuzey enlemleri arasındadır.		
Korunan alanı adı		Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı		
WDPA alan kodu		Yok		
Alanın kuruluş tarihi		19.05.1966		
Korunan Alanın Ulusal Statüsü		Milli Park		
IUCN Korunan Alan Kategorisi		IUCN Kategori II-Milli Park		
Uluslararası statüler Alan uluslararası bir tanımlama altında listeleniyor mu?	Hayır.			
Dünya Mirası Ramsar İnsan ve Biyosfer Programı (Man and Biosphere) Diğer statüler	☐ ☐ ☐			
Alan biyoçeşitlilik için özel öneme sahip bir alan olarak tanımlanmış mı?	☒ Evet ☐ Hayır			
Mülkiyet Bilgileri (Uygun olanı işaretleyiniz)	Devlet ☒ (23.772,92 ha, %86,14)	Özel ☒ (3.825,08 ha,%13,86)	Toplum ☐	Diğer ☐
Yönetim Ayrıntıları	Alanın yönetimi bir kamu kurumu olan Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Alanın yönetiminde diğer paydaşlar yer almamaktadır.			
Yönetim Otoritesi	Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar 4. Bölge Müdürlüğü, Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı Müdürlüğü			
Korunan Alanın Büyüklüğü (ha)	27.598 ha (275,98 km ²)			
Personel: Korunan alanda personel var mı?	Var. Toplam 31 personel çalışmaktadır.			
Sürekli	20 personel sürekli: 1 Müdür (Orman Müh.), 1 Müdür yardımcısı (Orman Mühendisi), 2 Şef (Orman Mühendisi), 6 Mühendis, 10 işçi.			
Geçici	11 personel geçicidir.			
Mevcut Bütçe: Yıllık olarak, değerlendirme yılı için alanın yönetimi için fiilen mevcut olan tüm fonları kapsar.	Kullanılabilir/Mevcut Bütçe (Yinelenen-operasyonel fonlar): 2021 Yılı: 5.013.566,56 TL (Personel giderleri dahil toplam bütçe) 2022 Yılı: 1.800.000 TL (Personel giderleri hariç toplam bütçe) (Bütçenin tamamı Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından karşılanmaktadır.) Proje veya diğer ek bütçe: -			
Yıllık Ziyaretçi Sayısı Ziyaretçi sayılarının bildirildiği yıl	2022 Yılı: 1.145.911 kişi (Ağustos Sonu) 2021 Yılı 855.696 kişi; 2020 Yılı 1.614.664 kişi; 2019 Yılı 1.605.299 kişi			
Korunan Alanın Temel Değerleri Nelerdir?	Flora, fauna açısından zengin olması ve endemik türlerin varlığıdır. Park, flora biyogenetik açısından önemli alanlardan biridir (üç farklı bitki coğrafyasına ait örneklerin alanda olması) Rekreasyonel ve ekoturizm amaçlı kullanım için önemli bir olması Jeolojik ve jeomorfolojik özellikler (kanyonlar, inler, deniz içi oluşumlar ve mağaralar) Manzara değerleri ve olağanüstü doğal güzellikler Tarihsel, arkeolojik, inancaşsal ve dinsel açıdan önem verilen yerlerin olması Olası seçenekler şöyledir; DOĞAL DEĞERLER: Başlıca doğal değerler, doğa veya biyolojik çeşitlilik değerlerini (örneğin tehdit altındaki türler, öncelikli habitatlar veya ekosistemler) içermelidir ve ayrıca şunları içerebilir: Ekolojik süreçler Manzara ve bağlantı değerleri Jeolojik ve jeomorfolojik özellikler Paleontolojik değerler Manzara değerleri ve olağanüstü doğal güzellik.			
Temel Değer 1				
Temel Değer 2				
Temel Değer 3				
Temel Değer 4				
Temel Değer 5				

	SOSYAL DEĞERLER Rekreasyonel amaçlı kullanım Yerel, bölgesel veya ulusal topluluklar için sosyal önem Tarihi yerler ve yapılar KÜLTÜREL DEĞERLER Yerel halk için önemi Önemi olan alanlar ve eserler İnanç grupları ve dinlere önem veren alanlar Tarihsel veya arkeolojik önemi Kültürel öneme sahip kaynaklara erişim (örneğin, şifalı bitkiler ve geleneksel olarak hasat edilmiş kaynaklar) EKONOMİK DEĞERLER: Aşağıdakilerden yerel, bölgesel veya ulusal düzeyde önem arz eden gelir: Alanın turizm veya rekreasyonel amaçlı kullanımı Kaynakların sürdürülebilir kullanımı Ekosistem hizmetleri için ödemeler
Korunan Alan tarafından sağlanan ana Ekosistem Hizmetleri nelerdir? Ana ekosistem hizmeti 1 Ana ekosistem hizmeti 2 Ana ekosistem hizmeti 3 Diğer Ekosistem hizmeti için - lütfen belirtiniz	İklim azaltımı (karbon tutma ve depolama) Rekreasyon ve turizm Su güvenliğini sağlama Olası seçenekler şöyledir; 1. Yabani yiyecekler (balık, otlar, bal, av eti vb.) 2. Geleneksel tarım ve su ürünleri yetiştiriciliği (çiftçilik, hayvancılık) 3. Tarım desteği (tozlaşma, zararlı avcılar) 4. Su güvenliği (kalite, bazen de miktar) 5. Kereste ve kereste dışı orman ürünleri 6. Sağlık yararları (ilaçlar, egzersiz, zihinsel sağlık) 7. İklim azaltımı (karbon tutma ve depolama) 8. Afet riskinin azaltılması 9. Kültürel, manevi ve estetik faydalar 10. Rekreasyon ve turizm 11. Eğitim ve araştırma

En Önemli İki Korunan Alan Yönetim Amacını listeleyn				
Yönetim Amacı 1	Doğal ve Kültürel Kaynak Değerlerinin korunması: Milli Parkın sahip olduğu doğal ve kültürel kaynak değerlerin uzun dönemde korunmak ve alandaki kaynak değerlerin koruma-kullanma dengesi içinde sürdürülebilirliğini sağlamak.			
Yönetim Amacı 2	Koruma-kullanma dengesi içerisinde rekreasyon ve turizm faaliyetleri ile bölge ve ülke ekonomisine katkı sağlamak.			
Değerlendirme Yapan Kişi Sayısı	Dört kişi			
Değerlendirmeye Dahil Olanlar (kutucukları işaretleyiniz)	KA Müdürü ☒ Koray AŞIK	KA Müdür Yardımcısı ☒ Güray GÖKHAN	KA Şefleri ☒ -Tahir KILAVUZ -Uğur ULAŞOĞLU	STK ☐
	Yöre Halkı ☐	Bağışçılar ☐	Dış Uzmanlar ☐	Diğer ☐
METT değerlendirmesi belirli bir projeyle bağlantılı olarak bir kuruluş veya bağışçı adına mı yapıldı?	Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı			
METT değerlendirmesinin geçerli olduğu yıl	2022			

II. KORUNAN ALAN TEHDİTLERİNİN AYRINTILI DEĞERLENDİRMESİ

Tehdidin kapsamı ve şiddeti: 1 Düşük; 2 Orta; 3 Yüksek; 4 Çok Yüksek

Tehdit Kategorisi	Tehdit		Açıklama (Bu alandaki tehdidin ayrıntıları)	Temel değerlerden hangisi tehditten en çok etkilenir?	Tehdidin Kapsamı	Tehdidin Şiddeti	Yönetimin yanıtı (Yönetim tehdidi ele almak için ne yapar?)
1. Korunan alandaki konut ve ticari gelişme İnsan yerleşimlerinden veya önemli etkiye sahip diğer tarım dışı arazi kullanımlarından kaynaklanan tehditler	1.1	Konut ve yerleşim	İmar planları onaylanmış milli park içinde yerleşim alanı genişlemesi söz konusu değildir. Ancak nüfus artışı ve imar planında olası değişim bir tehdit yaratabilir.	Flora, fauna ve endemik türler	1	1	-UDGP ve imar planları ile imar sorunları şu an için çözüme kavuşturulmuştur. -Denetim faaliyetleri yapmak.
	1.2	Ticari ve sanayi alanlar	Ticari ve sanayi alanların emisyonlarının Büyük Menderes Nehriyle taşınarak oluşan kirliliğin milli parkı olumsuz etkilemesi	Flora, fauna ve endemik türler	2	2	-Sorumlu kuruluşlarla (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Yerel Yönetimler, DSİ Genel Müdürlüğü birimleri) birlikte havza bazlı koruma önlemlerinin alınması için çalışmalar yapmak. -UDGP kapsamında ise periyodik izleme yapmak. -Denetim faaliyetleri yapmak.
	1.3	Turizm ve rekreasyon altyapısı	Alandaki turizm ve rekreasyon faaliyetlerinden kaynaklı tehdit.	Flora, fauna ve endemik türler	1	1	-UDGP'lerin koruma-kullanım dengesi içerisinde minimum etki oluşturacak şekilde planlamayı yapmak.
2. Korunan alandaki tarım ve su ürünleri yetiştiriciliği (silvikültür ve deniz kültürü dahil) Silvikültür, su ürünleri yetiştiriciliği dahil olmak üzere tarımsal genişleme ve yoğunlaştırmanın bir sonucu olarak çiftçilik ve otlatmadan kaynaklanan tehditler	2.1	Yıllık ve çok yıllık odun dışı ürün yetiştirme	UDGP doğrultusunda bu faaliyetin milli park yapılması yasaktır.				
	2.2	Tıbbi bitki üretimi	UDGP doğrultusunda bu faaliyetin milli park yapılması yasaktır.				
	2.3	Ticari ağaçlandırma Odun ve kâğıt hamuru için plantasyonlar	UDGP doğrultusunda bu faaliyetin milli park yapılması yasaktır.				
	2.4	Hayvancılık ve otlatma	Milli park içindeki sürdürülebilir ve kontrollü kullanım bölgesindeki tescilli mera alanlarında otlatma ve hayvancılık faaliyetlerinin yapılması	Flora, fauna ve endemik türler	2	3	-Otlatma planı yapmak. -Otlatma planı kapsamında aktif denetim yapmak. -Yöre halkını bilinçlendirmek.
	2.5	Deniz ve tatlı su kültür balıkçılığı	UDGP doğrultusunda milli parkta kültür balıkçılığı ve balık üretme çiftliği kurulamaz. Ancak kamu yararı olması koşuluyla ekosisteme zarar vermediği durumlarda DKMPGM'ce mutlak koruma bölgesi dışında izin verilebileceği planda yer almaktadır. Bu kapsamda verilecek izinlerin yaratacağı tehdit.	Flora, fauna ve endemik türler	2	3	-UDGP kapsamında kamu yararı olması şartıyla Ekolojik Etki Değerlendirmesi yapılarak, ortaya konacak bilimsel rapor ile mevcut ekosisteme zararı bulunmadığı tespit edilen su ürünleri üretimi ile ilgili projeler su ürünleri üretimi ile ilgili projeler, ilgili kurumların uygun görüşü ve Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün onayıyla mutlak koruma bölgeleri haricinde izin verilebilir. Bu kapsamda verilecek izinlerin denetimini yapmak.
3. Enerji üretimi ve madencilik	3.1	Petrol ve doğal gaz çıkarma	UDGP doğrultusunda bu faaliyetin milli park yapılması yasaktır.				
	3.2	Madencilik ve taş ocakları	UDGP doğrultusunda bu faaliyetin milli park yapılması yasaktır.				

Biyolojik olmayan kaynakların üretiminden kaynaklanan tehditler	3.3	Hidroelektrik barajları, rüzgâr santralleri (on-shore ve off-shore) on ve açıkta) güneş panelleri dahil olmak üzere enerji üretimi	UDGP doğrultusunda bu faaliyetin milli park yapılması yasaktır.				
4. Ulaşım ve servis koridorları Ulaşımından kaynaklanan tehditler ve bir dizi doğrusal gelişmeler	4.1	Yollar ve demiryolları (yolda öldürülen hayvanlar dahil)	Yaban hayvanlarının milli park içinde geçen karayollarında zarar görmesi ve araçların emisyonlarından kaynaklı alanın egzoz-gürültü kirliliğine maruz kalması.	Flora, fauna ve endemik türler	2	3	-Yer altı ve yer üstü ekolojik koridorlarının yapılmasını sağlamak. -Uyarıcı levhalar yerleştirmek. -Denetim yapmak.
	4.2	Kamu hizmetleri ve servis hatları (örneğin elektrik kabloları, telefon hatları)	ENH (Enerji Nakil Hatları) ve su isale hatlarının yapılmasının yarattığı tehdit	Flora, fauna ve endemik türler	2	2	-UDGP kapsamında zorunlu ihtiyaçlar için verilecek izinlerde ekolojik restorasyon yapılmasını sağlamak. -Verilecek izinlerin alan etkisinin minimumda tutulması sağlanmak. -Denetim yapmak.
	4.3	Deniz yolları ve kanallar	Milli parkın bulunduğu coğrafik konum sebebiyle Kuşadası Körfezinde ve Büyük Menderes Havzasında oluşan kirliliğinin milli parkta birikmesinin yarattığı tehdit	Flora, fauna ve endemik türler	2	2	-Havza bazlı koruma önlemleri alınmasını sağlamak ve sorumlu kurumlarla deniz taşıtlarının etkin denetimi yapmak.
	4.4	Uçuş yolları (ör. Uçaklar, sıcak hava balonları, planörler vb.)	Milli parka uçuş yollarından kaynaklı bir tehdit bulunmamaktadır.				
5. Biyolojik kaynak kullanımı ve zararı Hem kasıtlı hem de kasıtsız hasat etkileri dahil olmak üzere "vahşi" biyolojik kaynakların tüketim amaçlı kullanımından kaynaklanan tehditler; ayrıca belirli türlerin takip veya kontrolü (buna hayvanların avlanması ve öldürülmesi de dahildir.)	5.1	Karasal (doğal) hayvanları avlamak, öldürmek ve toplamak (insan/yabani yaşam çatışması sonucu hayvanların öldürülmesi dahil)	Alana yönelik yasadışı avcılık kapsamında girişimlerin mevcut olmasının yarattığı tehdit.	Flora, fauna ve endemik türler	2	3	-Kontrol-denetim faaliyetleri yapmak. -Halkın yasadışı avcılık konusunda bilinçlendirmesini sağlamak.
	5.2	Karasal (doğal) bitkilerin veya bitkisel ürünlerin (odun dışı) toplanması	Alanda yasadışı bitki toplama girişimlerinin olmasının yarattığı tehdit	Flora, fauna ve endemik türler	2	3	-Kontrol-denetim faaliyetleri yapmak. -Halkın alanda yasadışı bitki toplama konusunda bilinçlendirmesini sağlamak.
	5.3	Tomrukçuluk (kerestecilik)	UDGP doğrultusunda bu faaliyetin milli park yapılması yasaktır.				
	5.4	Balıkçılık (avlama-hasat)	Yürütülen dalyan balıkçılığında kapasite fazlası kullanım ve bilinçsiz avlanmanın yarattığı tehdit	Flora, fauna ve endemik türler	2	3	-UDGP kapsamında geleneksel dalyan balıkçılığı tekniği kullanılması gerekir. Bu kapsamda sorumlu kurum olan Tarım ve Orman Müdürlüğü ile etkin denetim yapmak.
6. İnsan müdahaleleri ve rahatsızlıkları Biyolojik kaynakların tüketim	6.1	Rekreasyonel aktiviteler ve turizm	Güntübirlik kullanım alanlarına aşırı talebin yarattığı tehdit	Flora, fauna ve endemik türler	2	2	-Ziyaretçi Yönetim Planının etkin olarak uygulamak. -Denetim yapmak.
	6.2	Savaş, halk ayaklanması ve	Milli park yönetimince savaş vb. tür bir tehdit algılanmamaktadır.				

dışı kullanımlarıyla ilişkili habitatları ve türleri değiştiren, yok eden veya rahatsız eden insan faaliyetlerinden kaynaklanan tehditler	6.3	Araştırma, eğitim ve diğer aktiviteler	Alana yönelik araştırma taleplerinin fazla olmasının yarattığı tehdit.	Flora, fauna ve endemik türler	2	2	-Araştırma izinlerini kontrollü vermek. -Araştırmaların etkin denetimini yapmak, kılavuz eşliğinde araştırmalara izin vermek.
	6.4	Yönetmel faaliyetler (inşaat, araç kullanımı, yapay sulama ve barajlar)	Milli park yönetimi kapsamında alanın kontrol-denetimi, günübirlik kullanım alanlarının bakım-onarımı faaliyetleri sonucu oluşan etkilerin oluşturduğu tehdit.	Flora, fauna ve endemik türler	3	2	-Yönetmel faaliyetlerinin kontrollü bir şekilde minimumda tutulması sağlamak.
	6.5	Kasıtlı vandalizm, yıkıcı faaliyetler veya korunan alan personeline ve ziyaretçilerine yönelik tehditler	Yoğun ziyaretçi sayısı ve sosyal çeşitlilikten kaynaklı, ziyaretçilerin kurullara uymamasından kaynaklı tehditler.	Rekreasyon ve turizm amaçlı kullanım	3	3	-Koruma- denetim yapmak. -Halkın bilinçlendirmesine yönelik çalışmalar yapmak.
	6.6	Kültür ve inanç turizmi etkileri	Alandaki inanç alanları mutlak koruma bölgesi içerisinde olduğundan ziyarete kapalıdır.	-			-
7. Doğal sistem değişiklikleri Habitatı dönüştüren veya bozan veya ekosistemin çalışma şeklini değiştiren diğer eylemlerden kaynaklanan tehditler.	7.1	Habitat temizliği	Günübirlik kullanım alanlarında sosyal alanlarda ve ulaşım yolları kenarlarında zorunlu yapılan habitat temizliğinin yarattığı tehdit.	Flora, fauna ve endemik türler	2	2	-Habitat temizliği faaliyetlerini minimum düzeyde tutarak alana olan etkisini azaltmak.
	7.2	Yangın ve yangın söndürme (kundaklama dahil)	Alanın Akdeniz Havzasında yer alması sebebiyle konumu kaynaklı 1. Derece yangın tehdidi altındadır.	Flora, fauna ve endemik türler	3	4	-Yangın önlemeye yönelik koruma-denetim yapmak. -Uyarıcı levhalar yerleştirmek. -Halkın yangın konusunda bilinç düzeyini arttırmak.
	7.3	Barajlar, hidrolojik modifikasyon ve su yönetimi/kullanımı	UDGP kapsamında alanda doğal bitki örtüsünü ve yaban hayatını tahrip edici faaliyet ve müdahalelere izin verilmeyeceği karar bağlandığından yönetimince bu faaliyetlere yönelik bir tehdit bulunmamaktadır.				
	7.4	Artan habitat parçalanması	Milli park içindeki karayollarının miktarının artmasının yarattığı tehdit.	Flora, fauna ve endemik türler	2	3	-Karayolu izinlerinin minimumda tutularak alternatif güzergahların değerlendirilmesinin sağlamak.
	7.5	Diğer doğal habitatlardan izolasyon (ör. Ormansızlaşma, sucul vahşi yaşam geçişlerinin etkin olmadığı barajlar)	-Yönetimce bu kapsamda bir tehdit öngörülmemektedir.				
	7.6	Park değerleri üzerindeki diğer "kenar etkileri"	Milli parka komşu yerleşim alanlarındaki sosyal-ekonomik faaliyetlerden kaynaklı etkilerin yarattığı tehdit.	Flora, fauna ve endemik türler	3	3	-Kenar etkilerini belirleyerek önlem almak -Kenar etkilerinin minimuma indirilmesine yönelik ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak.
	7.7	Anahtar türlerin kaybı	Yoğun insan faaliyeti ve kenar etkileri	Flora, fauna ve endemik türler	3	3	-Anahtar türlerin belirlemek ve izlemek.

		(ör. En iyi yırtıcılar, tozlayıcılar vb.)	sebebiyle oluşabilecek tehditler.	türler			-Koruma-kontrol faaliyetleri yapmak.
8.İstilacı ve diğer sorunlu türler ve genler	8.1	İstilacı yabancı bitkiler	-Yönetimce bu kapsamda bir tehdit tespiti yoktur.				
	8.2	İstilacı yabancı hayvanlar	-Yönetimce bu kapsamda bir tehdit tespiti yoktur.				
	8.3	Patojenler (yerli veya doğal olmayan ancak yeni/artan sorunlar yaratan)	-Yönetimce bu kapsamda bir tehdit tespiti yoktur.				
	8.4	Tanıtilan genetik materyal (örneğin genetiği değiştirilmiş organizmalar)	-Yönetimce bu kapsamda bir tehdit tespiti yoktur.				
9.Alanda üretilen veya dışarıdan gelen kirlilik Noktasal ve noktasal olmayan kaynaklardan alana dışarıdan gelen (yabancı) ve/veya alanda üretilen yüksek miktarda atık veya enerji girişinden kaynaklanan tehditler	9.1	Yerleşim yerlerinden gelen evsel kanalizasyon ve kentsel atık su	Milli parkın konumu itibarıyla Menderes Nehri ve Samos Adası kaynaklı evsel atıklar alana gelmektedir ve kirlilik tehdidi yaratmaktadır.	Flora, fauna ve endemik türler	3	3	-Havza bazlı koruma önlemleri alınmasını ve uluslararası ilişkiler kurularak önlemler alınmasını sağlamak. -İzleme faaliyetleri yapmak.
	9.2	Korunan alan tesislerinden gelen kanalizasyon ve atık sular (örneğin tuvaletler, oteller vb.)	Günübirlik kullanım alanları atık sularından kaynaklı tehdit.	Flora, fauna ve endemik türler	3	3	-Sızdırmaz fosseptik kullanımı. -Alandaki tesislerin bilinçli kullanmasına yönelik bilgilendirme yapmak.
	9.3	Endüstriyel, madencilik ve askeri atıklar ile deşarjlar	Alanda UDGP kapsamında bu faaliyetlere izin verilmemekle birlikte çevreden gelebilecek tehditler olasıdır.	Flora, fauna ve endemik türler	2	2	-Koruma ve kontrol faaliyetleri yapmak.
	9.4	Tarım ve ormancılık sıvı atıkları (örneğin aşırı gübre ve pestisit kullanımı)	Menderes Havzasında tarımsal faaliyetlerle kullanılan aşırı gübre ve pestisit kullanımının yarattığı tehdit.	Flora, fauna ve endemik türler	2	3	-Havza bazlı koruma önlemlerin alınmasını sağlamak. -Bölgede Tarım ve Orman Müdürlükleri işbirliği yapılarak İyi tarım uygulamalarının benimsenmesine yönelik çalışmalar yapmak.
	9.5	Çöp ve katı atıklar	Günübirlik kullanım alanı ve yerleşim alanlarında gelen katı atıklar ve çöplerin yarattığı tehdit.	Flora, fauna ve endemik türler	3	3	-Alanda periyodik çöp ve katı atıkların toplanmasını i yapmak ve uygun yerlerde çöp kutuları yerleştirmek. -Halkın bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapmak. -Uyarıcı levhalar yerleştirmek.
	9.6	Hava kaynaklı kirleticiler	Yerleşim alanlarında yer alan konut, ticari ve sanayi yapılarının emisyonlarından kaynaklı tehditler.	Flora, fauna ve endemik türler	4	3	-İlgili kurumlarla koordinasyon sağlayarak etkin denetim yapmak.
	9.7	Aşırı enerji (örneğin ısı kirliliği, ışıklar vb.)	Alana yönelik aşırı enerjiden kaynaklı bir tehdit öngörülmektedir.				
	9.8	Gürültü kirliliği (özellikle yollardan)	Alanda araç ve deniz hareketliliğinden kaynaklı gürültü kirliliğinin yarattığı tehdit.	Flora, fauna ve endemik türler	2	3	-Alandaki araç hareketliliğinin azaltılması için kontrollü giriş sağlamak. -Uyarıcı levhalar yerleştirmek. -Koruma-kontrol faaliyetleri yapmak. -Halkın bilinçlendirilmesine yönelik faaliyetler

							yapmak.
10. Jeolojik olaylar Jeolojik olaylar, birçok ekosistemde doğal bozulma rejimlerinin bir parçası olabilir, ancak bir tür veya habitat zarar görürse, esnekliğini kaybederse ve bozulmaya karşı savunmasız bir tehdit olabilir. Yönetimin bu değişikliklerden bazılarını yanıt verme kapasitesi sınırlı olabilir.	10.1	Volkanlar	Milli parkta volkan kaynaklı bir tehdit bulunmamaktadır.				
	10.2	Depremler	Milli Park ve çevresi I. derecede deprem bölgesi içerisinde yer almaktadır ve deprem tehdidi yüksektir.	Manzara değerleri ve olağanüstü doğal güzellikler	4	1	-Deprem doğal bir afet olduğundan önlem alınması sınırlıdır. Ancak tesislerin depreme dayanıklı olmasını sağlamak ve çalışanların deprem farkındalığının artırmak alınan önlemlerdir.
	10.3	Çığ düşmeleri/Toprak kaymaları	-Alanda Akdeniz tipi iklim görülmektedir. Bu kapsamda çığ düşmesi tehdidi olmamakla birlikte arazinin topografik yapısı sebebiyle toprak kayması tehdidi düşük düzeyde vardır.	Manzara değerleri ve olağanüstü doğal güzellikler	1	1	-Toprak kayması doğal bir afet olduğundan önlem alınması sınırlıdır. Ancak alan planlamasında dikkate alınmaktadır.
	10.4	Erozyon ve mil oluşumu/çökmesi (ör. Kıyı şeridi veya nehir yatağı değişiklikleri)	Alanın topoğrafyası yapısından kaynaklı su erozyon tehdidi vardır.	Flora, fauna ve endemik türler	3	3	-Alandaki bitki örtüsünün korunması ve yangın önleme faaliyetlerinin etkin yapmak.
11. İklim değişikliği ve şiddetli hava olayları Küresel ısınma ve doğal varyasyon aralığının dışındaki diğer şiddetli iklim/hava olaylarıyla bağlantılı olabilecek uzun vadeli iklim değişikliklerinden kaynaklanan tehditler	11.1	Yaşam alanlarının yer değiştirmesi ve değişimi	Küresel iklim değişikliğine bağlı yaşanan kuraklık vb. olumsuzların yaşam alanlarındaki değişikliklere neden olmasının yarattığı tehdit.	Flora, fauna ve endemik türler	3	1	-İklim değişikliği eylem planı yapmak. -Çalışanların ve yöre halkın iklim değişikliği ile mücadelede konusunda bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapmak.
	11.2	Kuraklıklar	Bölgedeki yağış miktarının geçmiş yıllara göre azalmasından kaynaklı tehdit.	Flora, fauna ve endemik türler	3	2	-Kuraklıkla mücadele konusunda halkı ve çalışanları bilinçlendirmek. -Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, DSİ, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Müdürlüğü, Üniversiteler, Yerel Yönetimlerle kuraklık konusunda işbirliği yapmak.
	11.3	Aşırı sıcaklıklar	Bölgedeki sıcaklığın geçmiş yıllara göre artmasının yarattığı tehdit.	Flora, fauna ve endemik türler	3	2	-Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, DSİ, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Müdürlüğü, Yerel yönetimlerle küresel ısınma konusunda işbirliği yapmak. -Alanda yangın önleme tedbirleri almak.
	11.4	Fırtınalar ve seller	Olağanüstü hava olaylarından kaynaklı toplu ağaç devrikler ve sel oluşumu olabilmektedir.	Flora, fauna ve endemik türler	4	2	-Küresel ısınmayı önleyici karbon salınımını azaltmaya yönelik önlemler almak. -Alandaki bitki örtüsünü korumak.
	11.5	Okyanus asitlenmesi	Alanın denizle bağlantısı olmakla birlikte bu tehditle ilgili yeterli bilgi yoktur.				
	11.6	Deniz seviyesi yükselmesi	Alanın konumu kapsamında deniz seviyesinin yükselmesine yönelik bir tehdit öngörülmektedir.				
12. Kültürel ve sosyal tehditler	12.1	Kültürel bağların, geleneksel bilginin ve/veya yönetim uygulamalarının ve	-Bölgenin önemli bir turizm alanı olması sebebiyle farklı kültüre olan etkileşim yüksektir ve küreselleşmenin de etkisiyle geleneksel yapıda kayıplar	Tarihsel ve arkeolojik önem	2	2	-Alanın kültürel değerlerin korunması ile ilgili projeler geliştirmek ve izlemek.

		kullanımının kaybı	gözlemlenmektedir.				
	12.2	Önemli kültürel alan değerlerinin bozulması	Yoğun ziyaretçi talebi ve bilinçsiz kullanımın yarattığı tehdit.	Rekreasyon ve turizm amaçlı kullanım	2	2	-Alanda koruma-denetim faaliyetleri yapmak. -Halkın bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapmak.
	12.3	Kültürel miras binaların, bahçelerin, alanların tahribi	Ziyaretçilerin kurallara uymayarak kültürel alanları bilinçsiz kullanımından kaynaklı tehdit.	Tarihsel ve arkeolojik önem	2	2	-Koruma ve kontrol çalışmaları yapmak. -Uyarıcı levhalar yerleştirmek. -Halkın bilinçlendirmesine yönelik çalışmalar yapmak.
	12.4	Arazi kullanım hakkı kaybı (arazi gaspı dahil)	Milli park alanında oluşan işgal ve usulsüz kullanımların yarattığı tehdit.	Flora, fauna ve endemik türler	3	3	-Alan sınır işaretlemelerinin yapmak. -Koruma ve kontrol çalışmaları yapmak. -Uyarıcı bilgilendirmeler yapmak.
13. Yönetişim sorunları (Governance problems)	13.1	Sektörler arasında çelişen politikalar	Milli park içerisinde farklı statüler (arkeolojik, doğal sit vb.) ve yerleşim alanların bulunmasından kaynaklı tehditler.	Flora, fauna ve endemik türler	4	3	-Alandaki koruma statü sayısının bire indirilmesi ve korunan alan mevzuatının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapmak. -Alandaki sorumlu kurumlarla işbirliği yapmak.
	13.2	Devletin rol ve sorumlulukları konusunda karmaşa/karışıklık	Alanda farklı kurumların yetkili olmasından kaynaklı tehditler.	Flora, fauna ve endemik türler	4	3	-Yetkili kurumun tanımlanması ve yetkilendirilmesi ilişkin mevzuat değişikliklerin yapılması konusunda talepte bulunmak.
14. Diğer İnsan kaynaklı müdahaleler ve rahatsızlıklar (Olabilecek tehditleri lütfen belirtiniz)	14.1	Kontrolsüz piknik ve kamp yapılması	Milli park alanı içerisindeki yerleşim alanları civarında kontrolsüz piknik, kamp vb. kullanımdan kaynaklı tehdit vardır.	Flora, fauna ve endemik türler	2	3	-Koruma-kontrol çalışmaları yapmak. -Halkın bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapmak. -Uyarıcı levhalar yerleştirmek.
	14.2	-					

III. METT-4 SORULARI VE CEVAPLARI

YÖNETİM UNSURU	SORU	KORUNAN ALAN: DYBMDMP			
		ÖLÇÜTLER	PUAN	AÇIKLAMALAR	
				Kanıt ve gerekçe: Bu yanıtı seçmenin sebepleri nelerdir?	Yönetimi geliştirmek için eylemler: Yönetimi geliştirmek için yapabileceğiniz herhangi bir şey var mı?
Planlama	1.Yasal Statü Korunan alanın yasal statüsü var mı yoksa “diğer etkili araçlar” aracılığıyla mı kurulmuş?	Korunan alanın yasal statüsü Resmî Gazetede yayımlanmadı.	0	Alanın Dilek Yarımadasında kalan 10.908 hektarlık kısmı 19.05.1966 tarihinde 6831 Sayılı Orman Kanunu’nun 25. Maddesine göre Bakanlık Olur’u ile Milli Park olarak ilan edilmiştir.	
		Hükümet, korunan alanın Resmî Gazetede yayımlanması gerektiğine karar verdi, ancak süreç henüz başlamadı.	1	(11.08.1983 tarih ve 18132 sayılı Resmî Gazete ’de yayınlanan 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu’ndan önce 6831 sayılı Kanunun ilgili maddesi uyarınca olarak milli park ilan edildiğinden o dönemde Bakan Olur’u ile ilan yapılmıştır.) Alanın Büyük Menderes Deltası’nda yer 16.690 hektarlık bölümü ise Bakanlar Kurulu Kararı’nın 08.07.1994 tarih ve 21984 sayılı Resmî Gazete ’de yayımlanarak milli park ilan edilmiştir.	
		Korunan alan olma sürecindedir Resmî Gazetede yayınlandı, ancak süreç hala tamamlanmadı	2		
		Korunan alanın statüsü yasal olarak yayınlandı.	3		
Planlama	2.Korunan Alan Amaçları Yönetim, korunan alanın amaçlarına ulaşmak için üstleniliyor mu?	Korunan alan için kesin bir amaç üzerinde anlaşmaya varılmadı.	0	-Milli Park için 2019 yılında revize edilmiş UDBG’de tanımlanmış ve mutabık kalınan amaçlar vardır. Ancak, alanda özel mülkiyete ait tarım ve diğer taşınmazların olması ve alan statü çakışmalarının olması, milli park mevzuatının yetersiz ve cezaların tanımlanmamış olması, yeterli kalifiye personel olmaması, kurumsal kültürün oluşmamış olması, yetki tanımlamalarının yetersiz olması nedeniyle yönetim faaliyetleriyle tam olarak yapılamamaktadır.	-Özel mülkiyetli alanların milli park dışına çıkarılması için çalışmalar yapmak. -Mevzuattaki eksikliklerin giderilmesi için çalışmalar yapmak. -Kalifiye personel istihdam etmek ve personelin bilgi ve becerilerini artırmak. -Alandaki statü sayısının bire indirilmesi için çalışmalar yapmak.
		Korunan alan üzerinde mutabık kalınan amaçlar var, ancak bu amaçlara ulaşmak için yönetilmiyor.	1		
		Korunan alan üzerinde mutabık kalınan amaçlar vardır, ancak bu amaçlara ulaşmak için yalnızca kısmen yönetilmektedir.	2		
		Korunan alan üzerinde mutabık kalınan amaçlar vardır ve bu amaçlara ulaşmak için yönetilir.	3		

Süreç	3.Korunan Alanlarla İlgili Düzenlemeler/ Kontroller Korunan alanın yönetim amaçlarına uygun olarak kullanım ve faaliyetleri yönetmek için uygun düzenlemeler/kontroller mevcut mu?	Korunan alanda kara/deniz kullanımı ve faaliyetleri yönetmek için herhangi bir düzenleme/kontrol bulunmamaktadır.	0	- Milli Park için 2019 yılında revize edilmiş UDGP’de belirtilen düzenlemeler/ kontroller mevcuttur. Ancak,	-Kalifiye personel sayısının artırılması ve uygun araç ve ekipman tedarik edilmesini sağlamak. -Korunan alan mevzuatındaki yetersizliklerin giderilmesi için çalışmalar yapmak.
		Kara/deniz kullanımını ve korunan alandaki faaliyetleri yönetmek için bazı düzenlemeler/kontroller mevcuttur ancak bunlar önemli zayıf yönlerdir.	1	Alanın genişliğinden, kara-deniz alanlarından oluşması sebebiyle konusunda uzman koruma ekibinin bulunmaması, deniz araçlarının ve lojistik imkânlarının yetersiz olması ve mevzuattaki yetersizlikler ve diğer mevzuatlarla çakışması (deniz hukuku kapsamında sığınma alanı olarak gösterilen bazı noktalar mutlak koruma alanında yer almaktadır.)	
		Korunan alandaki kara/deniz kullanımı ve faaliyetleri yönetmeye yönelik düzenlemeler/kontroller mevcuttur ancak bazı zayıflıklar veya boşluklar vardır.	2		
		Korunan alandaki uygun olmayan kara/deniz kullanımı ve faaliyetleri yönetmeye yönelik düzenlemeler/kontroller mevcuttur ve yönetim için mükemmel bir temel sağlar.	3		
Planlama	4. Komşu kara/deniz kullanımı için planlama Korunan alan dışındaki kara ve deniz alanları kullanım planlaması korunan alanı tanıyor mu ve yönetim amaçlarına ulaşılmasına katkıda bulunuyor mu?	Komşu kara/deniz kullanım planlaması, korunan alanın varlığını dikkate almaz ve faaliyetler/politikalar korunan alanın amaçları üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir.	0	-Milli parkın kara ve deniz komşuları ilgili mevzuatlar doğrultusunda yapılacak faaliyetlerde görüşler almakla birlikte mevzuat yetersizlikleri nedeniyle planlamalarda tam olarak dikkate alınmamaktadır. Üstün kamu yararı gözetilerek bölgede kurulacak sanayi tesisleri, yapılaşma gibi kararlarda ve planlamalarda milli parkın yönetim amaçları tamamıyla gözötilmemektedir.	-Korunan alanlar mevzuatının güçlendirilerek komşu kullanımların etkilerinin giderilmesine yönelik düzenlemelerin yapılması için çalışmalar yapmak. -Korunan alan dışındaki planlamalarda alanın amaçlarının gözötilmesinin sağlanmasına yönelik kanuni düzenlemelerin oluşturulmasına ilişkin çalışmalar yapmak.
		Komşu kara/deniz kullanım planlaması korunan alanın varlığını dikkate almaz, ancak faaliyetler korunan alan amaçlarına zarar vermez.	1		
		Komşu kara/deniz kullanım planlaması, korunan alanın varlığını biraz dikkate alır ve korunan alan amaçlarını kısmen destekler.	2		
		Komşu kara/deniz kullanım planlaması, korunan alanın varlığını tam olarak tanır ve korunan alan amaçlarını desteklemeye çalışır.	3		
Planlama	5.Korunan Alanın Tasarımı Korunan alan, korunması amaçlanan türleri, habitatları, ekolojik süreçleri ve su havzalarını korumak için doğru alan büyüklüğü ve şekline sahip mi?	Korunan alan tasarımındaki yetersizlikler, korunan alanın ana hedeflerine ulaşmanın çok zor olduğu anlamına gelir.	0	-Milli park tasarımında yetersizlikler vardır. Bu kapsamda, alanla aynı özellikleri taşıyan yarımadanın doğu kısımlarındaki ormanlık alanlarının milli park sınırlarına dahil edilmemiş olması, herhangi bir kaynak değer taşımayan 1. Sınıf tarım arazilerinin milli park içerisinde yer alması yönetimin ana amaçlarına ulaşmasını zorlaştırmaktadır.	-Özel mülkiyete ait kaynak değeri bulunmayan alanların milli park sınırı dışına çıkarılması için çalışmalar yapmak. -Milli parkla aynı kaynak değeri özellikleri taşıyan orman alanlarının milli park sınırına dahil edilmesini sağlamak.
		Korunan alan tasarımındaki yetersizlikler, ana amaçlara ulaşmanın zor olduğu, ancak bazı hafifletici önlemlerin alındığı anlamına gelir (örneğin, vahşi yaşam koridorları için bitişik kara/deniz yöneticileriyle yapılan anlaşmalar veya uygun havza yönetiminin başlatılması).	1		
		Korunan alan tasarımı, amaçlara ulaşılmasını önemli ölçüde kısıtlamamaktadır, ancak geliştirilebilir (örneğin, daha büyük ölçekli ekolojik süreçlerle ilgili olarak)	2		
		Korunan alan tasarımı, amaçlara ulaşılmasına yardımcı olur;	3		

		türlerin ve habitatların korunmasına uygundur ve havza ölçeğinde yüzey ve yeraltı suyu akışları, doğal bozulma şekilleri vb. gibi ekolojik süreçleri korur.			
Süreç	6.Korunan Alanın Sınır İşaretleri Sınır biliniyor mu ve işaretlenmiş/çizilmiş mi?	Korunan alanın sınırı, yönetim otoritesi veya yerel halk/komşu kara/deniz kullanıcıları tarafından bilinmiyor.	0	-Korunan alanın sınırı hem yönetim otoritesi hem de yerel halk/komşu kara/deniz kullanıcıları tarafından bilinmesine yönelik alan girişinde bilgilendirici levha vardır. Ayrıca, alan tanıtımına ilişkin bilgilendirici afiş ve broşürlerde de alan sınırı bildirilmiştir. Bununla birlikte, alan sınırı tam olarak işaretlenmemiştir. Alanın belli geçiş noktalarında tanıtıcı işaret bulunmamaktadır.	-Milli parkın belli noktalarda milli park sınırını belirten işaretlerin konulması ve alan sınırlandırılma işleminin tamamlamak.
		Korunan alanın sınırı yönetim otoritesi tarafından biliniyor ancak yerel halk/komşu kara/deniz kullanıcıları tarafından bilinmiyor.	1		
		Korunan alanın sınırı hem yönetim otoritesi hem de yerel halk/komşu kara/deniz kullanıcıları tarafından biliniyor ancak uygun şekilde sınırlandırılmamıştır.	2		
		Korunan alanın sınırı, yönetim otoritesi ve yerel halk/komşu kara/deniz kullanıcıları tarafından bilinir ve uygun şekilde sınırlandırılır.	3		
Planlama	7. Yönetim Planı Bir yönetim planı veya eşdeğeri var mı ve uygulanıyor mu? Planlama	Korunan alanın yönetim planı yok.	0	-Milli parkın 2019 yılında revize edilen UDGP ve alt planları mevcut olup aktif olarak uygulanmaktadır.	-
		Bir yönetim planı hazırlanıyor veya hazırlanmış ancak uygulanmıyor.	1		
		Bir yönetim planı mevcuttur, ancak finansman kısıtlamaları veya diğer sorunlar nedeniyle yalnızca kısmen uygulanmaktadır.	2		
		Bir yönetim planı mevcuttur ve uygulanmaktadır.	3		
Planlama	7 a-c. Ek Hususlar: Planlama Süreci	7a.Planlama süreci, kilit paydaşların yönetim planını etkilemesi için yeterli fırsat sağlar.	+1	-	
		7b.Yönetim planının periyodik olarak gözden geçirilmesi ve güncellenmesi için belirlenmiş bir program ve süreç vardır.	+1	-Yönetim planı 5 yılda bir revize edilmektedir.	
		7c. İzleme, araştırma ve değerlendirme sonuçları rutin/düzenli olarak planlamaya dahil edilir.	+1	-İzleme, araştırma ve değerlendirme sonuçları rutin/düzenli olarak planlamaya dahil edilmektedir.	
Planlama	8.Düzenli Çalışma Planı Yıllık çalışma planı var mı ve uygulanıyor mu?	Düzenli bir çalışma planı yoktur.	0	-Milli park faaliyetleri 2019 yılında revize edilen UDGP kapsamında yıllık düzenli bir çalışma planı doğrultusunda yapılmaktadır.	-
		Düzenli bir çalışma planı mevcuttur ancak faaliyetlerin çok azı uygulanmaktadır.	1		
		Düzenli bir çalışma planı mevcuttur ve birçok faaliyet uygulanmaktadır.	2		
		Düzenli bir çalışma planı mevcuttur ve tüm faaliyetler uygulanmaktadır.	3		
Girdiler	9.Kaynak Envanteri Korunan alanı yönetmek için yeterli bilgi var mı?	Korunan alanın kritik habitatları, türleri, ekolojik süreçleri ve kültürel değerleri hakkında çok az bilgi var veya hiç bilgi yoktur.	0	-Milli parkın 2019 yılında revize edilen UDGP güncel ve geniş kapsamlı bir çalışma olduğundan alanla ilgili tüm bilgiler plana dahil edilmiş ve yeterlidir.	-
		Korunan alanın kritik habitatları, türleri, ekolojik süreçleri ve kültürel değerleri ile ilgili bilgiler planlama ve karar vermeyi desteklemek için yeterli değildir.	1		

		Korunan alanın kritik habitatları, türleri, ekolojik süreçleri ve kültürel değerleri ile ilgili bilgiler çoğu kilit planlama ve karar verme alanı için yeterlidir.	2		
		Korunan alanın kritik habitatları, türleri, ekolojik süreçleri ve kültürel değerleri hakkındaki bilgiler, tüm planlama ve karar verme alanlarını desteklemek için yeterlidir.	3		
Girdiler	10.Personel Sayısı	Korunan alanı yönetmek için kimse yok ama personel gereklidir.	0	-Milli parkın 2019 yılında revize edilen UDGP'de planın sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi için gerekli personel sayısı 50 kişi olarak belirlenmesine rağmen mevcut personel sayısı 31'dir. Bu kapsamda, mevcut personel sayısı planda belirtilenin tamamını karşılayamayarak %62'sini karşılamaktadır.	-Milli park faaliyetlerin sağlıklı olarak yürütülmesi amacıyla personel sayısının UDGP'de belirtilen 50 kişiye çıkarılması için gerekli alımların Bakanlıkça yapılması için çalışmalar yapmak.
	Korunan alanı yönetmek için yeterli sayıda insan istihdam edilmiş durumda mı?	Korunan alanı yönetmek için kişi sayısı, yönetim ihtiyaçlarını karşılamak için yetersizdir.	1		
		Korunan alanı yönetmek için kişi sayısı, yönetim ihtiyaçlarını tam olarak karşılamak için gerekli olanın altındadır.	2		
		Korunan alanı yönetmek için kişi sayısı, yönetim ihtiyaçlarını tam olarak karşılamaya yeterlidir.	3		
Girdiler	11.Personel Bilgi ve Becerisi	Korunan alanı yönetmek için gereken bilgi ve beceriler tamamen yetersizdir.	0	-Milli parkın mevcut personelinin bilgi ve becerisi yeterli değildir ve geliştirilmesi gerekir.	-Mevcut personelin yeterliliğini arttırmak için hizmet içi eğitim yapmak. -Milli parkın daha etkin yönetilmesi için biyolog, deniz biyoloğu, veteriner hekim, yaban hayatı teknikerleri, orman muhafaza memuru, turizm ve rekreasyon yönetimi konusunda uzman personel istihdamını sağlamak.
	Korunan alanın yönetimine dahil olan kişiler gerekli bilgi ve becerilere sahip mi?	Bilgi ve beceriler korunan alanın ihtiyaçlarına göre düşüktür.	1		
		Bilgi ve beceriler yeterlidir, ancak yönetim ihtiyaçlarını tam olarak karşılamak için daha da geliştirilebilir.	2		
		Bilgi ve beceriler, korunan alanın yönetim ihtiyaçları ile uyumludur.	3		
Girdiler	12.Mevcut Bütçe	Yönetim için uygun bütçe yoktur.	0	-Milli parkın ihtiyaçlarını karşılamak için Bakanlık tarafından Genel ve Döner sermaye bütçesinden tahsis edilen ödenekler kabul edilebilir olmakla birlikte idare binası, araç-ekipman ve personel ihtiyacının tam olarak karşılamak için artırılabilir.	-Milli park araç-ekipman ve idare binası kapasitesinin artırılması için gerekli ödeneğin tahsisini sağlamak.
	Mevcut bütçe veya ödenek yeterli mi?	Mevcut bütçe temel yönetim için yetersizdir.	1		
		Mevcut bütçe kabul edilebilir ancak yönetim ihtiyaçlarını tam olarak karşılamak için artırılabilir.	2		
		Mevcut bütçe yeterlidir ve korunan alanın tüm yönetim ihtiyaçlarını karşılar.	3		
Girdiler	13.Bütçe Güvenliği	Korunan alan için güvenli bir bütçe yoktur ve yönetim tamamen dışarıdan veya oldukça değişken finansmana bağlıdır.	0	Milli parkın yönetim ihtiyaçlarını karşılamak için Bakanlık tarafından her yıl tahsis edilen güvenli bir bütçe vardır.	
	Bütçe güvenli mi? Ya da mevcut ödenek düzenli olarak ayrılmış mı?	Çok az güvenli bütçe var ve korunan alan, dış finansman olmadan yönetim ihtiyaçlarını karşılayamıyordu.	1		
		Korunan alanın yönetim ihtiyaçları için makul ölçüde güvenli bir çekirdek bütçe vardır, ancak birçok yenilik ve girişim dış finansmana bağlıdır.	2		

		Korunan alan ve yönetim ihtiyaçları için güvenli bir bütçe vardır.	3		
Süreç	14.Bütçe Yönetimi Bütçe, kritik yönetim ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yönetiliyor mu?	Bütçe yönetimi çok zayıf ve yönetimi önemli ölçüde baltalıyor/sarsıyor.	0	-Milli park yönetimi tarafından yıllık bazda oluşturulan gelir-gider bütçeleri %100 oranında gerçekleşmeye sahiptir. Bu kapsamda, bütçe yönetimi başarılı bir şekilde uygulanmaktadır.	-
		Bütçe yönetimi zayıf ve yönetimi kısıtlıyor.	1		
		Bütçe yönetimi yeterli ancak geliştirilebilir.	2		
		Bütçe yönetimi mükemmeldir.	3		
Girdiler	15.Ekipman ve Tesisler Ekipman ve tesisler yönetim ihtiyaçları için yeterli mi?	Yönetim ihtiyaçları için çok az ekipman ve tesis vardır veya hiç yoktur.	0	-Milli parkın faaliyetlerini yürütmede araç-ekipman ve idare binası ihtiyacı karşılamakta yetersiz kalmaktadır.	-Her şefliğe iki kara aracı ve bir deniz aracı koruma ve yönetim faaliyetleri açısından bulunması zorunlu olup bunların alımını sağlamak. Ayrıca müdürlük idare binası ihtiyacı karşılamada yetersizdir. Bu konuda talepler Genel Müdürlüğe gerekçe raporlarıyla iletilmiş olup çalışmalara başlanmıştır.
		Bazı ekipman ve tesisler vardır, ancak bunların çoğu yönetim ihtiyacı için yetersizdir.	1		
		Ekipman ve tesisler var, ancak yine de yönetimi kısıtlayan bazı eksikler vardır.	2		
		Yeterli ekipman ve tesisler vardır.	3		
Süreç	16.Mevzuatın Uygulanması Personel (korunan alanın yönetiminden sorumlu kişi), korunan alanlara ilişkin kuralları yeterince iyi uygulayabiliyor mu?	Personel, korunan alan mevzuatı ve düzenlemelerini uygulamak için etkin bir kapasiteye/kaynaklara/yetkiye sahip değildir.	0	-Korunan alan mevzuatı ve düzenlemeleri yeterli detaya sahip değildir ve alan yönetim ihtiyacını karşılamamaktadır. Yönetim faaliyetlerinde görev alacak personel sayısı ve niteliği yetersizdir.	-Korunan alan mevzuatındaki eksikliklerin giderilerek yeniden düzenlenmesi ve geliştirilmesi için çalışmalar yapmak. -UDGP'de belirlenen personel sayısının ile niteliğinin alan ihtiyaçlarını karşılamak üzere istihdamını sağlamak.
		Korunan alan mevzuatı ve düzenlemelerini uygulamak için personel kapasitesi/kaynakları/yetkisinde büyük eksiklikler vardır.	1		
		Personel, korunan alan mevzuatını ve düzenlemelerini uygulamak için kabul edilebilir kapasiteye/kaynaklara/yetkiye sahiptir, ancak bazı eksiklikler devam etmektedir.	2		
		Personel, korunan alan mevzuatı ve düzenlemelerini uygulamak için mükemmel kapasiteye/kaynaklara/yetkiye sahiptir.	3		
Süreç	17.Koruma Sistemleri Korunan alanda kaynak erişimi veya kaynak kullanımını kontrol etmek için sistemler (örn. devriyeler, izinler, istihbarat toplama vb.) mevcut mu?	Koruma sistemleri mevcut değildir veya erişim/kaynak kullanımını kontrol etmede etkili değildir, ancak bunlar gereklidir.	0	-Milli parkın korunmasında devriye sistemi, izinler ve giriş kontrol sistemi mevcuttur. Ancak korunan alanlar mevzuatındaki yetersizlikler (örneğin; cezai müeyyidelerin mevcut 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nda ayrıntılı olarak belirtilmemiş olması vb.) ve alandaki yerleşim yeri ve sit alanlarında yetki kısıtlaması ile koruma	-Korunan alan mevzuatındaki yetersizliklerin giderilmesi için çalışmalar yapmak. -Koruma-kontrol personelinin sayısının ve niteliğinin artırılmasını sağlamak. -Deniz ve kara araçları yetersizliğinin giderilmesini sağlamak.
		Koruma sistemleri, erişim/kaynak kullanımını kontrol etmede yalnızca kısmen etkilidir	1		
		Koruma sistemleri, erişim/kaynak kullanımını kontrol etmede orta derecede etkilidir.	2		
		Koruma sistemleri, erişim/kaynak kullanımını kontrol etmede büyük ölçüde veya tamamen etkilidir.	3		

				personelinin yetersizliği nedenleriyle koruma sistemleri alanı korumakta orta derecede etkilidir.	
Süreç	18. Personel Güvenliği Korunan alan personelinin güvenli çalışma koşulları var mı ve yönetim güvenliğe öncelik veriyor mu?	Tehditleri azaltmak ve güvenli bir çalışma ortamı sağlamak için etkili önlemlerin olmaması nedeniyle personel güvenliği ciddi şekilde tehlikeye atılıyor. Tehditleri azaltmak için etkili önlemlerin olmaması ve/veya güvenli bir çalışma ortamı sağlamak için destek olmaması nedeniyle personel güvenliği zayıftır. Personel güvenliği, korunan alan yöneticileri için önemli bir husustur ve tehditleri azaltmak ve güvenli bir çalışma ortamı sağlamak için adımlar atılır, ancak iyileştirmeler yapılabilir. Personel güvenliği, korunan alan yöneticileri için önemli bir husustur ve tehditleri azaltmak ve etkileri en aza indirmek için destek sağlamak için tüm makul adımlar atılır.	0 1 2 3	-Milli park personeline ilgili yasa gereğince iş sağlığı ve güvenliği konusunda eğitimler verilmiştir. Ancak düzenli bir eğitim verilmemektedir. Bununla birlikte özel kolluk mevzuatının yetersiz olması nedeniyle alanda meydana gelen adli olaylarda koruma-kontrol personelinin yetki yetersizliği nedeniyle tehditlerle karşılaşabilmektedir.	-İş sağlığı ve güvenliği birimlerinden uzun süreli hizmet alımı yapmak. -Özel kolluk mevzuatı yeniden düzenlenmesi konusunda talepleri üst birimlere iletmek.
Süreç	19. Araştırma Yönetim odaklı bir inceleme ve araştırma çalışması programı var mı?	Korunan alanda yapılan herhangi bir inceleme veya araştırma çalışması bulunmamaktadır. Az miktarda inceleme ve araştırma çalışması vardır, ancak korunan alan yönetiminin ihtiyaçlarına yönelik değildir. Önemli ölçüde anket ve araştırma çalışması vardır, ancak bu çalışmalar yalnızca kısmen korunan alan yönetiminin ihtiyaçlarına yöneliktir. Yönetim ihtiyaçlarıyla ilgili kapsamlı, entegre bir anket ve araştırma çalışması programı vardır.	0 1 2 3	-Belirlenmiş aralıklarla farklı konular ve hedeflerle (ziyaretçi memnuniyetini belirleme gibi) anketler gerçekleştirilmektedir.	
Süreç	20. İzleme ve Değerlendirme Yönetim faaliyetleri düzenli olarak izleniyor, değerlendiriliyor ve uyarlanıyor mu?	Korunan alanda izleme ve değerlendirme yapılmamaktadır. Yönetim faaliyetleri performansının geçici olarak izlenmesi ve değerlendirilmesi vardır, ancak sistem ve/veya düzenli sonuç toplama yoktur. Yönetim faaliyetlerinin performansına ilişkin anlaşılmaya varılan ve uygulanan bir izleme ve değerlendirme sistemi vardır, ancak sonuçlar yönetime geri bildirimde bulunmaz. Yönetim faaliyetlerinin performansına ilişkin iyi bir izleme ve değerlendirme sistemi mevcuttur, iyi bir şekilde uygulanmaktadır ve yönetim faaliyetlerini uyarlamak ve	0 1 2 3	-Milli parkın 2019 yılında revize edilen UDGp'de belirlenmiş olan izleme faaliyetleri yapılmakta ancak yeterli olamamaktadır. Bu konuda hem sayı hem nitelik açısından personel yetersizliği bulunmaktadır.	-İzleme ve değerlendirme faaliyetlerinin sağlıklı yapılabilmesi için hem nitelik hem de sayı bakımından yeterli personel istihdam etmek.

		iyileştirmek için sonuçlar düzenli olarak kullanılmaktadır.			
Süreç	21.Kaynak Yönetimi Aktif kaynak yönetimi yapılıyor mu? (Kritik habitatların, türlerin, ekolojik süreçlerin ve kültürel değerlerin etkin bir şekilde korunmasını sağlamak için gerekli yaptırımlara ek olarak yapılan faaliyetler; örneğin, restorasyon ve habitat oluşturma, yangın kontrolü, popülasyon sayılarının izlenmesi, gerektiğinde çitle çevrilmesi ve istilacı türlerin kontrolünü içerebilir.)	Kritik habitatların, türlerin, ekolojik süreçlerin ve kültürel değerlerin aktif kaynak yönetimi üstlenilmiyor, ancak gereklidir.	0	-Milli parkta aktif kaynak yönetimi kapsamında yangın kontrolü ve kısmen popülasyon izlemesi yapılmaktadır ancak yeterli olamamaktadır. Bu konuda araç-ekipman yetersizliği ile hem sayı hem nitelik açısından personel yetersizliği bulunmaktadır.	-Araç-ekipman ve personel yetersizliklerinin giderilmesi için gerekli bütçenin sağlanmasına yönelik çalışmalar yapmak.
		Kritik habitatların, türlerin, ekolojik süreçlerin ve kültürel değerlerin aktif yönetimi için gereksinimlerin çok azı uygulanmaktadır.	1		
		Kritik habitatların, türlerin, ekolojik süreçlerin ve kültürel değerlerin aktif yönetimi için gereksinimlerin çoğu uygulanıyor, ancak bazı kilit konular ele alınmıyor.	2		
		Kritik habitatların, türlerin, ekolojik süreçlerin ve kültürel değerlerin aktif yönetimi için gereklilikler büyük ölçüde veya tamamen uygulanmaktadır.	3		
Süreç	22.İklim Değişikliği Korunan alan iklim değişikliğine uyum sağlamak için bilinçli olarak yönetiliyor mu?	Yönetim tarafından iklim değişikliğine uyumu dikkate almak için herhangi bir çaba gösterilmemiştir.	0	-İklim değişikliğinin olası etkileri hakkında çalışmalar yapılmakla birlikte yürürlükte olan UDGP'de gerekli faaliyetler yer almamaktadır. Bu konudaki çalışmalar henüz başlangıç aşamasındadır.	-İklim değişikliğinin olası etkilerinin giderilerek uyum sağlanması konusunda çalışmalara UDGP'de yer vermek. -Çevre, Şehircilik İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, Meteoroloji Müdürlüğü, OGM, Üniversiteler ve diğer ilgili kurumlarla işbirliği yapmak.
		İklim değişikliğinin olası etkileri hakkında bazı ilk düşünceler ortaya çıktı, ancak bu henüz yönetim planlarına çevrilmedi.	1		
		Yönetimin, uygulanabilecek veya uygulanamayacak olan öngörülen iklim değişikliğine nasıl uyarlanacağı konusunda sınırlı planlar hazırlanmıştır.	2		
		Yönetimin öngörülen iklim değişikliğine nasıl adapte edileceğine dair ayrıntılı planlar hazırlandı ve bunlar halihazırda uygulanıyor.	3		
Süreç	23.Karbon Yakalama (Carbon capture) Korunan alan, karbon kaybını önlemek ve daha fazla karbon yakalamayı teşvik etmek için bilinçli olarak yönetiliyor mu? (Korunan alanlarda "karbon kaybını önleme" yöntemleri, yönetilen ekosistemlere bağlı olacaktır. Ormansızlaşmayı ve diğer doğal bitki örtüsü kaybını azaltmak, yangını önlemek, doğal su rejimlerini sürdürmek vb.)	Korunan alanın yönetiminde karbon depolama ve karbondioksit yakalama dikkate alınmamıştır.	0	-Milli Parkın Kullanım Sınıflarına Göre Birim Alandaki Toprak Organik Karbon (TOK) Stok Miktarı 2021 yılında yapılan çalışmayla 1.397.037,52 ton TOK Stoku olduğu belirlenmiştir. Alanda tutulan karbon kaybını önlemek ve yakalamayı teşvik etmek üzere bilinçli bir şekilde yönetilmesi planlanmaktadır.	-Milli parkın gelecek UDGP'de karbon yönetimi konusunda faaliyetlerin yer almasını sağlamak.
		Karbon depolama ve karbondioksit yakalama genel anlamda ele alınmış ancak henüz yönetime önemli ölçüde yansıtılmamıştır.	1		
		Korunan alandan karbon kaybını azaltmak için yürürlükte olan aktif önlemler var, ancak karbon dioksit tutulumunu artırmak için bilinçli önlemler yoktur.	2		
		Hem korunan alandan karbon kaybını azaltmak hem de karbondioksit yakalamayı artırmak için yürürlükte olan aktif önlemler vardır.	3		
Süreç	24. Ekosistem Hizmetleri	Korunan alan tarafından sağlanan ekosistem hizmetleri belli değildir/anlaşılmamıştır.	0	-Yönetim milli parkın ekosistem hizmetlerini bilmektedir ancak bu	-Milli parkın bir sonraki revize UDGP'de ekosistem

	Yönetim, ekosistem hizmetinin sağlanmasını dikkate alıyor mu? (Yönetim ekosistem hizmeti sağlamayı düşünüyor mu? Bu hem mevcut hem de potansiyel ekosistem hizmetlerinin bilinip bilinmediğini ve eğer biliniyorsa, bunların bir kısmının veya tamamının yönetilip yönetilmediğini araştırır.)	Korunan alan tarafından sağlanan ekosistem hizmetleri bellidir/anlaşılmıştır, ancak bunların sürekli olarak sunulmasını sağlamak için gerekli hiçbir yönetim eylemi gerçekleştirilmemiştir. Korunan alan tarafından sağlanan ekosistem hizmetleri anlaşılmış ve bunların devamlılığını sağlamak için gerekli bazı yönetim eylemleri gerçekleştirilmiştir. Korunan alan tarafından sağlanan ekosistem hizmetleri anlaşılmış ve bunların devamlılığını sağlamak için gerekli tüm yönetim eylemleri gerçekleştirilmiştir.	1 2 3	konuda herhangi bir yönetim eylemi gerçekleştirilmemiştir.	hizmetlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasına ilişkin eylemleri yer almasını sağlamak.
Süreç	25.Eğitim ve Bilinçlendirme Hedefler ve ihtiyaçlarla bağlantılı planlı bir eğitim ve bilinçlendirme programı var mı? (Bu soru, hem okul programları gibi öğrenim kurumları için eğitimi hem de yerel halk veya rekreasyonel amaçlı ziyaretçiler için daha genel eğitim fırsatlarının sağlanmasını kapsar.)	Eğitim ve farkındalık programı yoktur. Sınırlı ve geçici bir eğitim ve farkındalık programı vardır. Bir eğitim ve farkındalık programı var, ancak yönetim ihtiyaçlarını yalnızca kısmen karşılıyor ve geliştirilebilir. Uygun ve etkili bir eğitim ve farkındalık programı vardır.	0 1 2 3	-Doğanbey Ziyaretçi tanıtım merkezinde öğrenci gruplarına yıllık program dahilinde doğa eğitimi ve farkındalık programları uygulanmaktadır. 2021 yılında 221 kişiye eğitim verilmiştir.	
Süreç	26. Kamu ve Ticari Komşular Komşu kara/deniz kamu ve ticari kullanıcılarıyla iş birliği var mı? (Bu soru özellikle korunan alan içindeki ekosistemlerden yararlanan veya doğrudan etkileyen arazi ve su kullanıcılarına yöneliktir: örneğin su kullanıcıları (maden suyu tedarikçileri, belediyenin su tedariki, hidroelektrik projeleri), çiftçiler ve maden çıkarma endüstrileriyle uğraşanlar.	Yöneticiler ile komşu kamu ve ticari kara/deniz kullanıcıları arasında temas var, ancak çok az iş birliği var veya hiç iş birliği yoktur. Yöneticiler ile komşu kamu ve ticari kara/deniz kullanıcıları arasında temas vardır, ancak yalnızca bir miktar iş birliği vardır. Yöneticiler ve komşu kamu ve ticari kara/deniz kullanıcıları arasında düzenli bir temas vardır, ancak yönetim konusunda yalnızca bir miktar iş birliği vardır. Yöneticiler ve komşu kamu ve ticari kara/deniz kullanıcıları arasında düzenli temas ve yönetim konusunda önemli bir iş birliği vardır.	0 1 2 3	-Milli park yönetimi üniversitelerle işbirliği yaparak çeşitli konularda ortak projeler yürütmekte, alanda görevli kurumlarla irtibat kurulmaktadır. Aylık ilçe koordinasyon toplantılarına katılarak alan hakkında bilgiler paylaşılmakta ve faaliyetler işbirliği içerisinde yürütülmektedir.	-
Süreç	27. Ticari Turizm Operatörleri Ticari tur operatörleri, korunan alanın yönetimine katkı yapıyorlar mı?	Korunan alanı kullanan yöneticiler ve turizm operatörleri arasında çok az temas var veya hiç temas yoktur. Yöneticiler ve turizm operatörleri arasında temas vardır, ancak bu büyük ölçüde idari veya düzenleyici konularla sınırlıdır. Ziyaretçi deneyimlerini geliştirmek ve korunan alan değerlerini korumak için yöneticiler ve turizm operatörleri arasında sınırlı iş birliği vardır.	0 1 2	-Milli parkın doğal ve kültürel kaynak değerlerinin çekiciliği ve bilinirliğinin yüksek oranda olması yoğun ziyaretçi talebi oluşturduğundan alanda böyle bir talep ve ihtiyaç oluşmamıştır.	-

		Ziyaretçi deneyimlerini geliştirmek ve korunan alan değerlerini korumak için yöneticiler ve turizm operatörleri arasında iyi bir iş birliği vardır.	3		
Süreç	28. Ücretler Eğer ücret (giriş ücretleri, para cezaları, tesis kiralama gibi) tahsil ediliyorsa, bunun korunan alanın yönetimine katkısı oluyor mu? (Lütfen ne tür gelirler olduğunu belirtiniz)	Ücretler teorik olarak uygulanırsa da tahsil edilmiyor.	0	-Alandan giriş ücreti, tesis kiralama ve biyolojik çeşitlilik tahribatı sebebiyle idari para cezaları tahsil edilmektedir. Ancak, bu gelirlerden alana ve çevresine direkt bir katkı sağlanmamakla birlikte dolaylı yoldan Aydın İli ekonomisine yıllık 2 milyar TL dolaylı girdi sağlamaktadır.	-
		Ücretler alınır, ancak korunan alana veya çevresine katkı sağlamaz.	1		
		Ücretler toplanır ve korunan alan ve çevresine bir miktar katkıda bulunur.	2		
		Ücretler toplanır ve korunan alan ve çevresine önemli katkı sağlar.	3		
Çıktılar	29.Ziyaretçi Tesisleri ve Hizmetleri Ziyaretçi tesisleri ve hizmetleri yeterli mi?	Belirlenen bir ihtiyaca rağmen ziyaretçi tesisleri ve hizmetleri yoktur.	0	-Milli parkın UDGp'de belirtilen tüm tesisler yapılmıştır ve yeterli durumdadır. Ziyaretçilere yönelik yapılan anketler memnuniyet düzeyi yüksektir.	-
		Ziyaretçi tesisleri ve hizmetleri mevcut ziyaret düzeyleri için uygun değildir.	1		
		Ziyaretçi tesisleri ve hizmetleri mevcut ziyaret düzeyleri için yeterlidir ancak geliştirilebilir.	2		
		Ziyaretçi tesisleri ve hizmetleri, mevcut ziyaret seviyeleri için mükemmeldir.	3		
Süreç	30.Yerli Halk Yerli halk yönetim kararlarına dahil mi?	Yerli halk yönetim kararlarına dahil olmuyor.	0	Bu soru Türkiye için cevaplandırılmamaktadır.	-
		Yerli halkın yönetimle ilgili tartışmalara bazı tavsiyeleri vardır, ancak yönetimde doğrudan bir rolü yoktur.	1		
		Yerli halk, yönetimle ilgili bazı kararlara doğrudan katkıda bulunur, ancak katılımları geliştirilebilir.	2		
		Yerli halk, yönetimle ilgili tüm ilgili kararlara doğrudan katılır, örneğin ortak yönetim.	3		
Süreç	31.Yerel Halk (Yöre Halkı) Korunan alanda ikamet eden veya yakınında bulunan yerel halk yönetim kararlarına katılıyor mu?	Yerel halkın korunan alanın yönetimine ilişkin kararlara hiçbir girdisi/tavsiyesi yoktur.	0	-Mevzuatta milli park yönetiminde yöre halkının kararlara katılmasına yönelik bir mekanizma öngörülmemiştir.	-Mevzuat değişiklikleri ile birlikte yöre halkının alan yönetimi kararlarına katılmasına yönelik çalışmalar yapmak.
		Yerel halkın yönetimle ilgili tartışmalara bazı tavsiyeleri vardır, ancak yönetimde doğrudan bir rolü yoktur.	1		
		Yerel halk, yönetimle ilgili bazı ilgili kararlara doğrudan katkıda bulunur, ancak katılımları geliştirilebilir.	2		
		Yerel halk, yönetimle ilgili tüm ilgili kararlara doğrudan katılır, örneğin ortak yönetim.	3		
Çıktılar	31 a-c Ek hususlar: Yerel halk üzerindeki etkisi	Yerel halk, yerel paydaşlar ile korunan alan yetkilileri arasında açık bir iletişim ve güven vardır.	+1	-Yapılan görüşme ve toplantılarda gerekli iletişim sağlanmakta yöre halkının idareye duyduğu güven bu ortamlarda ifade edilmektedir.	

		Korunan alan değerlerinin korunmasıyla tutarlı olarak yerel halkın refahının artırılmasına yönelik programlar uygulanmaktadır.	+1	-	
		Yerel halk, korunan alanı aktif olarak desteklemektedir	+1	-Yöre halkı korunan alanı desteklemektedir. Bu kapsamda, her türlü usulsüz ve tehlikeli kullanım durumunda yöre halkı idareye bildirim yapmaktadır.	
Çıktılar	32-Ekonomik Fayda (Geçim Yararları) Korunan alan yerel halka (yöre halkı) sürdürülebilir geçim kaynakları (örneğin; gelir, istihdam, ekosistem hizmetleri için ödeme gibi) sağlıyor mu?	Korunan alan, yöre halkına herhangi bir geçim kaynağı sağlamamaktadır.	0	-Yöre halkı milli parkta yürütülen hizmet faaliyetlerinde istihdam edilmektedir. Milli parkın yöre ekonomisine sağladığı büyük çaplı katma değer halkın refahını artırmaktadır.	-
		Korunan alandan yöre halkı için faydalar mevcuttur ancak geçim kaynaklarına önemli katkılar sağlamamaktadır.	1		
		Korunan alandan yöre halkına sağlanan faydalar geçim kaynaklarına orta düzeyde katkıda bulunur.	2		
		Korunan alandan yöre halkına büyük miktarda sürdürülebilir geçim kaynağı akışı vardır.	3		
Çıktılar	33- Tehditler Korunan alanın temel değerlerine yönelik tehditler etkin bir şekilde ele alınıyor mu? (Yalnızca birkaç tehdit ele veya tehditler yalnızca kısmen ele alındıysa 1, çoğu tehdit ele alındıysa 2 ve tüm tehditler ele alındıysa 3 olarak puanlanması önerilir.)	Ana değerlere yönelik tehditler yönetim tarafından ele alınmıyor.	0	-Güncel ve tespit edilmiş tüm tehditlere karşı gerekli planlama ve önlemler alınmıştır. Ancak, iklim değişikliği ile ilgili yeterli veri girdisi bulunmadığından bu konuda yeterli tedbir alınmamıştır.	-Milli parka yönelik tüm tehditlerin ele alınmasına yönelik bir çalışma yapmak.
		Ana değerlere yönelik tehditlerin yönetimi yalnızca minimum düzeyde yürütülüyor.	1		
		Ana değerlere yönelik önemli tehditlerin çoğu, yönetim tarafından büyük ölçüde ele alınmaktadır.	2		
		Ana değerlere yönelik tehditler, yönetim tarafından kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır.	3		
Çıktılar	34-Bağlantılılık (Connectivity) Korunan alanın işlevsel bağlantı gereksinimleri değerlendirildi ve uygulandı mı? Korunan alanlar, içerdikleri türler genetik olarak izole edilmişse ve korunan alan bir ada gibi davranıyorsa savunmasız kalır. Bu soru, korunan alanın diğer doğal ekosistemlerle doğrudan bağlantılarını, biyolojik koridorların kullanımını vb. ele alarak, korunan alanın işlevsel bağlanabilirliğine odaklanmaktadır. Bu soru aynı zamanda bazı alanlar için geçerli	İşlevsel bağlantılılık gereksinimleri değerlendirilmemiş veya dikkate alınmamıştır.	0	-Milli parkın işlevsel bağlantılılığı değerlendirilmiş alanda zonlama çalışması yapılmıştır. Ancak bu çalışmalar yeterli değildir.	-Milli parkta bulunan diğer statü ve sorumlu birimlerle ortak çalışma yapılarak ekolojik koridor, sınır değişiklikleri, mevzuat düzenlemeleri yapılarak alandaki fonksiyonel bağlantılılığı artırmak.
		İşlevsel bağlantılılık gereksinimleri değerlendirilmiş ancak gerekli önlemler alınmamıştır.	1		
		İşlevsel bağlantılılık gereksinimleri değerlendirilmiş ve bazı önlemler alınmış, ancak işlevsel bağlantı elde etmek için yeterli değildir.	2		
		İşlevsel bağlantılılık gereksinimleri değerlendirilmiş ve işlevsel bağlantılılığı sağlamak için gerekli eylemler ele alınmıştır.	3		

	olmayabilir (örn. benzersiz flora ve fauna nedeniyle korunan deniz adaları veya belirli bir ürünün yabani akrabalarını korumak için kurulan mikro rezervler).				
Değerlerdeki durum ve eğilimin ayrıntılı olarak değerlendirilmesi					
Sonuçlar	Doğal kaynak değerlerindeki durum ve eğilimin ayrıntılı olarak değerlendirilmesi	Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi yoktur.		Ekteki 35 nolu soruya ait tabloyu dolduracak yeterli bilgiye sahip değilseniz, lütfen mevcut bilgilere dayanarak Soru 35'e bir puan verin.	
		Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi vardır.	✓	Ekteki 35 nolu soruya ait tabloyu lütfen doldurunuz.	
Sonuçlar	35-Doğal Kaynak Değerlerin Durumu Korunan alanın önemli doğal kaynak değerleri, ilk hallerine göre şimdiki durumu nedir?	Birçok önemli doğal değer ciddi şekilde bozuluyor.	0	Milli parkın UDGP'nin hazırlanması sürecinde yapılan değerlendirmeler ve yapılan bilimsel araştırmalar kapsamında doğal kaynak değerlerinin ağırlıklı olarak bozulmadığı belirtilmektedir.	-Milli parkın üzerindeki ziyaretçi baskısı ve çevre etkisinin olası olumsuz etkisinin azaltılması için paydaşlarla birlikte çalışmalar yapmak. -Doğal kaynak değerlerinin sürdürülebilirliği için milli parkın önemli sorunları olan mevzuat, personel sayısı ve niteliğinin yetersizliği, araç-ekipman ile idare binası yetersizliklerinin giderilmesi için gerekli çalışmaları yapmak. Özellikle de koruma-kontrol personelinin istihdamı sağlanmalıdır.
		Bazı doğal değerler ciddi şekilde bozuluyor.	1		
		Bazı doğal değerler kısmen bozuluyor, ancak en önemli değerler önemli ölçüde etkilenmemiştir.	2		
		Doğal değerler ağırlıklı olarak bozulmamıştır.	3		
Süreç	35 a-c Ek hususlar: Doğal kaynak Değerlerinin Durumu	35a.Doğal kaynak değerlerin durum değerlendirmesinde araştırma ve/veya izleme sonuçları temel alınmaktadır	+1	-	
		35b. Doğal değerlere yönelik tehditlere karşı spesifik/ özellikli yönetim programları uygulanmaktadır.	+1	UDGP kapsamında uygulanmaktadır.	
		35c. Doğal değerleri korumaya yönelik faaliyetler, korunan alan yönetiminin rutin bir parçasıdır.	+1	UDGP kapsamında uygulanmaktadır.	
Sonuçlar	Kültürel kaynak değerlerindeki durum ve eğilimin ayrıntılı olarak değerlendirilmesi	Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi yoktur.		Ekteki 36 nolu soruya ait tabloyu dolduracak yeterli bilgiye sahip değilseniz, lütfen mevcut bilgilere dayanarak Soru 35'e bir puan verin.	
		Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi vardır.	✓	Ekteki 36 nolu soruya ait tabloyu lütfen doldurunuz.	
Sonuçlar	36-Kültürel Kaynak Değerlerin Durumu Korunan alanın önemli kültürel kaynak değerleri, ilk hallerine göre şimdiki durumu nedir?	Birçok önemli kültürel değer ciddi şekilde bozuluyor.	0	-Milli park sınırları içerisinde yer alan tarihi ve arkeolojik kültürel değerlerin korunması SİT kapsamındadır ve doğrudan milli park yönetimi tarafından yönetilmemektedir. Alan	-Korunan alan mevzuatındaki yetersizliklerin ve statü çakışmalarının giderilmesi için çalışmalar yapmak.
		Bazı kültürel değerler ciddi şekilde bozuluyor.	1		
		Bazı kültürel değerler kısmen bozuluyor, ancak en önemli değerler önemli ölçüde etkilenmedi.	2		

		Kültürel değerler ağırlıklı olarak bozulmamış.	3	içerisindeki statü çakışmalarının giderilerek bir statü altında yönetilmesi gerekir.	
Süreç	36 a-c Ek hususlar: Kültürel Kaynak Değerlerinin Durumu	36a. Kültürel kaynak değerlerin durum değerlendirmesinde araştırma ve/veya izleme sonuçları temel alınmaktadır	+1		
		36b. Kültürel değerlere yönelik tehditlere karşı spesifik/özellikli yönetim programları uygulanmaktadır	+1		
		36c. Kültürel değerleri korumaya yönelik faaliyetler, korunan alan yönetiminin rutin bir parçasıdır.	+1		
Anahtar türlerin ayrıntılı değerlendirilmesi					
Sonuçlar	Anahtar türlerin ayrıntılı değerlendirilmesi	Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi yoktur.	✓	Ekteki 37 nolu soruya ait tabloyu dolduracak yeterli bilgiye sahip değilseniz, lütfen mevcut bilgilere dayanarak Soru 37'e bir puan verin.	
		Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi vardır.		Ekteki 37 nolu soruya ait tabloyu lütfen doldurunuz.	
Sonuçlar	37. Anahtar gösterge türleri koruma durumu Anahtar gösterge türlerinin durumu son 5 yılda değişti mi?	Anahtar gösterge türlerin koruma durumu istenmeyen bir durumdur ve son beş yılda kötüleşmiştir.	0	Anahtar gösterge türleri hakkında yeterli bilgi olmamakla birlikte değişmeden kaldığı tahmin edilmektedir.	
		Anahtar gösterge türlerin koruma durumu istenmeyen bir durumdur ve son beş yılda değişmemiştir.	1		
		Anahtar gösterge türlerin koruma durumu istenmeyen bir durumdur ancak son beş yılda iyileşmiştir.	2		
		Anahtar gösterge türlerin koruma statüsü arzu edilir veya son beş yılda önemli ölçüde iyileşmiştir.	3		
Habitatların ayrıntılı değerlendirilmesi					
Sonuçlar	Habitatların ayrıntılı değerlendirilmesi	Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi yoktur.	✓	Ekteki 38 nolu soruya ait tabloyu dolduracak yeterli bilgiye sahip değilseniz, lütfen mevcut bilgilere dayanarak Soru 38'e bir puan verin. Milli parkın habitatlarının durumu ve eğilimi konusunda çalışma yapılması planlanmaktadır.	
		Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi vardır.		Ekteki 38 nolu soruya ait tabloyu lütfen doldurunuz.	
Sonuçlar	38. Habitatları koruma durumu Habitatların durumu son 5 yılda değişti mi?	Habitatların koruma durumu istenmeyen bir durumdadır ve son beş yılda kötüleşmiştir.	0	Habitatların durumu hakkında yeterli bilgi olmamakla birlikte değişmeden kaldığı gözlenmektedir.	
		Habitatların koruma durumu istenmeyen bir durumdadır ve son beş yılda değişmeden kalmıştır.	1		
		Habitatların koruma durumu istenmeyen bir durumdadır ancak son beş yılda iyileşmiştir.	2		
		Habitatların koruma durumu arzu edilir durumdadır veya son beş yılda önemli ölçüde iyileşmiştir.	3		
	TOPLAM PUAN	Maksimum METT Puan: 123	78	(Maksimum METT Puan 123, 30. yerli halk sorusu cevaplanamadığından kaynaklıdır.)	

METT 4: 35-36-37- 38 Soruları İçin Açıklamalar ve Tablolar

35. ve 36. Sorular: Değerlerin ayrıntılı değerlendirilmesi

Durum: Bu korunan alan için listelenen beş ana değer her biri için, çok iyi, iyi, orta veya çok iyi bir ölçek kullanarak her bir değer durumunu tanımlayın.

Çok iyi: Değerin durumu esasen bozulmamış

İyi: Değerin durumu bir dereceye kadar bozulur, ancak değer bu durumda müdahale olmaksızın korunması muhtemeldir.

Orta: Değer orta derecede bozulmuştur ve muhtemelen müdahale veya iyileşme için önemli bir zaman gerektirebilir.

Zayıf: Değer önemli ölçüde bozulmuştur ve iyileşmek için müdahale gerektirecektir

Bilinmiyor: Değer hakkında herhangi bir bilgi bulunmadığından durum ve eğilim belirlenemez.

Eğilim: Durum belirlenmesi ardından korunan alanın ilk belirlendiği zamandan bu yana değer nasıl değiştiğini düşünün ve aşağı açılır listeden seçilebilecek aşağıdaki derecelendirmeyi kullanarak eğilimini tanımlayın.

İlerleme: Daha iyi olmak/iyileşmek

Stabil/Kararlı: Yaklaşık olarak aynı kalmak

Gerileme: Kötüleşmek

Bilinmiyor: Değer hakkında herhangi bir bilgi bulunmadığından durum ve eğilim belirlenemez.

35. Soru Doğal Kaynak Değerlerinin Ayrıntılı Değerlendirilmesi

Değer	Durumu	Eğilim (Trend)	Derecelendirmenin gerekçesi	Değeri artırmanın yolları
Zengin flora	Çok iyi	İlerleme	-Alanın il kurulduğu günden bugüne yapılan çalışmalarda tür sayısı ve popülasyonun artış olduğu tespit edilmiştir.	-Gözlem ve izleme çalışmalarının artırılarak belli aralıklarla envanter çalışmaları yapılmalıdır. - Milli park tasarımı iyileştirilmesine ilişkin çalışmalar yapılmalıdır. -Koruma ve kontrol faaliyetleri artırılmalıdır.
Zengin fauna	İyi	Gerileme	-Alandaki Anadolu parsının nesli tükenmiştir, Orfoz, yılan balığı gibi bazı türlerin ise nesli tehlike altındadır bu kapsamda faunada bir gerileme söz konusudur.	-Gözlem ve izleme çalışmalarının artırılarak belli aralıklarla envanter çalışmaları yapılmalıdır. - Milli park tasarımı iyileştirilmesine ilişkin çalışmalar yapılmalıdır. -Koruma ve kontrol faaliyetleri artırılmalıdır.
Endemik türlerin varlığı	Çok iyi	İlerleme	Alanda yapılan bilimsel araştırmalarda yeni endemik türler tespit edilmiştir.	-Gözlem ve izleme çalışmalarının artırılarak belli aralıklarla envanter çalışmaları yapılmalıdır. - Milli park tasarımı iyileştirilmesine ilişkin çalışmalar yapılmalıdır. -Koruma ve kontrol faaliyetleri artırılmalıdır.
Manzara değerleri ve olağanüstü doğal güzellik	Çok iyi	Stabil/ Kararlı	Geçmişten günümüze bu değerlerde bir gerileme yoktur, stabil haldedir.	-Mevcut halleri korunarak yoğun insan baskısı azaltılması için önlemler alınmalıdır.
Jeolojik ve jeomorfolojik özellikler (kanyonlar, inler, deniz içi oluşumlar ve mağaralar)	Çok iyi	Stabil/ Kararlı	Geçmişten günümüze bu değerlerde bir gerileme yoktur, stabil haldedir.	-Mevcut halleri korunarak yoğun insan baskısı azaltılması için önlemler alınmalıdır.

36. Soru Kültürel Kaynak Değerlerinin Ayrıntılı Değerlendirilmesi

Değer	Durumu	Eğilim (Trend)	Derecelendirmenin gerekçesi	Değeri artırmanın yolları
Panionion	Zayıf	Gerileme	-Alan 1.Derece Arkeolojik Sit olarak tescil edildiğinden milli park yönetimince iyileştirmeye yönelik bir faaliyet yapılamamaktadır. Bu konuda mevzuatta sıkıntıları vardır.	-Mevzuatta yapılacak değişikliklerle yetki karmaşasının giderilmesi ve ilgili kurumlarla işbirliği içinde iyileştirme çalışmaları yapılmalıdır.
Hagios Antonios Manastırı	Zayıf	Gerileme	-Alan 1. Derece Arkeolojik Sit olarak tescil edildiğinden milli park yönetimince iyileştirmeye yönelik bir faaliyet yapılamamaktadır. Bu konuda mevzuatta sıkıntıları vardır.	-Mevzuatta yapılacak değişikliklerle yetki karmaşasının giderilmesi ve ilgili kurumlarla işbirliği içinde iyileştirme çalışmaları yapılmalıdır.
Ayayorgi Manastırı	Zayıf	Gerileme	- Alan 1. Derece Arkeolojik Sit olarak tescil edildiğinden milli park yönetimince iyileştirmeye yönelik bir faaliyet yapılamamaktadır. Bu konuda mevzuatta sıkıntıları vardır.	-Mevzuatta yapılacak değişikliklerle yetki karmaşasının giderilmesi ve ilgili kurumlarla işbirliği içinde iyileştirme çalışmaları yapılmalıdır.
Zeus Mağarası	İyi	Gerileme	- Alan 1. Derece Arkeolojik Sit olarak tescil edildiğinden milli park yönetimince iyileştirmeye yönelik bir faaliyet yapılamamaktadır. Bu konuda mevzuatta sıkıntıları vardır.	-Mevzuatta yapılacak değişikliklerle yetki karmaşasının giderilmesi ve ilgili kurumlarla işbirliği içinde iyileştirme çalışmaları yapılmalıdır.
Eski Doğanbey Köyü (Eski Domatia Köyü)	Orta	Gerileme	-Alan 2.Derece Doğal Sit olarak tescil edildiğinden milli park yönetimince iyileştirmeye yönelik bir faaliyet yapılamamaktadır. Bu konuda mevzuatta sıkıntıları vardır.	-Mevzuatta yapılacak değişikliklerle yetki karmaşasının giderilmesi ve ilgili kurumlarla işbirliği içinde iyileştirme çalışmaları yapılmalıdır.

37. Anahtar Türlerin Detaylı Değerlendirilmesi

1. Anahtar gösterge türlerinin neler olduğunu belirleyin ve en önemli beş türün adlarını aşağıdaki tabloya koyun.
2. Tablodaki altı özellik için (Yayılma alanı, popülasyon büyüklüğü, üreme ölüm oranı ve yaş yapısı, habitat alanı, habitat kalitesi ve ana tehditler) için her bir temel gösterge türünün durumunun beş yıl öncesine göre nasıl değiştiğini düşünün. Her bir özelliği değerlendirin: artan, stabil/değişmez veya azalan veya gelişen, stabil veya azalan.
3. Durumu bu şekilde değerlendirmek için bir neden verin ve ardından nasıl iyileştirilebileceğini belirtin.
4. son olarak, 37. soruyu cevaplarken sonuçları göz önünde bulundurun.

Anahtar gösterge türleri	Yayılma alanı (artan, stabil, azalan)	Popülasyon büyüklüğü (artan, stabil, azalan)	Üreme, ölüm oranı, yaş yapısı (gelişen, stabil azalan)	Habitat alanı (artan, stabil, azalan)	Habitat kalitesi (gelişen, stabil azalan)	Tehditlerin boyutu (gelişen, stabil azalan)	Derecelendirmenin gerekçesi/nedeni	Türlerin koruma durumunu iyileştirmenin yolları
Bilgi yok.								

38. Habitatların Detaylı Değerlendirilmesi

1. Korunan alanın ana habitatlarının neler olduğunu belirleyin ve en önemli beş habitatın adlarını aşağıdaki tabloya yazın.
2. Tablodaki dört özellik (Yayılma alanı, Habitat alanı, Yapı ve işlev, Tehditlerin kapsamı) için her bir habitatın durumunun beş yıl öncesine göre nasıl değiştiğini düşünün. Her bir özelliği değerlendirin: artan, stabil veya azalan veya gelişen, stabil veya azalan.
3. Durumu değerlendirmek için bir neden verin ve ardından nasıl iyileştirilebileceğini belirtin.
4. Son olarak, bir sonraki çalışma sayfasındaki (soru 38) soruyu cevaplarken sonuçları göz önünde bulundurun.

Anahtar habitatlar	Yayılma alanı (artan, stabil, azalan)	Habitat alanı (artan, stabil, azalan)	Yapı ve işlevi	Tehditlerin boyutu (artan, stabil, azalan)	Derecelendirmenin gerekçesi/nedeni	Türlerin koruma durumunu iyileştirmenin yolları
Bilgi yok.						

EK 3. Marmaris Milli Parkı Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı (METT-4)

I-KORUNAN ALANIN ÖZELLİKLERİ BİLGİSİ

METT (Korunan Alanlarda Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı) Formunu tamamlamaktan Sorumlu Kişi (Adı ve Soyadı, bağlı olduğu kuruluş ve iletişim bilgileri (e-posta, adres, telefon vb.))		Gül BİNBOĞA, 4. Bölge Müdürlüğü Planlama ve Koordinasyon Şube Müdürlüğü. e-posta.gul.binboga@tarimorman.gov.tr		
METT Değerlendirmesinin Yapıldığı Tarih		02/09/2022		
Ülke		Türkiye		
Korunan alanın konumu		Muğla İli Kuşadası, Marmaris ve Köyceğiz İlçeleri sınırlarındadır. 28° 17' 52.74" Doğu boylamları ile 36° 50' 44.83" Kuzey enlemleri arasındadır.		
Korunan alanı adı		Marmaris Milli Parkı		
WDPA alan kodu		Yok		
Alanın kuruluş tarihi		30.01.1996		
Korunan Alanın Ulusal Statüsü		Milli Park		
IUCN Korunan Alan Kategorisi		IUCN Kategori II-Milli Park		
Uluslararası statüler Alan uluslararası bir tanımlama altında listeleniyor mu?	Hayır.			
Dünya Mirası	☐			
Ramsar	☐			
İnsan ve Biyosfer Programı (Man and Biosphere)	☐			
Diğer statüler				
Alan biyoçeşitlilik için özel öneme sahip bir alan olarak tanımlanmış mı?	☒ Evet ☐ Hayır			
Mülkiyet Bilgileri (Uygun olanı işaretleyiniz)	Devlet ☒ (28.787,44 ha, %98,56)	Özel ☒ (407,89 ha,%1,4)	Toplum ☐	Diğer ☒ -2B alanları 10,68 ha, %0,04
Yönetim Ayrıntıları	Alanın yönetimi bir kamu kurumu olan Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Alanın yönetiminde diğer paydaşlar yer almamaktadır.			
Yönetim Otoritesi	Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar 4. Bölge Müdürlüğü, Marmaris Milli Parkı Müdürlüğü			
Korunan Alanın Büyüklüğü (ha)	29.206,01 ha (292,06 km ²)			
Personel: Korunan alanda personel var mı? Sürekli	Var. Toplam 17 personel çalışmaktadır. 14 personel sürekli: 1 Müdür (Orman Müh.), 2 Şef (Orman Mühendisi), 1 Orman Mühendisi, 2 Tekniker (Av Yaban Hayatı Teknikeri) , 5 İşçidir.			
Geçici	3 personel geçici kadrosunda çalışmaktadır.			
Mevcut Bütçe: Yıllık olarak, değerlendirme yılı için alanın yönetimi için fiilen mevcut olan tüm fonları kapsar.	Kullanılabilir/Mevcut Bütçe (Yinelenen-operasyonel fonlar): 2021 Yılı: 3.244.967,29 TL (Personel giderleri dahil toplam bütçe) 2022 Yılı: 670.000 TL (Personel giderleri hariç toplam bütçe) (Bütçenin tamamı Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından karşılanmaktadır.) Proje veya diğer ek bütçe: -			
Yıllık Ziyaretçi Sayısı Ziyaretçi sayılarının bildirildiği yıl	2022 Yılı 5.992.128 kişi (Ağustos Sonu) 2021 Yılı 8.459.731 kişi; 2020 Yılı 441.845 kişi; 2019 Yılı 1.482.888 kişi			
Korunan Alanın Temel Değerleri Nelerdir? Temel Değer 1 Temel Değer 2 Temel Değer 3 Temel Değer 4 Temel Değer 5	Karasal, denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı Sığla Ormanı Varlığı Jeolojik ve jeomorfolojik özellikler Manzara değerleri ve olağanüstü doğal güzellik Tarihsel ve arkeolojik önem Olası seçenekler şöyledir; DOĞAL DEĞERLER: Başlıca doğal değerler, doğa veya biyolojik çeşitlilik değerlerini (örneğin tehdit altındaki türler, öncelikli habitatlar veya ekosistemler) içermelidir ve ayrıca şunları içerebilir: Ekolojik süreçler			

	Manzara ve bağlantı değerleri Jeolojik ve jeomorfolojik özellikler Paleontolojik değerler Manzara değerleri ve olağanüstü doğal güzellik. SOSYAL DEĞERLER Rekreasyonel amaçlı kullanım Yerel, bölgesel veya ulusal topluluklar için sosyal önem Tarihi yerler ve yapılar KÜLTÜREL DEĞERLER Yerel halk için önemi Önemi olan alanlar ve eserler İnanç grupları ve dinlere önem veren alanlar Tarihsel veya arkeolojik önemi Kültürel öneme sahip kaynaklara erişim (örneğin, şifalı bitkiler ve geleneksel olarak hasat edilmiş kaynaklar) EKONOMİK DEĞERLER: Aşağıdakilerden yerel, bölgesel veya ulusal düzeyde önem arz eden gelir: Alanın turizm veya rekreasyonel amaçlı kullanımı Kaynakların sürdürülebilir kullanımı Ekosistem hizmetleri için ödemeler												
Korunan Alan tarafından sağlanan ana Ekosistem Hizmetleri nelerdir? Ana ekosistem hizmeti 1 Ana ekosistem hizmeti 2 Ana ekosistem hizmeti 3 Diğer Ekosistem hizmeti için - lütfen belirtiniz	İklim azaltımı (karbon tutma ve depolama) Eğitim ve araştırma Rekreasyon ve turizm Olası seçenekler şöyledir; 1. Yabani yiyecekler (balık, otlar, bal, av eti vb.) 2. Geleneksel tarım ve su ürünleri yetiştiriciliği (çiftçilik, hayvancılık) 3. Tarım desteği (tozlaşma, zararlı avcılar) 4. Su güvenliği (kalite, bazen de miktar) 5. Kereste ve kereste dışı orman ürünleri 6. Sağlık yararları (ilaçlar, egzersiz, zihinsel sağlık) 7. İklim azaltımı (karbon tutma ve depolama) 8. Afet riskinin azaltılması 9. Kültürel, manevi ve estetik faydalar 10. Rekreasyon ve turizm 11. Eğitim ve araştırma												
En Önemli İki Korunan Alan Yönetim Amacını listeleyin													
Yönetim Amacı 1	Doğal ve Kültürel Kaynak Değerlerinin korunması: Milli Parkın sahip olduğu doğal ve kültürel kaynak değerlerinin uzun dönemde korunmak ve kaynak değerlerin koruma-kullanma dengesi içinde sürdürülebilirliğinin sağlamak.												
Yönetim Amacı 2	Sürdürülebilir kullanım içerisinde rekreasyon ve turizm faaliyetleri ile bölge ve ülke ekonomisine katkı sağlamak.												
Değerlendirme Yapan Kişi Sayısı	Üç kişi												
Değerlendirmeye Dahil Olanlar (kutucukları işaretleyiniz)	<table border="1"> <tr> <td>KA Müdürü ☒</td> <td>KA Müdür Yardımcısı ☐</td> <td>KA Şefleri ☒</td> <td>STK ☐ görüş alabileceğimiz</td> </tr> <tr> <td>Mehmet Mesut GÜMÜŞ</td> <td>-</td> <td>-Süleyman ATLAMIŞ -Vedat KOÇAK</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Yöre Halkı ☐</td> <td>Bağışçılar ☐</td> <td>Dış Uzmanlar ☐</td> <td>Diğer ☐</td> </tr> </table>	KA Müdürü ☒	KA Müdür Yardımcısı ☐	KA Şefleri ☒	STK ☐ görüş alabileceğimiz	Mehmet Mesut GÜMÜŞ	-	-Süleyman ATLAMIŞ -Vedat KOÇAK		Yöre Halkı ☐	Bağışçılar ☐	Dış Uzmanlar ☐	Diğer ☐
KA Müdürü ☒	KA Müdür Yardımcısı ☐	KA Şefleri ☒	STK ☐ görüş alabileceğimiz										
Mehmet Mesut GÜMÜŞ	-	-Süleyman ATLAMIŞ -Vedat KOÇAK											
Yöre Halkı ☐	Bağışçılar ☐	Dış Uzmanlar ☐	Diğer ☐										
METT değerlendirmesi belirli bir projeyle bağlantılı olarak bir kuruluş veya bağışçı adına mı yapıldı?	Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı												
METT değerlendirmesinin geçerli olduğu yıl	2022												

II. KORUNAN ALAN TEHDİTLERİNİN AYRINTILI DEĞERLENDİRMESİ

Tehdidin kapsamı ve şiddeti: 1 Düşük; 2 Orta; 3 Yüksek; 4 Çok Yüksek

Tehdit Kategorisi	Tehdit		Açıklama (Bu alandaki tehdidin ayrıntıları)	Temel değerlerden hangisi tehditten en çok etkilenir?	Tehdidin Kapsamı	Tehdidin Şiddeti	Yönetimin yanıtı (Yönetim tehdidi ele almak için ne yapar?)
1. Korunan alandaki konut ve ticari gelişme İnsan yerleşimlerinden veya önemli etkiye sahip diğer tarım dışı arazi kullanımlarından kaynaklanan tehditler	1.1	Konut ve yerleşim	Milli park alanında özel mülkiyet ve 2/B alanlarının olması ile 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu ve 6831 sayılı Orman Kanunu kapsamında verilen izinlerin yarattığı tehdit vardır.	Manzara değerleri ve olağanüstü doğal güzellik	4	4	-Milli park sınırları revize edilerek milli park özelliklerini kaybetmiş alanların çıkarılarak bilimsel olarak tespit edilmiş olan bakir alanların milli parka dahil edilmesini sağlamak için çalışmalar yapmak. -Denetim yapmak.
	1.2	Ticari ve sanayi alanlar	Milli park içerisinde ticari alanların yarattığı tehdit vardır.	Manzara değerleri ve olağanüstü doğal güzellik	4	4	-Milli park sınırları revize edilerek milli park özelliklerini kaybetmiş alanların çıkarılarak bilimsel olarak tespit edilmiş olan bakir alanların milli parka dahil edilmesini sağlamak için çalışmalar yapmak.-Denetim yapmak.
	1.3	Turizm ve rekreasyon altyapısı	Milli park, Turizm Teşvik alanı içerisinde olduğu için artan turizm ve rekreasyon talebinden kaynaklı tehdit.	Karasal, denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	3	3	-Turizm alanlarının milli park dışına çıkarılması için çalışmalar yapmak. --Denetim yapmak.
2. Korunan alandaki tarım ve su ürünleri yetiştiriciliği (silvikültür ve deniz kültürü dahil) Silvikültür, su ürünleri yetiştiriciliği dahil olmak üzere tarımsal genişleme ve yoğunlaştırmanın bir sonucu olarak çiftçilik ve otlatmadan kaynaklanan tehditler	2.1	Yıllık ve çok yıllık odun dışı ürün yetiştirme	Bu faaliyetlerin milli parkta yapılması UDGP kapsamında yasaktır.				
	2.2	Tıbbi bitki üretimi	Bu faaliyetlerin milli parkta yapılması UDGP kapsamında yasaktır.				
	2.3	Ticari ağaçlandırma Odun ve kâğıt hamuru için plantasyonlar	Bu faaliyetlerin milli parkta yapılması UDGP kapsamında yasaktır.				
	2.4	Hayvancılık ve otlatma	Alanda hayvancılık faaliyetleri yapılmamaktadır.				
	2.5	Deniz ve tatlı su kültür balıkçılığı	UDGP kapsamında alanda küçük çaplı ticari balıkçılığa izin verilme yetkisi olmakla birlikte bu konuda izin verilen bir faaliyet yoktur.				
3. Enerji üretimi ve madencilik Biyolojik olmayan kaynakların üretiminden kaynaklanan tehditler	3.1	Petrol ve doğal gaz çıkarma	Bu faaliyetlerin milli parkta yapılması UDGP kapsamında yasaktır.				
	3.2	Madencilik ve taş ocakları	Bu faaliyetlerin milli parkta yapılması UDGP kapsamında yasaktır.				
	3.3	Hidroelektrik barajları,	UDGP kararları kapsamında doğal				

		rüzgâr santralleri (on-shore ve off-shore) on ve açıkta güneş panelleri dahil olmak üzere enerji üretimi	bitki örtüsünü tahrip edebilecek ve yaban hayatını tehdit edebilecek faaliyetlere izin verilmediğinden bu kapsamda bir tehdit öngörülmektedir.				
4. Ulaşım ve servis koridorları Ulaşımdan kaynaklanan tehditler ve bir dizi doğrusal gelişmeler	4.1	Yollar ve demiryolları (yolda öldürülen hayvanlar dahil)	Milli park içerisindeki karayollarından kaynaklı kirlilik ve habitat parçalanmasının yarattığı tehdit.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	3	3	-Alanda yer altı ve yer üstü ekolojik koridorların oluşturulmasını ve karayollarının sınırlı tutulmasını sağlamak.
	4.2	Kamu hizmetleri ve servis hatları (örneğin elektrik kabloları, telefon hatları)	Milli parkta ENH (Enerji Nakil Hattı), su isale hatlarından kaynaklı tehditler.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	3	4	-ENH'nin yer altından geçirilmesini sağlamak ve özel mülkiyet alanlarının milli park sınırı dışına geçirilmesine ilişkin çalışmalar yapmak.
	4.3	Deniz yolları ve kanallar	Milli park sınırları içerisinde yat limanının olması ve önemli bir kirlilik yaratmasından kaynaklı tehdit.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	2	4	-Yat limanlarının sorumlu kuruluşlarca daha etkin denetimi yapılmasını sağlamak. Bu kapsamda örneğin; su numune sonuçlarının ve etkinin milli park yönetimine bildirilmesi ve önleyici katılımcı bir eylem planının yapılması için çalışmalar yapmak.
	4.4	Uçuş yolları (ör. Uçaklar, sıcak hava balonları, planörler vb.)	Alanda uçuş yolları ile ilgili bir tehdit bulunmamaktadır.				
5. Biyolojik kaynak kullanımı ve zararı Hem kasıtlı hem de kasıtsız hasat etkileri dahil olmak üzere "vahşi" biyolojik kaynakların tüketim amaçlı kullanımından kaynaklanan tehditler; ayrıca belirli türlerin takip veya kontrolü (buna hayvanların avlanması ve öldürülmesi de dahildir.)	5.1	Karasal (doğal) hayvanları avlamak, öldürmek ve toplamak (insan/yabani yaşam çatışması sonucu hayvanların öldürülmesi dahil)	Milli parka yönelik yasak avcılık girişimlerinin yüksek düzeyde olmasından kaynaklı tehdit mevcuttur.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	4	4	-Kontrol ve denetimin artırılması, koruma personeli istihdamı sağlanması ve halkın bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapmak.
	5.2	Karasal (doğal) bitkilerin veya bitkisel ürünlerin (odun dışı) toplanması	Milli park alanından yasadışı mantar ve defne gibi ticari değeri olan ürünlerin toplama girişimlerinin yarattığı tehdit.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	2	2	-Kontrol ve denetimin artırılması, koruma personeli istihdamı sağlanması ve halkın bilinçlendirilmesine ilişkin çalışmalar yapmak.
	5.3	Tomrukçuluk (kerestecilik)	Bu faaliyetlerin milli parkta yapılması UDGP kapsamında yasaktır.				
	5.4	Balıkçılık (avlama-hasat)	Alanda UDGP kapsamında küçük çaplı ticari balıkçılık faaliyetleri milli park yönetiminden izin almak kaydıyla yapılmakla birlikte verilen bir izin yoktur. Bu kapsamda alanda ticari balıkçılık tehdidi bulunmamaktadır.				
6. İnsan müdahaleleri ve rahatsızlıkları Biyolojik kaynakların tüketim dışı kullanımlarıyla	6.1	Rekreasyonel aktiviteler ve turizm	Milli parktaki günübirlik kullanım alanları ve özel mülkiyetli turizm tesislerinden kaynaklı tehditler ve bu alanların kullanımına yönelik artan talebin varlığının yarattığı	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	4	4	-Koruma personelinin sayısının artırılması, halkın bilinçlendirilmesi, alanın taşıma kapasitesinin üstüne çıkılmaması için çalışmalar yapmak.

İlişkili habitatları ve türleri değiştiren, yok eden veya rahatsız eden insan faaliyetlerinden kaynaklanan tehditler			olumsuzluklar.				
	6.2	Savaş, halk ayaklanması ve tatbikatlar	Alana yönelik bu kapsamda bir tehdit öngörülmektedir.				
	6.3	Araştırma, eğitim ve diğer aktiviteler	Üniversiteler, araştırmacılar tarafından artan araştırma talebi ve özellikle 2021 yılı alanda meydana gelen yangın sonrasında araştırma taleplerinde görülen artışın yarattığı tehdit.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	3	1	-Personel yetersizliğinin giderilerek araştırmacıların alan kılavuzu eşliğinde çalışma yapmasını sağlamak.
	6.4	Yönetmelik faaliyetler (inşaat, araç kullanımı, yapay sulama ve barajlar)	Milli parkın koruma-kontrol ve tesislerin bakım-onarım gibi faaliyetlerinden kaynaklı tehditler	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	4	3	-Yönetim iş planlanmasının daha etkin yapılarak alana girişleri ve etkiyi azaltmak.
	6.5	Kasıtlı vandalizm, yıkıcı faaliyetler veya korunan alan personeline ve ziyaretçilerine yönelik tehditler	Günöbirlik kullanıcıların alana ziyaretlerinde kurullara uyulmayarak, yapı ve kullanım malzemelerine yönelik tahribat bulunulmasının yarattığı tehdit.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	4	4	-Koruma personeli sayısını ve denetimleri artırmak. -Halkın bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapma.
	6.6	Kültür ve inanç turizmi etkileri	Alana yapılan ziyaretlerde kişilerin kurallara uymayarak tahribatta bulunmasının yarattığı tehdit.	Tarihsel ve arkeolojik önem	2	2	-Koruma ve kontrol çalışmaları yapmak. -Alandaki arkeolojik sitlerin daha etkin korunması için Kültür ve Turizm Müdürlüğü ile işbirliği artırmak. -Halkın bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapmak.
7. Doğal sistem değişiklikleri Habitatı dönüştüren veya bozan veya ekosistemin çalışma şeklini değiştiren diğer eylemlerden kaynaklanan tehditler.	7.1	Habitat temizliği	Milli park Akdeniz Havzasında yer almakta ve çok yüksek yangın riski sebebiyle elle diri örtü temizliği yapılmasından (yol kenarları, yerleşim yerlerindeki siteler ve tesislerde yapılmaktadır) kaynaklanan tehdittir.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	2	2	Habitat temizliğinin gerekli olması ve düzenli olarak yapılması gerekli olmakla birlikte alana etkisinin minimuma indirilerek yapılmaktadır.
	7.2	Yangın ve yangın söndürme (kundaklama dahil)	Akdeniz havzasında yer alan milli parkta enerji nakil hatları (ENH), insan kaynaklı ve iklim değişikliği etkisiyle bölgede büyük yangınların oluşma tehdidinin yüksek olması.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	4	4	-ENH'nin yer altına alınması ve bakımlarının ve hat altı temizliklerinin düzenli yapılmasını sağlamak. -Koruma-denetim faaliyetlerinin etkin yapılması için personel ve araç-ekipman eksikliğinin giderilmesini sağlamak. -Yangın riski yüksek alanlara insan girişini yasaklamak. -Uyarıcı levhalar yerleştirmek.
	7.3	Barajlar, hidrolojik modifikasyon ve su yönetimi/kullanımı	Bu konuda bilimsel çalışma olmadığından tehdit ve düzeyi hakkında tam bir bilgi yoktur.				
	7.4	Artan habitat parçalanması	Alanın turizm teşvik bölgesinde kalması ile artan nüfus ve yapılaşmayla birlikte turizm-rekreasyon faaliyetleri için yapılan altyapı çalışmaları (elektrik, yol, su isale hatları gibi) ve yangın önleme	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	4	4	-Sınır revizyonu yapılarak milli park olma kriterlerini taşımayan mevcut alanlarının park sınırı dışına çıkarılmasını sağlamak. -Kurumlar arası işbirliği yapılarak kamu hizmeti götürme çalışmalarının alan etkisinin azaltılmasını sağlamak.

			amaçlı yapılan faaliyetlerinin (yangın emniyet yol ve şeritleri gibi) yarattığı tehdit.				
	7.5	Diğer doğal habitatlardan izolasyon (ör. Ormansızlaşma, sucul vahşi yaşam geçişlerinin etkin olmadığı barajlar)	Yapılaşma ve verilen izin-tahsisler nedeniyle alan çevresinde oluşan tahribatların yarattığı tehdit.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	4	4	-Sınır revizyonu yapılarak milli park olma kriterlerini taşımayan mevcut alanlarının park sınırı dışına çıkarılması için çalışmalar yapmak. -Yeni verilecek izin ve tahsislerde tamamen kamu yararı ve zorunlu olması gözetilerek UDGP kapsamında alana etkinin minimuma olması için çalışmalar yapmak.
	7.6	Park değerleri üzerindeki diğer "kenar etkileri"	Milli parkın kapsadığı denizel alan kıyılarının yoğun rekreasyonel ve turizm baskısı altında olması nedeniyle oluşan tehditler.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	3	3	-Milli parkın koruma-kullanım dengesinin daha etkin hale getirilmesi için mevzuat eksiklerinin giderilmesi için çalışmalar yapmak.
	7.7	Anahtar türlerin kaybı (ör. En iyi yırtıcılar, tozlayıcılar vb.)	Son yıllarda yaşanan orman yangınlarının soncunda ve yoğun yapılaşma ve rekreasyon baskısı nedeniyle oluşan tehditle anahtar tür kayıplarının olduğu düşünülmektedir. Bu konuda bilimsel bir çalışma yapılması gerekir.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	3	3	-Anahtar türlerinin belirlenerek tür eylem planları yapmak. -Orman yangınları önleme tedbirlerini artırmak. -Yapılaşmanın ekolojik değerleri de dikkate alınarak revize edilmesi için çalışmalar yapmak.
8.İstilacı ve diğer sorunlu türler ve genler	8.1	İstilacı yabancı bitkiler	Milli park alanına sınır alanlardaki otellerin, sitelerin peyzaj amaçlı egzotik türler getirmesi ile gemi-özel yatlardan gelen istilacı yabancı türlerin alana yayılması tehdidi vardır.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	3	3	-Korunan alan sınırındaki ve tampon bölgede peyzaj ve egzotik türlerin kullanımına sınırlama getirilmesi ve yapılacak peyzaj projelerin korunan alan yöneticilerin de onay yetkisi verilmesi için mevzuat düzenlemesi yapılmasına ilişkin çalışmalar yapmak.
	8.2	İstilacı yabancı hayvanlar	Alana gemi ve özel yatlarla gelen istilacı yabancı hayvanların yayılması tehdidi vardır.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	3	3	-Korunan alan sınırdaki ve tampon bölgedeki deniz araçlarının etkin denetiminin yapılması için sorumlu kuruluşlarla işbirliği yapmak. -Korunan alan sınırdaki ve tampon bölgedeki deniz araçlarının denetimi konusunda mevzuattaki eksikliğin giderilmesi için çalışmalar yapmak.
	8.3	Patojenler (yerli veya doğal olmayan ancak yeni/artan sorunlar yaratan)	Patojenler ile ilgili bir bilimsel çalışma olmadığından tehdit ve düzeyi hakkında tam bir bilgi yoktur.				-
	8.4	Tanıtilan genetik materyal (örneğin genetiği değiştirilmiş organizmalar)	Milli park sınırları içerisinde tanıtilan bir genetik materyal ve tehdidi yoktur.				-
9.Alanda üretilen veya dışarıdan gelen kirlilik	9.1	Yerleşim yerlerinden gelen evsel kanalizasyon ve kentsel atık su	Yerleşim yerlerinden gelen kentsel atık suların arıtılması yapılsa da bölgede deniz dışarı yapılmakta	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	4	4	-Denetim yapmak ve olası bir olumsuzluğa karşı sorumlu kuruluşlarla işbirliği yapmak.

Noktasal ve noktasal olmayan kaynaklardan alana dışarıdan gelen (yabancı) ve/veya alanda üretilen yüksek miktarda atık veya enerji girişinden kaynaklanan tehditler			olmasından (Muğla İl Çevre Durum Raporu, 2020) kaynaklı tehdit mevcuttur.				
	9.2	Korunan alan tesislerinden gelen kanalizasyon ve atık sular (örneğin tuvaletler, oteller vb.)	Milli parkın güneybirlik kullanım tesislerinden kaynaklı atık suların oluşturduğu tehdit söz konusudur.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	2	2	-Milli park yönetimindeki güneybirlik tesislerin atık suları için sızdırmazız foseptik sistemi uygulanmaktadır. -Denetim yapmak.
	9.3	Endüstriyel, madencilik ve askeri atıklar ile deşarjlar	Milli parkın olduğu bölge turizm teşvik alanıdır. Milli parkın içerisinde madencilik faaliyetlerine izin verilmemekle birlikte dışardan gelen endüstriyel ve madencilik faaliyetlerinden tehdit vardır.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	4	2	-Havza bazlı kirlilik önleme ve denetim sistemlerinin kurulması için çalışmalar yapmak. -Denetim yapmak.
	9.4	Tarım ve ormancılık sıvı atıkları (örneğin aşırı gübre ve pestisit kullanımı)	Alan içerisinde yer alan 287 ha'lık tarım alanının çoğu zeytinliktir. Bununla birlikte park sınırı dışındaki tarımsal faaliyetlerin yarattığı tehdit mevcuttur.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	2	2	-Havza bazlı kirlilik önleme ve denetim sistemlerinin kurulması için çalışmalar yapmak. -Denetim yapmak. -Halkın bilinçlendirilmesi ve iyi tarım uygulamalarının teşviki konusunda sorumlu kuruluşlarla çalışmalar yapmak.
	9.5	Çöp ve katı atıklar	Hem milli parkın ziyaretçileri hem de dış kaynaklı kullanımdan kaynaklı karasal-denizel alandan gelen çöp ve atıkların yarattığı kirlilik tehdidi mevcuttur.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	4	4	--Havza bazlı kirlilik önleme ve denetim sistemlerinin kurulması için çalışmalar yapmak. -Denetim yapmak. -Çöp ve katı atıkların kurallara uygun olmayan şekilde dökülmesine yönelik caydırıcı cezaların uygulanması konusunda mevzuatta düzenleme yapılması için çalışmalar yürütmek. -Personel eksikliğinin giderilmesini sağlamak.-Çöp kutuları ve ikaz edici levhalar yerleştirmek.
	9.6	Hava kaynaklı kirlleticiler	Yerleşim yerlerden gelen ve yoğun araç hareketliliğine bağlı egzozdan kaynaklı kirlilik tehdidi vardır.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	2	2	-MÇK kararı ile Marmaris'te kömür ve doğalgaz kullanımı yasaklanmıştır. İmar planları ile nüfus yoğunluğunun azaltılması insan etkisini azaltacağından bu konuda yetkili kurumlara önerilerde bulunmak. -Ziyaretçi yönetim planı hazırlanarak taşıma kapasitesinin dışında alana ziyaretçi girişini engellemek. -Halkın bilinç düzeyini artırmaya yönelik çalışmalar yapmak.
	9.7	Aşırı enerji (örneğin ısı kirliliği, ışıklar vb.)	Çevredeki otel, ticari alanların ışıklandırılmalarından kaynaklı ısı ve ışık kirliliği tehdidi vardır.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	2	2	-İl yönetimince turizm tesislerinde aşırı ışıklandırılmanın sınırlandırılması için çalışmalar yapmak. -Aşırı enerji kullanımı konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapmak. -Özellikle otel ve ticari alanların kuş göç yolları üzerindeki lazer ışıklandırmanın sınırlandırılması konusunda il yönetince

							kararlar alınmasını sağlamak.
	9.8	Gürültü kirliliği (özellikle yollardan)	Yerleşim yerlerinin sosyoekonomik faaliyetleri ve alana gelen ziyaretçilerin kullanımından kaynaklı gürültü kirliliği tehdidi mevcuttur.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	2	2	-Oteller ve araç kullanımından kaynaklı gürültü kirliliğinin azaltılması için Valilikçe sınırlandırılma getirilmesini sağlamak. -Sorumlu birimlerin aktif denetim yapması sağlamak.-Halkın bilinç düzeyinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapmak.-Uyarıcı ve bilgilendirici levhalar yerleştirmek.
10. Jeolojik olaylar Jeolojik olaylar, birçok ekosistemde doğal bozulma rejimlerinin bir parçası olabilir, ancak bir tür veya habitat zarar görürse, esnekliğini kaybederse ve bozulmaya karşı savunmasızsa bir tehdit olabilir. Yönetimin bu değişikliklerden bazılarını yanıt verme kapasitesi sınırlı olabilir.	10.1	Volkanlar	Alanda volkan tehdidi bulunmamaktadır.				
	10.2	Depremler	Alan yüksek riskli 1. Derecede deprem bölgesinde yer almaktadır.	Manzara değerleri ve olağanüstü doğal güzellik	4	2	-Doğal bir afet olan deprem tehdidine yanıt vermek sınırlıdır. -Milli parktaki tesislerin ilgili mevzuat kapsamında dayanıklılığını kontrol etmek ve depreme dayanıklı tesisler yapmak. -Personelin deprem konusunda bilinç düzeyinin artırmak.
	10.3	Çığ düşmeleri/Toprak kaymaları	Alan Akdeniz Havzasında yer aldığından iklim gereği çığ tehlikesi yoktur. Diğer taraftan alanın topografik yapısı ve 2021 yılında çıkan orman yangını sonrası bitki örtüsünün kalkması ve yoğun yağış sonucu İçmelerde toprak kayması olmuştur. Alanda toprak kayması tehdidi vardır.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	3	3	-Alanda bitki örtüsünü korumak ve yangınları ölmek -Konu uzmanları ile riskli alanları belirlemek.
	10.4	Erozyon ve mil oluşumu/çökmesi (ör. Kıyı şeridi veya nehir yatağı değişiklikleri)	Alanın topografik yapısının eğimli olması kaynaklı erozyon tehdidi vardır.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	3	3	-Alanda etkin koruma-kontrol çalışmaları yaparak bitki örtüsünü korunarak erozyon önleme çalışmaları yapmak.
11. İklim değişikliği ve şiddetli hava olayları Küresel ısınma ve doğal varyasyon aralığının dışındaki diğer şiddetli iklim/hava olaylarıyla bağlantılı olabilecek uzun vadeli iklim değişikliklerinden kaynaklanan tehditler	11.1	Yaşam alanlarının yer değiştirmesi ve değişimi	Küresel iklim değişikliği sonucu alandaki su kaynaklarındaki azalmalara bağlı habitat değişimleri ve aşırı sıcaklıklara bağlı oluşan yangın tehdidinin artması.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	3	4	-Yeraltı su kaynaklarının kullanımının sınırlandırılması için çalışmalar yapmak. -İklim değişikliği eylem planı yaparak karbon salımını azaltıcı ve karbon tutumunu artırıcı önlemler almak. Yangınları önleyici etkin eylemler yapmak. -Halkın bilinçlendirilmesini sağlamak, özellikle okulöncesi ve ilkokullarda iklim değişikliği konusunda eğitimler vermek.
	11.2	Kuraklıklar	Küresel iklim değişikliği ve artan nüfusa bağlı su kullanımının artması sonucu kuraklık tehdidinin artması.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	3	4	-Genel bir sorun olan kuraklıkla mücadele DSİ, Yerel Yönetimler, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı diğer ilgili kurumlarla birlikte havza bazlı önlemlerin alınması için çalışmalar yapmak. -Yangınla mücadele etmek ve ormanların daha etkin korunmasını sağlamak. -Akıllı su sistemlerini kullanılmak ve

							yağmur sularını toplamak. -Su tasarrufu önlemlerinin hayata geçirilmesi için bilinçlendirme yapmak.
	11.3	Aşırı sıcaklıklar	Akdeniz havzasında yer alan bölgede geçmiş dönemlere göre sıcaklıklarda artış görülmektedir. Aşırı sıcaklıklara bağlı yangın riskinin artması ve yine aşırı sıcaklıklara bağlı vejetasyon dönemi değişikliğinin oluşmasının yarattığı tehdit vardır.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	3	4	-İklim değişikliği ile mücadele kapsamında ulusal ve uluslararası önlemlerin alınması (karbon emisyonlarının azaltımı gibi) için çalışmalar yapmak.
	11.4	Fırtınalar ve seller	Alana konum itibarıyla denizle bağlantısı vardır ve rüzgâr almaktadır. Ağaçlarda kırık devrik, fizyolojik değişiklikler ile tesislerde çeşitli zararlar görülmektedir.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	2	3	-Meteorolojik uyarıların takip etmek. -Dayanıklı yapı ve tesisler inşa etmek.
	11.5	Okyanus asitlenmesi	Bu konuda çalışma olmamakla birlikte kirlilik kaynaklı (atık su deşarjları ve özellikle bölgede deniz araçlarının (jet ski/ yat tekneleri) yoğun kullanımı) denizde asitlenme tehdidi söz konusudur.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	2	2	-Havza bazlı kirlilik kontrolünün sağlanması için çalışmalar yapmak. -Deniz araçlarının etkin denetimi ve izlemesinin için çalışmalar yapmak.
	11.6	Deniz seviyesi yükselmesi	Bölgede deniz yükselmesi tehdidi bulunmamaktadır.				
12. Kültürel ve sosyal tehditler	12.1	Kültürel bağların, geleneksel bilginin ve/veya yönetim uygulamalarının ve kullanımının kaybı	Bölge deniz-kum-güneş tabanlı kitle turizmin yoğun olduğu bir turistik bölge olması sebebiyle kültürel arası etkileşim yüksektir dolayısıyla yöre gelenek-görenekleri olumsuz etkilenmektedir.	Tarihsel ve arkeolojik önem	3	3	-Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünce Muğla İli biyolojik çeşitliliğe dayalı geleneksel bilginin kayıt altına alınması projesi çalışmaları yapılmaktadır.
	12.2	Önemli kültürel alan değerlerinin bozulması	Alana yönelik ziyaretçi talebinin yoğun olması ve kurallara uyulmaması nedeniyle önemli kültürel alan değerlerinin bozulması tehdidi vardır.	Tarihsel ve arkeolojik önem	2	2	-Halkın bilinç düzeyinin yükseltilmesi için çalışmalar yapmak. -Ziyaretçi yönetim planı hazırlanarak alana taşıma kapasitesinin üzerinde girişleri önlenmek. -Sit alanlarının daha iyi korunması için statü çakışmasından kaynaklanan yönetsel karmaşasının giderilmesine yönelik mevzuat düzenlenmesinin yapılması için çalışmalar yapmak. -Koruma-denetim faaliyetleri yapmak.
	12.3	Kültürel miras binaların, bahçelerin, alanların tahribi	Alanda bulunan tarihsel Arkeolojik önemi olan alanlar vardır. Bu alanlar arkeolojik sit olarak ilan edilmiştir. Bu alanlara yönelik ziyaretçilerin tahribatta bulunma tehdidi vardır.	Tarihsel ve arkeolojik önem	2	2	-Sit alanlarının daha iyi korunması için statü çakışmasından kaynaklanan yönetsel karmaşasının giderilmesine yönelik mevzuat düzenlenmesinin yapılması için çalışmalar yapmak. -İlgili kurumlarla işbirliği yapılarak yeterli personel ve bütçenin sağlanarak daha etkin koruma tedbiri almak.

							-Halkın bilinç düzeyinin yükseltilmesi için çalışmalar yapmak.
	12.4	Arazi kullanım hakkı kaybı (arazi gaspı dahil)	Alana yönelik açma, işgal, kaçak yapı girişimleri yoğun olmasının yarattığı tehdit bulunmaktadır.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	4	4	-Alanın sınır işaretlemelerini tamamlamak. -Koruma-kontrol personel sayısı ve mevzuat açısından bu personelin yetkilerinin artırılması sağlanarak daha etkin koruma yapmak. -Bu tehditlerin giderilmesine yönelik caydırıcı müeyyidelerin olması ve mevzuat eksiklerinin giderilmesine yönelik çalışmalar yapmak.
13. Yönetişim sorunları (Governance problems)	13.1	Sektörler arasında çelişen politikalar	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığının diğer birimleri, Maliye Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğü, Çevre-Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı vb. alanda etkisi olan kurumlarla politikaların çelişmesi ve çakışması söz konusudur. Bu kurumların önceliklerinin değişmesi ve ekonomik yararın ekolojik alana yönelik tehditler oluşmaktadır.	Karasal ve denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	4	4	-Korunan alan mevzuatındaki eksikliğini giderilmesi için çalışmalar yapmak. -Milli parkı etkileyen çevresinde alınacak kararlarla ilgili bir İl Kurulu kurulması ve bu kurulda taleplerin değerlendirilerek karara bağlanması için bir yapı önerisinde bulunmak. Bu kurulda ilgili kurum temsilcileri, STK'lar ve üniversiteler gibi tüm paydaşların ortak katılımıyla karar verilmesi sağlanabilir.
	13.2	Devletin rol ve sorumlulukları konusunda karmaşa/karışıklık	Bir korunan alanda birden fazla koruma statüsü olmasıyla yetki dağılmasının olması, süreçlerin karmaşıklaşmasına ve milli park yönetim etkinliğinin olumsuz etkilemesi söz konusudur.	Karasal, denizel biyolojik çeşitlilik ve endemik türlerin varlığı	4	4	-Korunan alan mevzuatındaki eksikliğini giderilmesi ve alandaki koruma statüsünün bir elde toplanmasının sağlanması için çalışmalar yapmak.
14. Diğer (Olabilecek tehditleri lütfen belirtiniz)	14.1	-					

III. METT-4 SORULARI VE CEVAPLARI

YÖNETİM UNSURU	SORU	KORUNAN ALAN: MARMARİS MİLLİ PARKI			
		ÖLÇÜTLER	PUAN	Kanıt ve gerekçe: Bu yanıtı seçmenin sebepleri nelerdir?	Yönetimi geliştirmek için eylemler: Yönetimi geliştirmek için yapabileceğiniz herhangi bir şey var mı?
Planlama	1.Yasal Statü Korunan alanın yasal statüsü var mı yoksa “diğer etkili araçlar” aracılığıyla mı kurulmuş?	Korunan alanın yasal statüsü Resmi Gazetede yayımlanmadı.	0	Marmaris Milli Parkı, 30.01.1996 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 96/7861 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile milli park olarak ilan edilmiştir.	-
		Hükümet, korunan alanın Resmi Gazetede yayımlanması gerektiğine karar verdi, ancak süreç henüz başlamadı.	1		
		Korunan alan olma sürecindedir Resmi Gazetede yayınlandı, ancak süreç hala tamamlanmadı	2		
		Korunan alanın statüsü yasal olarak yayınlandı.	3		
Planlama	2.Korunan Alan Amaçları Yönetim, korunan alanın amaçlarına ulaşmak için üstleniliyor mu?	Korunan alan için kesin bir amaç üzerinde anlaşmaya varılmadı.	0	Milli Parkın üzerinde mutabık kalınmış doğal ve kültürel değerleri koruma ve sürdürülebilir kullanımına yönelik amaçları olmakla birlikte; -Alanda birden fazla koruma statü olmasıyla nedeniyle statü çakışmalarının olması, -Önceliklerin değişerek ekonomik politikaların kimi durumlarda öne çıkması, -Sosyal ve siyasal baskıların olması, -Personel ve bütçe yetersizliği gibi birçok nedenle kısmen bu amaçlara ulaşmak için yönetilmektedir.	-Korunan alan mevzuatındaki eksikliğin giderilmesini sağlamak. -Park çalışanlarının oluşan baskılar karşısında güçlendirilmesi (ücret, yetki, konut gereksinimleri, hizmet içi eğitim, iş sağlığı ve güvenliği önlemleri) sağlamak.
		Korunan alan üzerinde mutabık kalınan amaçlar var, ancak bu amaçlara ulaşmak için yönetilmiyor.	1		
		Korunan alan üzerinde mutabık kalınan amaçlar vardır, ancak bu amaçlara ulaşmak için yalnızca kısmen yönetilmektedir.	2		
		Korunan alan üzerinde mutabık kalınan amaçlar vardır ve bu amaçlara ulaşmak için yönetilir.	3		
Süreç	3.Korunan Alanlarla İlgili Düzenlemeler/ Kontroller Korunan alanın yönetim amaçlarına uygun olarak kullanım ve faaliyetleri yönetmek için uygun düzenlemeler/kontroller mevcut mu?	Korunan alanda kara/deniz kullanımı ve faaliyetleri yönetmek için herhangi bir düzenleme/kontrol bulunmamaktadır.	0	-Milli parkın 2020 tarihli UDGP alana yönelik düzenlemeler/kontroller mevcuttur ancak sosyal, ekonomik siyasal konjonktür, mevzuat eksiklikleri ve personel yetersizliği nedeniyle zayıflıklar vardır.	-Personel eksiliğinin giderilmesini sağlamak. -Mevzuat eksikliğinin giderilmesini sağlamak -Parkın Uluslararası bağımsız kuruluşlarca da denetim yapılması için öneride bulunmak.
		Kara/deniz kullanımını ve korunan alandaki faaliyetleri yönetmek için bazı düzenlemeler/kontroller mevcuttur ancak bunlar önemli zayıf yönlerdir.	1		
		Korunan alandaki kara/deniz kullanımı ve faaliyetleri yönetmeye yönelik düzenlemeler/kontroller mevcuttur ancak bazı zayıflıklar veya boşluklar vardır.	2		

		Korunan alandaki uygun olmayan kara/deniz kullanımı ve faaliyetleri yönetmeye yönelik düzenlemeler/kontroller mevcuttur ve yönetim için mükemmel bir temel sağlar.	3		
Planlama	4.Komşu kara/deniz kullanımı için planlama Korunan alan dışındaki kara ve deniz alanları kullanım planlaması korunan alanı tanıyor mu ve yönetim amaçlarına ulaşılmasına katkıda bulunuyor mu?	Komşu kara/deniz kullanım planlaması, korunan alanın varlığını dikkate almaz ve faaliyetler/politikalar korunan alanın amaçları üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir.	0	-Parkın amaçları komşu kara ve deniz kullanım planlamasında dikkate alınmamaktadır. Örneğin deniz kısmında iskele yapılmasında, orman yönetimi tarafından verilen maden, RES, HES gibi projelerde, DSİ tarımsal sulama ve yerleşime ait imar planlarında korunan alanların amaçları dikkate alınmamaktadır.	-Korunan alanların komşu kullanım uygulamalarında milli park amaçlarının dikkate alınmasına yönelik bir mevzuat oluşturulması dolayısıyla mevzuat yetersizliğinin giderilmesini sağlamak. -Korunan alanın komşu kara/deniz kullanımına yönelik planlama ve kararlarda paydaşların katılımının sağlandığı Doğa Koruma Kurulu olarak oluşturulacak bir kurul tarafından verilmesine yönelik bir mevzuat oluşturulması için çalışmalar yapmak.
		Komşu kara/deniz kullanım planlaması korunan alanın varlığını dikkate almaz, ancak faaliyetler korunan alan amaçlarına zarar vermez.	1		
		Komşu kara/deniz kullanım planlaması, korunan alanın varlığını biraz dikkate alır ve korunan alan amaçlarını kısmen destekler.	2		
		Komşu kara/deniz kullanım planlaması, korunan alanın varlığını tam olarak tanır ve korunan alan amaçlarını desteklemeye çalışır.	3		
Planlama	5.Korunan Alanın Tasarımı Korunan alan, korunması amaçlanan türleri, habitatları, ekolojik süreçleri ve su havzalarını korumak için doğru alan büyüklüğü ve şekline sahip mi?	Korunan alan tasarımındaki yetersizlikler, korunan alanın ana hedeflerine ulaşmanın çok zor olduğu anlamına gelir.	0	-Alanda milli park olma özelliği göstermeyen ve yönetsel birçok soruna neden olan özel mülkiyetli ve kamu tarafından tahsis yapılmış alanlarda otel vb. turizm tesislerinin olması yönetimi olumsuz etkilemektedir.	-Milli park özelliğini yitirmiş alanların sınır dışına çıkarılarak milli park sınırının ana hedeflere ulaşacak şekilde uzmanlarca yeniden belirlenmesi için çalışmalar yapmak.
		Korunan alan tasarımındaki yetersizlikler, ana amaçlara ulaşmanın zor olduğu, ancak bazı hafifletici önlemlerin alındığı anlamına gelir (örneğin, vahşi yaşam koridorları için bitişik kara/deniz yöneticileriyle yapılan anlaşmalar veya uygun havza yönetiminin başlatılması).	1		
		Korunan alan tasarımı, amaçlara ulaşılmasını önemli ölçüde kısıtlamamaktadır, ancak geliştirilebilir (örneğin, daha büyük ölçekli ekolojik süreçlerle ilgili olarak)	2		
		Korunan alan tasarımı, amaçlara ulaşılmasına yardımcı olur; türlerin ve habitatların korunmasına uygundur ve havza ölçeğinde yüzey ve yeraltı suyu akışları,	3		

		doğal bozulma şekilleri vb. gibi ekolojik süreçleri korur.			
Süreç	6.Korunan Alanın Sınır İşaretleri Sınır biliniyor mu ve işaretlenmiş/çizilmiş mi?	Korunan alanın sınırı, yönetim otoritesi veya yerel halk/komşu kara/deniz kullanıcıları tarafından bilinmiyor.	0	-Alan sınırlarının uygulaması yapılamamıştır, bu konuda güncelleme yapılması gereklidir. Ayrıca belli geçiş noktalara sınır işareti konulması ve park girişlerinde, tanıtıcı broşürlerde sınır bilgisi verilmekle birlikte tüm kullanıcıların sınır konusunda bilgilendirilmesi gerekir. Ancak personel ve bütçe yetersizlikleri nedeniyle yapılamamıştır.	-Orman ve Tapu Kadastro ile milli park sınırlarının karşılaştırılarak alan uygulaması yapılması gereklidir. Bu işlemin yapılması gerek hukuki gerekse sosyal olarak zorunluluk arz etmektedir. -Milli park sınır uygulamasının yapılması için bütçe sağlanmasını talep etmek. -Kamuoyunun milli park sınırları konusunda daha etkili bir şekilde bilgilendirilmesine yönelik çalışmalar yapmak.
		Korunan alanın sınırı yönetim otoritesi tarafından biliniyor ancak yerel halk/komşu kara/deniz kullanıcıları tarafından bilinmiyor.	1		
		Korunan alanın sınırı hem yönetim otoritesi hem de yerel halk/komşu kara/deniz kullanıcıları tarafından biliniyor ancak uygun şekilde sınırlandırılmamıştır.	2		
		Korunan alanın sınırı, yönetim otoritesi ve yerel halk/komşu kara/deniz kullanıcıları tarafından bilinir ve uygun şekilde sınırlandırılır.	3		
Planlama	7. Yönetim Planı Bir yönetim planı veya eşdeğeri var mı ve uygulanıyor mu?	Korunan alanın yönetim planı yok.	0	-Milli parkın 2020 yılında revize edilen güncel bir UDGP vardır. Plan hükümleri uygulanmakla birlikte planda öngörülmeleyen olaylarla zaman zaman karşılaşılmaması söz konusu olmaktadır.	-Milli park UDGP kalitesinin artırılması için çalışmalar yapmak.
		Bir yönetim planı hazırlanıyor veya hazırlanmış ancak uygulanmıyor.	1		
		Bir yönetim planı mevcuttur, ancak finansman kısıtlamaları veya diğer sorunlar nedeniyle yalnızca kısmen uygulanmaktadır.	2		
		Bir yönetim planı mevcuttur ve uygulanmaktadır.	3		
Planlama	7 a-c. Ek Hususlar: Planlama Süreci	7a.Planlama süreci, kilit paydaşların yönetim planını etkilemesi için yeterli fırsat sağlar.	+1	-Planlama sürecinde paydaşların katılımı sağlanmaktadır.	
		7b.Yönetim planının periyodik olarak gözden geçirilmesi ve güncellenmesi için belirlenmiş bir program ve süreç vardır.	+1	-Planda izleme periyodik olarak 5 yılda bir gözden geçirilmektedir.	
		7c. İzleme, araştırma ve değerlendirme sonuçları rutin/düzenli olarak planlamaya dahil edilir.	+1		
Planlama	8.Düzenli Çalışma Planı Yıllık çalışma planı var mı ve uygulanıyor mu?	Düzenli bir çalışma planı yoktur.	0	UDGP ve yatırım programı kapsamında belirlenen yıllık düzenli bir çalışma planı mevcuttur. Ancak öngörülmeleyen günlük gelişmeler, ekonomik konjonktürel yapıda yaşanan değişimler, personel ve bütçe yetersizlikleri nedenleriyle bazı faaliyetler uygulanamamaktadır.	-Milli parkın etkin yönetimi için personel ve bütçe yetersizliğinin giderilmesine yönelik çalışmalar yapmak.
		Düzenli bir çalışma planı mevcuttur ancak faaliyetlerin çok azı uygulanmaktadır.	1		
		Düzenli bir çalışma planı mevcuttur ve birçok faaliyet uygulanmaktadır.	2		
		Düzenli bir çalışma planı mevcuttur ve tüm faaliyetler uygulanmaktadır.	3		
Girdiler	9.Kaynak Envanteri	Korunan alanın kritik habitatları, türleri, ekolojik süreçleri ve kültürel değerleri hakkında çok az bilgi var veya hiç bilgi yoktur.	0	Milli parkın hem sayı hem de nitelik açısından personel eksikliğinin olması, yeterli bütçesinin	-Personel ve bütçe yetersizliğinin giderilmesi için çalışmalar yapmak.

	Korunan alanı yönetmek için yeterli bilgi var mı?	Korunan alanın kritik habitatları, türleri, ekolojik süreçleri ve kültürel değerleri ile ilgili bilgiler planlama ve karar vermeyi desteklemek için yeterli değildir.	1	olmaması, UDGP ve diğer yapılan araştırmaların sonuçlarının tam olarak bilgi yönetim sistemlerine aktarılmasını sağlayacak yeterli bir sistemin olmaması nedenleriyle mevcut bilgi korunan alanı yönetmek için yeterli değildir.	-Korunan alan bilgilerinin yönetim bilgi sistemi olarak kullanılmasını sağlayan bir altyapının kurulması için çalışma yapmak.
		Korunan alanın kritik habitatları, türleri, ekolojik süreçleri ve kültürel değerleri ile ilgili bilgiler çoğu kilit planlama ve karar verme alanı için yeterlidir.	2		
		Korunan alanın kritik habitatları, türleri, ekolojik süreçleri ve kültürel değerleri hakkındaki bilgiler, tüm planlama ve karar verme alanlarını desteklemek için yeterlidir.	3		
Girdiler	10.Personel Sayısı	Korunan alanı yöneten kimse yok ama personel gereklidir.	0	2020 yılında yapılan UDGP’de alan yönetimi için belirlenen personel sayısı 49 kişi olmasına rağmen mevcut personel sayısı 14’tür (yaklaşık %29’u karşılar sayıdadır). Dolayısıyla mevcut personel sayısı korunan alanı yönetmek için yeterli değildir.	-Personel istihdamının özellikle de koruma-kontrol personelinin istihdamının ivedilikle yapılmasını sağlamak.
	Korunan alanı yönetmek için yeterli sayıda insan istihdam edilmiş durumda mı?	Korunan alanı yöneten kişi sayısı, yönetim ihtiyaçlarını karşılamak için yetersizdir.	1		
		Korunan alanı yöneten kişi sayısı, yönetim ihtiyaçlarını tam olarak karşılamak için gerekli olanın altındadır.	2		
		Korunan alanı yöneten kişi sayısı, yönetim ihtiyaçlarını tam olarak karşılamaya yeterlidir.	3		
Girdiler	11.Personel Bilgi ve Becerisi	Korunan alanı yönetmek için gereken bilgi ve beceriler tamamen yetersizdir.	0	Mevcut personelinin hem alan bilgi ve becerisi hem de yabancı dil bilgisi yönetim ihtiyaçlarına göre düşüktür.	-Kurum ve kurum dışı eğitimlerle personelin bilgi ve becerilerinin artırılmasını sağlamak.
	Korunan alanın yönetimine dahil olan kişiler gerekli bilgi ve becerilere sahip mi?	Bilgi ve beceriler korunan alanın ihtiyaçlarına göre düşüktür.	1		-Yeni istihdam edilecek personelin alanın ihtiyaçları doğrultusunda bilgi ve beceriye sahip donanımlı olmasını sağlamak.
		Bilgi ve beceriler yeterlidir, ancak yönetim ihtiyaçlarını tam olarak karşılamak için daha da geliştirilebilir.	2		-Türkiye’nin önemli turizm noktalarından birinde yer alan alanın uluslararası ziyaretçilerle kullanılması ayrıca uluslararası proje, eğitim ve araştırmaların takip edilmesi açısından personelin yabancı dil yeterliliğinin artırılmasını sağlamak.
		Bilgi ve beceriler, korunan alanın yönetim ihtiyaçları ile uyumludur.	3		
Girdiler	12.Mevcut Bütçe	Yönetim için uygun bütçe yoktur.	0	-Mevcut bütçe kabul edilebilir bir düzeyde olmakla birlikte ülkenin ekonomik konjonktürel durumuna bağlı olarak verilen bütçeler yetersiz kalabilmektedir.	-Milli park gelirlerinin doğrudan milli park yönetimine ve alanla ilgili bilimsel çalışmalara aktarılmasını sağlayan özel bütçe sistemine
	Mevcut bütçe veya ödenek yeterli mi?	Mevcut bütçe temel yönetim için yetersizdir.	1		
		Mevcut bütçe kabul edilebilir ancak yönetim ihtiyaçlarını tam olarak karşılamak için artırılabilir.	2		
	Girdiler	Mevcut bütçe yeterlidir ve korunan alanın tüm yönetim ihtiyaçlarını karşılar.	3		

					geçilmesine ilişkin talepte bulunmak.
Girdiler	13.Bütçe Güvenliği Bütçe güvenli mi? Ya da mevcut ödenek düzenli olarak ayrılmış mı?	Korunan alan için güvenli bir bütçe yoktur ve yönetim tamamen dışarıdan veya oldukça değişken finansmana bağlıdır.	0	- Korunan alanın yönetim ihtiyaçları için makul ölçüde Bakanlık tarafından Genel ve Döner Sermaye bütçesinden tahsis edilen güvenli bir çekirdek bütçe olmakla birlikte daha etkin bir yönetim için yapılacak yenilik ve girişimlerde dış finansmana ihtiyaç duyulmaktadır.	-Milli park personelinin Avrupa Birliği ve kalkınma ajansları ile hem ulusal hem de uluslararası projeler geliştirebilme kapasitesinin artırılmasını (proje yazım eğitimi, dil eğitimi gibi) sağlamak. -Milli park gelirlerin özel bütçe kapsamına alınarak daha etkin yararlanmasının sağlanması.
		Çok az güvenli bütçe var ve korunan alan, dış finansman olmadan yönetim ihtiyaçlarını karşılayamıyordu.	1		
		Korunan alanın yönetim ihtiyaçları için makul ölçüde güvenli bir çekirdek bütçe vardır, ancak birçok yenilik ve girişim dış finansmana bağlıdır.	2		
		Korunan alan ve yönetim ihtiyaçları için güvenli bir bütçe vardır.	3		
Süreç	14.Bütçe Yönetimi Bütçe, kritik yönetim ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yönetiliyor mu?	Bütçe yönetimi çok zayıf ve yönetimi önemli ölçüde baltalıyor/sarsıyor.	0	-Milli park yönetimi UDGP ve yatırım programları kapsamında yıllık bütçe gelir-gider tahminleri yapılmaktadır. Ancak olası gelişmeler ve riskler tam olarak yönetilecek bir sistem mevcut değildir. Dolayısıyla bütçe yönetimi geliştirilmesi gereken bir konudur.	-Bütçe yönetimi konusunda eğitim verilerek personelin yeterliliğini arttırmak. -Bütçe yönetim sistemi kurmak.
		Bütçe yönetimi zayıf ve yönetimi kısıtlıyor.	1		
		Bütçe yönetimi yeterli ancak geliştirilebilir.	2		
		Bütçe yönetimi mükemmeldir.	3		
Girdiler	15.Ekipman ve Tesisler Ekipman ve tesisler yönetim ihtiyaçları için yeterli mi?	Yönetim ihtiyaçları için çok az ekipman ve tesis vardır veya hiç yoktur.	0	-Milli parkın sahip olduğu ekipman ve tesisler olmakla birlikte etkin bir yönetim için kara ve deniz kontrol araçları (tekne) eksikliği mevcuttur.	-Milli parkın ihtiyacı olan araçların 1 adet tekne, 2 adet 4x4 pick up, 1 adet kamyonetin teminini sağlamak. -Arazinin büyük ve eğimli olması ayrıca araç hareketliliğinin olası zararları göz önüne alınarak drone ve akıllı cihazların temini sağlamak. -Olası yangınlara daha erken müdahale etmek için mevcut yangın söndürme ekipmanının ve araçlarının güçlendirilmesini sağlamak. -Park içinde egzoz ve gürültü kirliliğini önlemek için elektrikli araçlar almak.
		Bazı ekipman ve tesisler vardır, ancak bunların çoğu yönetim ihtiyacı için yetersizdir.	1		
		Ekipman ve tesisler var, ancak yine de yönetimi kısıtlayan bazı eksikler vardır.	2		
		Yeterli ekipman ve tesisler vardır.	3		
Süreç	16.Mevzuatın Uygulanması	Personel, korunan alan mevzuatı ve düzenlemelerini uygulamak için	0	-Korunan alan yöneticileri mevzuatı	-Korunan alan mevzuatındaki

	Personel (korunan alanın yönetiminden sorumlu kişi), korunan alanlara ilişkin kuralları yeterince iyi uygulayabiliyor mu?	etkin bir kapasiteye/kaynaklara/yetkiye sahip değildir.		uygulamak için kabul edilebilir yetki ve kaynağa sahiptir. Bu kapsamda, mevcut 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nda cezai müeyyideler konusunda alanla ilgili diğer mevzuatlara atıf yapılmış doğrudan korunan alanla ilgili yaşanacak sorunların mevzuata aktarılması yapılmamıştır. Ayrıca mevcut mevzuat korum-kontrol faaliyetlerinde orman muhafaza memuru yetkili kılınmıştır. Milli parkta şu an orman muhafaza memuru bulunmamaktadır. Bu kapsamda, orman muhafaza memuru olmadığında adli iş ve işlemlerin aksamaktadır. Kanunda orman muhafaza memuru olmadığında amirin yetkilendirilmesine yönelik mevzuatın düzenlenmesi gerekir.	yetersizliklerin giderilmesine yönelik çalışmalar yapmak. -Korunan alanlardaki koruma-denetim faaliyetlerinde mevcut mevzuatta düzenleme yapılarak Doğa Koruma Memuru adı altında bir kolluk kuvvetinin oluşturulması sağlanmalıdır.
		Personel, korunan alan mevzuatını ve düzenlemelerini uygulamak için kabul edilebilir kapasiteye/kaynaklara/yetkiye sahiptir, ancak bazı eksiklikler devam etmektedir.	2		
		Personel, korunan alan mevzuatı ve düzenlemelerini uygulamak için mükemmel kapasiteye/kaynaklara/yetkiye sahiptir.	3		
Süreç	17.Koruma Sistemleri Korunan alanda kaynak erişimi veya kaynak kullanımını kontrol etmek için sistemler (örn. devriyeler, izinler, istihbarat toplama vb.) mevcut mu?	Koruma sistemleri mevcut değildir veya erişim/kaynak kullanımını kontrol etmede etkili değildir, ancak bunlar gereklidir.	0	-Alanın korunmasına yönelik koruma programı-devriye yapılmaktadır ancak personel ve araç eksiliği nedeniyle yeterli ölçüde etkili olmamaktadır.	-Personel ve araç eksikliğini giderilmesini sağlamak.
		Koruma sistemleri, erişim/kaynak kullanımını kontrol etmede yalnızca kısmen etkilidir	1		
		Koruma sistemleri, erişim/kaynak kullanımını kontrol etmede orta derecede etkilidir.	2		
		Koruma sistemleri, erişim/kaynak kullanımını kontrol etmede büyük ölçüde veya tamamen etkilidir.	3		
Süreç	18.Personel Güvenliği Korunan alan personelinin güvenli çalışma koşulları var mı ve yönetim güvenliğe öncelik veriyor mu?	Tehditleri azaltmak ve güvenli bir çalışma ortamı sağlamak için etkili önlemlerin olmaması nedeniyle personel güvenliği ciddi şekilde tehlikeye atılıyor.	0	-Personelin güvenli bir ortamda çalışmasını sağlamak yönetim için önemlidir. Çalışanlara iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri verilmiştir ancak bu eğitimler düzenli olarak yapılmamaktadır. Ayrıca, personel iş güvenliği ekipmanlarının bir kısmı eksiktir.	-İş sağlığı ve güvenliği konusunda uzman bir firmadan hizmet alımı yapmak. -Personelin ihtiyacı olan ekipmanların temin edilmesi için yeterli bütçeyi sağlamak.
		Tehditleri azaltmak için etkili önlemlerin olmaması ve/veya güvenli bir çalışma ortamı sağlamak için destek olmaması nedeniyle personel güvenliği zayıftır.	1		
		Personel güvenliği, korunan alan yöneticileri için önemli bir husustur ve tehditleri azaltmak ve güvenli bir çalışma ortamı sağlamak için adımlar atılır, ancak iyileştirmeler yapılabilir.	2		
		Personel güvenliği, korunan alan yöneticileri için önemli bir husustur ve tehditleri azaltmak ve	3		

		etkileri en aza indirmek için destek sağlamak için tüm makul adımlar atılır.			
Süreç	19.Araştırma Yönetim odaklı bir inceleme ve araştırma çalışması programı var mı?	Korunan alanda yapılan herhangi bir inceleme veya araştırma çalışması bulunmamaktadır.	0	Az miktarda yönetim odaklı bir inceleme ve araştırma çalışması vardır ve yeterli değildir. Bu kapsamda; -Milli park UDGP'nin 5 yılda bir revize edilme sürecinde ayrıntılı analiz-etüt çalışmaları yapılmaktadır. -Üniversitelerle bilimsel amaçlı yürütülen proje ve araştırmalar yapılmaktadır. -Milli parka gelen ziyaretçilerin memnuniyet düzeyini ölçmeye yönelik düzenli 3 ayda bir anket yapılmaktadır.	-UDGP kapsamında ziyaretçi yönetim planının yapılmasını sağlamak. -Su kaynaklarının sürdürülebilirliği ile ilgili bir araştırma yapılmasını sağlamak. -Paydaş etki değerlendirilmesi ile ilgili bir araştırma yapılmasını sağlamak. -Çalışanların verimlilik düzeyini arttırmak için iş memnuniyet düzeyini belirleme ve sorunlarını gidermeye yönelik düzenli bir araştırma çalışması yapmak.
		Az miktarda inceleme ve araştırma çalışması vardır, ancak korunan alan yönetiminin ihtiyaçlarına yönelik değildir.	1		
		Önemli ölçüde inceleme ve araştırma çalışması vardır, ancak bu çalışmalar yalnızca kısmen korunan alan yönetiminin ihtiyaçlarına yöneliktir.	2		
		Yönetim ihtiyaçlarıyla ilgili kapsamlı, entegre bir inceleme ve araştırma çalışması programı vardır.	3		
Süreç	20.İzleme ve Değerlendirme Yönetim faaliyetleri düzenli olarak izleniyor, değerlendiriliyor ve uyarlanıyor mu?	Korunan alanda izleme ve değerlendirme yapılmamaktadır.	0	Yönetim faaliyetleri performansını izlemeye yönelik milli park yönetimince oluşturan bir sistem olmamakla birlikte Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan izleme ve değerlendirmeler vardır. Ancak, bu değerlendirmelerin sonuçları düzenli olarak paylaşılmamaktadır.	-Milli park yönetim performansının izlenmesi ve değerlendirilmesine yönelik bir sistem kurmak. -Ayrıca, korunan alan yönetim performansının bağımsız ulusal ve uluslararası kuruluşlarınca izlenmesi ve değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yapmak.
		Yönetim faaliyetleri performansının geçici olarak izlenmesi ve değerlendirilmesi vardır, ancak sistem ve/veya düzenli sonuç toplama yoktur.	1		
		Yönetim faaliyetlerinin performansına ilişkin anlaşılmaya varılan ve uygulanan bir izleme ve değerlendirme sistemi vardır, ancak sonuçlar yönetime geri bildirimde bulunmaz.	2		
		Yönetim faaliyetlerinin performansına ilişkin iyi bir izleme ve değerlendirme sistemi mevcuttur, iyi bir şekilde uygulanmaktadır ve yönetim faaliyetlerini uyarlamak ve iyileştirmek için sonuçlar düzenli olarak kullanılmaktadır.	3		
Süreç	21.Kaynak Yönetimi Aktif kaynak yönetimi yapılıyor mu? (Kritik habitatların, türlerin, ekolojik süreçlerin ve kültürel değerlerin etkin bir şekilde korunmasını sağlamak için gerekli yaptırımlara ek olarak yapılan faaliyetler; örneğin, restorasyon ve habitat oluşturma, yangın kontrolü,	Kritik habitatların, türlerin, ekolojik süreçlerin ve kültürel değerlerin aktif kaynak yönetimi üstlenilmiyor, ancak gereklidir.	0	-Aktif kaynak yönetimi kapsamında yapılan çalışmalar yeterli değildir. Milli parktaki kritik türlerinden yalnızca birkaçı için (Akdeniz Foku ve Marmaris Semenderi) koruma eylem planı yapılmıştır. Alandaki tüm doğal ve kültürel kaynak değerleri kapsayıcı aktif kaynak yönetimi bütçe ve personel yetersizlikleri	-Personel ve bütçe yetersizliklerinin giderilerek aktif kaynak yönetimi yapmak. -Endemik ve nesli tehdit altında olan türler için koruma eylem planı yapmak. -İstilacı türlerin belirlenmesi ve kontrolü konusunda araştırmalar
		Kritik habitatların, türlerin, ekolojik süreçlerin ve kültürel değerlerin aktif yönetimi için gereksinimlerin çok azı uygulanmaktadır.	1		
		Kritik habitatların, türlerin, ekolojik süreçlerin ve kültürel değerlerin aktif yönetimi için gereksinimlerin çoğu uygulanıyor, ancak bazı kilit konular ele alınmıyor.	2		

	popülasyon sayılarının izlenmesi, gerektiğinde çitle çevrilmesi ve istilacı türlerin kontrolünü içerebilir.)	Kritik habitatların, türlerin, ekolojik süreçlerin ve kültürel değerlerin aktif yönetimi için gereklilikler büyük ölçüde veya tamamen uygulanmaktadır.	3	nedeniyle yapılmamaktadır.	yapılmasını sağlamak.
Süreç	22-İklim Değişikliği Korunan alan iklim değişikliğine uyum sağlamak için bilinçli olarak yönetiliyor mu?	Yönetim tarafından iklim değişikliğine uyumu dikkate almak için herhangi bir çaba gösterilmemiştir.	0	Akdeniz Havzasında yer alan Marmaris Milli Parkı 29.07.2021 tarihinde çıkan orman yangınında 2.516 ha'lık bir alanı yanmıştır. İklim değişikliğinin olası etkileri konusunda ilk düşüncelere olmakla birlikte yönetim planına henüz çevrilmemiştir.	-Ulusal ve uluslararası iklim değişikliği uyum planları doğrultusunda milli parkın iklim değişikliği uyum planını hazırlamak. -Milli park personelinin iklim değişikliği ve karbon yönetimi konularında bilgi ve becerilerini artırmak.
		İklim değişikliğinin olası etkileri hakkında bazı ilk düşünceler ortaya çıktı, ancak bu henüz yönetim planlarına çevrilmedi.	1		
		Yönetimin, uygulanabilecek veya uygulanamayacak olan öngörülen iklim değişikliğine nasıl uyarlanacağı konusunda sınırlı planlar hazırlanmıştır.	2		
		Yönetimin öngörülen iklim değişikliğine nasıl adapte edileceğine dair ayrıntılı planlar hazırlandı ve bunlar halihazırda uygulanıyor.	3		
Süreç	23.Karbon Yakalama (Carbon capture) Korunan alan, karbon kaybını önlemek ve daha fazla karbon yakalamayı teşvik etmek için bilinçli olarak yönetiliyor mu? (Korunan alanlarda "karbon kaybını önleme" yöntemleri, yönetilen ekosistemlere bağlı olacaktır. Ormansızlaşmayı ve diğer doğal bitki örtüsü kaybını azaltmak, yangını önlemek, doğal su rejimlerini sürdürmek vb.)	Korunan alanın yönetiminde karbon depolama ve karbondioksit yakalama dikkate alınmamıştır.	0	Milli Parkın Kullanım Sınıflarına Göre Birim Alandaki Toprak Organik Karbon (TOK) Stok Miktarı 2021 yılında yapılan çalışmayla 1.534.080,75 ton TOK Stoku olduğu belirlenmiştir. Bir sonraki UDGP'nin revize çalışmalarında karbon yakalama ile ilgili eylemlerin plana dahil edilmesi sağlanacaktır.	-Milli parkın revize UDGP'de karbon yakalamaya yönelik eylemlere yer vermek. -Milli park personelinin iklim değişikliği ve karbon yönetimi konularında bilgi ve becerilerini artırmak.
		Karbon depolama ve karbondioksit yakalama genel anlamda ele alınmış ancak henüz yönetime önemli ölçüde yansıtılmamıştır.	1		
		Korunan alandan karbon kaybını azaltmak için yürürlükte olan aktif önlemler var, ancak karbon dioksit tutulumunu artırmak için bilinçli önlemler yoktur.	2		
		Hem korunan alandan karbon kaybını azaltmak hem de karbondioksit yakalamayı artırmak için yürürlükte olan aktif önlemler vardır.	3		
Süreç	24. Ekosistem Hizmetleri Yönetim, ekosistem hizmetinin sağlanmasını dikkate alıyor mu? (Yönetim ekosistem hizmeti sağlamayı düşünüyor mu? Bu hem mevcut hem de potansiyel ekosistem hizmetlerinin bilinip bilinmediğini ve eğer biliniyorsa, bunların bir kısmının veya tamamının yönetilip yönetilmediğini araştırır.)	Korunan alan tarafından sağlanan ekosistem hizmetleri belli değildir/anlaşılmamıştır.	0	-Milli park yönetimce alanın ekosistem hizmetlerini bilinmekle birlikte bu konuda alanın UDGP'de herhangi bir yönetim eylemi bulunmamaktadır.	-Milli parkın yapılacak bir sonraki revize UDGP'de ekosistem hizmetlerinin sürdürülebilir yönetimine ilişkin eylemlere yer verilmesi planlanmaktadır.
		Korunan alan tarafından sağlanan ekosistem hizmetleri bellidir/anlaşılmıştır, ancak bunların sürekli olarak sunulmasını sağlamak için gerekli hiçbir yönetim eylemi gerçekleştirilmemiştir.	1		
		Korunan alan tarafından sağlanan ekosistem hizmetleri anlaşılmış ve bunların devamlılığını sağlamak için gerekli bazı yönetim eylemleri gerçekleştirilmiştir.	2		
		Korunan alan tarafından sağlanan ekosistem hizmetleri anlaşılmış ve bunların devamlılığını sağlamak için gerekli tüm yönetim eylemleri gerçekleştirilmiştir.	3		

Süreç	25. Eğitim ve Bilinçlendirme Hedefler ve ihtiyaçlarla bağlantılı planlı bir eğitim ve bilinçlendirme programı var mı? (Bu soru, hem okul programları gibi öğrenim kurumları için eğitimi hem de yerel halk veya rekreasyonel amaçlı ziyaretçiler için daha genel eğitim fırsatlarının sağlanmasını kapsar.)	Eğitim ve farkındalık programı yoktur.	0	-Milli parkın uyguladığı bir eğitim ve farkındalık programı vardır ve 2021 yılında 64 kişiye eğitim verilmiştir. Bununla birlikte mevcut eğitim merkezinin ve programının geliştirilmesi gerekir.	-Eğitim uzmanlarıyla işbirliği içinde farklı dilleri de içeren bir eğitim programı hazırlamak. -Mevcut eğitim merkezinin kapasitesinin artırılması için gerekli bütçeyi sağlamak. -Daha fazla kişiye ulaşmak için eğitimlerin online (çevrimiçi) olarak da verilmesinin sağlayacak altyapının kurulmasını sağlamak.
		Sınırlı ve geçici bir eğitim ve farkındalık programı vardır.	1		
		Bir eğitim ve farkındalık programı var, ancak yönetim ihtiyaçlarını yalnızca kısmen karşılıyor ve geliştirilebilir.	2		
		Uygun ve etkili bir eğitim ve farkındalık programı vardır.	3		
Süreç	26. Kamu ve Ticari Komşular Komşu kara/deniz kamu ve ticari kullanıcılarıyla iş birliği var mı? (Bu soru özellikle korunan alan içindeki ekosistemlerden yararlanan veya doğrudan etkileyen arazi ve su kullanıcılarına yöneliktir: örneğin su kullanıcıları (maden suyu tedarikçileri, belediyenin su tedarigi, hidroelektrik projeleri), çiftçiler ve maden çıkarma endüstrileriyle uğraşanlar.	Yöneticiler ile komşu kamu ve ticari kara/deniz kullanıcıları arasında temas var, ancak çok az iş birliği var veya hiç iş birliği yoktur.	0	-Milli park yönetimi ile komşu kamu ve ticari kuruluşlarla düzenli bir tema kurulmakla birlikte milli park yönetim amaçları doğrultusunda yeterli düzeyde bir işbirliği sağlanamamaktadır.	-Komşu kamu ve ticari kuruluşlarla işbirliklerinin geliştirilmesi için periyodik toplantılar düzenlenmek. -Komşu kamu ve ticari kuruluşların işbirliği için görüşlerini almaya yönelik anketler yapmak.
		Yöneticiler ile komşu kamu ve ticari kara/deniz kullanıcıları arasında temas vardır, ancak yalnızca bir miktar iş birliği vardır.	1		
		Yöneticiler ve komşu kamu ve ticari kara/deniz kullanıcıları arasında düzenli bir temas vardır, ancak yönetim konusunda yalnızca bir miktar iş birliği vardır.	2		
		Yöneticiler ve komşu kamu ve ticari kara/deniz kullanıcıları arasında düzenli temas ve yönetim konusunda önemli bir iş birliği vardır.	3		
Süreç	27. Ticari Turizm Operatörleri Ticari tur operatörleri, korunan alanın yönetimine katkı yapıyorlar mı?	Korunan alanı kullanan yöneticiler ve turizm operatörleri arasında çok az temas var veya hiç temas yoktur.	0	-Milli park yöneticileri ile turizm tur operatörleri arasındaki temas sınırlıdır. Türkiye'nin önemli turizm noktalarından olan Marmaris'te deniz-kum-güneş turizmine daha yönelik faaliyetlerin baskın olması; kuş gözlemciliği, botanik-fauna gözlemciliği gibi ekoturizm faaliyetlerine yönelik tur operatörlerinin ilgisinin düşük olması bu konudaki teması sınırlandırmaktadır.	-Milli parkın doğal ve kültürel değerlerinin hem ticari turizm tur operatörleri hem de Kültür ve Turizm Bakanlığınca tanıtımının öne çıkarılarak ekoturizm faaliyetlerine ilgisi olan ziyaretçilerin alan çekmeyi sağlamak. -Milli parkın tanıtımı için yeterli bütçenin sağlanarak ulusal ve uluslararası boyutta daha etkili tanıtımının
		Yöneticiler ve turizm operatörleri arasında temas vardır, ancak bu büyük ölçüde idari veya düzenleyici konularla sınırlıdır.	1		
		Ziyaretçi deneyimlerini geliştirmek ve korunan alan değerlerini korumak için yöneticiler ve turizm operatörleri arasında sınırlı iş birliği vardır.	2		
		Ziyaretçi deneyimlerini geliştirmek ve korunan alan değerlerini korumak için yöneticiler ve turizm operatörleri arasında iyi bir iş birliği vardır.	3		

					yapılması için uzman firmalardan hizmet alımı yapmak.
Süreç	28. Ücretler Eğer ücret (giriş ücretleri, para cezaları, tesis kiralama gibi) tahsil ediliyorsa, bunun korunan alanın yönetimine katkısı oluyor mu? (Lütfen ne tür gelirler olduğunu belirtiniz)	Ücretler teorik olarak uygulansa da tahsil edilmiyor.	0	-Milli parkın günübirlik tesislerinin kullanımından ve verilen izin-tahsislerden bedel alınmaktadır. Milli parkın 2021 yılı gelir toplamı 9.825.938,78 TL'dir. Alanın kullanımına yönelik alınan ücretler merkezi bütçeye aktarılmaktadır. Merkezi bütçeden milli parka yapılan ödenek tahsisleri yoluyla korunan alana fayda sağlanmaktadır. Milli park gelirlerinden yöre halkına direkt bir pay aktarımı söz konusu değildir.	-Mevzuatta yapılacak bir değişiklikle milli park gelirlerinin alanda kalması ve yöre halkına destek sağlaması için bir bütçe sisteminin kurulması için çalışmalar yapmak.
		Ücretler alınır, ancak korunan alana veya çevresine katkı sağlamaz.	1		
		Ücretler toplanır ve korunan alan ve çevresine bir miktar katkıda bulunur.	2		
		Ücretler toplanır ve korunan alan ve çevresine önemli katkı sağlar.	3		
Çıktılar	29.Ziyaretçi Tesisleri ve Hizmetleri Ziyaretçi tesisleri ve hizmetleri yeterli mi?	Belirlenen bir ihtiyaca rağmen ziyaretçi tesisleri ve hizmetleri yoktur.	0	-Milli parkta ziyaretçilerin ihtiyaçlarına karşılamaya yönelik UDGP kapsamında yapılan; manzara seyir terası, iskele, WC, piknik masası, çeşme, yürüyüş yolu, ziyaretçi tanıtım merkezi gibi tesisler mevcuttur ve yeterlidir. Ancak, eğitim amaçlı olarak kullanılan mevcut tesisin geliştirilmesi gerekir.	-Ziyaretçilere yönelik eğitim ve bilinçlendirilme çalışmalarının daha etkin hale getirilmesi için mevcut tesisin geliştirilmesini sağlamak.
		Ziyaretçi tesisleri ve hizmetleri mevcut ziyaret düzeyleri için uygun değildir.	1		
		Ziyaretçi tesisleri ve hizmetleri mevcut ziyaret düzeyleri için yeterlidir ancak geliştirilebilir.	2		
		Ziyaretçi tesisleri ve hizmetleri, mevcut ziyaret seviyeleri için mükemmeldir.	3		
Süreç	30.Yerli Halk Yerli halk yönetim kararlarına dahil mi?	Yerli halk yönetim kararlarına dahil olmuyor.	0	Bu soru Türkiye için cevaplandırılmamaktadır	
		Yerli halkın yönetimle ilgili tartışmalara bazı tavsiyeleri vardır, ancak yönetimde doğrudan bir rolü yoktur.	1		
		Yerli halk, yönetimle ilgili bazı kararlara doğrudan katkıda bulunur, ancak katılımları geliştirilebilir.	2		
		Yerli halk, yönetimle ilgili tüm ilgili kararlara doğrudan katılır, örneğin ortak yönetim.	3		
Süreç	31.Yerel Halk (Yöre Halkı) Korunan alanda ikamet eden veya yakınında bulunan yerel halk yönetim kararlarına katılıyor mu?	Yerel halkın korunan alanın yönetimine ilişkin kararlara hiçbir girdisi/tavsiyesi yoktur.	0	-Yöre halkının yönetim kararlarına katılmasına yönelik mevzuatta bir düzenleme yoktur. Bununla birlikte UDGP'nin hazırlanması sürecinde ve paydaşları etkileyen olaylarda yöre halkı davet edilerek görüşleri alınmaktadır.	-Korunan alanda ikamet eden yöre halkının milli park yönetim kararlarına katılımını sağlanması konusunda mevzuat geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapmak.
		Yerel halkın yönetimle ilgili tartışmalara bazı tavsiyeleri vardır, ancak yönetimde doğrudan bir rolü yoktur.	1		
		Yerel halk, yönetimle ilgili bazı ilgili kararlara doğrudan katkıda bulunur, ancak katılımları geliştirilebilir.	2		

		Yerel halk, yönetimle ilgili tüm ilgili kararlara doğrudan katılır, örneğin ortak yönetim.	3		
Çıktılar	31 a-c Ek hususlar: Yerel halk üzerindeki etkisi	Yerel halk, yerel paydaşlar ile korunan alan yetkililer arasında açık bir iletişim ve güven vardır.	+1	Yöre halkının dilek ve şikayetleri yetkililerce dikkate alınmakta ve onları etkileyen konularda görüşleri alınmaktadır. Dolayısıyla yöre halkı ile yetkililer arasında açık bir iletişim ve güven vardır.	
		Korunan alan değerlerinin korunmasıyla tutarlı olarak yerel halkın refahının artırılmasına yönelik programlar uygulanmaktadır.	+1		
		Yerel halk, korunan alanı aktif olarak desteklemektedir	+1		
Çıktılar	32-Ekonomik Fayda (Geçim Yararları) Korunan alan yerel halka (yöre halkı) sürdürülebilir geçim kaynakları (örneğin; gelir, istihdam, ekosistem hizmetleri için ödeme gibi) sağlıyor mu?	Korunan alan, yöre halkına herhangi bir geçim kaynağı sağlamamaktadır.	0	Yöre halkı milli parktaki işlerde daha önceki yıllarda istihdam edilmiştir. Şu an istihdam edilen yöre halkı olmamakla birlikte ihale edilen tesislerde işletmeciliği alan firmalar tarafından istihdam edilmektedir. Ayrıca, yöre halkının alanda arıcılık faaliyetleri yapması sağlanmaktadır.	-Yöre halkının bütçe gerekleri doğrultusunda milli park hizmetlerde istihdamını sağlamak. -Alan kılavuzluğu, pansiyonculuk, agroturizm gibi konularda devlet tarafından destekler sağlanarak geçim kaynakları artırılabilir.
		Korunan alandan yöre halkı için faydalar mevcuttur ancak geçim kaynaklarına önemli katkılar sağlamamaktadır.	1		
		Korunan alandan yöre halkına sağlanan faydalar geçim kaynaklarına orta düzeyde katkıda bulunur.	2		
		Korunan alandan yöre halkına büyük miktarda sürdürülebilir geçim kaynağı akışı vardır.	3		
Çıktılar	33. Tehditler Korunan alanın temel değerlerine yönelik tehditler etkin bir şekilde ele alınıyor mu? (Yalnızca birkaç tehdit ele veya tehditler yalnızca kısmen ele alındıysa 1, çoğu tehdit ele alındıysa 2 ve tüm tehditler ele alındıysa 3 olarak puanlanması önerilir.) Çıktılar	Ana değerlere yönelik tehditler yönetim tarafından ele alınmıyor.	0	-Milli parkın doğal ve kültürel kaynak değerlerine yönelik tehditlerin büyük bir çoğunluğu yönetim tarafından ele alınmakla birlikte mevzuat kısıtlamaları, sosyal ve siyasi baskılar, bütçe-personel yetersizlikleri, milli park olma kriterlerini taşımayan yerlerin sınır dışına çıkarılmaması, alandaki farklı statülerden kaynaklı yetki karmaşası, yeterli bilginin olmaması nedeniyle tüm tehditler ele alınamamaktadır.	-Korunan alan mevzuatındaki yetersizlikler giderilmesi, özellikle de bir alanda birden fazla koruma statüsü nedeniyle oluşan yetki karmaşasının giderilmesi için çalışmalar yapmak. -Bütçe ve personel yetersizliklerinin giderilmesi için çalışmalar yapmak. -Milli park olma özelliği taşımayan alanların sınır dışına çıkarılması için çalışmalar yapmak.
		Ana değerlere yönelik tehditlerin yönetimi yalnızca minimum düzeyde yürütülüyor.	1		
		Ana değerlere yönelik önemli tehditlerin çoğu, yönetim tarafından büyük ölçüde ele alınmaktadır.	2		
		Ana değerlere yönelik tehditler, yönetim tarafından kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır.	3		
Çıktılar	34.Bağlantılılık (Connectivity) Korunan alanın işlevsel bağlantı gereksinimleri değerlendirildi ve uygulandı mı?	İşlevsel bağlantılılık gereksinimleri değerlendirilmemiş veya dikkate alınmamıştır.	0	-Milli parkın 2020 yılında revize edilen UDG'P'de işlevsel bağlantılığı için ekolojik geçiş koridoru ve tampon bölgeler oluşturulması gerektiği belirtilmiştir. Ancak bu	-Milli parkın işlevsel bağlantılılığın sağlanması için revize edilecek bir sonraki UDG'P'de kararlar alınması, eylem planının
		İşlevsel bağlantılılık gereksinimleri değerlendirilmiş ancak gerekli önlemler alınmamıştır.	1		
		İşlevsel bağlantılılık gereksinimleri değerlendirilmiş ve bazı önlemler	2		

	Korunan alanlar, içerdikleri türler genetik olarak izole edilmişse ve korunan alan bir ada gibi davranıyorsa savunmasız kalır. Bu soru, korunan alanın diğer doğal ekosistemlerle doğrudan bağlantılarını, biyolojik koridorların kullanımını vb. ele alarak, korunan alanın işlevsel bağlanabilirliğine odaklanmaktadır. Bu soru aynı zamanda bazı alanlar için geçerli olmayabilir (örn. benzersiz flora ve fauna nedeniyle korunan deniz adaları veya belirli bir ürünün yabani akrabalarını korumak için kurulan mikro rezervler).	alınmış, ancak işlevsel bağlantı elde etmek için yeterli değildir.		konuda yeterli önlemler alınmamıştır.	hazırlanması ve ilgili kurumlarla bu konuda çalışma yapılmasını sağlamak.
		İşlevsel bağlantılık gereksinimleri değerlendirilmiş ve işlevsel bağlantılığı sağlamak için gerekli eylemler ele alınmıştır.	3		
Değerlerdeki durum ve eğilimin ayrıntılı olarak değerlendirilmesi					
Sonuçlar	Doğal kaynak değerlerindeki durum ve eğilimin ayrıntılı olarak değerlendirilmesi	Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi yoktur.		Ekteki 35 nolu soruya ait tabloyu dolduracak yeterli bilgiye sahip değilseniz, lütfen mevcut bilgilere dayanarak Soru 35'e bir puan verin. Sonuçlar	
		Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi vardır.	✓	Ekteki 35 nolu soruya ait tabloyu lütfen doldurunuz.	
Sonuçlar	35.Doğal Kaynak Değerlerin Durumu Korunan alanın önemli doğal kaynak değerleri, ilk hallerine göre şimdiki durumu nedir?	Birçok önemli doğal değer ciddi şekilde bozuluyor.	0	-Milli parkın küresel iklim değişikliğinin etkisiyle artan orman yangınları (2021 yılı orman yangınında 2156 ha alan tahrip olmuştur), toprak kayması, sel, nüfus baskısı, kirlilik, yapılaşma gibi birçok tehdit sonucunda doğal değerlerinde ciddi bozulmalar olmuştur.	-Milli parkın personel ve bütçe yetersizlikleri giderilerek doğal kaynak değerlerinin durumu hakkında ayrıntılı çalışmalar yapılarak bozulmanın önüne geçmek için uzmanlar tarafından eylem planları yapılmasını sağlamak.
		Bazı doğal değerler ciddi şekilde bozuluyor.	1		
		Bazı doğal değerler kısmen bozuluyor, ancak en önemli değerler önemli ölçüde etkilenmemiştir.	2		
		Doğal değerler ağırlıklı olarak bozulmamıştır.	3		
Süreç	35 a-c Ek hususlar: Doğal kaynak Değerlerinin Durumu	35a.Doğal kaynak değerlerin durum değerlendirmesinde araştırma ve/veya izleme sonuçları temel alınmaktadır	+1		
		35b. Doğal değerlere yönelik tehditlere karşı spesifik/ özellikli yönetim programları uygulanmaktadır.	+1		
		35c. Doğal değerleri korumaya yönelik faaliyetler, korunan alan yönetiminin rutin bir parçasıdır.	+1	-Milli parkın doğal değerlerini korumaya yönelik rutin koruma-denetim faaliyetleri yapılmaktadır.	
Sonuçlar	Kültürel kaynak değerlerindeki durum ve eğilimin ayrıntılı	Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi yoktur.		Ekteki 36 nolu soruya ait tabloyu dolduracak yeterli bilgiye sahip değilseniz, lütfen mevcut bilgilere dayanarak Soru 35'e bir puan verin.	

	olarak değerlendirilmesi	Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi vardır.	✓	Ekteki 36 nolu soruya ait tabloyu lütfen doldurunuz.	
Sonuçlar	36.Kültürel Kaynak Değerlerin Durumu Korunan alanın önemli kültürel kaynak değerleri, ilk hallerine göre şimdiki durumu nedir?	Birçok önemli kültürel değer ciddi şekilde bozuluyor.	0	-Milli parkın kültürel kaynak değerleri sit alanı olarak ilan edilmiştir. Ancak bu değerlerin korunmasına yönelik yetki karmaşası ve bütçe-personel yetersizliklerinden dolayı yeterli önlemler alınamamaktadır. Bununla birlikte alana gelen ziyaretçilerin bilinçsiz kullanımı da önemli bir faktördür.	-Ziyaretçilerin alan kurallarına uyması konusunda daha etkin eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları yapmak. Özellikle Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapılarak okullarda bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır. -Mevzuat, personel ve bütçe yetersizliklerinin giderilerek koruma-kontrol çalışmalarının etkinliğinin artırılmasını sağlamak.
		Bazı kültürel değerler ciddi şekilde bozuluyor.	1		
		Bazı kültürel değerler kısmen bozuluyor, ancak en önemli değerler önemli ölçüde etkilenmedi.	2		
		Kültürel değerler ağırlıklı olarak bozulmamış.	3		
Süreç	36 a-c Ek hususlar: Kültürel Kaynak Değerlerinin Durumu	36a. Kültürel kaynak değerlerin durum değerlendirmesinde araştırma ve/veya izleme sonuçları temel alınmaktadır	+1		
		36b. Kültürel değerlere yönelik tehditlere karşı spesifik/özellikli yönetim programları uygulanmaktadır	+1		
		36c. Kültürel değerleri korumaya yönelik faaliyetler, korunan alan yönetiminin rutin bir parçasıdır.	+1		
Anahtar türlerin ayrıntılı değerlendirilmesi					
Sonuçlar	Anahtar türlerin ayrıntılı değerlendirilmesi	Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi yoktur.	✓	Ekteki 37 nolu soruya ait tabloyu dolduracak yeterli bilgiye sahip değilseniz, lütfen mevcut bilgilere dayanarak Soru 37'e bir puan verin.	
		Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi vardır.		Ekteki 37 nolu soruya ait tabloyu lütfen doldurunuz.	
Sonuçlar	37.Anahtar gösterge türlerinin koruma durumu Anahtar gösterge türlerinin durumu son 5 yılda değişti mi?	Anahtar gösterge türlerin koruma durumu istenmeyen bir durumdur ve son beş yılda kötüleşmiştir.	0	Anahtar gösterge türleri hakkında yeterli bilgi olmamakla birlikte değişmeden kaldığı tahmin edilmektedir.	
		Anahtar gösterge türlerin koruma durumu istenmeyen bir durumdur ve son beş yılda değişmemiştir.	1		
		Anahtar gösterge türlerin koruma durumu istenmeyen bir durumdur ancak son beş yılda iyileşmiştir.	2		
		Anahtar gösterge türlerin koruma statüsü arzu edilir veya son beş yılda önemli ölçüde iyileşmiştir.	3		
Habitatların ayrıntılı değerlendirilmesi					
Sonuçlar	Habitatların ayrıntılı değerlendirilmesi	Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi yoktur.	✓	Ekteki 38 nolu soruya ait tabloyu dolduracak yeterli bilgiye sahip değilseniz, lütfen mevcut bilgilere dayanarak Soru 38'e bir puan verin.	
Sonuçlar					

		Belirtilen değerlerdeki durumu ve eğilimi değerlendirmek için yeterli bilgi vardır.		Ekteki 38 nolu soruya ait tabloyu lütfen doldurunuz.	
Sonuçlar	38.Habitatları koruma durumu Habitatların durumu son 5 yılda değişti mi?	Habitatların koruma durumu istenmeyen bir durumdur ve son beş yılda kötüleşmiştir.	0	Habitatların durumu hakkında yeterli bilgi olmamakla birlikte değişmeden kaldığı gözlenmektedir.	
		Habitatların koruma durumu istenmeyen bir durumdur ve son beş yılda değişmeden kalmıştır.	1		
		Habitatların koruma durumu istenmeyen bir durumdur ancak son beş yılda iyileşmiştir.	2		
		Habitatların koruma durumu arzu edilir durumdur veya son beş yılda önemli ölçüde iyileşmiştir.	3		
	TOPLAM PUAN	Maksimum METT Puan: 123'tür. (30.Yerli halk sorusu cevaplanamadığından kaynaklıdır.)	59		

METT-4: 35-36-37- 38 Soruları İçin Açıklamalar ve Tablolar

-35. ve 36. Sorular: Değerlerin ayrıntılı değerlendirilmesi

Durum: Bu korunan alan için listelenen beş ana değer her biri için, çok iyi, iyi, orta veya çok iyi bir ölçek kullanarak her bir değer durumunu tanımlayın.

Çok iyi: Değerin durumu esasen bozulmamış

İyi: Değerin durumu bir dereceye kadar bozulur, ancak değer bu durumda müdahale olmaksızın korunması muhtemeldir.

Orta: Değer orta derecede bozulmuştur ve muhtemelen müdahale veya iyileşme için önemli bir zaman gerektirebilir.

Zayıf: Değer önemli ölçüde bozulmuştur ve iyileşmek için müdahale gerektirecektir

Bilinmiyor: Değer hakkında herhangi bir bilgi bulunmadığından durum ve eğilim belirlenemez.

Eğilim: Durum belirlenmesi ardından korunan alanın ilk belirlendiği zamandan bu yana değer nasıl değiştiğini düşünün ve aşağı açılır listeden seçilebilecek aşağıdaki derecelendirmeyi kullanarak eğilimini tanımlayın.

İlerleme: Daha iyi olmak/iyileşmek

Stabil/Kararlı: Yaklaşık olarak aynı kalmak

Gerileme: Kötüleşmek

Bilinmiyor: Değer hakkında herhangi bir bilgi bulunmadığından durum ve eğilim belirlenemez.

35. Soru Doğal Kaynak Değerleri

Değer	Durumu	Eğilim (Trend)	Derecelendirmenin gerekçesi	Değeri artırmanın yolları
Flora (Yalı havacıvası, çakşır otu gibi birçok tür, 64 endemik tür),	İyi	Gerileme	-2021 yılında meydana gelen orman yangını, toprak kayması ve sel felaketleri -Yoğun yapılaşma ve insan baskısı -Çevre kirliliği	-Yangın sonrası rehabilitasyon çalışmasının yapılması -Yapılaşma ve insan baskısının azaltılmasına yönelik önlemlerin alınması -Mevzuat, personel ve bütçe yetersizliklerinin giderilmesi -Halkın bilinç düzeyinin artırılması.
Fauna (Boz ayı, karakulak, Marmaris semenderi gibi birçok çeşit) ve denizel biyoçeşitlilik (Akdeniz foku, poseidon çayır, caretta ceretta,)	İyi	Gerileme	-2021 yılında meydana gelen orman yangını, toprak kayması ve sel felaketleri -Yoğun yapılaşma ve insan baskısı -Yasadışı avcılık baskısı -Çevre kirliliği	-Yangın sonrası rehabilitasyon çalışmasının yapılması -Yapılaşma ve insan baskısının azaltılmasına yönelik önlemlerin alınması. -Mevzuat, personel ve bütçe yetersizliklerinin giderilmesi -Halkın bilinç düzeyinin artırılması.
Sığla Ormanı Varlığı	İyi	Stabil/Kararlı	-Alanda değişim yoktur.	-Alanda rehabilitasyon çalışması gerekir.
Jeolojik ve jeomorfolojik özellikler (Balan Dağı, Doğan Kapı, Cennet Adası vb.)	İyi	Gerileme	-Turizm ve rekreasyonel kullanım için artan nüfus ve ekonomik baskılar nedeniyle gerileme olduğu gözlemlenmektedir.	-Alana yönelik artan insan baskısını azaltmak için imar ve mevzuat önlemlerinin alınması. -Halkın bilinç düzeyinin artırılması.
Manzara değerleri ve olağanüstü doğal güzellik (Cennet adası, Bedir adaları, Keçi adası, Koyları, dağları, kanyonları, plaj ve deniz)	İyi	Gerileme	-Alanda meydana gelen yangın, toprak kayması ve sel sonrası peyzajda bozulma olması -Bölgede artan yapılaşmanın olumsuz etkileri	-Alana yönelik artan insan baskısını azaltmak için imar ve mevzuat önlemlerinin alınması. -Halkın bilinç düzeyinin artırılması.

36. Soru Kültürel Kaynak Değerleri

Değer	Durumu	Eğilim (Trend)	Derecelendirmenin gerekçesi	Değeri artırmanın yolları
Amos Harabeleri	Orta	Gerileme	-Yoğun ve bilinçsiz ziyaretçi kullanımı -Koruma-kontrol faaliyetlerinin yeterince yapılamaması	- Amos Harabeleri 1. ve 3. Derece Arkeolojik Sit alanı olarak tescil edildiğinden 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında alanda yetkili olan kurum Kültür ve Turizm Bakanlığı olup koruma-kontrol ve bakım tedbirlerini alınması gerekir.
Nimara Adası	Orta	Gerileme	-Yoğun ve bilinçsiz ziyaretçi kullanımı -Koruma-kontrol faaliyetlerinin yeterince yapılamaması	-Nimara Mağarası 1. Derece Arkeolojik Sit alanı olarak tescil edildiğinden 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında alanda yetkili olan kurum Kültür ve Turizm Bakanlığı olup koruma-kontrol ve bakım tedbirlerini alınması gerekir.
Gavur Sancağı	Bilinmiyor	Bilinmiyor	-Bu değer konusunda milli park yönetiminin yeterli bilgisi yoktur.	Gavur Sancağı 1.Derece Arkeolojik Sit alanı olarak tescil edildiğinden 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında alanda yetkili olan kurum Kültür ve Turizm Bakanlığı olup koruma-kontrol ve bakım tedbirlerini alınması gerekir.
Physkos Antik Kenti	Bilinmiyor	Bilinmiyor	-Bu değer konusunda milli park yönetiminin yeterli bilgisi yoktur.	Physkos Antik Kenti 1.Derece Arkeolojik Sit alanı olarak tescil edildiğinden 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında alanda yetkili olan kurum Kültür ve Turizm Bakanlığı olup koruma-kontrol ve bakım tedbirlerini alınması gerekir.
İyilik Kayalığı	Bilinmiyor	Bilinmiyor	-Bu değer konusunda milli park yönetiminin yeterli bilgisi yoktur.	İyilik Kayalığı 1.Derece Arkeolojik Sit alanı olarak tescil edildiğinden 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında alanda yetkili olan kurum Kültür ve Turizm Bakanlığı olup koruma-kontrol ve bakım tedbirlerini alınması gerekir.

37. Anahtar Türlerin Detaylı Değerlendirilmesi

1. Anahtar gösterge türlerinin neler olduğunu belirleyin ve en önemli beş türün adlarını aşağıdaki tabloya koyun.
2. Tablodaki altı özellik için (Yayılma alanı, popülasyon büyüklüğü, üreme ölüm oranı ve yaş yapısı, habitat alanı, habitat kalitesi ve ana tehditler) için her bir temel gösterge türünün durumunun beş yıl öncesine göre nasıl değiştiğini düşünün. Her bir özelliği değerlendirin: artan, stabil/değişmez veya azalan veya gelişen, stabil veya azalan.
3. Durumu bu şekilde değerlendirmek için bir neden verin ve ardından nasıl iyileştirilebileceğini belirtin.
4. son olarak, 37. soruyu cevaplarken sonuçları göz önünde bulundurun.

Anahtar gösterge türleri	Yayılma alanı (artan, stabil, azalan)	Popülasyon büyüklüğü (artan, stabil, azalan)	Üreme, ölüm oranı, yaş yapısı (gelişen, stabil azalan)	Habitat alanı (artan, stabil, azalan)	Habitat kalitesi (gelişen, stabil azalan)	Tehditlerin boyutu (gelişen, stabil azalan)	Derecelendirmenin gerekçesi/nedeni	Türlerin koruma durumunu iyileştirmenin yolları
Bilgi yok.								

38. Habitatların Detaylı Değerlendirilmesi

1. Korunan alanın ana habitatlarının neler olduğunu belirleyin ve en önemli beş habitatın adlarını aşağıdaki tabloya yazın.
2. Tablodaki dört özellik (Yayılma alanı, Habitat alanı, Yapı ve işlev, Tehditlerin kapsamı) için her bir habitatın durumunun beş yıl öncesine göre nasıl değiştiğini düşünün. Her bir özelliği değerlendirin: artan, stabil veya azalan veya gelişen, stabil veya azalan.
3. Durumu değerlendirmek için bir neden verin ve ardından nasıl iyileştirilebileceğini belirtin.
4. Son olarak, bir sonraki çalışma sayfasındaki (soru 38) soruyu cevaplarken sonuçları göz önünde bulundurun.

Anahtar habitatlar	Yayılma alanı (artan, stabil, azalan)	Habitat alanı (artan, stabil, azalan)	Yapı ve işlevi	Tehditlerin boyutu (artan, stabil, azalan)	Derecelendirmenin gerekçesi/nedeni	Türlerin koruma durumunu iyileştirmenin yolları
Bilgi yok.						

EK 4. Görüşme Formu

KORUNAN ALANLARDA YÖNETİM SORUNLARINI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK FORM

Bu form, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü “Korunan Alanlarda Sürdürülebilir Yönetimin Etkinliği ve Sorunları: Spil Dağı, Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası ve Marmaris Milli Parkları Örneği” adlı yüksek lisans tezi kapsamında korunan alanların yönetiminde karşılaşılan sorunları ve çözümleri belirlemek amacıyla uygulanmaktadır. Cevaplarınız sadece araştırma amaçları doğrultusunda kullanılacaktır. Sorulara vereceğiniz cevaplar, araştırmanın yürütülmesi ve sonuçlandırılması bakımından önemli olup, katılımınız ve desteğiniz için teşekkür ederiz. Tarih:/...../2022

Gül BİNBOĞA
YL Öğrencisi

Prof. Dr. İsmet DAŞDEMİR
BÜ Öğretim Üyesi

I. KİŞİSEL ÖZELLİKLER:

1. Çalıştığınız Birim:
2. Göreviniz:
3. Eğitim durumunuz: () Önlisans () Lisans () Yüksek Lisans
() Doktora () Diğer (lutfen belirtiniz)
4. Mezun Olduğunuz Yüksek Okul/Fakülte/Enstitü:.....
5. Yaşınız:..... 6. Cinsiyetiniz: () Erkek () Kadın
7. Toplam hizmet süreniz: yıl
8. Doğa Koruma ve Milli Parklarda çalışma süreniz: yıl
9. Doğa Koruma ve Milli Parklarda yönetici olarak çalışma süreniz: yıl

II. KORUNAN ALANLARDA YÖNETİM SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ:

Size göre Milli Parkın/Parkların *yönetim sürecinde* karşılaşılan en önemli *beş sorunu* ve bu *sorunların çözüm için önerilerinizi* önem ve öncelik sırası vererek belirtiniz (1: çok önemli; 2: önemli; 3:orta derecede önemli; 4: az önemli; 5: çok az önemli).

Önem sırası	Sorun (Açık ve anlaşılır olmalı)	Çözüm (Açık ve anlaşılır olmalı)
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

III. GÖRÜŞLER VE BEKLENTİLER

Korunan alan statüsündeki Milli Parkların *daha etkin yönetebilmesi için* neler yapılması gerektiği konusundaki *görüşleriniz, düşünceleriniz ve beklentileriniz* nelerdir? (Önem/öncelik sırası vererek maddeler halinde yazınız). (1: çok önemli; 2: önemli; 3:orta derecede önemli; 4: az önemli; 5: çok az önemli).

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)

İşbirliğinize, yardımlarınıza/katkılarınıza ve emeğinize teşekkür ederiz.

ÖZGEÇMİŞ

